

శ్రీరామాష్ట్ర పరబ్రహ్మణే నమః

వి ష య మూ చి కా

బా ల కా ణ్డీ

పుట సంఖ్యా.

శ్రీమద్రామాయణకథా సంక్షేపః .. .	1
శ్రీరామవతారసర్గః .. .	10
శ్రీరామవతారఘట్టః .. .	11
శ్రీసీతావివాహసర్గః .. .	15
శ్రీసీతాదేవ్యాః పాణిగ్రహణఘట్టః .. .	17

సు స్థ ర కా ణ్డీ.

హనూమత్కృత సముద్రలంఘనమ్ ...	21
మైనాకవృత్తాంతః ...	29
సురసావృత్తాంతః	35
సింహికావృత్తాంతః	39
లంకాప్రవేశసత్తిః	41
లంకాప్రవేశంప్రతి హనుమత్సంచింతనమ్ .	43
సంక్షిప్తదేహస్య హనుమతో లంకాప్రవేశః .	45
లంకాప్రవేశస్య దుష్కరత్వానుచింతనమ్ ..	47
లంకానగరవర్ణనమ్	49
లంకాధిష్ఠానదేవతావృత్తాంతః	52
లంకావిలోకనమ్ ...	55
రావణాస్తకిపురప్రవేశః ...	56
చంద్రవర్ణనమ్ .. .	58

వివిధరాక్షస చౌర్య తాపలోకనమ్	...	
వివిధవిధావిలోకనం, సీతానాపలోకనం	.	
రావణగృహవర్ణనమ్	.	
నానారక్షోగృహోద్యమలోకనమ్	...	63
రావణాస్తోత్రం నానావిధ శాలాపలోకనమ్	.	65
పుష్పక విమానాపలోకనమ్		67
పుష్పక విమానవర్ణనమ్	...	69
పుష్పక విమాన సీతాస్వేషణమ్	...	70
పుష్పక విమానాలోపణమ్	.	71
పుష్పకాస్తోత్రం ప్రసుప్తవరనారీ ప్రశంసనమ్	.	72
వరనారీశాం శయనప్రకారవర్ణనమ్	..	73
రావణానీతివనితా గుణవిర్ణనమ్		7
రావణసందర్శనం, రావణవర్ణనమ్	...	
శయానస్య రావణస్యాపలోకనమ్	...	79
సుప్తానాం రావణస్త్రీశాం దర్శనమ్	.	81
పానభూమిప్రసుప్తానాం వరస్త్రీశాం విలోకనమ్		83
పానభూమ్యపలోకనమ్	...	85
సీతాస్వేషణ చింతనమ్	.	87
సీతామపశ్యత స్తత్ర విచింతయం హనుమతః	.	88
విచింతనం హనుమతస్సీతామసాధిగచ్ఛతః	...	90
అశోకవనికాంప్రాప్త్య మనసోత్తిరచింతనమ్	..	98
హనుమతో అశోకవనికాప్రవేశః	.	97
అశోకవనికామధ్యే నానాస్థల విలోకనమ్	..	99
శింశుపాం కాంచీదారువ్యా సీతాం ప్రతి విచింతనమ్		100
శింశుపాయాస్తరోర్మూలే జానక్య స్వేషణం కపేః		100
నానాద్రుమవిదూరేణ చైత్రప్రాసాదపీఠణమ్	.	100

సీతాయావర్ణనం తత్ర సద్దేహశ్చ హనుమతః .	105
విషదశ్చ ప్రశంసా చ వై దేహీం పశ్యతఃకపేః .	107
దృష్ట్వాసీతాం హనుమత్ స్త దవస్థాదిచిత్తనమ్ .	109
చిద్వోదయే హనుమతః పునస్సీతావలోకనమ్ .	111
అశోకవనికామధ్యే తస్య సీతావలోకనమ్	113
రావణస్య ప్రబుద్ధస్య సీతాంప్రత్యనుచిత్తనమ్ .	114
సీతాంప్రత్యుపయాతస్య రావణస్యావలోకనమ్ ...	115
రావణస్య సీతావలోకనమ్ ..	117
రావణకృత సీతాప్రలోభనమ్ ..	119
హితోపదేశస్సీతాయాః కృపయా రావణంప్రతి ..	122
సీతాయా స్తర్జంగప్రేక్ష్య విషదస్సురియోషితామ్ ..	126
దుర్భాషిణో రావణస్య గర్హణం సీతయా కృతమ్	127
సీతానికాద్రావణస్య గృహంప్రతి నివర్తనమ్ .	129
రాక్షస్త్రీకృతసీతాభిర్జనమ్ ..	130
స స్తర్జితాయాస్సీతాయా రాక్షసీః ప్రతి భాషణమ్ .	132
తర్జయిమానాయా స్సీతాయా శ్లోకమజ్జనమ్ .	136
సీతాయా విలాపః, రాక్షసీఃప్రత్యుత్తరం చ	138
రాక్షసీఃప్రతి భాషణమ్ ...	141
త్రిజటాచననమ్ ..	143
త్రిజటా స్వప్నవృత్తాంతః .	145
సీతావిలాపః .	149
శోకేన విలపంత్యా స్సీతాయా శ్మశానిమిత్ర సంప్రాప్తిః .	153
శింశుపావృక్షస్థ హనుమద్విచారః ..	154
మారుతేర్బహుధాచింతా ...	155
సీతాప్రత్యయార్థం హనుమత్కృతరామప్రశంసనమ్	158
హనుమద్వచనంశ్రుత్వా సీతాయా హర్ష సమ్భవః ...	159
సీతాయా హనుమదవలోకనమ్ .	160

		పుట సంఖ్య.
హనుమంతమవేశ్యుని సీతాయాశ్చింతనమ్ 161
సీతాం ప్రతి హనుమత్కృతప్రశ్నః 162
సీతాహనుమతో స్సంలాపః 165
సీతాయా ఆంజనేయే రావణశక్త్యా	..	. 167
హనుమంతప్రతి సీతాయాః ప్రశ్నః		169
సీతాం ప్రతి హనుమతో రామవృత్తాంతకథనమ్	...	171
స్వీయవృత్తాంతకథనం సీతాం ప్రతి హనుమతః	...	173
సముద్రలంఘనాదీనాం కథనం చ హనుమతః		175
రామనామాజ్ఞితాంజ్ఞలీయక ప్రదానమ్		177
సీతా కృతరామాదియోగక్షేమ ప్రశ్నః... 179
సీతాం ప్రతి హనుమతః ప్రతిచింతనమ్ 181
సీతాయా హనుమంతం ప్రత్యుక్తిః	..	. 182
సీతాం ప్రతి హనుమతః స్వరూపావిష్కరణమ్		. 185
హనుమంతం ప్రతి సీతాయా వచనమ్ 187
సీతాయా రామాయ కాకాసురవృత్తాంతాభిజ్ఞాన కథనమ్	..	188
కాకాసురవృత్తాంతః 189
సీతాహనుమతో స్సంలాపః	.	. 193
చూడామణిప్రదానం, సీతావచనం చ	..	195
హనుమంతం ప్రతి సీతాయా వచనమ్	..	197
హనుమత్కృత సీతాసమాధానమ్ 199
అభిజ్ఞానాంతరకథనమ్	.	. 200
సీతా హనుమతో స్సంలాపః 201
కార్యక్షేమం ప్రతి హనుమతస్సంచింతనమ్ 203
హనుమంతమవేశ్యుత్రత్యానాంతానః	..	205
హనుమద్భగ్నవనికాం రావణాయ నివేదనమ్	.	207
హనుమత శ్చైత్యప్రాసాదనాశనమ్	.	.. 209
హనుమతాఽఽ యోధనాయ ప్రస్థానం జమ్బుమాలినః	.	212

పుట సంఖ్య

మత్స్యసూతానాం యుద్ధాయ నిర్యాణమ్	214
హనుమత్కృత మత్స్యీసుతపథః	215
సేనాపతీనాం యుద్ధాయ నిర్యాణమ్	216
హనుమత్కృత విరూపాక్షయూపాక్షపథః .. .	219
అశ్వమూరస్య యుద్ధాయ నిర్యాణమ్	220
అశ్వమూరయుద్ధమ్ . . .	223
అశ్వమూర పథః	225
రావణేన యుద్ధార్థ మింద్రిజితః ప్రోత్సాహనమ్ ...	227
హనుమదింద్రిజితోద్యుద్ధమ్	229
హనుమతో బ్రహ్మాస్త్రబద్ధనమ్ ..	231
రాక్షసైర్హనుమతో రావణాన్తిక నయనమ్ ...	233
హనుమతో రాక్షసైర్వీరస్య రావణసందర్శనమ్ ...	234
హనుమంతం ప్రతి రావణచోదిత ప్రహస్తప్రశ్నః ...	236
రావణం ప్రతి హనుమతః ప్రత్యుత్తరమ్ ...	238
రావణం ప్రతి హనుమత్కృత హితోపదేశః ...	241
రావణం ప్రతి విభీషణస్యోపదేశః ...	243
విభీషణం ప్రతి రావణవచనమ్ ...	247
దీపితి లాక్షాల్సయ హనుమతో లంకావలోకనమ్ ...	249
హనుమత స్తోరణగతరక్షినిఘాదనమ్ ...	251
హనుమత్కృత లంకాదహనమ్	252
హనుమంతం ప్రతి రాక్షసానాముల్లేఖః ...	255
హనుమ స్తమవేశ్యదేవాదీనాం క్షీతిః ...	257
హనుమతస్సీతాం ప్రత్యాశంకా ...	258
హనుమతస్సీతాం ప్రతి విచింతనం, సమాధానం చ ...	259
శ్రుత్వాహుత స్సీతావలోకనం, మిథస్సల్లాపశ్చ ...	261
సముద్రలంఘనోద్యోగో లంకాపుర్యా హనుమతః ...	263

పుట సంఖ్యా

హనుమతో గగనమాగ్ధేణ సముద్రలభ్యమమ్ . .	265
హనుమతో వానరైస్సహ సమాయోగః .	267
జామ్బవదాదేన్పత్రిహనుమతోః స్వప్రవృత్తిర్ముక్తిః ...	269
జామ్బవదాదేన్పత్రి పునర్హనుమతో విచనమ్	284
అజ్ఞదవచనమ్ .	267
వానరాణాం ప్రత్యాగమనమ్ .	288
మధువనభిక్షానం తదుపరోధశ్చ ..	291
మధువనభిక్షానం, వనపాలోపరోధశ్చ	292
సుగ్రీవాః దధిసుఖస్య వారచర్యానివేదనమ్ ...	295
లక్ష్మణంప్రతి సుగ్రీవేణ వారాగమనాద్యుక్తిః .	297
దధిసుఖస్య మధువనం ప్రత్యాగమనమ్ ..	298
దధిసుఖచరణం శ్రోత్వా పీనాంగమనోద్యోగః	299
సుగ్రీవకృతరామసాన్తవనం, వానరాగమనాది చ	301
రామంప్రతి హనుమత స్సీతావృత్తాంతకథనమ్ .	302
రామస్య చూడామణిం దృష్టవతో విమదాది	304
చూడామణిం దృష్టవతో రామస్య వచనమ్ ..	305
రామంప్రతిహనుమతో వాయసవృత్తాంతోక్తిః ...	306
రామంప్రతిహనుమతః పునస్సీతావృత్తాంతోక్తిః ...	310

యుద్ధ కాండే.

నాగపాశబన్ధవిమోచనమ్ . . .	314
అదిత్యహృదయమ్ .	320
రావణవధమ్ .. .	323
పట్టాభిషేకః ..	327
శ్రీరామస్య పట్టాభిషేకఘట్టః ...	133

పటముల పట్టిక.

నీలాకల్యాణమ్	17
హనుమత్కృతసమద్రలక్ష్మణమ్.	21
హనుమతిః రావణాస్తోత్రపురప్రవేశః	55
రాత్రౌ స్మృతాగ్రస్థితేన హనుమతా నీతాం ప్రత్యుపయాతిస్య } రావణస్యావలోకనమ్	115'
శోకాభినిష్టా నీతా వేణ్యద్భ్రంధనం గృహీత్వా యమస్య } మూలం గమిష్యామితి నిశ్చికాయ, ఐదన మున్నమ్య } రాజానాం స్థితం హనుమత్ మవేత్య పరం జహర్ష }	152
నీలాం ప్రశ్న హనుమతః స్వరూపావిష్కరణమ్	185
చూడామణి ప్రదానమ్ ..	195
రావణేన హనుమద్వదయాజ్ఞాపనం, తన్న కార్యమితి విభీ } షణేన యుక్తదణ్డప్రదర్శనమ్	... 244
హనుమత్కృతలక్ష్మణౌదహనమ్ ..	252
హనుమతాలక్ష్మణం సమస్తాంసద్భిష్య సమస్తే వాలజ్వాలాని } ర్వాహణమ్, నీలాం ప్రతివిచిన్తనంచ	.. 259
వానరాణాం మధువనభంజనం; తదుపరోధశ్చ	290
హనుమతా శ్రీరామసన్నిధౌ నీతావృత్తాంతకథనపూర్వకం } చూడామణిప్రదానమ్	... 304
నాగపాశబద్ధ విమోచనమ్ 317
రావణవధః 324
పట్టాభిషేకః 332
కిరీటిధారణమ్	..

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

శ్రీమద్రామాయణపారాయణారమ్భే శ్రీవైష్ణవైః పరసీయాః శ్లోకాః,
ప్రథమత స్వస్వసంప్రదాయనిర్వాహకాచార్యానుసంధానమ్. తతః.

లక్ష్మీనాథసమారమ్భం నాథయామునమధ్యమామ్,
అస్తదాచార్యపర్యంతాం వందే గురుపరంపరామ్

౧

యో నిత్య మచ్యుతపదామ్బుజయుగ్మరుక్మ
వ్యామోహత స్తదితరాణి త్పాణాయ మేనే,
అస్తద్గురో ర్భగవతోఽస్య ద్దమైకసిన్ధో
రామానుజస్య చరణౌ శరణం ప్రపద్యే.

—౨

మాతా పితా యువతయ స్తనయా విభూతి
స్సర్వం యదేవ నియమేన మదన్వయానామ్.
ఆద్యస్య నః కలపతే ర్వకులాభిరామం
శ్రీమత్తదజ్ఞియుగళం ప్రణమామి మూర్ధ్నా

3

భూతం సరశ్చ మహదాహ్వాయభట్టనాథ
శ్రీభక్తిసారకులశేఖరయోగివాహన్,
భక్తాజ్ఞిరేణుపరకాలయతీంద్రమిత్రాన్
శ్రీమత్పరాఙ్ముఖమునిం ప్రణతోఽస్మి నిత్యమ్

౪

అథ శ్రీవైలపూర్ణవిషయమ్.

పితామహస్యాపి పితామహాయ
ప్రచేతసాదేశఫలప్రదాయ,

శ్రీభాష్యకారోత్తమదేశికాయ

శ్రీశైలపూర్ణాయ నమోనమస్తాత్.

౫

ఇతి శ్లోక మారభ్య శ్రీభాష్యకారప్రభృతి స్వాచార్యపర్యంతవిషయా

సాంప్రదాయికాః శ్లోకా అనుసంధేయాః

యద్వా స్వాచార్యప్రభృతి శ్రీధరపర్యంతం ప్రతివ్యక్తివిషయాః

శ్లోకా అనుసంధేయాః

విష్వక్సేనధ్యానమ్

శుక్లామృతధరం విష్ణుం శశిరం చతుర్భుజమ్,

ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్పర్వవిఘ్నోపశాంతయే

౧

యస్య ద్విరదవక్త్రాద్యాః పారిషద్యాః పరశ్శతమ్,

విష్ణుం నిష్ణున్తి సతితి విష్వక్సేనం త ముశ్రయే.

౨

శ్రీహయగ్రీవధ్యానమ్

జ్ఞానానందమయం దేవం నిర్మలస్ఫటికాకృతిమ్,

ఆధారం సర్వవిద్యానాం హయగ్రీవ ముసాస్మహే

౧

అభజ్ఞురకలాదానస్థూలలక్షత్వ మాయుషే,

తుజ్ఞాయ మహాసే తస్మై తురజ్ఞాయ ముఖే నమః

౨

వాల్మీకిధ్యానమ్

కూజస్తం రామరామేతి మధురం మధురాక్షరమ్,

ఆరుహ్య కవితాశాఖాం వందే వాల్మీకికోకిలమ్

౧

వాల్మీకే ర్తునిసింహస్య కవితావనచారిణః,

శృణ్వే రామకథానాదం కో న యాతి పరాం గతిమ్

౨

యః పిబే సతితం రామచరితామృతనాగరమ్,

అత్రైవ స్తం మునిం వందే ప్రాచేతస మకల్మషమ్

3

ఆజ్ఞానేయప్రార్థనా

గోష్పదీకృతవారాశిం మశకీకృతరాక్షసమ్,
రామాయణమహామాలారత్నం సన్దేహనిలాత్మజమ్
ఆజ్ఞానానందనం వీరం జానకీశోకనాశనమ్,
కవీశ మక్షహంతారిం వందే లక్ష్మభయంకరమ్ ౨
[ఆమిషీకృతమార్తం గోష్పదీకృతనాగరమ్,
తృణీకృతదశగ్రీవ మాజ్ఞానేయం ననూమ్యహమ్] 3
మనోజవంమారుతతుల్యవేగం జితేంద్రియంబుద్ధిచుతాంఛరిమ్,
వాత్సల్యజంవానరయూధముఖ్యంశ్రీరామదూతంకిరనానమామి
ఉల్లంఘ్యస్థిన్లో స్ఫులిలంసలిలం యశోవహ్నింజనకాత్మజాయాః,
ఆదాయ తేనైవదదాహలక్ష్మణమామితంప్రాజ్ఞలిరాజ్ఞానేయమ్
ఆజ్ఞానేయ మతిపాటలాననం కాశ్చానాద్రుషునీయవిగ్రహమ్,
పారిజాతతరుమూలవాసినం భావయామి పవమాననందనమ్ ౬
యత్రయత్రరఘునాథకీర్తనం తత్ర తత్ర కృతమస్తకాజ్ఞలిమ్,
బాష్పవారిపరిపూర్ణలోచనం మారుతిగనమత రాక్షసాస్తకమ్

శ్రీమద్రామాయణప్రార్థనా.

వేదవేద్యే పరే పుని జాతే దశరథాత్మజే,
వేదగ్రహచేతనా దాసీ తస్మాత్సాద్రాచూయణాత్మనా ౧
[చరితం రఘునాథస్య శతకోటిప్రవిస్తరమ్,
ఏకైక మక్షరం ప్రోక్షం మహావాతకనాశనమ్ ౨
శృణ్వన్ రామాయణం భక్త్యా యః పాదం పదమేవ వా,
స యాతి బ్రహ్మణ స్థానం బ్రహ్మణా పూజ్యతే సదా 3
వాల్మీకిగిరిసంభూతా రామసాగరగామినీ.
పునాతి భువనం పుణ్యా రామాయణమహానదీ ౪

శ్లోక సారసమాక్షీర్ణం సర్గకల్లోలనఙ్కులమ్,
 కాణ్డగ్రాహమహామీనం వందే రామాయణార్ణవమ్ ౫
 యః కర్ణాజ్జలిసంపుతై రహరహ ససమ్యక్ప్రీత్యాదరా
 ద్వాల్మీకే ర్విదనారవిన్దగళితం రామాయణాఖ్యం మధు,
 జన్మవ్యాధిజరావిపత్తిమరణై రత్యస్తసోపద్రవం
 సంసారం స విహాయ గచ్ఛతి పుమా నిష్కణ్డఃపదంశాశ్వతమ్. ౬
 తదుపగతసమాససన్నియోగంసమమధునోపసతార్థవాక్యబద్ధమ్,
 రఘువరచరితం మునిప్రణీతందశశశిరసశ్చవధంనిశామయధ్వమ్.

(శ్రీరామచంద్రప్రార్థనా

శ్రీరాఘవం దశరథాత్మజ మప్రమేయం
 సీతావతిం రఘుకులాన్వయరత్నదీపమ్,
 ఆజానుబాహు మరవిన్దదళాయతాక్షం
 రామం నిశాచరవినాశకరం నమామి ౧

వై దేహీసహితం సురద్రుమతలే హైమే మహామణ్డపీ
 మధ్యేపుష్పక మాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితమ్,
 అగ్రే వాచయతి ప్రభజ్జననుతే తత్త్వం మునిభ్యః పరం
 వ్యాఖ్యాన్తం భరతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలమ్.

—తతో యథాశక్తిః శ్రీశోశోపరి భగవదారాధనం కార్యమ్ —
 అథ “ధర్మాత్మా సత్యసద్భక్త రామో దాశరథి ర్యది,
 పౌరుషే చాప్రతిద్వంద్వ శ్శరై నం జహి రావణమ్. 3
 తపస్సాన్విధ్యాయనిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం వరమ్,
 నారదం పరివ్రచచ్చ వాల్మీకి ర్మునిపుంజవమ్ ” ౪

ఇతి శ్లోకద్వయం పరిత్యా, శ్రీరఘునందనపరబ్రహ్మణేనమః ఇత్యుక్త్యా
 పారాయణ మారభేత

—◆— పారాయణసమాపనానంతరే ధర్మశాస్త్రము: —◆—

- ఏవ మేత త్పురావృత్త మాఖ్యానం భద్ర మస్తు వః,
ప్రత్యాహరత విస్రంభం బలం విజ్ఞానం ప్రవర్ధతామ్ ౧
- లాభ స్తేషాం జయ స్తేషాం కుత స్తేషాం పరాభవః,
యేషా మిద్ధీవరశ్యామో హృదయే సుప్రతిష్ఠితః ౨
- కాలే వర్ష తు పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ,
దేశోఽయం త్తోభరహితో బ్రాహ్మణా స్సస్తు నిర్భయాః ౩
- కాలే వర్షతాం కాలే కాలే వర్ష తు వాసవః,
శ్రీరజ్జనాథో జయతు శ్రీరజ్జశ్రీశ్చ వర్ధతామ్ ౪
- స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం
న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః,
గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభ మస్తు నిత్యం
లోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవన్తు. ౫
- మజ్జశం కోసలేంద్రాయ మహనీయగుణాబ్ధయే,
చక్రవర్తితనూజాయ సార్వభౌమాయ మజ్జశమ్ ౬
- వేదవేదాంతవేద్యాయ మేఘశ్యామలమూర్తయే,
పుంసాం మోహనరూపాయ పుణ్యశ్లోకాయ మజ్జశమ్. ౭
- విశ్వామిత్రాంతరక్షాయ మిథిలానగరీపతేః,
భాగ్యానాం పరిపాకాయ భవ్యరూపాయ మజ్జశమ్ ౮
- పితృభక్తాయ సతతం భ్రాతృభి స్సహ సీతయా,
నన్దితాఖిలలోకాయ రామభద్రాయ మజ్జశమ్. ౯
- తృక్తనాకేతవానాయ చిత్రకూటవిహరిణే,
సేవ్యాయ సర్వయమినాం ధీరోదారాయ మజ్జశమ్. ౧౦

సౌమిత్రికా చ జానక్యా చాపబాణాసిధారిణే,
 సంసేవ్యాయ సదా భక్త్యా స్వామి కే మమ మజ్జశమ్ ౧౦
 దణ్డకారణ్యవానాయ ఖణ్డితామరశత్రవే,
 గృధ్రరాజాయ భక్తాయ ముక్తిదాయాస్తు మజ్జశమ్. ౧౧
 నాదరం శబరీదత్త ఫలమూలాభిలాషిణే,
 సౌలభ్యపరిపూర్ణాయ సత్త్వోద్రిక్తాయ మజ్జశమ్ ౧౨
 హనుమత్సమవేతాయ హరీశాభేష్టదాయినే,
 వాలిప్రమథనాయాస్తు మహాధీరాయ మజ్జశమ్ ౧౩
 శ్రీమతే రఘునీరాయ సేతుల్లజ్ఞితసిన్ధవే,
 జితరాక్షసరాజాయ రణధీరాయ మజ్జశమ్ ౧౪
 ఆసాద్య సగరిం దివ్యా మభిషిక్తాయ సీతయా,
 రాజాధిరాజరాజాయ రామభద్రాయ మజ్జశమ్. ౧౫
 మజ్జశాశాసనపరై ర్మదాచార్యుర్యోగమైః,
 సర్వైశ్చ పూర్వై రాచార్యై స్సత్కృతాయాస్తుమజ్జశమ్
 కాయేన వాచా మనసేన్ద్రియై ర్వా
 బుద్ధ్యాఽఽత్మనా వా ప్రకృతే స్వభావాత్,
 కరోమి యద్యత్సకలం పరస్మై
 నారాయణాయేతి సమర్పయామి ౧౬

తతః పితామహ స్యేత్యారభ్య స్వాచార్యపర్యంతశ్లోకా అనుసంధేయాః.
 యద్యా స్వాచార్య మారభ్య శ్రీధరపర్యంతా గురుపరంపరానుసంధేయా.

*సీతావివాహ పట్టాభిషేక సర్గయోస్తు “ఇయం సీతా మమ

మతా ” “అభ్యషిక్చ స్మరవ్యాఘ్రమ్” ఇతిశ్లోకపరనా

తూర్వార్పం మధ్యే విశేషతో భగవదారాధనం చ

కర్తవ్యమ్

స్సార్తదీనాం త్రిమద్రామాయశోకమేఽనుసంధ్యశ్లోకక్రమః

అదౌ శ్రీచహగణపతిధ్యానమ్.

శుక్లామ్బరధరం విష్ణుం శశిచర్ణం చతుర్భుజమ్,
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయే త్సర్వవిఘ్నైశ్చ సతతయే ౧
అగజాననపద్మాం గజానన మహర్నిశమ్,
అనేకదం తిం భక్తానా మేకదస్త నూచస్త్రహే ౨
వాగీశాద్యా స్సమనస స్సర్వార్థానా ముపక్రమే,
యం నత్వా కృతకృత్యా స్స్మృతం నమామి గజాననమ్ ౩

సరస్వతీప్రార్థనా.

శారదా శారదామ్భోజవదనా వదనామ్బుజే,
సర్వదా సర్వదాఽస్తాకం సన్నిధి స్సన్నిధిం క్రియాత్ ౧
యా కున్దేన్దుతుమారహారధవళా యా శుభ్రవస్త్రావృతా
యా వీణావరదణ్డమణ్డతకరా యా శ్వేతపద్మాసనా,
యా బ్రహ్మచ్యుతశిఙ్కరప్రభృతిభి ర్దేవై స్సదా పూజితా
సా మాం చాతు సరస్వతీ భగవతీ నిశ్శేషజాడ్యాపహః. ౨
దోర్భిర్యుక్తాచతుర్భి స్సృటికమణిమయీమక్షమాలాందధానా
హస్తేనై కేన పద్మం సీతమపి చ తథా పుస్తకం చాపరేణ,
భాసా కున్దేన్దుశఙ్ఖస్ఫటికమణినిభా భాసమానాఽసమానా
నా మే వాగ్దేవ తేయం నివసతు వదనే సర్వదా సుప్రసన్నా.

వాల్మీకిసమస్కీయా

కూజస్తం రామరామేతి మధురం మధురాక్షరమ్,
ఆరుహ్య కవితాశాఖాం వందే వాల్మీకికోకిలమ్ ౧
వాల్మీకే ర్గునిసింహస్య కవితావనచారిణః,
శృణ్వన్ రామకథానాదం గో స యాతి పరాం గతిమ్. ౨

యః పిబన్ సతతం రామచరితామృతసాగరమ్,
అతృప్తస్తం మునిం వందే ప్రాచేతస మకల్మషమ్. 3

ఆజ్ఞానేయసమస్కీయా.

గోష్పదీకృతవారాశిం మశకీకృతరాక్షసమ్,
రామాయణమహామాలారత్నం వందే నిలాత్మజమ్. ౧

అజ్ఞానానందనం వీరం జానకీశోకనాథనమ్,
కవీశ మక్షహంతారం వందే లజ్జాభయజ్కురమ్. ౨

ఆమిషీకృతమార్తణ్డం గోష్పదీకృతనాగరమ్,
తృణీకృతదశగ్రీవ మాజ్ఞానేయం నమామ్యహమ్. 3

ఉల్లఘ్న్య సిన్ధో స్సలీలం సలీలం
య శ్శోకపహ్నిం జనకాత్మజాయాః,
ఆదాయ తేనైవ దదాహ లజ్జాం
నమామి తం ప్రాజ్ఞాని రాజ్ఞానేయమ్ ౪

ఆజ్ఞానేయ మతిపాటలాననం కాశ్చానాద్రికమనీయవిగ్రహమ్,
పారిజాతతరుమూలవాసినం భావయామి పనమాననందనమ్ ౫
యత్రయత్ర రఘునాథకీర్తనం తత్రతత్ర కృతమస్తకాజ్ఞానిమ్,
బాష్పవారిపరిపూర్ణలోచనం మారుతిం నమత రాక్షసాస్తకమ్.
మనోజవం మారుతతుల్యవేగం

జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం పరిషమ్,
వాతాత్మజం వానరయూధముఖ్యం
శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి ౬

శ్రీమద్రామాయణప్రార్థనా

వాల్మీకిస్మృతిమందరేణ మధిత స్సీతారమాసంభవ,
స్సుగ్రీవామరభూరుహోఽజ్ఞదగజ సౌమిత్రచంద్రోదయః,

వాతోత్పన్నమణి రివభీషణసుధః పాలస్త్యహాలాహల
శ్రీరామాయణదుగ్ధసిద్ధ రమలో భూయా తస్య నః శ్రేయసే ౧
యః కర్ణాజ్జలినంపుతై రహరహ సుమ్యక్ష్మిబ త్యాదరా
ద్వాల్నీకే ర్విదనారవిదగళితం రామాయణాఖ్యం మధు,
జన్మ వ్యాధి జరా విపత్తి మరణై రత్యస్తసోపద్రవం
సంసారం స విహాయ గచ్ఛతి పుమా నిష్ఠ్ఠాః పదం శాశ్వతమ్.

తదుపగతనమాస సన్నియోగం

సమమధురోపనతార్థ వాక్యబంధమ్,

రఘువరచరితం మునిప్రణీతం

దశశిరసశ్చ వధం నిశామయద్వమ్

3

వాల్మీకిగిరిసంభూతా రామసాగరగామినీ,

పునాతి భువనం పుణ్యా రామాయణమహానదీ

౪

శ్లోకసారసమాక్షిప్తం సర్గశ్లోలసంకులమ్,

కాణ్డగ్రాహమహామీనం నస్తే రామాయణార్ణవమ్

౫

వేదవేద్య పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే

వేదః ప్రాచేతిసా దాసీ త్సాక్షా ద్రామాయణాత్మనా.

౬

శ్రీరామద్యాసక్రమః

వై దేహీసహితం సురద్రుమతలే హైమే మహామణ్డపే

మధ్యేపుష్పక మాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితమ్,

అగ్రే వాచయతి ప్రభజ్జనసుతే తత్త్వం మునిభ్యఃపరం

వ్యాఖ్యాంతం భరతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలమ్

వామేభూమిసుతా పురశ్చ హనుమాన్ పశ్చాత్సుమిత్రానుత

శ్చత్రుఘ్నో భరతశ్చ పార్శ్వదశయో ర్వాయాదికోణేషు చ,

సుగ్రీవశ్చ విభీషణశ్చ యువరాట్టారాసుతో జామ్బవా
 న్నద్యే నీలసరోజకోమలరుచిం రామం భజే శ్యామలమ్ ౨
 మాతా రామో మత్పితా రామభద్రో

భ్రాతా రామో మత్సఖా రాఘవేశః,

సర్వస్వం మే రామచంద్రో దయాళు

ర్వాన్యం దేవం నై న జానే న జానే 3

సాకేతే శరదిస్తురుద్ధవలే సౌధే మహామణ్డపే

పర్యస్తాగురుధూపదీపలలితే కర్పూరదీపాంజ్వలే,

సుగ్రీవాఙ్గదజామ్బవత్పరివృతం సౌమిత్రీణా నేవితం

లీలామానుషవిగ్రహం రఘువరం రామం భజే శ్యామలమ్. ౪

నమోఽస్తు రామాయ నలక్ష్మణాయ

దేవై చ తస్యై జనకాత్మజాయై,

నమోఽస్తు రుద్రేంద్రయమానిలేభ్యో

నమోఽస్తు చంద్రార్కమరుద్గణేభ్యః ౫

తత స్థితోహోపరి శ్రీరామావాహనాదినైవేద్యాన్తపూజా విధేయా

పారాయణావసానే చ పునః పూజాకర్తవ్యా

—◆◆◆ పారాయణసమాపనసమయేఽనుసంధేయశ్లోకక్రమః ◆◆◆—

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం

న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః,

గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభ మస్తు నిత్యం

లోకా సుమంతా స్సుఖినో భవన్తు. ౧

కాలే వర్షతు పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ,

దేశోఽయం షోభరహితో బ్రాహ్మణా సున్తు నిర్భయాః. ౨

- అపూర్ణః పుత్రిణ స్సన్తు పుత్రిణా స్సన్తు పౌత్రిణః,
అథనా స్సథనా స్సన్తు జీవన్తు శరదాం శతమ్ 3
- చరితం రఘునాథస్య శతకోటిప్రవిస్తరమ్,
ఏకైక మక్షరం ప్రోక్తం సుహృదాకనాశనమ్ ౪
- శృణ్వే రామాయణం భక్త్యా యః పాదం పదమేవ వా,
స యాతి బ్రహ్మణః స్థానం బ్రహ్మణా పూజ్యతే సదా ౫
- రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేదసే,
రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాః పతియే నమః ౬
- మజ్జశం కోసలేంద్రాయ మహనీయగుణాబ్ధయే,
చక్రవర్తితనూజాయ సార్వభౌమాయ మజ్జశమ్ ౭
- యన్మజ్జశం సహస్రనాడే సర్వదేవసమస్కృతే,
వృత్రనాశే సమభవ త్త త్తే భవతు మజ్జశమ్ ౮
- యన్మజ్జశం సుపర్ణస్య వినత్కృతకల్పయ త్పురా,
అమృతం ప్రార్థయానస్య త త్తే భవతు మజ్జశమ్. ౯
- అమృతోత్పాదనే దైత్యాః ఘ్నతో వజ్రధరస్య యత్,
అదితి ర్మజ్జశం ప్రాదాత్త త్తే భవతు మజ్జశమ్ ౧౦
- శ్రీ నిర్విక్రమాః ప్రక్రమతో విష్ణో రమితతేజసః,
య దాసీ న్మజ్జశం రామ! త త్తే భవతు మజ్జశమ్. ౧౧
- ఋతవ న్సాగరా ద్వీపా వేదా లోకా దిశ శ్చ తే,
మజ్జశాని మహాబాహవా! దిశన్తు తవ సర్వదా ౧౨
- కాయేన వాచా మనసేంద్రియై ర్వా
బుద్ధ్యాఽఽత్మనా వా ప్రకృతే స్వభావాత్,
కరోమి యద్యత్సకలం పరస్మై
శ్రీరాఘవాయేతి సమర్పయామి. ౧౩

యదక్షరపదభ్రష్టం మాత్రాహీనం తు య ద్భవేత్,
 తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ! శ్రీరామవ! నమోఽస్తు తే ౧౪
 ఆత్మా త్వం షీతిజా మతిః పరిజనాః ప్రాణా శ్శరీరం గృహం
 పూజా తే విషయోపభోగరచనా నిద్రా సమాధిస్థితిః,
 సంచారః పదయోః ప్రదక్షిణవిధిః స్తోత్రాణి సర్వా గిరో
 యద్యత్కర్మ కిరోమి తత్త దఖిలం రామాస్తు తే పూజనమ్

సీతావివాహ పట్టాభిషేక సర్గయోస్తు “ఇయం సీతా మమ సుతా”

“అభ్యషింశ్చన్నరవ్యాఘ్రమ్” ఇతి శ్లోకపరనా త్పూర్వం

విశేషతో ద్యానావాహన నై వేద్యాది

నీరాజనాన్త సపర్యా

సంవిధేయా

అనేన శ్రీమద్రామాయణసాగాయణేన భగవాన్ సర్వదేవా

త్సకః సీతా లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న హనుమత్సమేత

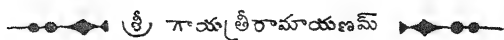
శ్రీరామచంద్ర స్సుప్రీత స్సుప్రసన్నో

వరదో భవతు

న్యూనాతిరిక్తం సర్వం సగుణమస్తు

సర్వం శ్రీరామచంద్రార్పణ మస్తు

—————

- * తపస్సాన్వభ్యాయనిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం వరమ్,
నారదం పరిషప్రచ్ఛ వాల్మీకి ర్దునిపుంగవమ్ ౧
- * స హత్వా రాక్షసాన్ సర్వాన్ యజ్ఞఘ్నాన్ రఘునందనః,
ఋషిభిః పూజిత స్సమ్యగ్యధేన్ద్రో విజయీ పురా. ౨
- * విశ్వామిత్ర స్స ధర్మాత్మా శ్రుత్వా జనకభాషితమ్,
వత్స రామ! ధనుః పశ్య ఇతి రాఘవ మబ్రవీత్ ౩
- * క్షుప్తావాస్య తదా పంశం ప్రవిశ్య స విశాంపతేః,
శయనియం న రేంద్రస్య తదాఽఽనాద్య వ్యతిష్ఠత ౪
- * వనవాసం హి సంఖ్యాయ వాసాం స్యాభరణాని చ,
భర్తార మనుగచ్ఛన్తై స్సీతామై శ్వశురో దదా. ౫
- * రాజా సత్యం చ ధర్మం చ రాజా కులవతాం కులమ్,
రాజా మాతా పితా చైవ రాజా హితకరో నృణామ్. ౬
- * నిరీక్ష్య స ముహూర్తం తు దదిర్భ భరతో గురుమ్,
ఉటజే రామ మాసీనం జటావల్కలధారిణమ్ ౭
- * యది బుద్ధిః కృతా ద్రష్టు మగస్త్యం తం మహామునిమ్,
అద్యైవ గమనే బుద్ధిం రోచయస్వ మహాయశాః ౮
- * భరతస్యాఽర్యపుత్రస్య శ్వశ్రూణాం మమ చ ప్రభో!,
మృగరూప మిదం వ్యక్తం విస్మయం జనయిష్యతి ౯
- * గచ్ఛ శీఘ్ర మితో రామ! సుగ్రీవం తం మహాబలమ్,
వయస్యం తం కురు క్షీప్ర మితో గత్వాఽద్య రాఘవ !. ౧౦
- * దేశకాలా ప్రతీక్షస్వ క్షమమాణః ప్రియాప్రియే,
సుఖదుఃఖసహః కాలే సుగ్రీవపశ్యగో భవ ౧౧

- * వద్వ్యాస్తే తు తపస్సిద్ధాస్తపసా వీతకల్గపాః,
ప్రప్తవ్యా మపి సీతాయాః ప్రవృత్తిం వినయాన్వితైః. ౧౨
- * స నిర్జిత్య పురీం శ్రేష్ఠాం లక్ష్మ్యాం తాం కామయాపిణీమ్,
విక్రమేణ మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్నజః ౧౩
- * ధన్యా దేవా సుగన్ధర్వా సిద్ధా శ్చ పరమర్షయః,
మమ పశ్యన్తి యే నాథం రామం రాజీవలోచనమ్ ౧౪
- * మద్గళాభిముఖీ తస్య సా తదాఽఽసీ న్నహాకపేః,
ఉపతస్థే విశాలాక్షీ ప్రయతా హవ్యవాహనమ్. ౧౫
- * హీతం మహార్థం మృదుపూర్వసంహితం
వ్యతీతకాలాయతి సంప్రతిక్షమమ్,
నిశమ్య తద్వాక్య ముపస్థితజ్వరః
ప్రసజ్గవా ను త్తర మేత ద్బ్రవీత్ ౧౬
- * ధర్మాత్నా రక్షసాం శ్రేష్ఠ స్సంప్రాప్తోఽయం విభీషణః,
లక్ష్మేశ్వర్యం ధ్రువం శ్రీమా నయం ప్రాప్నో త్యకణ్ఠకమ్ ౧౭
- * యో వజ్రపాతాశనిసన్నిపాతా
న్న చుక్షుభే నాపి చచాల రాజా,
స రామబాణాభిహతో భృశార్త
శ్చచాల చాపం చ ముమోచ వీరః ౧౮
- * యస్య విక్రమ మాసాద్య రాక్షసా నిధనం గతాః,
తం మన్యే రాఘవం వీరం నారాయణ మనామయమ్. ౧౯
- * స తే దదృశిరే రామం దహన్త మరివాపిణీమ్,
మోహితాః పరమాస్త్రేణ గాన్ధర్వేణ మహాత్మనా ౨౦
- * ప్రణమ్య దేవతాభ్యశ్చ బ్రహ్మణేభ్య శ్చ మైథిలీ,
బద్ధాశ్చలిపుటా చేద మువాచాగ్ని సమీపతః. ౨౧

- * చలనా త్వర్వతేన్ద్రస్య గణా దేవా శ్చ కమ్పితాః,
చచాల పార్వతీ చాపి తదాశ్లిష్టా మహేశ్వరమ్ ౨౨
- * దారాశ పుత్రాః పురం రాష్ట్రం భోగాచ్ఛాదనభాజనమ్,
సర్వమే వావిభక్తం నో భవిష్యతి హరిశ్వర! ౨౩
- * యామేవ రాత్రిం శత్రుఘ్నః పర్ణశాలాం సమావిశత్,
తామేవ రాత్రిం సీతాఽపి ప్రసూతా దారకద్వయమ్ ౨౪
- ఇదం రామాయణం కృత్స్నం గాయత్రీబీజసంయుతమ్,
త్రిసంస్థ్యం యః పఠేన్నిత్యం సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే. ౨౫

గా య త్రీ రా మా య ణ ం స ం పూ ర్ణ మ్

ఓమ్.

◆◆◆ అజ్ఞానాన కరన్యాసాది ◆◆◆

అస్తాకం సకుటుమ్బానాం టేమస్థైర్య విజయాయురారోగ్యై
శ్వర్యాభివృద్ధ్యర్థం సర్వానిష్ఠనివారణార్థం సర్వాభీష్టసిద్ధ్యర్థం
చ సుందరకాణ్డపారాయణం కిరిష్యే అస్యశ్రీసుందరకాణ్డమహా
మన్తస్య వాల్మీకిః ఋషిః అనుష్టుప్చంద్రః ఆజ్ఞనేయో దేవతా.
రామదూతాయ కపయ ఇతి బీజమ్ సమో వాతాత్మజాయేతి
శక్తిః సముద్రతారకాయేతి కీలకమ్ సర్వానిష్ఠనివారణార్థే
సర్వాభీష్టసిద్ధ్యర్థే శ్రీసుందరకాణ్డపారాయణజపే వినియోగః.

అం-జ్ఞ- ఉదధిత్రామిణే తుభ్యం సమో రాక్షసమర్దినే,
త-వ- ఛాయాగ్రహవినాశాయ సురసామారకాయ చ. ౧

మ-శ- మైనాకదర్శినే తుభ్యం మైనాకగిరిమానినే,
అ-బ- ఆకాశగామినే దేవమానినే సర్వదాయినే ౨

క-తే- వాయుపుత్రాయ ధీరాయ లజ్కాదర్శాపహరిణే,
క-వీ- అప్తమన్త్రిసుతానాం చ గర్వభక్తకృతే నమః 3

ది- అక్షహస్తే నమస్తుభ్యం పుచ్చపహ్నిప్రదీపినే
వ్యాహృతి భిర్దిగ్భిః

ఛానమ్. సర్వానిష్ఠనివారకం శుభకరం పిజ్జాక్షమతౌపహం
సీతాన్వేషణతత్పరం కపివరం కోటిన్దూసూర్యప్రభమ్,
లజ్కాద్వీపభయంకరం సకలదం సుగ్రీవసమ్మానితం
దేవేంద్రాదిసమస్తదేవవినుతం కాకుత్స్థదూతం భజే
బుద్ధిర్బలం యశో ధైర్యం నిర్భయత్వ మరోగతా,
అజాడ్యం వాక్పటుత్వం చ హనుమత్స్మరణా ద్భవేత్.

శ్రీ సీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత
శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః.

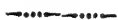
శ్రీ ర మ్మ.

శ్రీ సీతా లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న హనుమత్సమేతి

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మ ద్రా మా య జ్ఞే ఐ ల కా ం డే

శ్రీమద్రామాయణకథా సంక్షేపః

హరిః ఓమ్ తపస్సాన్విధ్యాయనిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం వరమ్,
నారదం పరిషప్రచ్ఛ వాల్మీకి ర్నునిపుంగవమ్ ౧

కో న్వస్మిన్ సాంప్రతం లోకే గుణవాన్ కశ్చ వీర్యవాన్,
ధర్మజ్ఞ శ్చ కృతజ్ఞ శ్చ సత్యవాక్యో గృథప్రతః ౨

చారిత్రేణ చ కో యుక్త స్సర్వభూతేషు కో హితః,
విద్వాన్ ఈ క సమర్థ శ్చ క శ్చైచక్రియదర్శనః. ౩

ఆత్మవాన్ కో జితక్రోధో ద్యుతిమాన్ కోఽ నసూయకః,
కస్య బిభ్యతి దేవా శ్చ జాతరోషస్య సంయుగే. ౪

ఏత దిచ్ఛా మ్యహం శ్రోతుం పరం కాతూహలం హి మే,
మహర్షే! త్వం సమర్థోఽసి జ్ఞాతు మేవంవిధం సరమ్ ౫

శ్రుత్వా వైత త్త్రిలోకజ్ఞో వాల్మీకే ర్నారదో వచః,
శ్రూయతామితి చామంత్ర్య ప్రహృష్టో వాక్య మబ్రవీత్. ౬

బహుశా దుర్లభా శ్చైవ యే త్వయా కీర్తితా గుణాః,
 మునే! వత్సోమ్యహం బుధ్వా తైర్మృత శ్రుతాయతాం నరః.
 ఇత్వోకువంశప్రభవౌ రామో నామ జనై శ్శ్రుతః,
 నియతాత్మా మహావీర్యో ద్యుతిమాన్ ధృతిమాన్ నశీ. ౮
 బుద్ధిమాన్ స్మితిమాన్ వాగ్మీ శ్రీమాన్ స్ఫుత్రునిబర్హణః,
 విపులాంసో మహాబాహుః కంబుగ్రీవౌ మహాహనుః ౯
 మహారస్కో మహేష్వాసో గూఢజత్రు రరిందమః,
 ఆజానుబాహు స్సుశీరా స్సులలాట స్సువిక్రమః ౧౦
 సమ స్సమవిభక్తాః స్నిగ్ధవర్ణః ప్రతాపవాన్,
 వీనవత్ విశాలాక్షో లక్ష్మీవాన్ శుభలక్షణః ౧౧
 ధర్మజ్ఞ స్సత్యసంధ శ్చ ప్రజానాం చ హితే రతః,
 యశస్వీ జ్ఞానసంపన్న శ్శుచి ర్వశ్య స్సమాధిమాన్. ౧౨
 ప్రజాపతిసమ శ్రీమాన్ ధాతా రిపునిషూదనః,
 రక్షితా జీవలోకస్య ధర్మస్య పరిరక్షితా ౧౩
 రక్షితా స్వస్య ధర్మస్య స్వజనస్య చ రక్షితా,
 వేదవేదాంగత త్త్వజ్ఞో ధనుర్వేదే చ నిష్ఠితః ౧౪
 సర్వశాస్త్రార్థ త్త్వజ్ఞః స్మృతిమాన్ ప్రతిభానవాన్,
 సర్వలోకప్రియ స్సాధు రదీనాత్మా విచక్షణః ౧౫
 సర్వదాఽభిగత స్సద్భి స్సముద్ర ఇవ సింధుభిః,
 ఆర్య స్సర్వసమ శ్చైవ సదైకప్రియదర్శనః. ౧౬
 సచ సర్వగుణోపేతః కాసల్యానందవర్ధనః,
 సముద్ర ఇవ గాంభీర్యే ధైర్యేణ హిమవానివ. ౧౭

విష్ణునా సదృశో వీర్యే సోమవ త్ప్రియదర్శనః,
కాలాగ్నిసదృశః క్రోధే తుమయా పృథివీసమః. ౧౮

ధనదేన సమ స్త్యాగే సత్యే ధర్మ ఇవాపరః,
త మేవంగుణసంపన్నం రామం సత్యపరాక్రమమ్. ౧౯

జ్యేష్ఠం శ్రేష్ఠగుణైర్ద్యుక్తం ప్రియం దశరథస్సుతిమ్,
ప్రకృతీనాం హితైర్ద్యుక్తం ప్రకృతిప్రియకామ్యయా ౨౦

యావరాజ్యేన సంయోక్తు మైచ్ఛ త్ప్రీత్యా మహీపతిః,
త స్యాభిషేకసంభారాన్ దృష్ట్వా భార్యాఽథ కైకయా ౨౧

పూర్వం దత్తవరా దేవీ వర మేన మయాచత,
వివాసనం చ రామస్య భరత స్యాభిషేచనమ్. ౨౨

స సత్యవచనా ద్రాజా ధర్మవాశేన సంయతః,
వివాసయామాస సుతం రామం దశరథః ప్రియమ్. ౨౩

స జగామ వనం వీరః ప్రతిజ్ఞా మనుషాలయన్,
పితు ర్వచననిర్దేశాత్ కైకేయ్యాః ప్రియకారణాత్. ౨౪

తం వ్రజన్తం ప్రియో భ్రాతా లక్ష్మణోఽనుజగామ హ,
స్నేహా ద్విసయసంపన్న సుమిత్రానందవర్ధనః ౨౫

భ్రాతరం దయితో భ్రాతు స్సౌభ్రాత్ర మనుదర్శయన్,
రామస్య దయితా భార్య నిత్యం ప్రాణసమా హితా. ౨౬

జనకస్య కులే జాతా దేవమాయేవ నిర్మితా,
సర్వలక్షణసంపన్నా నారీణా ముత్తమా షడ్భూః ౨౭

సీతాఽప్యనుగతా రామం శశినం రోహిణీ యథా,
పౌరై రనుగతో దూరం పిత్రా దశరథేన చ. ౨౮

శృంగిజేరపురే సూతం గంగాకూలే వ్యసర్జయత్,
 గుహ మానాద్య ధర్మాత్మా నిషాదాధిపతిం స్రీయమ్. ౨౯
 గుహేన సహితో రామో లక్ష్మణేన చ నీతయా,
 తే వనేన వనం గత్వా నదీ స్తీర్త్వా ఒహూదకాః 3౦
 చిత్రకూట మనుశ్రాప్య భరద్వాజస్య శాసనాత్,
 రమ్య మావనధం కృత్వా రమమాణా వనే త్రయః 3౧
 దేవగంధర్వసంకాశా స్తత్ర తే న్యనన్త సుఖమ్,
 చిత్రకూటం గతే రామే పుత్రశోకాతురస్తదా 3౨
 రాజా దశరథ స్సర్వరం జగామ విలసన్ సుతమ్,
 మృతే తు తస్మిన్ భరతో వసిష్ఠప్రముఖై ర్ద్విజైః. 3౩
 నియుజ్యమానో రాజ్యాయ నైచ్ఛ ద్రాజ్యం మహాబలం,
 స జగామ వనం వీరో రామవాదనాదకః. 3౪
 గత్వా తు సుమహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమమ్,
 ఆయాచ ద్భృలరం రామ మార్యభావపురస్కృతిః 3౫
 త్వమేవ రాజా ధర్మజ్ఞ ఇతి రామం వచోబ్రవీత్,
 రామోఽపి పరమోదార స్సముఖ స్సమహాయశాః. 3౬
 న చైచ్ఛ త్పితౄ రాదేశా ద్రాజ్యం రామో మహాబలః,
 పాదుకే చాస్య రాజ్యాయ న్యాసం దత్వా పునఃపునః 3౭
 నివర్తయామాస తతో భరతం భరతాగ్రజః,
 స కామ మనవాప్యైవ రామపాదా పుపస్పృశత్. 3౮
 సంక్లిగ్దామేఽకరో ద్రాజ్యం రామాగమనకాఙ్క్షయా,
 గతే తు భరతే శ్రీమా న్సత్యసంధో జితేంద్రియః. 3౯

- రామస్తు పున రామశ్చ నాగరస్య జనస్య చ,
తత్రా గమన మేకాగ్రో దండకాఽప్రవివేశ హ. ౪౦
- ప్రవిశ్య తు మహారణ్యం రామో రాజీవలోచనః,
విరాధం రాక్షసం హత్వా శరభజ్ఞం దదర్శ హ. ౪౧
- సుతీక్ష్ణం చాప్యగస్త్యం చ అగస్త్యభ్రాతరం తథా,
అగస్త్యవచనా చైవ జగ్రాహైష్ట్యం శరాసమ్. ౪౨
- ఖడ్గం చ పరమప్రితి స్తుణీ చాక్షుసాయకా,
వసతి స్తస్య రామస్య వనే వనచరై స్సహ ౪౩
- ఋషయోఽబ్యాగమ స్సర్వే వథా యానురరక్షసామ్,
చ తేషాం ప్రతిశుశ్రావ రాక్షసానాం తథా వనే. ౪౪
- ప్రతిజ్ఞాత శ్చ రామేణ వధ స్సంయతి రక్షసామ్,
ఋషీణా మగ్నికల్పానాం దండకారణ్యవాసినామ్. ౪౫
- తేన తత్రైవ వసతా జన్మస్థాననివాసినీ,
విరూపితా శూర్పణఖా రాక్షసీ కామరూపిణీ. ౪౬
- తత శూర్పణఖావాక్యా దుద్యుక్తా సర్వరాక్షసాః,
ఖరం త్రిశిరసం చైవ దూషణం చైవ రాక్షసమ్. ౪౭
- నిజఘాన రణే రామ స్తేషాం చైవ పదానుగాః,
వనే తస్మిన్నివసతా జన్మస్థాననివాసినామ్ ౪౮
- రక్షసాం నిహతా న్యాసన్ సహస్రాణి చతుర్దశ,
తతో జ్ఞాతివధం శ్రుత్వా రావణః క్రోధమూర్ఛితః. ౪౯
- సహాయం పరియామాస మారీచం నామ రాక్షసమ్,
వార్యమాణ స్సుబహుళో మారీచేన స రావణః. ౫౦
- న విరోధో బలవతా క్షమో రావణ! తేన తే,
ఽనాదృత్య తు తద్వాక్యం రావణః కాలచోదితః. ౫౧

జగామ సహమూరీచ స్తస్యాశ్రమపదం తదా,
 తేన మాయావినా దూర మపవాహ్య నృపాత్మజౌ ౫౭
 జహర భార్యాం రామస్య గృధ్రం హత్వా జటాయుషమ్,
 గృధ్రం చ నిహతం దృష్ట్వా హృతాం శ్రుత్వా చ మైథిలీమ్.
 రాఘవ శిశ్యకసంతప్తో విలలాపాకులేంద్రియః,
 తత స్తేనైవ శోకేన గృధ్రం దద్ధ్వా జటాయుషమ్ ౫౮
 మార్గమాణో వనే సీతాం రాక్షసం సందదర్శ హ,
 కబంధం నామ రూపేణ వికృతం ఘోరదర్శనమ్ ౫౯
 తం నిహత్య మహాబాహు ర్గదాహ స్వర్గత శ్చ సః,
 స చాస్య కథయామాస శబరీం ధర్మచారిణీమ్ ౬౦
 శ్రమణీం ధర్మనిపుణా మభిగచ్ఛేతి రాఘవమ్,
 సోఽభ్యగచ్ఛ న్నహతేజా శ్శబరీం శత్రుసూదనః ౬౧
 శబర్యా పూజిత స్సమ్యక్ గ్రామో దశరథాత్మజః,
 పంచాతీరే హనుమతా సుగతో వానరేణ హ ౬౨
 హనుమద్వచనా చైచ్చ సుగ్రీవేణ సమా గతః,
 సుగ్రీవాయ చ త త్సర్వం శంస ద్రామో మహాబలః. ౬౩
 ఆదిత స్త ద్యధావృత్తం సీతాయా శ్చ విశేషతః,
 సుగ్రీవ శ్చాపి త త్సర్వం శ్రుత్వా రామస్య వానరః ౬౪
 చకార సఖ్యం రామేణ ప్రీతశ్చై వాగ్ని సాక్షికమ్,
 తతో వానరరాజేన వై రానుకథనం ప్రతి ౬౫
 రామాయాఽవేదితం సర్వం ప్రణయాద్ధుఃఖతేన చ,
 ప్రతిజ్ఞాతం చ రామేణ తదా వాలిపథం ప్రతి. ౬౬
 వాలిన శ్చ బలం తత్ర కథయామాస వానరః,
 సుగ్రీవ శ్శుకిత శ్చాఽసీ నిత్యం వీర్యేణ రాఘవే ౬౭

రాఘవప్రత్యయార్థం తు దుందుభేః కాయ ము త్తమమ్,
 దర్శయామాస సుగ్రీవౌ మహాపన్నతసన్నిభమ్. ౬౮
 ఉత్సన్నిత్యా మహాబాహుః క్రేత్యు చాస్థి మహాబలః,
 పాదాంగుష్ఠేన చిత్తేప సంపూర్ణం నశయోజనమ్. ౬౯
 విభేద చ పున స్సాలాః సత్తైకేన మహేషుణా,
 గిరిం రనాతలం చైవ జనయన్ ప్రత్యయం తదా. ౭౦
 తతః ప్రీతమనా స్తేన విశ్వస్త స్స మహాకపిః,
 కిష్కింధాం రామసహితో జగామ చ గుహం తదా ౭౧
 తతోఽగర్జద్ధరివర సుగ్రీవౌ హేమపింగళః,
 తేన నాదేన మహతా నిర్జగామ హరీశ్వరః ౭౨
 అనుమాన్య తదా తారాం సుగ్రీవేణ సమాగతః,
 నిజఘాన చ తత్రైనం శరే శ్చైకేన రాఘవః ౭౩
 తత స్సుగ్రీవవచనా ద్ధత్వా వాలిన మాహవే,
 సుగ్రీవమేవ తద్రాజ్యే రాఘవః ప్రత్యపాదయత్. ౭౪
 స చ సర్వాన్ సమాసీయ వానరాన్ వానరగ్రభః,
 దిశః ప్రస్థాపయామాస దిదృక్షు ర్జనకాత్మజామ్ ౭౫
 తతో గృహ్యన్య వచనా త్సంపాతే ర్హనుమాన్ బలీ,
 శతయోజనవిస్తీర్ణం పుష్పవే లవణార్ణవమ్ ౭౬
 తత్ర లంకాం సమాసాద్య పురిం రావణపాలితామ్,
 దదర్శ సీతాం ధ్యాయంతీ మశోకవనికాం గతామ్ ౭౭
 నివేదయిత్వాఽభిజ్ఞానం ప్రవృత్తిం చ నివేద్య చ,
 సమాశ్వాస్య చ వై దేహీం మర్దయామాస తోరణమ్. ౭౮
 పశ్య సేనాగ్రగాన్ హత్వా సప్త మంత్రిసుతానపి,
 శూర మతుం చ నిష్పిష్య గ్రహణం సముపాగమత్. ౭౯

అస్త్రేణోన్ముక్త మాత్మానం జ్ఞాత్వా వై తామహా ద్వరాత్,
 మర్షయన్ రాక్షసా స్వరో యంత్రీణస్తా న్యదృచ్ఛయా. ౭౬
 తతో దద్ధావ పురీం లంకా మృతే సీతాం చ మైథిలీమ్,
 రామాయ ప్రియ మాఖ్యాతుం పున రాయా న్నహాకపిః ౭౭
 సోఽభిగమ్య మహాత్మానం కృత్వా రామం ప్రదక్షిణమ్,
 న్యవేదయ దమేయాత్మా దృష్టా సీతేతి తత్త్వతః ౭౮
 తత స్సుగ్రీవసహితో గత్వా తీరం మహాదధేః,
 సముద్రం త్తోభయానూన శరై రాదిత్యసన్నిభైః ౭౯
 దర్శయానూన చాత్మానం సముద్ర స్సరితాంపతిః,
 సముద్రవచనా చైచ్చ నలం సేతు మకారయత్ ౮౦
 తేన గత్వా పురీం లక్ష్మీం హత్వా రావణ మాహవే,
 రామ స్సీతామనుశ్రాప్య పరాం వ్రీడా ముపాగమత్ ౮౧
 తా మువాచ తతో రామః పరుషం జనసంసది,
 అమృత్యమాణా సా సీతా వివేశ జ్వలనం సతీ ౮౨
 తతోఽగ్నివచనా త్సీతాం జ్ఞాత్వా విగతికల్మషామ్,
 బభౌ రామ స్సంప్రహృష్టః పూజిత స్సర్వదైవతైః ౮౩
 కర్మణా తేన మహతా త్రైలోక్యం సచరాచరమ్,
 సదేవర్షి గణం తుష్టం రాఘవస్య మహాత్మనః ౮౪
 అభిషిచ్య చ లంకాయాం రాక్షసేంద్రం విభీషణమ్,
 కృతకృత్య స్తదా రామో విజ్వరః ప్రముమోదన్ ౮౫
 దేవతాభ్యో వరం శ్రాప్య సముత్థాప్య చ వాసరాన్,
 అయోధ్యాం ప్రస్థితో రామః పుష్పకేణ సుహృద్వృతః ౮౬
 భరద్వాజాశ్రమం గత్వా రామ స్సత్యవరాక్రమః,
 భరత స్యాంతికం రామో హనూమంతం వ్యసర్జయత్. ౮౭

పునరాఖ్యామికాం జల్పన్ సుగ్రీవసహిత శ్చ సః,
 పుష్పకం త త్సమారుహ్య నందిగ్రామం యయా తదా ౧౮
 నందిగ్రామే జటాం హిత్యా భ్రాత్ృభి స్సహితోఽనఘః,
 రామ స్సీతా మనుప్రాప్య రాజ్యం పున రవాప్తవాన్. ౧౯
 ప్రహృష్టముదిహో లోక స్తుప్తః పుష్ట స్సుధార్మికః,
 నిరామయో హ్యరోగ శ్చ దుర్భిక్షభయవర్జితః. ౨౦
 న పుత్రమరణం కించి ద్దృశ్యంతి పురుషాః క్విచిత్,
 నార్య శ్చావిధవా నిత్యం భవిష్యంతి పతివ్రతాః ౨౧
 న చాగ్నిజం భయం కించి న్నాపున మజ్జంతి జంతవః,
 న వాతశం భయం కించి న్నాపి జ్వరకృతం తథా ౨౨
 న చాపి క్షుద్భయం తత్ర న తస్కరభయం తథా,
 నగరాణి చ రాష్ట్రాణి ధనధాన్యయుతాని చ. ౨౩
 నిత్యం ప్రముదితా స్స ర్షే యథా స్మృతయుగే తథా,
 అశ్వమేధశతై రిష్టా తథా బహుచువర్ణకైః ౨౪
 గవాం కోట్యయుతం దత్వా బ్రహ్మలోకం ప్రయాన్యతి,
 అనంభ్యయం ధనం దత్వా బ్రాహ్మణేభ్యో మహాయశాః. ౨౫
 రాజవంశాన్ శతగుణాన్ స్థాపయిష్యతి రాఘవః,
 చాతుర్వణ్యం చ లోకేఽస్మిన్ స్వే స్వే ధర్మే నియోజ్యతి.
 దశవర్ష సహస్రాశి దశవర్ష శతాని చ,
 రామో రాజ్య ముపాసిత్యా బ్రహ్మలోకం గమిష్యతి. ౨౬
 ఇదం పవిత్రం పాపఘ్నం పుణ్యం వేదై శ్చ సమ్మితమ్,
 యః పఠే ద్రామచరితం సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ౨౭
 ఏత దాఖ్యాన మాయుష్యం పఠన్ రామాయణం సః,
 పుత్రపౌత్ర స్సగణం వ్రేత్య స్వధే మహీయతే. ౨౮

పరక్ష ద్విజో వాగ్మషభత్వ మీయాత్
 స్యాత్ ఊత్రిమో భూమిపతిత్వ మీయాత్,
 వణిగ్జనః పణ్యఫలత్వ మీయా
 జ్జన శ్చ శూద్రోఽపి మహత్త్వ మీయాత్

౧౦౦

ఇత్యాక్షరే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీమద్బాలకాండే
 శ్రీమద్రామాయణకథాసంక్షేపో నామ ప్రథమ స్సర్గః

—◆◆◆— శ్రీరామవతారసర్గః —◆◆◆—

నిర్వృతై తు క్రతౌ తస్మిన్ హయమేధే మహాత్మనః,
 ప్రతిగృహ్య సురా భాగాన్ ప్రతిజగ్ను ర్యధాగతమ్
 సమాప్తదీక్షానియమః పత్నీ గణసమన్వితః,
 ప్రవివేశ పురీం రాజా సభృత్యబలవాహనః

౧

౨

యధార్హం పూజితా స్తేన రాజ్ఞా వై పృథివీశ్వరాః,
 ముదితాః ప్రయయు ర్దేశాన్ ప్రణమ్య మునిపుంగవమ్.

౩

శ్రీమతాం గచ్ఛతాం తేషాం స్వపురాణి పురా త్తతః,
 బలాని రాజ్ఞాం శుభ్రాణి హృష్టాని చకాశిరే
 గతేషు పృథివీశేషు రాజా దశరథ స్తదా,

౪

ప్రవివేశ పురీం శ్రీమాన్ పురస్కృత్య ద్విజోత్తమాన్
 శాంతయా ప్రయయా నార్థ మృశ్యశృంగ స్సపూజితః,
 అన్వీయమానో రాజ్ఞాఽథ సానుయాత్రేణ ధీమతా
 ఏవం విస్మయ్య తాన్ సర్వాన్ రాజా సంపూర్ణ మానసః,

౫

౬

ఉవాస సుఖత స్తత్ర పుత్రోత్పత్తిం విచింతయన్.

౭

—◆— శ్రీరామావతార ఘట్టః. —◆—

తతో యజ్ఞే సమాప్తే తు ఋతూనాం షట్పమత్యయుః,
 తత శ్చ ద్వాదశే మాసే చైత్రే నావసుకే తిథౌ ౫
 నక్షత్రేసితిదైవత్యే సోచ్చసంస్థేషు పశ్యసు,
 గ్రహేషు కర్కటే లగ్నే వాక్పతా విందునా సహ. ౬
 ప్రోద్యమాసే జగన్నాథం సర్వలోకనమస్కృతమ్,
 కౌసల్యాఽజనయ ద్రామం సర్వలక్షణసంయుతమ్ ౧౦
 విష్ణో రగం మహాభాగం పుత్ర మైశ్వోకవర్ధనమ్,
 కౌసల్యా శుశుభే తేన పుత్రేణామితతేజనా ౧౧
 యథా యరేణ దేవానా మదితి ర్వజ్రపాణినా,
 భరతో నామ కైకేయ్యాం జజ్ఞే సత్యపరాక్రమః ౧౨
 సాక్షా ద్విష్ణో శ్చతుర్భాగ స్సర్వై స్సముదితో గుణైః,
 అథ లక్ష్మణశత్రుఘ్నా సుమిత్రాఽజనయ త్సుతౌ ౧౩
 వీరా సర్వాస్త్రకుశతా విష్ణో రగ్ధనమన్వితౌ,
 పుష్యే జాతస్థు భరణో మీనలగ్నే ప్రసన్నధీః ౧౪
 సార్వే జాతౌ తు సామిత్రీ కులీరేఽభ్యుదితే రివా,
 రాజ్ఞః పుత్రౌ మహాత్మాస శ్చ త్వారో జజ్ఞిరే పృథక్ ౧౫
 గుణవంతోఽనురూవా శ్చ రుచ్యా ప్రోష్ఠపదోపమాః,
 జగుః కలం చ గంధర్వా ననృతు శ్చాప్సరోగణాః ౧౬
 దేవదుందుభయౌ నేదుః పుష్పవృష్టి శ్చ ఖా చ్చ్యుతౌ,
 ఉత్సవ శ్చ మహా నాసీ దయోధ్యాయాం జనాకులః ౧౭
 రథ్యా శ్చ జనసంబాధా నటన ర్తకిసంకులాః,
 గాయనై శ్చ విరావిణ్యో వాదనై శ్చ తథా పరైః. ౧౮
 ప్రదేయాం శ్చ దదౌ రాజా సూత మాగధ వందినామ్,

బ్రాహ్మణేభ్యో దదా విత్తం గోధనాని సహస్రశః ౧౯
 అతీ త్రైకాదశాహం తు నామకర్మ తథాఽకరోత్,
 జ్యేష్ఠం రామం మహాత్మానం భరతం కైకయీసుతమ్. ౨౦
 సౌమిత్రిం లక్ష్మణ మితి శత్రుఘ్న మపరం తథా,
 వసిష్ఠః పరమప్రీతో నామాని కురుతే తదా ౨౧
 బ్రాహ్మణా భోజయామాస పౌరా జానపదానపి,
 అదదా ద్బ్రాహ్మణానాం చ రత్నైఃపు మమితం బహు. ౨౨
 తేషాం జన్మక్రియాదీని సర్వకర్మాణ్యకారయత్,
 తేషాం కేతురిన జ్యేష్ఠో రామో రతికరః పితుః ౨౩
 బభూవ భూయో భూతానాం స్వయంభూరివ సమ్మతః,
 సర్వే వేదవిద శ్శూరా సర్వే లోకహితే రతాః ౨౪
 సర్వే జ్ఞానోపసంపన్నా సర్వే సముదితా గుణైః,
 తేషా మపి మహాతేజా రామ సుత్యపరాక్రమః ౨౫
 ఇష్ట సర్వస్య లోకస్య శశాంక ఇవ నిర్మలః,
 గజస్కంధేఽశ్వపుష్కే చ రథచర్యాను సమ్మతః ౨౬
 ధనుర్వేదే చ నిరతః పితృశుశ్రూషణే రతః
 బాల్యా త్రైభృతి సుస్థిగ్ధో లక్ష్మణో లక్ష్మీవర్ధనః ౨౭
 రామస్య లోకరామస్య భ్రాతు జ్యేష్ఠస్య నిత్యశః,
 సర్వప్రియకర స్తస్య రామస్యాపి శరీరతః ౨౮
 లక్ష్మణో లక్ష్మీసంపన్నో బహిఃప్రాణ ఇవాపరః,
 స చ తేన వినా నిద్రాం లభతే పురుషోత్తమః. ౨౯
 మృష్ట మన్న ముపానీత మశ్నాతి నచ తిం వినా,
 యదా హి హయ మారూఢో మృగయాం యాతి రాఘవః.
 త దై నం పృష్ఠతోఽన్వేతి సధనుః పరిపాలయన్,

భరతిస్యాపి శత్రుఘ్నో లక్ష్మణాచరజో హి సః 3౧
 ప్రాజ్ఞైః ప్రియతరో నిత్యం తస్య చాసీ త్తథా ప్రియః,
 స చతుర్భి ర్నహాభాగైః పుత్రైర్దిశరథః ప్రియైః 3౨
 బభూవ పరమప్రీతో దేవైరివ పితామహః,
 తే యదా జ్ఞానసంపన్నా స్సర్వైః సముదితా గుణైః. 3౩
 ప్రీమంతః కీర్తిమంత శ్చ సర్వజ్ఞా వీర్యవర్జితః,
 తేషా మేవంప్రభావానాం సర్వేషాం దీప్తతేజసామ్. 3౪
 పితా దశరథో హృష్టో బ్రహ్మలోకాధిపో యథా,
 తే చాపి మనుజవ్యాఘ్రా వైదికాధ్యయనే రతాః. 3౫
 పితృశుశ్రూషణరతా ధనుర్వదే చ నిష్ఠితాః,
 అథ రాజా దశరథ స్తేషాం దాకీరియాం ప్రతి 3౬
 చింతయామా స ధర్మాత్తా సోపాధ్యాయ స్పృహంధవః,
 తస్య చింతయమానస్య మర్త్యమధ్యే మహాత్మనః 3౭
 అభ్యగచ్ఛ న్నహ తేజా విశ్వామిత్రో నుహామునిః,
 స రాజ్ఞో దర్శనాకాంక్షీ ద్వారాధ్యక్షా నువాచ హ 3౮
 శీఘ్ర మఖ్యాత మాం ప్రాప్తం శౌశికం గాధిన స్సుతమ్,
 త చ్ఛ్చుత్వా నచనం త్రాసా ద్రాజ్ఞో వేశ్మ ప్రదుద్రువుః. 3౯
 సంభ్రాంతమనస స్సర్వే తేన వాక్యేన చోదితాః,
 తే గత్వా రాజధానం విశ్వామిత్ర మృషిం తదా. ౪౦
 ప్రాప్త మావేదయామాసు ర్నృపా మైత్వౌకవే తదా,
 తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా సపురోధా స్సమాహితాః. ౪౧
 ప్రత్యుజ్జగామ తం హృష్టో బ్రహ్మణమివ వాసవః,
 తం దృష్ట్వా జ్వలితం దీప్తతపసం సంశితవ్రతమ్. ౪౨
 ప్రహృష్టవదనో రాజా తతోఽర్ఘ్య ముపహరియత్,

స రాజ్యః ప్రతిగృహ్యైర్భ్యం శాస్త్రదృష్టేన కర్మణా. ౪౩
 కుశలం చావ్యయం చైవ పర్యపుచ్చ స్మరాధిమ్,
 పురే కోశే జపదే బాంధవేషు సుహృత్సు చ ౪౪
 కుశలం కాశికో రాజ్యః పర్యపుచ్చ త్సుధార్నికః,
 అపి తే సన్నతా స్సర్వే సామంతా రిషౌ జతాః ౪౫
 దైవం చ మానుషం చాపి కర్మ తే నా ధ్వనుష్ఠితమ్,
 వసిష్ఠం చ సమాగమ్య కుశలం మునిపుంగవః ౪౬
 ఋషీ శ్చ తాన్ యథాన్యాయం మహాభాగా నువాచ హ,
 తే సర్వే హృష్టమనస స్తస్య రాజ్యో నివేశనమ్. ౪౭
 వివిశుః పూజతా స్తత్ర నిషేదు శ్చ యధార్హతః,
 అథ హృష్టమనా రాజా విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ ౪౮
 ఉవాచ పరమోదారో హృష్ట స్త మభిపూజయన్,
 యథా మృతస్య సంప్రాప్తి ర్యథా వర్ష మనూదకే ౪౯
 యథా సదృశదారేషు పుత్రజ న్నాప్రజస్య చ,
 ప్రణవస్య యథా లాభో యథా హస్తో మహాదయే ౫౦
 తథైవాఽగమనం మన్యే స్వాగతం తే మహామునే,
 కం చ తే పరిమం కామం కరోమి కిము హర్షితః ౫౧
 పాత్రభూతోఽసి మే బ్రహ్మణ్! దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి కాశిక,
 అద్య మే సఫలం జన్మ జీవితం చ సుజీవితమ్ ౫౨
 పూర్వం రాజర్షిశబ్దేన తపనా ద్యోతితప్రభః,
 బ్రహ్మర్షిత్వ మనువ్రాత్యః పూజ్యోఽం బహుధా మయా ౫౩
 త దద్భుత మిదం బ్రహ్మణ్! పవిత్రం పరమం మమ,
 శుభక్షేత్రగతి శ్చాహం తవ సందర్శనా త్ప్రభో! ౫౪
 బ్రూహి య త్ప్రార్థితం తుభ్యం కార్య మాగమనం ప్రతి,

ఇచ్చా మ్యనుగృహీతోఽహం త్వదర్థపరివృద్ధయే. ౫౫

కార్యస్య న విమర్శం చ గంతు మ్హస్మి కాశిక!,
కర్తా చాహ మశేషేణ దైవతం హి భవా న్నమ ౫౬

మమ చాయ మనుప్రాప్తో మహా నభ్యుదయో ద్విజ!
తవాఽగమనజః కృతోఽస్మి ధర్మ శ్చాను త్తమో మమ. ౫౭

ఇతి హృదయసుఖం నిశమ్య వాక్యం

శ్రుతిసుఖ మాత్మవతా వినీతిము క్తమ్,

ప్రధితగుణయశా గుణై ర్విశిష్టః

పరమఋషిః పరమం జగామ హర్షమ్ ౫౮

ఇత్యాచారే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీమద్బాలకాండే

శ్రీరామావతారో నామ అష్టాదశ స్సర్గః

—◆— శ్రీనీతా వివాహసర్గః —◆—

యస్మిం స్తు దివసే రాజా చక్రే గోదాన ముత్తమమ్,

తస్మిం స్తు దివసే శూరో యుధాజి త్సముపేయివాక్. ౧

పుత్రః కేకయరాజస్య సాక్షౌ గృరతమాతులః,

దృష్ట్వా పృష్ట్వా చ కుశలం రాజాన మిద మబ్రవీత్. ౨

కేకయాధిపతీ రాజా స్నేహా త్కుశల మబ్రవీత్,

యేషాం కుశలకామోఽసి తేషాం సప్ర త్యనామయమ్. ౩

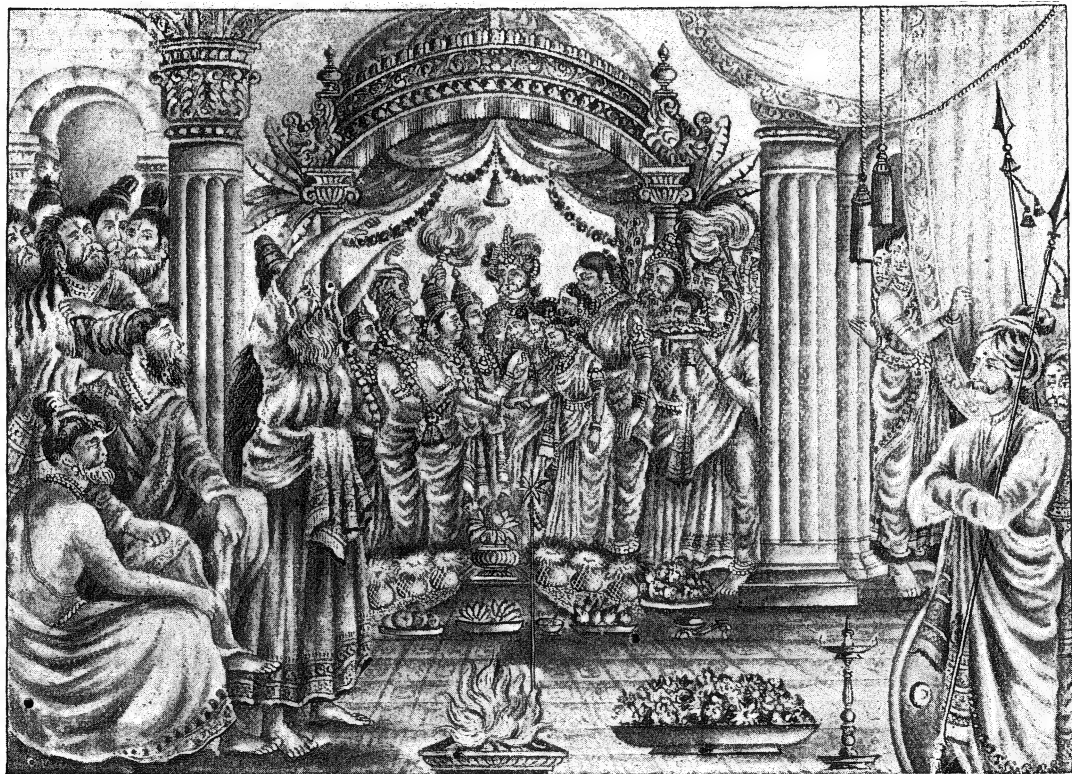
స్వప్రీయం మమ రాజేంద్ర! ద్రష్టుకామో మహీపతిః,

తదర్థ ముపయాతోఽహ మయోధ్యాం రఘునందన! ౪

శ్శుత్వా త్వహ మయోధ్యాయాం వివాహార్థం తవాఽత్నజాన్,

మిథిలా ముపయాతాం స్తు త్వయా సహ మహీపతే!. ౫

త్వరయాఽభ్యుపయాతోఽహం ద్రష్టుకామ స్స్వసు స్సుతమ్,
 అథ రాజా దశరథః ప్రియాతిధి ముపస్థితమ్ ౬
 దృష్ట్వా పరమసత్కారైః పూజార్హం సమపూజయత్,
 తత స్తా ముషితో రాత్రిం సహపుత్రై ర్నహఃత్నభిః ౭
 ప్రభాతే పున రుత్థాయ కృత్వా కిర్రాణి కర్ణవిత్,
 ఋషీంస్తదా పురస్కృత్య యజ్ఞవాట ముపాగమత్. ౮
 యుక్తే ముహూర్తే విజయే సర్వాభరణభూషితైః,
 భ్రాతృభి స్సహితో రామః కృతకౌతుకమంగళః ౯
 వసిష్ఠం పురతః కృత్వా మహర్షీ సపరానః,
 (పితృ స్సమీప మాశ్రిత్య తస్మై భ్రాతృభి రావృతః)
 వసిష్ఠో భగవా నేత్య వై దేహ మిద మబ్రవీత్ ౧౦
 రాజా దశరథో రాజన్! కృతకౌతుకమంగళైః,
 పుత్రై ర్నరవరశ్రేష్ఠ! దాతార మభికాంక్ష తే ౧౧
 దాతృప్రతిగృహీత్వాభ్యాం సర్వార్థాః ప్రభవంతి హి,
 స్వధర్మం ప్రతిపద్యస్వ కృత్వా వైవాహ్య ముత్తమమ్. ౧౨
 ఇత్యుక్తః పరమోదానో వసిష్ఠేన మహత్మనా,
 ప్రత్యువాచ మహాతేజా వాక్యం పరమధర్మవిత్ ౧౩
 క స్థితిః ప్రతిహారో మే కన్యాఽజ్ఞానప్రతిక్ష్యతే,
 స్వగృహే కో విచారోఽస్తి యథా రాజ్య మిదం తవ. ౧౪
 కృతకౌతుకసర్వస్వా వేదిమూల ముపాగతాః,
 మమ కన్యా మునిశ్రేష్ఠ! దీప్తా వహ్నిరి వార్చిషః. ౧౫
 సజ్జోఽహం త్వత్ప్రతీక్షోఽస్మి వేద్యా మస్యాం ప్రతిష్ఠితః,
 అవిఘ్నం కురుతాం రాజా కిమర్థ మవలంబతే. ౧౬
 త ద్వాక్యం జనకే నోక్తం శ్రుత్వా దశరథస్తదా,

- ప్రవేశయామాస సుతాన్ సర్వా నృసిగణానపి ౧౭
 తతో రాజా విదేహీనాం వసిష్ఠ మిద మబ్రవీత్,
 కారయస్వ ఋషే! సర్వ మృషీభి స్సహ ధార్మిక! ౧౮
 రామస్య లోకరామస్య క్రియాం వై వాహికీం విభో!,
 తథే త్యుక్త్వా తు జనకం వసిష్ఠో భగవా నృషిః. ౧౯
 విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య శతానందం చ ధార్మికమ్,
 ప్రపామధ్యే తు విధివ ద్వేదిం కృత్వా మహాతపాః, ౨౦
 అలంచకార తాం వేదిం గంధపుష్పై స్సమంతతః,
 సువర్ణపాలికాభి శ్చ ఛిద్రకుంభై శ్చ సాంకురైః ౨౧
 అంకురాఢ్యై శ్శరావై శ్చ ధూపపాత్రై స్సధూపకైః,
 శంఖపాత్రై స్సువైస్సుగ్భిః పాత్రై రఘ్నాభిపూరితైః ౨౨
 లాజపూర్ణై శ్చ పాత్రీభి రక్షతై రభిసంస్కృతైః,
 ధర్మైశ్చ స్సమై స్సమాస్తీర్య విధివ న్మంత్రపూర్వకమ్ ౨౩
 అగ్ని మాదాయ వేద్యాం తు విధిమంత్రపురస్కృతమ్,
 జహో వాగ్నో మహాతేజా వసిష్ఠో భగవా నృషిః. ౨౪
 తత స్సీతాం సమాసీయ సర్వాభరణభూషితామ్,
 సమక్ష మగ్నే స్సంస్థాప్య రాఘవాభిముఖే తదా ౨౫

◆◆◆ శ్రీ సీతాదేవ్యాః పాణిగ్రహణఘట్టః ◆◆◆

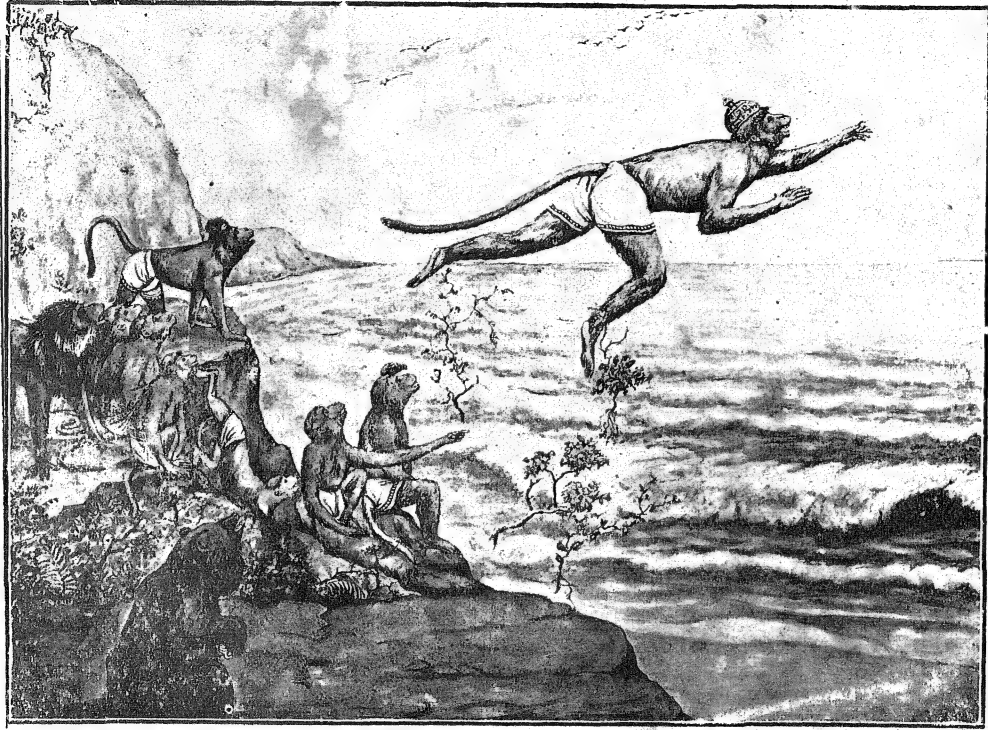
- అబ్రవీ జ్జనకో రాజా కాసల్యానందవర్ధనమ్,
 ఇయం సీతా మమ సుతా సహధర్మచరీ తవ ౨౬
 ప్రతీచ్ఛ చైనాం భద్రం తే పాణిం గృహ్స్థాప్య వాణినా,
 పతివ్రతా మహాభాగా ఛాయే వానుగతా సదా, ౨౭
 ఇత్యుక్త్వా ప్రాక్షిప ద్రాజా మంత్రపూతం జలం తదా,

సాధుసాధ్వితి దేవానా మృషీణాం వదతాం తదా. ౨౮
 దేవదుందుభినిర్ఘోషః పుష్పవన్దో మహా నభూత్,
 ఏవం దత్వా తదా సీతాం మంత్రోదకపురస్కృతామ్ ౨౯
 అబ్రవీ జ్ఞనకో రాజా హర్షేణాభిపరిపుతః,
 లక్ష్మణాఽగచ్ఛ భద్రం తే ఊర్ణిశా ముద్యతాం మయా. ౩౦
 ప్రతీచ్ఛ పాణిం గృహ్ణీష్వ మాభూ త్కాలస్య పర్యయః,
 త మేవ ముక్త్యా జనకో భరతం చాభ్యభాషత ౩౧
 గృహాణ పాణిం మాండవ్యాః పాణినా రఘునందన!,
 శత్రుఘ్నం చాపి ధర్మాత్మా అబ్రవీ జ్ఞనకేశ్వరః ౩౨
 శ్రుతకీర్త్యా మహాబాహా! పాణిం గృహ్ణీష్వ పాణినా,
 సర్వే భవంత స్సామ్యా శ్చ సర్వే సుచరితప్రతాః. ౩౩
 పత్నీభి స్సంతు కాకుత్స్థా మాభూ త్కాలస్య పర్యయః,
 జనకస్య వచ శ్రుత్వా పాణీం పాణిభి రస్పృశత్. ౩౪
 చత్వార స్తే చతస్రణాం వసిష్ఠస్య మ తే స్థితాః,
 అగ్నిం ప్రదక్షిణీకృత్య వేదిం రాజాన మేవ చ ౩౫
 ఋషీం శ్రేష్ఠ మహాత్మాన స్సభార్యా రఘునత్తమాః,
 యథోక్తేన తదా చక్రు ర్వివాహం విధిపూర్వకమ్. ౩౬
 (కాకుత్స్థే శ్చ గృహీతేషు లలితేషు చ పాణిషు,
 పుష్పవృష్టి ర్మహ త్యాసీ దంతరిక్షౌ త్సుభాస్వరా. ౩౭
 దివ్యదుందుభినిర్ఘోషై ర్గీతవాదిత్రనిస్వనైః,
 సన్వతు శ్చాప్సరస్సంఘా గంధర్వా శ్చ జగుః కలమ్. ౩౮
 వివాహే రఘుముఖ్యానాం త దద్భుత మద్భుత్యత,

ఈదృశే వ ర్తమానే తు తూర్వోద్భుప్సినాదితే 3౯
 త్రిరస్మిం తే పరిక్రమ్య ఊహు ర్భార్యాం మహాజనః,
 అ ధోపకార్యాం జగ్ను స్తే సభార్యా రఘునందనాః. ౪౦
 రాజాఽప్యనుయయా పశ్యన్ సర్వసంఘ స్సబాంధవః. ౪౧

ఇత్యాదీ ప్రేమద్రావణమాణే అదికావ్యే బాలకాణ్డే
 శ్రీసీతాకళ్యాణం నామ త్రిసప్తతితమ స్సర్గః.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామచంద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః

సు స్థ ర కా ణ్డః.

ప్రథమ స్కంధః — స్లోకాః. ౨౨౧

హనుమత్కృత సముద్రలంఘనమ్

- శ్లో తతో రావణసీతాయా స్సీతాయా శ్చత్రుకర్శనః,
ఇయేష పద మన్వేష్టుం, చారణాచరితే పథి ౧
- దుష్కరం నిష్ప్రతిద్వంద్వం చికిర్షత్ కర్ష వానరః,
సముద్రగళిగోగ్రీవౌ గవాంపతి రివాబభౌ ౨
- అథ వైడూర్యవర్ణేషు శాన్దవలేషు మహాబలః,
ధీర స్ఫులికల్పేషు విచచార యథాసుఖమ్ ౩
- ద్విజాన్విత్రాసయ స్థీమా నురసా పాదపాత్ హరత్
మృగాం శ్చ సుహూన్మిఘ్నాన్ ప్రవృద్ధ ఇవ కేశరీ. ౪
- నీలలోహితమాఞ్జిషప త్త్రవర్ణై స్సీతాస్మితైః,
స్వభావవిహితై శ్చిత్రై ర్ధాతుభి స్సమలంకృతమ్. ౫
- తామరూపిభి రావిష్ట మభీక్ష్య సపరిచ్ఛదైః,
యత్ కిన్నర గన్ధర్వ దేవకలై శ్చ పన్నగైః. ౬

స తస్య గిరివర్యస్య తలే నాగవరాయుతే,
 తిష్ఠే కపివర స్తత్ర హ్రదే నాగ ఇవాఽబభౌ 2
 స సూర్యాయ మహేంద్రాయ పవనాయ స్వయంభువే
 భూతేభ్య శ్చాజ్ఞలిం కృత్వా చకార గమనే మణిమ్ ౩
 అజ్ఞలిం ప్రాజ్ఞుఖిని కృత్వా పవనాయాఽత్మయోనయే,
 (*మనసా వద్వ్య రామాయ లక్ష్మణాయ కృతాజ్ఞలిః ౪
 సరితి న్నాగరాం శ్చాపి ప్రణమ్య శిరసా హరిః,
 జ్ఞాతీం న్తాన్ సంపరిష్వజ్య కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్) ౫
 తతో హి వవృధే గన్తుం దక్షిణో దక్షిణాం దిశమ్,
 ప్లవణప్రవరై ర్ద్వైష్ట్యం ప్లవనే కృతనిశ్చయః ౬
 వవృధే రామవృద్ధ్యర్థం సముద్ర ఇవ పర్వసు,
 నిష్ప్రమాణశరీరస్సౌ లిలజ్ఞయిషు రర్ణవమ్ ౭
 (ప్రగృహ్య బలవాన్ బాహూ లజ్ఞా మభిముఖే స్థితః,
 బాహుభ్యాం వీడయామాస చరణాభ్యా శ్చ పర్వతమ్ ౮
 స చచా లాచల శ్చాపి మహూర్తం కపివీడితః,
 తదాణాం పుష్పితాగ్రాణాం సర్వం పుష్ప మశాతయత్ ౯
 తేన పాదపముక్తేన పుష్పే ఘేణ సుగన్ధినా,
 సర్వత స్సంపుత శ్చైలో బభౌ పుష్పమయో యథా ౧౦
 తేన చోత్తమవీర్యేణ వీడ్యమాన స్స పర్వతః,
 సలిలం సంప్రసన్నావ మదం మత్త ఇవ ద్విపః ౧౧
 వీడ్యమాన స్తు బలినా మహేంద్ర స్తేన పర్వతః,
 రీతీ ర్చిర్వర్తయామాస కాశ్చినాజ్ఞనరాజతీః ౧౨

* కుడలితగ్రన్థో న వ్యాఖ్యాతః అతోఽయం ప్రక్షిప్త ఇతి ప్రతి
 భాతి. ఏవ మగ్రేఽపి బోధ్యమ్

- ముమోచ చ శిలా శైలలో విశాలా సమనశ్శిలాః,
 మధ్యమే నార్చిషా జుష్టో ధూమరాజీ రి వానలః ౧౮
- గిరిణా వీడ్యమానేన వీడ్యమానాని సర్వతః,
 గుహావిష్టాని భూతాని వినేదు ర్వికృతై స్సవ్యరైః ౧౯
- స * మహాన త్త్వసన్నాద శ్చైలపీఠానిమిత్తజః,
 పృథివీం పూరయూమాన దిశ శ్చోషవనాని చ ౨౦
- శిరోభిః పృథుభి స్సర్వా వ్యక్తస్వస్తికలక్షణైః,
 వమన్తః పావకం ఘోరం దదంశు ర్దశనై శ్శిలాః ౨౧
- తాన్తదా సవిష్టై ర్దప్తాః కుపితై స్తై ర్మహాశిలాః,
 జఙ్గలుః పావకోద్ధీప్తా బిభిదు శ్చ సహస్రథా ౨౨
- (అపరేతు మహాకాయా వమన్తోఽగ్నిం స్వతేజసా,
 కన్దరేభ్యో వినిష్పేతుః కపిపాదేన వీడితాః ౨౩
- గిరే రాక్రమ్యమాణస్య తరవ స్తరుణాఙ్కురాః,
 ముముచుః పుష్పవర్షాణి వ్యక్త ముత్పలగన్ధినః ౨౪
- గైరికాఙ్గసంజ్ఞుష్టా హరితాలసమావృతాః,
 వ్యశీర్యస్త గిరే స్తస్య శిలా స్తా సమనశ్శిలాః. ౨౫
- సచన్దనరస స్తామ్రం చిత్రకానసథాతుభిః,
 యాని చౌషధజాలాని తస్మి జ్ఞాతాని పర్వతే ౨౬
- విషఘ్నా న్యపి నాగానాం న శేష శ్శమితుం విషమ్,
 భిద్యతేఽయం గిరి య్యతై రితి మత్వా తపస్వినః ౨౭
- త్రస్తా విద్యాధరా స్తస్మా దుత్పేతుః స్త్రీగణై స్సహ,
 పానభూమిగతం హిత్వా హైమ మాసవభాజనమ్. ౨౮
- పాత్రాణి చ మహార్హాణి కరకాం శ్చ హిరణ్మయాన్,

లేహ్య నుచ్చావచా స్ఫుట్యోక్ మాంసాని వివిధాని చ. ౨౯
 ఆర్షభాణి చ చర్మాణి ఖడ్గాం శ్చ కనకత్సరూన్
 కృతకణ్డగుణాః క్షీబా ర క్తమాల్యానులేపనాః 3౦
 రక్తాక్షాః పుష్కరాక్షా శ్చ గగనం ప్రతిపేదిరే,
 హరనూపురకేయూరపారిహర్యధరాః స్త్రీ యః. 3౧
 విస్మితా స్సస్మితాస్తస్థు రాకాశే రమణైస్సహః
 దర్శయంతో మహావిద్యాం విద్యాధర మహర్షయః. 3౨
 సహితాస్తస్థు రాకాశే వీక్షాం చక్రు శ్చ పర్వతమ్,
 శుశ్రువు శ్చ తదా శబ్ద మృషీణాం భావితాత్మనామ్. 33
 చారణానా ఇచ్చ సిద్ధానాం స్థితానాం విమలేఽమృతే,
 ఏష పర్వతసజ్జాశో హనూమా న్తారుతాత్మజః. 3౪
 తిత్తిర్న తి మహావేగ స్సముద్రం మకరాలయమ్,
 రామార్థం వానార్థ ఇచ్చ చిక్షీర్ష్యో కర్ణ దుష్కరమ్. 3౫
 సముద్రస్య పరం వారం దుష్ప్రాపం ప్రాప్తు మిచ్ఛతి,
 ఇతి విద్యాధరా శ్రమ్యత్వా * వచ స్తేషాం మహాత్మనామ్
 త మప్రమేయం దదృశుః పర్వతే వానరర్షభమ్,
 దుధువే చ స రోమాణి చకమ్పే చాచలోపమః. 3౬
 సనాద సుమహానాదం సుమహా నివ తోయదః,
 ఆనుపూర్వేణ పృత్త ఇచ్చ లాఙ్గాలం రోమభి శ్చితమ్ 3౭
 ఉత్పతిష్యో విచిత్రేప పక్షిరాజ ఇ ఘోరగమ్,
 తస్య లాఙ్గాల మావిధ మాత్తవేగస్య పృష్ఠతిః. 3౮
 దదృశే గరుడేవేవ హ్రియమాణో మహారగః,
 బాహూ సం స్తమృయాయాస మహాపరిఘసన్నిభౌ ౪౦

ససాద చ కపిః కట్టాం చరణౌ సశ్చుకోచ చ,
 సంహృత్య చ భుజౌ శ్రీమాం స్తథైవ చ శిరోధరామ్. ౪౧
 తేజ స్సత్త్వం తథా వీర్య మావివేశ స వీర్యవాన్,
 మార్గ మాలోకయన్ దూరా దూర్ధ్వం ప్రణిహితేక్షణః
 రురోధ హృదయే ప్రాణా నాకాశ మవలోకయన్.

పద్భ్యం దృఢ మవస్థానం కృత్వా స కపికుఙ్కరః ౪౩

నికుఙ్కర్య కర్ణౌ హనుమా నుత్పతిష్య స్నహాబలః,
 వానరా న్వానరశ్రేష్ఠ ఇదం వచన మబ్రవీత్ ౪౪

యథా రాఘవనిర్ముక్త శ్శర శ్శ్వసనవిక్రమః,

గచ్ఛే తద్వ ద్దమిష్యామి లఙ్కాం రావణపాలితామ్ ౪౫

స హి ద్రక్ష్యామి యది తాం లఙ్కాయాం జనకాత్మజామ్,

అనేనైవ హి వేగేన గమిష్యామి సురాలయమ్ ౪౬

యది వా త్రిదివే సీతాం స ద్రక్ష్యా మ్యకృతశ్రమః,

బద్ధ్వా రాక్షసరాజాన మానయిష్యామి రావణమ్ ౪౭

సర్వథా కృతకార్యోఽహ మేష్యామి సహ సీతయా,

ఆనయిష్యామి వా లఙ్కాం సముత్పాత్య సరావణామ్ ౪౮

ఏవ ముక్త్వా తు హనుమా న్వానరా * వానరోత్తమః,

ఉత్పాతాథ వేగేన వేగవా నవిచారయన్. ౪౯

సుషర్ణ మివ చాత్మానం మేనే స కపికుఙ్కరః,

సముత్పతతి తస్మిన్ స్తు వేగా త్తే నగరోహిణః ౫౦

సంహృత్య విటపాన్ సర్వాన్ సముత్పేతు స్సమస్తతః,

సమత్తకోయష్టిమకాన్ వాదవాన్ పుష్పశాలినః ౫౧

ఉద్వహ న్నురువేగేన జగామ విమలేఽమృరే,

- ఊరువేగోద్ధతా వృక్షౌ ముహూర్తం కపి మన్వయుః ౫౨
- ప్రస్థితం దీర్ఘ మధ్వానం స్వబన్ధు మివ బాన్ధవాః,
త మూరువేగోన్మథితా స్సాలా శ్చాన్యే సగోత్తమాః ౫౩
- అనుజగ్గు ర్హనూమ స్తం సైన్యా ఇవ మహీపతిమ్,
సుపుష్పితాగై ర్బహుభిః వాదవై రన్వితః కపిః ౫౪
- హనూమా న్స్వర్వతాకారో బభూ వాద్భుతదర్శనః,
సారవన్తో ధ యే వృక్షౌ న్యమజ్జ్ లవణామృసి. ౫౫
- భయా దివ మహేన్ద్రస్య పర్వతా వరుణాలయే,
స నానాకుసుమైః కీర్ణః కపి స్సాంకురకోరకైః ౫౬
- శుశుభే మేఘసంకాశః ఖద్యోతై రివ పర్వతః,
విముక్తా స్తస్య వేగేన ముక్త్యా పుష్పాణి తే ద్రుమాః. ౫౭
- అవశీర్యస్త సలిలే నివృత్తా స్సుహృదో యథా,
లఘుత్వే నోపపన్నం త ద్విచిత్రం సాగరే పతత్ ౫౮
- ద్రుమాణాం వివిధం పుష్పం కపివాయుసఖిరితమ్,
తారాచిత మివాకాశం ప్రబభౌ చ మహర్ణవః ౫౯
- పుష్పేఘేణానుబద్ధేన నానావర్ణేన వానరః,
బభౌ మేఘ ఇవాకాశే విద్యుద్గణవిభూషితః ౬౦
- తస్య వేగ * సమాఘాతైః పుష్పై స్తోయ మదృశ్యత,
తారాభి రభిరామాభి రుదితాభి రి వామ్బరమ్. ౬౧
- త స్యామ్బరగతౌ గావూ దదృశాతే ప్రసారితౌ,
పర్వతాగ్రా ద్వినిష్క్రాంతౌ పఞ్చాస్యావివ పన్నగౌ ౬౨
- పిబన్నివ బభౌ + శ్రీమాన్ సోర్మిజాలం మహర్ణవమ్,
పిపాసురివ చాకాశం దదృశే స మహాకపిః ౬౩

- తస్య విద్యుత్ప్రభాకారే వాయుమార్గానుసారిణః,
 నయనే విప్రకాశే తే ఋత్విష్ణావి వానతా ౬౪
- పిక్లేపిక్లాక్షముఖ్యస్య బ్రహ్మతీ పరిమణ్డతే,
 చక్షుషీ సంప్రకాశేతే చంద్రసూర్యా వి ప్రాదితౌ ౬౫
- ముఖం నాసికయా తస్య తామ్రయా తామ్ర మాబభౌ,
 సన్ధ్యయా సహభిస్పృష్టం యథా తత్సూర్యమణ్డలమ్. ౬౬
- లాజ్జాలం చ సమావిధం ప్లవమానస్య శోభతే,
 అమ్బరే వాయుపుత్రిస్య శక్రధ్వజ ఇ ప్రాచ్ఛితః ౬౭
- లాజ్జాలచక్రేణ మహాః శుక్లదంష్ట్రోఽనిలాత్మజః,
 వ్యరోఽఛత మహాప్రాజ్ఞః పరివేషీవ భాస్కరః ౬౮
- స్థిగేశే నాభితామేణ రిరాజ స మహాకపిః,
 మహతా దారితేనేవ గిరి రైరికథాతునా ౬౯
- తస్య వానరసింహస్య ప్లవమానస్య సాగరమ్,
 కఠౌన్తరగతో వాయు ర్జీమూత ఇవ గర్జతి. ౭౦
- భే యథా నిపత స్త్యల్కా హ్యుత్తరాంతా ద్వినిస్సృతా,
 దృశ్యతే సానుబద్ధా చ తథా స కపికుజ్జరః ౭౧
- పతత్పతజ్గసజ్కాశో వ్యాయత శ్చశుభే కపిః,
 ప్రవృద్ధ ఇవ మాతజ్గః కిక్యయా బద్ధ్యమానయా. ౭౨
- ఉపరిష్టా చ్ఛరీరేణ చ్ఛాయయా చావగాఢయా,
 సాగరే మారుతావిష్టా నా రివాఽసీ త్తదా కపిః ౭౩
- యం యం దేశం సముద్రస్య జగామ స మహాకపిః,
 స స తస్యోరువేగేన సోన్నాద ఇవ లక్ష్మతే ౭౪
- సాగర సోర్తిజాలానా మురసా శైలవర్షస్థానమ్,
 అభిఘ్నం స్తు మహావేగః పుప్లువే స మహాకపిః. ౭౫

కపివాత శ్చ బలవాన్ మేఘవాత శ్చ నిస్సృతః,
 సాగరం భీమనిర్ఘోషం కచ్చుయామాసతు ర్భృశమ్ 2౬
 వికర్ష న్నూర్నిజాలాని బృహన్తి లవణామృసి,
 పుప్లువే కపిశార్దూలో విఃస్పన్నీవ రోదనీ 2౭
 మేరుమందరినశ్కాశా నుద్ధతాన్ స మహార్ణవే
 *అతిక్రామ స్తహవేగ స్తరజ్ఞాన్ గణయన్నివ 2౮
 తస్య వేగసముద్ధూతం జలం సజలదం తదా,
 అమృరస్థం విబభ్రాజ శారదాభ్రమి వాతతమ్ 2౯
 తిమినక్రఘ్నమాః కూర్తా దృశ్యస్తే విప్రుతా స్తదా,
 వస్త్రాపకర్షణేన వ శరీరాణి శరీరిణామ్ ౩౦
 వైవమానం సమీ య్యోధ భుజక్లా స్సాగరాలయాః,
 ప్రియమ్ని తం కపిశార్దూలం సుపర్ణ ఇతి మేనిరే ౩౧
 దశయోజనవి స్తీర్ణా త్రింశద్వ్యోజన మాయతా,
 ఛాయా వానరసింహస్య జలే చారుతరాభవత్ ౩౨
 శ్వేతాభ్రఘనరాజీవ వాయుపుత్రానుగామినీ,
 తస్య నా శుశుభే చ్ఛాయా వితతా లవణామృసి ౩౩
 శుశుభే స మహాతేజా మహాకాయో మహాకఃః,
 వాయుమాగ్ధే నిరాలమ్బే పక్షివానివ పర్వతః ౩౪
 యే నాసా యాతి బలవాన్ వేగేన కపికుజ్జరః,
 తేన మాగ్ధేణ సహసా ద్రోణీకృత ఇ వార్ణవః ౩౫
 ఆపాతే పక్షిసజ్ఘానాం పక్షిరాజ ఇవ వ్రజణ,
 హనూమా న్నేఘజాలాని ప్రకర్షన్ మారుతో యథా ౩౬
 పాణ్డురారుణవర్ణాని నీలమాఞ్జిషకాని చ,

* అత్యక్రామ స్తహవేగః - ఇతి పా.

కపినాఽఽ కృష్యమాణాని మహాభాణి చకాశిరే	౮౭
ప్రవిశ న్నభ్రజాలాని నిష్పతం శ్చ పునఃపునః,	
ప్రచ్ఛన్న శ్చ ప్రకాశ శ్చ చంద్రమా ఇవ లక్ష్మణే.	౮౮
ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా ప్లవజ్ఞం త్వరితం తదా,	
*వవృషుః పుష్పవర్షాణి దేవగన్ధర్వాదానవాః.	౮౯
తతాప న హి తం సూర్యః ప్లవన్తం వాననోత్తమమ్,	
సిషేవే చ తదా వాయూ రామకార్యాగ్నిధయే	౯౦
ఋషయ స్తుష్టపు శ్చైనం ప్లవమానం విహాయసా,	
జగు శ్చ దేవగన్ధర్వాః ప్రశంసంతో మహాజనమ్	౯౧
నాగా శ్చ తుష్టపు ర్యతౌ రతౌంసి విబుధాః ఖగాః,	
ప్రేక్ష్య సర్వే కపివరం సహసా విగతక్లమమ్	౯౨
తస్మిన్ ప్లవగశార్దూలే ప్లవమానే హనూమతి,	
ఇత్వోకుకులమానార్థీ చిన్తయామాస సాగరః	౯౩
సాహాయ్యం వానరేంద్రస్య యది నాహం హనూమతః,	
కరిష్యామి భవిష్యామి సర్వవాచ్యో వివక్షతామ్.	౯౪
అహ మిత్వోకునాథేన సగరేణ వివర్ధితః,	
ఇత్వోకుసచివ శ్చాయం నావసీదితు మర్హతి	౯౫
తథా మయా విధాతవ్యం విశ్రమేత యథా కపిః,	
శేష ఇచ్చ మయి విశ్రాన్త స్సుఖే నాతిపతిష్యతి.	౯౬
ఇతి కృత్వా మతిం సాధ్వీం సముద్ర శ్చన్న మమృసి,	
హిరణ్యనాభం మైనాక మువాచ గిరిసత్తమమ్	౯౭
త్వ మి హాసురసజ్జానాం పాతాలతలవాసినామ్,	
దేవరాజ్ఞా గిరిశేష! పరిఘ స్సన్నివేశితః	౯౮

త్వ మేమాం జాతవీర్యాణాం పునరే ప్రాత్పతిష్యతామ్,
 పాతాల న్యాప్రమేయస్య ద్వార మాన్యుః తిష్ఠసి ౯౯
 తిర్య గూర్ధ్వ మధ శ్చైవ శ క్తిస్తే శైల' వర్తితుమ్,
 తస్మా త్సంజ్ఞోదయామి త్వా ముత్తిష్ఠ గిరిస త్తమ! ౧౦౦
 స ఏష కపిశార్దూల స్త్వా ముపర్యేతి వీర్యవాన్.
 హనుమాన్ రామకార్యార్థం భీమకర్తా ఖ మాప్లుతః ౧౦౧
 అస్య సాహ్యం మయా కార్య మిత్వోకుకులవ ర్తినః,
 మమ హీత్వోకవః పూజ్యాః పరం పూజ్యతమా స్తవ ౧౦౨
 కురు సాచివ్య మస్తాకం న నః కార్య మతిక్ర మేత్,
 కర్తవ్య మక్మతం కార్యం సతాం మన్యు ముదీరయేత్ ౧౦౩
 సలిలా దూర్ధ్వ ముత్తిష్ఠ తిష్ఠ త్వేష కపి స్తవ్యయి,
 అస్తాక మతిధి శ్చైవ పూజ్య శ్చ ప్లవతాం వరః ౧౦౪
 చామికరమహానాభ! దేవగన్ధర్వసేవిత!,
 హనుమాం స్తవ్యయి విశ్రాంత స్తత త్వేషం గమిష్యతి. ౧౦౫
 (స ఏష కపిశార్దూల * స్త్వా ముపేష్యతి వీర్యవాన్,
 కాకుత్స్థ సస్యానృశంస్య ఇచ్చ మైథిల్యా శ్చ వివాసనమ్ ౧౦౬
 శ్రమ ఇచ్చ ప్లవగేంద్రస్య సమీ త్యోత్థాతు మర్హసి,
 హిరణ్యనాభో మైనాకో నిశమ్య లవణమ్భునః ౧౦౭
 ఉత్పపాత జలా త్తూర్ణం మహాద్రుమలతాయుతః,
 స సాగరజలం భిత్వా బభూ వాభ్యుత్థిత స్తదా. ౧౦౮
 యథా జలధరం భిత్వా దీ ప్తరశ్మి ర్నివాకిరః,
 స మహాత్మా ముహూర్తేన సర్వత స్సలిలావృతః. ౧౦౯
 దర్శయామాస శృంక్షాణి సాగరేణ నియోజితః,

* త్వా ముపర్యేతి - ఇతి పా.

శాతకుచ్చు *వయై శృష్టజై సుకీన్నరమహారక్షః ౧౧౦
 ఆదిత్యోదయసజ్జాతై రాణీఖచ్చి రి వామ్బరమ్,
 తప్తజామ్బూనదై శృష్టజైః పర్వతస్య సముత్థితైః ౧౧౧
 ఆకాశం శస్త్రసజ్జాత మభవ త్కాంచనప్రభమ్,
 జాతరూపమయై శృష్టజై ర్భాజమానై స్స్వయంప్రభైః
 ఆదిత్యశతసజ్జాత సోఽభవ ద్గిరిసత్తమః,
 త ముత్థిత మసజ్జేన హనూమా నగ్రత స్థితమ్ ౧౧౩
 మధ్యే లవణతోయస్య విఘ్నోఽయ మితి నిశ్చితః,
 స త ముచ్చిత మత్యర్థం మహావేగో మహాకపిః ౧౧౪
 ఉరసా పాతయామాస జీమూతమివ మారుతః,
 స తదా పాతిత స్తేన కపినా పర్వతోత్తమః ౧౧౫
 బుద్ధ్యా తస్య కపే ర్వేగం జహర్ష చ †ననన్ద చ,
 త మాకాశగతం వీర మాకాశే సముపస్థితః ౧౧౬
 ప్రీతో హృష్టమనా వాక్య మబ్రవీ త్పర్వతః కపిమ్,
 మానుషం ధారయన్ రూప మాత్మన శ్శిఖరే స్థితః. ౧౧౭
 దుష్కరం కృతవా స్కర్మ త్వ మిదం వానరోత్తమ!,
 నిపత్య మమ శృణ్వేషు విశ్రమస్య యథాసుఖమ్ ౧౧౮
 రాఘవస్య కులే జాతై రుదధిః పరివర్ధితః,
 స త్వం రామహితే యుక్తం ప్రత్యర్చయతి సాగరః. ౧౧౯
 కృతే చ ప్రతికర్తవ్య మేష ధర్మ స్సనాతనః,
 సోఽయం తత్ప్రతికారార్థీ త్వత్త సృష్టాన మర్హతి. ౧౨౦
 త్వన్నిమిత్త మనే నాహం బహుమానా త్ప్రచోదితః,
 త్విష్ట త్వం కపిశార్దూల! మయి విశ్రమ్య గమ్యతామ్. ౧౨౧

యోజనానాం శత ఖ్వాపి కపి రేష సమాప్లుతః,
 తవ సానుషు విశ్రాంత శ్చేషం ప్రక్రమతా మితి ౧౨౨
 త దిదం గన్ధవ త్సాన్వగుక న్ద మూల ఫలం బహు,
 త దాస్వాద్య హరిశ్రేష్ఠ! విశ్రాంతోఽనుగమిష్యసి ౧౨౩
 అస్మాక మపి సమృద్ధః కపిముఖ్య! త్వయాఽస్తి వై,
 ప్రఖ్యాత స్త్రిషు లోకేషు మహాగుణపరిగ్రహః ౧౨౪
 వేగవన్తః ప్లవన్తో యే ప్లవగా మారుతాత్మజ!,
 తేషాం ముఖ్యతమం మన్యే త్వా మహం కపికుఞ్జర! ౧౨౫
 అతిధిః కిల పూజార్హః ప్రాకృతోఽపి విజానతా,
 ధర్మం జిజ్ఞాసమానేన కిం పున స్త్వాదృశో మహాన్ ౧౨౬
 త్వం హి దేవవరిష్ఠస్య మారుతస్య మహాత్మనః,
 పుత్ర స్తస్యైవ వేగేన సదృశః కపికుఞ్జర! ౧౨౭
 పూజితే త్వయి ధర్మజ్ఞ! పూజాం ప్రాప్నోతి మారుతః,
 తస్మాత్త్వం పూజనీయా మే శృణు చాప్యత్ర కారణమ్
 పూర్వం కృతయుగే తాత! పర్వతాః పక్షిణోఽభివన్,
 * తే హి జగ్గుర్దిశ స్సర్వా గరుడానిలవేగినః ౧౨౮
 తతి స్తేషు ప్రయాతేషు దేవసఙ్ఖా సహర్షిభిః,
 భూతాని చ భయం జగ్గు స్తేషాం పతనశఙ్కయా. ౧౩౦
 తతః క్రుద్ధ సహస్రాక్షః పర్వతానాం శతక్రతుః,
 పతాం శ్చిచ్ఛేద వ్రజేణ తత్ర తత్ర సహస్రశః ౧౩౧
 స మా ముపగతః క్రుద్ధో వజ్ర ముద్యమ్య దేవరాట్,
 తతోఽహం సహసా క్షీప్త శ్శ్వసనేన మహాత్మనా. ౧౩౨
 అస్మిన్ లవణతోయే చ ప్రక్షిప్తః ప్లవగోత్తమ!,

* గుప్తపక్షసమగ్రశ్చ తన పితౄభిరక్షితః ౧౩౩,
 తతోఽహం నూనయామి త్వాం మాన్యోఽహిమమమారుతః,
 త్వయా మే హ్యేష సమృద్ధః కపిముఖ్య! మహాగుణః ౧౩౪
 అస్మిన్నేషం గతే కాశ్యే నాగరస్య మమైవ చ,
 ప్రీతిం ప్రీతమనాం కింతుం త్వం మహసి మహాకపే! ౧౩౫
 శ్రమం మోక్షయ పూజాం చ గృహణ కషిన్తమ',
 ప్రీతిం చ బహుమన్యస్య ప్రీతోఽస్మి తన దర్శనాత్ ౧౩౬
 ఏవ ముక్తః కషికేష్వంతుం న గోత్తమ ముద్రపీత్,
 ప్రీతోఽస్మి కృత మాతిథ్యం మన్య రోఽహియతామ్
 త్వం జే శార్వకాలో మే అహ శ్చాప్యతివర్తతే,
 సత్తిజ్ఞా చ మయా నత్తా న స్థాతివ్య మిహాన్తరే ౧౩౭
 ఇత్యుక్త్వా నాణినా శైల మాలభ్య హరిపుష్పః,
 జగామాఽకాశ మావిశ్య నీర్యవాక్ ప్రహసన్నివ. ౧౩౮
 స పర్వతసముద్రాభ్యాం బహుమానా దవేక్షితః,
 పూజతి శోచిషసన్నాభి రాశీర్భి రనిలాత్మజః ౧౩౯
 అధోర్ధ్వం దూర సముత్పత్య హిత్యా శైలమహర్ణవౌ
 పితుః ప్లాన మాద్రాయ జగామ విమలేఽమృతే ౧౪౦
 భూయ శోచిర్ధ్వగతిం ప్రస్య గిరిం త మనలోకయన్,
 వాయుమాను ర్నిరామ్యే జగామ విమలేఽమృతే ౧౪౧
 త ద్ద్వితీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్న సుదుష్కరమ్,
 ప్రశశంసు స్ఫురా స్పర్శే పిథా శ్చ సుమర్షయః ౧౪౨
 దేవతా శ్చభవన్ హృష్టా స్త్రుతస్థా స్తస్య కర్మణా,
 కాశ్చిన్తస్య సునాభస్య సహస్రాక్ష శ్చ వాసవః. ౧౪౩

ఉవాచ సచనం ధీమాన్ పఠితోషా త్సగద్దశమ్,
 నునాభం పర్వతశ్రేష్ఠం స్వయమేవ శచీపతిః. ౧౮౫
 హిరణ్యనాభ! శైలేన్ద్ర! పరితుష్టోఽస్మి తే భృశమ్,
 అభయస్తే ప్రయచ్ఛామి తీష్ఠ సౌమ్య! యథాసుఖమ్ ౧౮౬
 సాహ్యం కృతం తే నుమహ ద్విక్రాంతస్య హనూమతః,
 క్రమతో యోజనశతం నిర్భయస్య భయే సఖి ౧౮౭
 రామ పైశ్య హి దూత్యేన యాతి దాశరదే ర్హరిః,
 సత్క్రియాం కుర్వతా తస్య తోషితోఽస్మి దృఢం త్వయా.
 తతః ప్రహర్ష మగమ ద్విపులం పర్వతోత్తమః,
 దేవతానాం పతిం దృష్ట్వా పరితుష్టం శతక్రతుమ్ ౧౮౮
 స నై దత్తవర శ్చైలో బభూ వావస్థిత స్తదా,
 హనూమాం శ్చ ముహూర్తేన వ్యతిచక్రామ నాగరమ్ ౧౮౯
 (తం ప్రయాంతం సముద్వీక్ష్య ఆకాశే మారుతాత్కజమ్,
 తతో దేవా స్సగన్ధర్వా సిద్ధా శ్చ పరమర్షయః. ౧౯౦
 అబ్రువన్ సూర్యసంజాతాం సురసాం నాగమాతరమ్,
 అయం వాతాత్కజ శ్రీమాన్ ప్లవతే సాగరోపరి. ౧౯౧
 హనూమా న్నామ, తస్య త్వం ముహూర్తం విఘ్న మాచర,
 రాక్షసం రూప మాస్థాయ సుఖేరం పర్వతోపమమ్ ౧౯౨
 దంష్ట్రాకరాలం పిఙ్గాక్షం వక్త్రం కృత్వా నభస్సమమ్,
 బల మిచ్ఛామహే జ్ఞాతుం భూయ శ్చాస్య పరాక్రమమ్
 త్వాం విజేష్య త్యువాయేన విషాదం వా గమిష్యతి,
 ఏవ ముక్తా తు సా దేవీ దైవతై రిభిసత్కృతా ౧౯౩
 సముద్రమధ్యే సురసా బిభ్రతీ రాక్షసం ఎఘః,
 వికృతం చ విరూపం చ సర్వస్య చ భయావహమ్. ౧౯౪

స్తవమానం హనూమన్త మావృ త్యేద మువాచ హ,
 మమ భక్షః ప్రదిప్త స్త్వ మీశ్వరై ర్వానరర్షభ ౧౫౭
 అహం త్వం భక్షయిష్యామి ప్రవి శేదం మమాననమ్,
 ఏవ ముక్త స్సురసయా ప్రాజ్ఞాని ర్వానరర్షభః ౧౫౮
 ప్రహృష్టవదన శ్రీమా నిదం వచన మబ్రవీత్
 రామో దాశరథి ర్నామ ప్రవిప్రో దణ్డకావనమ్ ౧౫౯
 లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వై దేహ్యో చాపి భార్యయా,
 అన్యకార్యవిషక్తస్య బద్ధవైరస్య రాక్షసైః ౧౬౦
 తస్య సీతా వృతా భార్యా రావణేన యశస్విని,
 తస్యా స్సకాశం దూతోఽహం గమిష్యే రామశాసనాత్.
 కర్తు మర్హసి రామస్య సాహ్యం విషయవాసిని !
 అథవా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారిణమ్ ౧౬౧
 ఆగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమి తే,
 ఏవ ముక్తా హనుమతా సురసా కామరూపిణీ ౧౬౨
 * ఆబ్రవీ న్నాతివర్తే న్నాం కశ్చి దేష వరో మమ,
 (తం ప్రయాన్తం సముద్వీక్ష్య సురసా వాక్య మబ్రవీత్. ౧౬౩
 బలం జిజ్ఞాసమానా వై నాగమాతా హనూమతః,
 ప్రవిశ్య వదనం మేఽద్య గన్తవ్యం వానరోత్తమ! ౧౬౪
 ఎర ఏష పురా దత్తో మమ భ్రాతేతి సత్వరా,
 వ్యాదాయ విపులం వక్త్రం స్థితా సా మారుతేః పురః ౧౬౫
 ఏవ ముక్త స్సురసయా క్రుద్ధో వానరపుష్పః,
 అబ్రవీ త్కురు వై వక్త్రం యేన మాం విషహిష్యసే ౧౬౬

* ఆబ్రవీన్నాతివర్తేత - ఇతి పా.

ఇత్యుక్త్వా సురసాం క్రుద్ధో దశయోజన మాయతః,
 దశయోజనచిస్తారో బభూవ హనుమాం స్తదా ౧౬౮
 తం దృష్ట్వా మేఘసజ్జాశం దశయోజన మాయతమ్,
 చకార సురసా చాన్యం వింశద్యోజన మాయతమ్ ౧౬౯
 తాం దృష్ట్వా విస్తృతాన్యాం తు వాయుపుత్రస్సుబుద్ధిమాన్,
 హనుమాం స్తు తతః క్రుద్ధ స్త్రింశద్యోజన మాయతః ౧౭౦
 చకార సురసా సక్త్యం చత్వారింశ త్తథోచ్చితమ్,
 బభూవ హనుమా స్వీరః పంచాశద్యోజనోచ్చితః ౧౭౧
 చకార సురసా ఐక్త్యం షష్టియోజన మాయతమ్,
 త్తథైవ హనుమా స్వీర స్సప్తతియోజనోచ్చితః ౧౭౨
 చకార సురసా ఐక్త్య మశీతీయోజనోచ్చితమ్,
 హనుమా నడలప్రఖ్యో నవతీయోజనోచ్చితః ౧౭౩
 చకార సురసా ఐక్త్యం శతయోజన మాయతమ్)
 త దృష్ట్వా వ్యాదితం ¹త్వాన్యం వాయుపుత్రస్సుబుద్ధిమాన్.
 (దీర్ఘజిహ్వం సురసయా సుఘోరం నరకోపమమ్),
 సుసంక్షిప్త్యాత్మనః కాయం బభూ వాఙ్మూలమాత్రకః ౧౭౪
 సోఽభిపత్యాత్మనః తద్వక్త్రం నిష్పత్య చ * మహాజవః,
 అస్తరితే స్థిత శ్శీమా నిదం వచన మబ్రవీత్ ౧౭౬
 ప్రవిష్టోఽస్మి హి తే వక్త్రం దాక్షాయణి! నమోఽస్తు తే,
 గమిష్యే యత్ర వై దేహీ + సత్యం చాసీ ద్వరస్తవ ౧౭౭
 తం దృష్ట్వా వదనా న్ముక్తం చంద్రం రాహుముఖా దివ,
 అబ్రవీ త్సురసా దేవీ స్వీన రూపేణ వా నరమ్ ౧౭౮

* ఐక్త్ర - మితి పా + మనోజవః, మహాబలః - ఇతి చ పా. + సత్య
 శ్చాసీ ద్వరస్తవ ఇతి పా.

అర్థసిద్ధ్యై హరిశ్రేష్ఠ! గచ్ఛ సామ్య! యథాచుఖమ్,

సమానయస్వ వై దేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా ౧౭౯

తత్తత్త్రీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్ణ సుదుష్కరమ్,

సాధునాధ్వీతి భూతాని ప్రశశంసు స్తదా హరిమ్. ౧౮౦

స సాగర మనాఞ్చప్య మభ్యేత్య వరుణాలయమ్,

జగామాఽకాశ మావిశ్య వేగేన గరుడోపమః ౧౮౧

సేవితే వారిధాహాభిః పతన్త శ్చ నిషేవితే,

చరితే కైశికాచారై రైరైరావతనిషేవితే ౧౮౨

సింహ కృజ్జర శార్దూల పతంగోరగవాహనైః.

విమూనై స్సంపతిద్భి శ్చ విమలై స్సమలంకృతే. ౧౮౩

వజ్రాశనిసమాఘాతైః పావకై రుపశోభితే,

కృతపుష్టై ర్గృహభాగై స్సవ్వగజిద్భి రలంకృతే. ౧౮౪

వహతా హవ్య మత్యర్థం సేవితే చిత్రభానునా,

గ్రహ సక్షత్ర చంద్రార్క తారాగణవిభూషితే ౧౮౫

మహర్నిగణ గన్ధర్వ నాగ యక్ష సమాకులే,

వివిక్తే విమలే విశ్వే విశ్వావసునిషేవితే ౧౮౬

దేవరాజగజాక్రాంతే చంద్రసూర్యపథే శివే,

వితానే జీవలోకస్య వితతే బ్రహ్మనిర్మితే. ౧౮౭

బహుశ స్సేవితే వీరై ర్విద్యాధరగణై ర్వరైః,

జగామ వాయుమాన్తే తు గరుత్మా నివ మారుతిః ౧౮౮

హనూనూ న్నేఘజాలాని ప్రకర్ష న్నారుతో యథా,

కాలాగురుసవర్ణాని రక్తపీతసితాని చ ౧౮౯

కపినాఽఽకృష్యమాణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే,
 ప్రవిశ న్నభ్రజాలాని నిష్పతం శ్చ పునఃపునః ౧౯౦
 ప్రావృషీన్దు రివాఽభాతి ప్రవిశ నిష్పతం స్తదా,
 ప్రదృశ్యమాన స్సర్వత్ర హనుమా న్నారుతాత్మజః ౧౯౧
 భేజేఽమ్బరం నిరాలమ్బం లమ్బపక్ష ఇవాద్దిర్ఘాత్,
 ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా సింహికా నామ రాక్షసీ ౧౯౨
 మననా చిన్తయామాన ప్రవృద్ధా కామరూపిణీ,
 అద్య దీర్ఘస్య కాలస్య భవిష్యా మ్యహ మాశితా ౧౯౩
 ఇదం హి మే మహ త్సత్త్వం చిరస్య నశ మాగతమ్,
 ఇతి సంచిన్త్య మననా చ్ఛాయా మస్య సమాక్షిపత్ ౧౯౪
 ఛాయాయాం గృహ్యమాణాయాం చిన్తయామాస వానరః,
 సమాక్షిప్తోఽస్మి సహసా షడ్భూకృతపరాక్రమః ౧౯౫
 ప్రతిలోమేన వాతేన మహానౌ రివ నాగరే,
 తిర్య గూర్ధ్వ మథ శ్చైవ వీక్షమాణ స్తితిః కపిః ౧౯౬
 దదర్శ స మహ త్సత్త్వ ముద్ధితం లవణామ్భసి,
 త ద్దృష్ట్వా చిన్తయామాస మారుతి ర్వికృతాననమ్ ౧౯౭
 కపిరాజేన కథితం సత్య మద్భుతదగ్ధనమ్,
 ఛాయాగ్రాహి మహావీర్యం త దిదం నాత్ర సంశయః ౧౯౮
 స తాం బుద్ధ్వాఽర్థత త్వేన సింహికాం మతిమా న్కపిః,
 వ్యవర్థత మహాకాయః ప్రావృషీవ వలాహకః ౧౯౯
 తస్య సా కాయ ముద్వీక్ష్య వర్ధమానం మహాకపేః,
 వక్త్రం ప్రసారయామాస పాతాలాన్తరసన్నిభమ్ ౨౦౦

ఘనరాజీవగర్జనీ వానరం సమభిద్రవత్,
స రసిగ్గుతతస్తస్యా విచృణం సుమహాన్ముఖమ్. ౨౦౧

కాయమాత్రఞ్చ మేధావీ మర్గాణి చ మహాకపిః,
స తస్యా విచృతే వక్త్రే ఏజనంహననః కపిః. ౨౦౨

సక్షిప్య ముహురాత్మానం నిష్పపాత మహాబలః,
ఆస్యే తస్యా నిమజ్జంతో దదృశు స్సిద్ధచారణాః. ౨౦౩

గ్రస్యమానం యథా చన్ద్రం పూర్ణం పర్వణి రాహుశా,
తతస్తస్యా నఖై స్తీర్ణై ర్గర్భాణ్యుత్పృత్య వానరః. ౨౦౪

ఉత్పపాతాథ వేగేన మనస్సంపాతవిక్రమః,
తాంతు దృష్ట్యా చ ధృత్యా చ చాక్షిణ్యేన నిపాత్య చ ౨౦౫

స కపిప్రవరో వేగా ద్వవృధే పున రాత్నవాన్,
హృతహృత్సా హనుమతా పపాత విధురాఽమృసి. ౨౦౬

తాం హతాం వానరేణాఽశు పతితాం వీక్ష్య సింహికామ్.
భూతాన్యాకాశచారీణి త మూచున ప్లవగోత్తమమ్ ౨౦౭

భీష మద్య కృతం కర్ణ మహ త్సి త్త్వం త్వయా హతిమ్,
సాధ యార్థ మభిప్రేత మరిష్టం ప్లవతాం వర! ౨౦౮

యస్య త్వేతాని చత్వారి వానరేన్ద్ర! యథా తవ,
ధృతి ర్దృష్టి ర్గతి ర్దాక్ష్యం స్వకర్మసు న సీగతి ౨౦౯

*స తై స్సంభావితః పూజ్యః ప్రతిపన్నప్రయోజనః,
జగామాఽకాశ మావిశ్య పన్నగాశనన త్కపిః ౨౧౦

ప్రాప్తభూయిష్ఠపారస్తు సర్వతః ప్రతిలోకయన్,

యోజనానాం శత స్యాన్తే వనరాజం దదర్శ సః ౨౧౧
 దదర్శ చ పతన్నేవ వివిధద్రుమభుషితమ్,
 ద్వీపం శాఖామృగశ్రేష్ఠే మలయోషవనాని చ ౨౧౨
 సాగరం సాగరానూపం సాగరానూపజాన్ ద్రుమాన్,
 సాగరస్య చ పత్నీనాం ముఖాన్యపి విలోకయన్ ౨౧౩
 స మహామేఘసంక్రాశం సమీత్యోఽత్యానమాశ్నవాన్,
 నిరున్ధన్త మివాఽకాశం చకార మతిమా స్మృతిమ్ ౨౧౪
 కాయవృద్ధిం ప్రవేగం చ మమ దృష్ట్యైవ రాక్షసాః,
 మయి కౌతూహలం కుర్య రితి మేనే మహాకపిః ౨౧౫
 తత శ్శరీరం సజ్జీప్య తి స్సహీధరసన్నిభమ్,
 పునః ప్రకృతి మాపేదే వీతమోహ ఇవాఽత్కివాన్ ౨౧౬
 త ద్రూప మతినజ్జీప్య హనుమా స్ప్రకృతౌ స్థితః,
 త్రీక్రమా నివ విక్రమ్య బలివీర్యహరో హరిః ౨౧౭
 స చారునానావిధరూపధారీ పరం సమానాద్య సముద్రతీరమ్,
 పరైరశక్యఃప్రతిపన్నరూప స్సమీక్షితాత్తా సమవేక్షితార్థః
 తత స్స లమ్బస్య గిరే స్సమృద్ధే విచిత్రకూటే నిపపాత కూటే,
 సకేతకోద్దాలకనాలికేరే* మహాద్రికూటప్రతిమో మహాత్మా
 తత స్తు సమ్రాప్య సముద్రతీరం
 సమీక్ష్య లక్ష్మం గిరివర్యమూర్ధ్ని,
 కపి స్తు తస్మిన్ నిపపాత పర్వతే
 విధూయ రూపం వ్యధయ స్మృగద్విజాన్ ౨౨౦

స నాగరం దాసవపన్నగాయతం
 * లేన విక్రమ్య మహోర్నిమాలినమ్,
 నిపత్య తీరే చ మహోదధే స్తదా
 దదర్శ లజ్జా మమరానతీ మివ

౨౨౧

ఇత్యారే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే

ప్ర ధ మ స్స ర్గః.

ద్వితీయ స ర్గః — స్లోకాః. ౫౨.

—●●●●● ల జ్యో ప స త్తిః ●●●●●—

స నాగర మనాధృమ్య మతిక్రమ్య మహాబలః,
 * త్రికూటశిఖరే లజ్జాం స్థితాం స్వస్థో దదర్శ హ. ౧
 తతః సాదపముక్తేన పుష్పవర్షేణ వీర్యవాన్,
 అభివృష్ట స్థిత స్తత్ర బభౌ పుష్పమయో యథా ౨
 యోజనానాం శతం శ్రీమాం స్తీర్త్వాఽపుస్తమవిక్రమః,
 అనిశ్చ్యన్ కపి స్తత్ర స గ్లాని మధిగచ్ఛతి. ౩
 శతా న్యహం యోజనానాం క్రి మేయం సుబహూ న్యపి,
 కిం పున సాగర న్యాస్తం సజ్ఞాతం శతయోజనమ్. ౪
 స తు వీర్యవతాం శ్రేష్ఠః ప్లవతా మపి చోత్తమః,
 జగామ వేగవాన్ లజ్జాం లఙ్ఘయిత్వా మహోదధిమ్ ౫
 శాద్వలాని చ నీలాని గన్ధవన్తి వనాని చ,
 గన్ధివన్తి చ మధ్యేన జగామ నగవన్తి చ ౬

* త్రికూటస్య తటే - ఇతి పా

శైలాం శ్చ తరుసశ్చన్నాన్ వనరాజీ శ్చ పుష్పితాః,
 అభిచక్రామ తేజస్వీ హనూమాన్ ప్లవగర్షభః ౨
 స తస్మిన్నచలే తిష్ఠన్ వనాన్యపవనాని చ,
 స నగాగ్రే చ తాం లజ్జాం దదీర్య పవనాత్మజః ౩
 సరలాన్ కర్ణికారాం శ్చ ఖర్జూరాం శ్చ సుపుష్పితాన్,
 ప్రియాలాన్కుచులిదాం శ్చ కుటజాన్కేతకాన్సపి ౪
 ప్రియన్లుగాన్ గన్ధపూర్ణాం శ్చ నీపాన్ సప్తచ్ఛదాం స్తథా,
 అసనాన్ కోవిదారాం శ్చ కరవీరాం శ్చ పుష్పితాన్. ౫
 పుష్పభారనిబద్ధాం శ్చ తథా † ముకులితాన్సపి,
 పాదపాన్ విహగాకీర్ణాన్ పవనాధూతిమస్తకాన్. ౬
 హంసకారణ్ణవాకీర్ణాన్ వాపీః పద్మోత్పలాయుతాః,
 ఆక్రీడాన్ వివిధాన్ రమ్యాన్ వివిధాం శ్చ జలాశయాన్ ౭
 సంతతాన్ వివిధై ర్వృక్షై స్సర్వర్తుఫలపుష్పితైః,
 ఉద్యానాని చ రమ్యాణి దదీర్య కపికుష్ఠరః ౮
 సమాసాద్య చ లక్ష్మీనాన్ లజ్జాం రావణపాలితామ్,
 పరిఖాభి స్సపద్మాభి సోత్పలాభి రలఙ్కృతామ్ ౯
 సీతాపహరణార్థేన రావణేన సురక్షితామ్,
 సమన్తా ద్విచరన్తి శ్చ రాక్షసై రుగ్రధన్విభిః ౧౦
 కాశ్చ సేనావృతాం రమ్యాం ప్రాకారేణ మహాపురమ్,
 గృహై శ్చ గ్రహసజ్జాతై శ్చారదామ్బుదసన్నిభైః ౧౧
 పాణ్డురాభిః ప్రతోలీభి రుచ్చాభి రభినంవృతామ్.
 అట్టాలకశతాకీర్ణాం పతాకాధ్వజమాలినీమ్ ౧౨
 తోరణైః కాశ్చనైర్దివ్యై ర్లతాపక్షివిచిత్రితైః,

దదర్శ హనుమాన్ లజ్జాం దివి * దేవపురీమివ ౧౮
 గిరిమూర్ధ్ని స్థితాం లజ్జాం † పాణ్డూరై ర్భవనై శ్చుభైః,
 సదర్శ స ‡ కపిశ్రేష్ఠః పుర మాకాశగం యథా ౧౯
 పాలితాం రాక్షసేంద్రేణ నిర్మితాం విశ్వకిర్కణాః,
 స్లవమానా మివాకాశే దదర్శ హనుమా న్స్పరీమ్ ౨౦
 వప్ర వ్రాకారజఘనాం విపులామ్బునవామ్బరామ్,
 శతఘ్నీశూలకేశాంతా మట్టాలకవతంసకామ్. ౨౧
 మనసేవ కృతాం లజ్జాం నిర్మితాం విశ్వకర్మణా,
 ద్వార ముత్తర మానాద్య చింతయామాస వానరః ౨౨
 § కైలాసశిఖరప్రఖ్యా మాలిఖస్తీ మి వామ్బరమ్,
 ¶ డీయమానా మివాకాశ ముచ్చితై ర్భవనోత్తమైః.
 సంపూర్ణాం రాక్షసేంద్రై ర్నాగై ర్భృగవతీ మివ,
 అచింత్యాం సుకృతాం స్పష్టాం కుబేరాధ్యుషితాం పురా ౨౩
 దంష్ట్రీభి ర్భహుభి శ్శూరై శ్శూల పట్టసహాణిభిః,
 రక్షితాం రాక్షసేంద్రై ర్గ్రహ మాశీవిషై రివ ౨౪
 తన్యా శ్చ మహతీం గుప్తిం సాగర ఇచ్చ నిరీక్ష్య సః,
 రావణ ఇచ్చ రిపుం ఘోరం చింతయామాస వానరః ౨౫
 ఆగత్యాపిహ హరయౌ భవిష్యన్తి నిరర్థకాః,
 న హి యుద్ధేన వై లజ్జా శక్త్యా జేతుం సురై రపి ౨౬
 ఇమాన్తు విషమాం దుర్గాం లజ్జాం రావణపాలితామ్,
 వ్రాప్యాపి స మహాబాహున కిం కరిష్యతి? రాఘవః ౨౭

* దేవపురీం యథా , దేవపురీయథా ఇతి చ పా + పాణ్డూరై ర్భవనై
 వైర్భృతా మితి పా ‡ కపిః శ్రీమాన్ - ఇతి పా. § కైలాసశిఖర
 ప్రఖ్యైః - ఇతి పా ¶ లీయమానాం - ఇతి పా

అవకాశో న సాన్త్యస్య రాక్షసే ష్వభిగమ్యతే,
 న దానస్య న భేదస్య నైవ యధస్య దృశ్యతే ౨౯
 చతుర్థా మేవ హి గతి ర్వానరాణాం మహాత్మనామ్,
 వాలిపుత్రస్య నీలస్య మమ రాజ్య శ్చ ధీమతః ౩౦
 యావ జ్ఞానామి వై దేహీ? యది జీవతి వా న వా,
 తత్రైవ చిన్తయిష్యామి దృష్ట్వా తాం జనకాత్మజామ్ ౩౧
 తత స్స చిన్తయామాన మహూర్తం కపికుజ్జరః,
 గిరిశృంగే స్థిత స్తస్మిన్ రామ న్యాభ్యుదయే రతిః ౩౨
 అనేన రూపేణ మయా న శక్యా రక్షసాః పురీ,
 ప్రవేష్టుం రాక్షసై ర్దుష్టా క్రూరై ర్బలసమన్వితైః ౩౩
 ఉగ్రౌజసో మహావీర్యా బలవన్త శ్చ రాక్షసాః,
 వశ్చనీయా మయా సర్వే జానకీం పరిమార్గతా ౩౪
 లక్ష్మ్యోలక్ష్మ్యేణ రూపేణ రాత్రౌ లజ్జా పురీ మయా,
 ప్రవేష్టుం * ప్రాప్తకాలం మే కృత్యం సాధయితుం మహత్
 తాం పురీం తాదృశీం దృష్ట్వా దురాధర్షాం † సురైరపి,
 హనూమాం శ్చిన్తయామాన వినిశ్చిత్య ముహుర్ముహుః
 కే నోపాయేన పశ్యేయం మైథిలీం జనకాత్మజామ్,
 అదృష్టో రాక్షసేంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా ౩౫
 న విసశ్యే త్కథం కార్యం రామస్య విదితాత్మనః,
 ఏకా మేక శ్చ పశ్యేయం రహితే జనకాత్మజామ్ ౩౬
 భూతా శ్చార్థా విపద్యన్తే దేశకాలవిరోధితాః,
 విక్లబం దూత మాసాద్య తమ స్ఫూర్యోదయే యథా ౩౭

* యుక్తకాలం - ఇతి హి † సురాసురైః. ఇతి హి

ప్రదోషకాలే హనుమాం స్మార్త * ముత్తుత్య వీర్యవాన్,
ప్రవివేశే పురీం రమ్యాం సునిభ క్తచుహాపథామ్ ౫౦

ప్రసాదమాలావితతాం స్తమ్భేన కాఞ్చనరాజ్యతైః,
శాతకుమ్భమయై ర్జ్వాలై ర్గర్భవగరోఽమామ్ ౫౧

స ప్రభామాప్తభామై శ్చ స దదర్శ మహాపురీమ్,
తలై స్సాస్పటికసజ్జీర్ణైః కార్తస్వరవిభూషితైః ౫౨

వైడూర్యమణిచిత్రై శ్చ ముక్తాజాలవిభూషితైః,
తలై శ్శుశుభిరే తాని భవనా న్యత్ర రక్షసామ్. ౫౩

కాఞ్చనాని విచిత్రాణి తోరణాని చ రక్షసామ్,
లజ్జా ముద్యోతయామాసు స్సర్వత స్సమలజ్కృతామ్ ౫౪

అచిన్త్యా మద్భుతాకారాం దృష్ట్వా లజ్జాం మహాకపిః,
ఆసీ ద్విషణ్ణో హృష్ట శ్చ వై దేహ్య దర్శనోత్సుకః ౫౫

స పాణ్డూరోద్విగ్ధవిమానమాలినీం
మహార్హజామ్బూనదజాలతోరణామ్,
యశస్వినీం రావణబాహుపాలితాం
క్షపాచరై ర్భీమబలై ః స్సమావృతామ్ ౫౬

చన్ద్రోఽపి సాచివ్యమి వాస్య కుర్వం
స్తారాగణై ర్గర్భగతో విరాజన్,
జ్యోత్స్నావితానేన వితత్య లోక
ముత్తిష్ఠతే నై కసహస్రశ్శిః ౫౭

శఙ్ఖప్రభం * ఊరమృతాలనర్థ
మున్దచ్ఛమానం వ్యవభాసమానమ్,
దదిర్శ్య చన్ద్రం స హరిప్రవీరః
పోష్టాయమానం సరసీవ హంసమ్

౫౮

ఇత్యాక్షరే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
ద్వితీయ స్కంధః

తృతీయ స్కంధః.—శ్లోకాః ౫౧౫.

—●●●●● లంకానగరవర్ణనమ్. ●●●●●—

స లమ్బశిఖరే లమ్బే లమ్బతోయదసన్నిధే,
సత్త్వ మాస్థాయ మేధావీ హనూమా న్నారతాత్మజః. ౧
నిశి లంకాం మహాసత్త్వో వివేశ కపికుఞ్జరః.
రమ్యకాననతోయాధ్యాం పురీం రావణపాలితామ్. ౨
శారదామ్బుధరప్రఖ్యై ర్భవన్తై రుపశోభితామ్,
సాగరోపమనిష్ఠాం సాగరానిలసేవితామ్. ౩
సుపుష్పబలసంజ్ఞాం యదైవ విటపావతీమ్,
చారుతోరణనిర్యూహం పాణ్డరద్వారతోరణామ్. ౪
భుజగాచరితాం గుప్తాం శుభాం భోగవతీమివ,
తాం స విద్యుద్ధ నాకీర్ణాం జ్యోతిర్దగ్ధనిషేవితామ్ ౫
† మన్దమారుతసంస్పృశాం యథేంద్ర స్యామరావతీమ్,

* హేమ - ఇతి పా.† చిన్తమారుతనిర్హారాం యథాచాప్యమరావతీ
మితి పా

శాతకుమ్భేన మహతా ప్రాకారేణాభిసంస్మృతామ్	౬
కింజీణీజాలఘోషాభిః పతాకాభి రలఙ్కృతామ్,	
ఆనాద్య సహసా హృష్టః ప్రాకార మభివేదివాన్	౭
విస్తయావిష్టహృదయం పురీ మూలోక్య సర్వతః,	
జామ్బూనదమయై ద్వాదై రై వ్విడూర్య కృతవేదికైః	౮
వజ్రస్ఫటికముక్తాభి ర్మణిః ట్రిమభూషితైః,	
తప్తహాటికనిర్యూహై రాజతామలసాండ్వరైః	౯
వైడూర్య కృతసోవానైః స్ఫాటికాన్తరపాంసుభిః,	
చారుసజ్జవనోపేతైః ఖ మి ప్రాత్పత్తితై శ్శుభైః	౧౦
క్రాచ్చబర్హిణసజ్జుష్టై రాజహంసనిషేవితైః,	
తూర్యాభరణనిరోషై స్సర్వతః ప్రతినాసితామ్	౧౧
వసోక్ సారాప్రతిమాం † తాం వీక్ష్య నగరీం తతః,	
‡ ఖ మి ప్రాత్పత్తితాం లఙ్కాం జహర్ష హనుమాన్ కపిః	౧౨
తాం సమీక్ష్య పురిం రమ్యాం రాక్షసాధిపతే శ్శుభామ్,	
అనుత్తమా మృద్ధియుతాం చిన్తయామాస వీర్యవాన్	౧౩
నేయ మన్యేన నగరీ శక్యా ధర్మయితుం బలాత్,	
రక్షితా రావణబలై రుద్యతాయుధధారిభిః	౧౪
కుముదాజ్గదయో ర్వాపి సుషేణస్య మహాకపేః,	
ప్రసిద్ధేయం భవే ద్భూమి రైవదివిదయో రపి	౧౫
వివస్వతి స్తనూజస్య హరే శ్చ కుశపంపణః,	
ఋక్షస్య కేతుమాలస్య మమ చైవ గతి ర్భవేత్	౧౬

* మయ-ఇతి పా † తల - ఇతి పా. ‡ సమీక్ష్య - ఇతి. సా.

§ ఖమివోత్పత్తితుంకామాం - ఇతి పా

సమీక్ష్య తు మహాగాహూ రాఘవస్య పరాక్రమమ్,
లక్ష్యణస్య చ విక్రాంత మభవ త్ప్రీతిమా స్కపిః. ౧౭

తాం రత్నవసనోపేతాం గోష్ఠాగరావతంసకామ్,
యన్త్రాగారస్తనీ మృద్ధాం ప్రమదా మివ భూషితామ్. ౧౮

తాం నప్తశిమిరాం దీపై ర్భాస్వరై శ్చ మహాగృహైః,
నగరీం రాక్షసేంద్రస్య స దదర్శ మహాకపిః ౧౯

అథ సా హరిశార్దూలం ప్రవిశంత మహాబలమ్,
నగరీ స్వేన రూపేణ దదర్శ పవనాత్మజమ్. ౨౦

నా తం సారివరం దృష్ట్వా లజ్జా రావణచాలితా,
స్వయమే ఘృణితా తత్ర వికృతాననదర్శనా. ౨౧

† పురస్తా త్కపివర్యస్య వాయుసూనో రతిష్ఠత,
ముఞ్చమానా మహానాద మబ్రవీ త్పవనాత్మజమ్ ౨౨

కస్త్యం? కేన చ కాగ్యేణ ఇహ ప్రాప్తో? వనాలయ!,
కథయ స్వేహ ‡ య తత్త్వం యావ త్ప్రాణా ధరన్తి తే-
స్య న శక్యం ఖ ల్వియం లజ్జా ప్రవేష్టుం వానర! త్వయా,
రిషీ తా రావణబలై రభిగుప్తా సమస్తతః ౨౩

అథ తా మబ్రవీ ద్వీరో హనుమా నగ్రత స్థితామ్,
కథయిష్యామి తే తత్త్వం య న్నాం త్వం పరిపృచ్ఛసి ౨౪

కా త్వం? విరూపనయనా పురద్వారేవతిష్ఠసి,
కిమర్థం చాపి మాం రుద్ధ్వా నిర్భర్తన్యసి దారుణా? ౨౫

* గోష్ఠా-ఇతి పా. † పురస్తాత్తస్యవీరస్య - ఇతి పా ‡ యత్సత్యం-
ఇతి పా. § న శక్యా-ఇతి పా.

హనుమద్వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మీ సా కామరూపిణీ,
 ఉవాచ వచనం శ్రుద్ధా పరుషం పవనాత్మజమ్ ౨౭
 అహం రాక్షసరాజస్య రావణస్య మహాత్మనః,
 ఆజ్ఞాప్రతీక్షా దుర్ధర్షా రక్షామి నగరీ మిమామ్ ౨౮
 న శక్యా మా మవజ్ఞాయ ప్రవేష్టుః *నగరీ త్వయా,
 అద్య ప్రాణైః పరిత్యక్త స్సవస్యసే నిహతో మయా ౨౯
 అహం హి నగరీ లక్ష్మీ స్వయమేవ ప్లవజ్జమ!,
 నర్వతః పరిరక్షామి హ్యేతి తే కథితం మయా ౩౦
 లక్ష్మీయా వచనం శ్రుత్వా హనుమా న్నాగుతాత్మజః,
 యత్నవాన్ స హరిశ్చేష్ఠ స్థిత శైల ఇవాపరః ౩౧
 స తాం స్త్రీరూపవికృతాం దృష్ట్వా వానరపుంగవః,
 ఆబభాషేఒథ మేధావీ స త్వవాన్ ప్లవగర్ష్ఠభః. ౩౨
 ద్రక్ష్యామి నగరీం లక్ష్మీం సాట్టప్రాకారతోరణామ్,
 † ఇత్యర్థ మిహ సంప్రాప్తః పరం కౌతూహలం హి మే. ౩౩
 వనా న్యుపవనా నీహ లక్ష్మీయాః కాననాని చ,
 నర్వతో గృహముఖ్యాని ద్రష్టు మాగమనం హి మే ౩౪
 తస్య త ద్వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మీ సా కామరూపిణీ,
 భూయ ఏవ పునర్వాక్యం బభాషే పరుషాక్షరమ్. ౩౫
 మా మనిర్జిత్య దుర్బుధే! ‡ రాక్షసేశ్వరపాలితా,
 న శక్య మద్య తే ద్రష్టుం పురీయం వానరాధమ! ౩౬
 తత స్స కపిశార్దూల స్తా మువాచ నిశాచరీమ్,
 దృష్ట్వా పురీ మిమాం భద్రే! పున ర్వాస్యే యథాగతమ్ ౩౭

* వాచర! - ఇతి పా. † అత్యర్థ - మితి పా. ‡ రాక్షసేశ్వర
 పాలితామ్ ఇతి పా.

తతః కృత్వా మహానాదం * సా వై లక్ష్మణ భయావహమ్,
 తలేన వానరశ్రేష్ఠం తాడయామాస వేగితా ౩౮
 తత స్స కపిశార్దూలో లక్ష్మణా తాడితో భృశమ్,
 సనాద సుమహానాదం వీర్యవాన్ పవనాత్తజః. ౩౯
 తత స్సంవర్తయామాస వాచుహస్తస్య సోఽఙ్గులీః,
 ముష్టినాఽభిజ్ఞానై నాం హనూమాన్ క్రోధమూర్ఛితః. ౪౦
 స్త్రీ చేతి మన్యమానేన నాతిక్రోధ స్వయం కృతః,
 నా తు తేన ప్రహరణేణ విహ్వలాక్షీ నిశాచరీ. ౪౧
 పపాత సహసా భూమా వికృతావనదన్వనా,
 తతస్తు హనుమాన్ ప్రాజ్ఞ స్తాం దృష్ట్వా వినిసాతితామ్ ౪౨
 కృపాం చకార + తేజస్వీ మన్యమాన స్త్రియస్తు తామ్,
 తతో వై భృశసంవిగ్నా లక్ష్మణ సా గర్గవాక్షరమ్! ౪౩
 ఉవా చాగర్వితం వాక్యం హనూమంతం ప్లనశ్లమమ్,
 ప్రసీద సుమహాబాహూ! త్రాయస్వ హరిశత్తమ! ౪౪
 సమయే సౌమ్య! తిష్ఠన్తి సత్త్వవనో మహాబలాః,
 అహ స్తు సగరీ లక్ష్మణ స్వయమేవ ప్లవజ్ఞమ! ౪౫
 నిర్జితాఽహం త్వయా వీర! విక్రమేణ మహాబల!,
 ఇద స్తు తథ్యం శృణు వై బ్రువన్త్యా మే హరీశ్వర! ౪౬
 ‡స్వయమ్భువా పురా దత్తం వరదానం యథా మమ,
 యదా త్వం వానరః కశ్చి ద్విక్రమా ద్విశ మానయేత్. ౪౭
 తదా త్వయా హి విజ్ఞేయం రక్షసాం భయ మాగతమ్,
 స హి మే సమయ సౌమ్య! ప్రాప్తోఽవ్యతిష్ఠ దర్శనాత్ ౪౮

* సా చ లక్ష్మణ భయావహమ్ ఇతి పా. ౪౦ + మేధావీ-ఇతి ఛా.
 ‡ స్వయం స్వయంభువా దత్తం-ఇతి పా.

స్వయంభూవిహిత స్సత్యో న తస్యాస్తి వ్యతిక్రమః,
 సీతానిమిత్తం రాజ్యస్తు రావణస్య దురాత్మనః ౪౯
 రక్షసా జ్ఞాప్తవ సర్వేషాం వినాశ స్సముపాగతః,
 త త్రవిశ్వ హరిశ్రేష్ఠ! పురీం రావణసాలితామ్ ౫౦
 విధత్స్వ సర్వకార్యాణి యాని యానీహ వాఙ్మన
 ప్రవిశ్య శాపాహతాం హరీశ్వర
 శ్శుభాం పురీం రాక్షసముఖ్యసాలితామ్,
 యదృచ్ఛయా త్వం జనకాత్మజాం సతీం
 విమార్ష సర్వత్ర గతో యథానుఖమ్ ౫౧
 ఇత్యాదే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
 త్మ తీ య స్స ర్గః

— — —
 చతుర్థ స్సర్గః శ్లోకాః ౨౯

●●● లక్ష్మణపటోకనమ్ ●●●

స నిర్జిత్య పురీం శ్రేష్ఠాం లక్ష్మణం తాం కామరూపిణీమ్,
 విక్రమేణ మహాతేజా హనూమా స్కపిసత్తమః ౧
 అద్వారేణ మహాబాహుః ప్రవేశం మభిపుప్లువే,
 ప్రవిశ్య నగరీం లక్ష్మణం కపిరాజహితజ్కురః ౨
 చక్రేఽదృశ పాదం సవ్య ఇచ్ఛ శత్రూణాం స తు మూర్ధని,
 ప్రవిప్ల స్స త్త్విసమ్పన్నో నిశాయాం మారుతాత్స్నజః ౩
 స మహాపథ మాస్థాయ ముక్తపుష్పవిరాజితమ్,
 తత స్తు తాం పురీం లక్ష్మణం రమ్యా మభియయా కపిః ౪
 హసితోత్కృష్టనినదై స్తూర్యఘోషపురస్సరైః,
 వజ్రాఙ్ముశనికాశై శ్చ వజ్రజాలవిభూషితైః ౫

గృహమేమైః పురీ రమ్యా బభాసే ద్యా రివామ్బుదైః, ప్రజజ్వాల తదా లక్ష్మీ రక్షోగణగృహై శ్శుభైః.	౬
సితాభసద్వశై శ్చిత్రైః పద్మస్వస్తికసంస్థితైః, వర్ధమానగృహై శ్చాపి సర్వత స్సువిభూషితా.	౭
తాం చిత్రమాల్యాభరణాం కపిరాజహితజ్కరః, రాఘవార్థం చరణ శ్రీమాన్ దదర్శ చ *ననన్ద చ.	౮
భవనా ద్భవనం గచ్ఛన్ దదర్శ పవనాత్మజః, వివిధాకృతిరూపాణి భవనాని తత స్తతః	౯
శుశ్రావ మధురం గీతం త్రిస్థానస్వరభూషితమ్, స్త్రీణాం మదనమృద్ధానాం దివి చాప్సరసా మివ	౧౦
శుశ్రావ కాఞ్ఞీనినదం నూపురాణాం చ నిస్స్వనమ్, సోపాసనినదాం శ్చైవ భవనేషు మహాత్మనామ్	౧౧
ఆసంభ్రమితనినాదాం శ్చ డ్వేలితాం శ్చ తత స్తతః, శుశ్రావ జపతాం తత్ర మన్త్రాన్ రక్షోగృహేషు వై.	౧౨
స్వాధ్యాయనినదాం శ్చైవ యాతుధానాన్ దదర్శ సః, రావణస్తవసంయుక్తాన్ గర్జతో రాక్షసా నపి	౧౩
రాజమార్గం సమావృత్య స్థితం రక్షోబలం మహత్, దదర్శ మధ్యమే గుల్మే రావణస్య చరా నృహాన్.	౧౪
దీక్షితాన్ జటిలాన్ ముడ్డాన్ గోజినామ్బరవాససః, దర్శముష్టిప్రహరణా నగ్నికుణ్డాయుధాం స్తథా	౧౫
కూటముద్గరపాణీం శ్చ దణ్డాయుధధరానపి, ఏకాక్షౌ నేకర్ణాం శ్చ లమ్బోదరపయోధరాన్.	౧౬

కరాలాఁ భుగ్నవక్త్రాం శ్చ వికటాఁ వామనాంస్తథా,
 ధన్వినః ఖడ్గిన శ్చైచ్చవ శతఘ్నీముసలాయుధాఁ. ౧౭
 పరిఘోత్తమహస్తాం శ్చ విచిత్రకవచోజ్వలూఁ,
 నాతిస్థూలా న్నాతికృశ్ణాఁ నాతిదీర్ఘాతిహస్తకాఁ ౧౮
 నాతిగౌరా న్నాతికృష్ణా న్నాతికుబ్జా న్న వామనాఁ,
 విరూపాఁ బహురూపాం శ్చ సురూపాం శ్చ సువర్చసః ౧౯
 ధ్వజీఁ పతాకిన శ్చైచ్చవ దదర్శ వివిధాయుధాఁ,
 శక్తివృక్షాయుధాం శ్చైచ్చవ పట్టసాశనిధారిణః ౨౦
 త్రేపణీసాశహస్తాం శ్చ దదర్శ స మహాకపిః,
 స్రగ్వీణ స్త్వనులిప్తాం శ్చ సరాభరణభూషితాఁ ౨౧
 నానా*వేషసమాయుక్తాఁ యథాస్త్విరగతాఁ ఒహూఁ,
 తీక్ష్ణశూలధరాం శ్చైచ్చవ స్రజిణ శ్చ మహాబలాన్ ౨౨
 శతసాహస్ర మవ్యగ్ర మారతుం మధ్యమం కపిః,
 రక్షోధిపతినిర్దిష్టం దద ర్శాన్తఃపురాగ్రతః ౨౩
 స తదా తద్ద్రహం దృష్ట్వా మహాహుటకతోరణమ్,
 రాక్షసేంద్రస్య విఖ్యాత మద్రిమూర్ధ్ని ప్రతిష్ఠితమ్ ౨౪
 పుణ్డరీకావతంసాభిః పరిఖాభి రలంకృతమ్,
 ప్రాకారావృత మత్యంతం దదర్శ స మహాకపిః ౨౫
 త్రివిష్టపనిభం దివ్యం దివ్యనాదవినాదితమ్,
 వాజిహేషితసంఘృష్టం నాదితం భూషణైస్తథా ౨౬
 రథై ర్వానై ర్విమానై శ్చ తథా హయగజై శ్శుభ్రైః,
 వారణై శ్చ చతుర్దనై శ్చేవ్వితాభ్రనిచయోపమైః. ౨౭

భూషితం రుచిరద్వారం మత్తై శ్చ మృగపక్షిభిః,
 రక్షితం సుమహావీరైశ్చ ర్యాతుధానై స్సహస్రశః
 రాక్షసాధిపతే ద్దుష్ట మావివేశ * మహాకపిః,
 సహేమజామ్బూనదచక్రవాలం
 మహార్హముక్తామణిభూషితాస్తమ్,
 పరాశ్రయకాలాగరుచన్దనాక్తం
 స రావణాస్తోత్ర మూవివేశ

—౨౮

—౨౯౪

ఇత్యాద్యే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుస్తరకాణ్డే
 చ తు ర్థ స్సర్గః.

పంచమ స్సర్గః—శ్లోకాః ౨౭

—◆◆◆ చన్ద్రవర్ణస్తమ్ ◆◆◆—

తత స్స మధ్యం గత మంశుమస్తం
 జ్యోత్స్నావితానం మహా దుద్వమస్తమ్,
 దదర్శ ధీమాన్ దివి భాసుమస్తం
 గోప్యే వృషం మత్త మివ భ్రమస్తమ్
 లోకస్య పాపాని వినాశయస్తం
 మహాదధిం చాపి సమేధయస్తమ్,
 ఘాతాని సర్వాణి విరాజయస్తం
 దదర్శ శీతాంశు మధాభియాస్తమ్
 యా భాతి లక్ష్మీ ర్భువి మస్తరస్థా
 తిథ్థా ప్రదోషేషు చ సాగరస్థా,

౧

—౨

తదైవతోయేషు చ పుష్కరస్థా

రరాజ సాచారు నిశాకరస్థా

3

హంసో యథా రాజతపశ్చరస్థ

స్సింహో యథా మందరకందరస్థః,

వీరో యథా గర్వితకుశ్లరస్థ

*శ్చన్ద్రోఽపి బభ్రాజ తథాఽమృరస్థః

౪

స్థితః కకుద్నా నివ తిక్షశృజ్ఞో

మహాచల శ్వేత ఇమోఽచ్చశృజః,

హస్తీవ జామ్బూనదబద్ధశృజ్ఞో

రరాజ చన్ద్రః పరిపూర్ణశృజః

౫

వినప్తశీతామ్బుతుమారపజ్ఞో

మహాగ్రహగ్రాహవినప్తపజ్ఞః,

ప్రకాశలక్ష్మ్యోశ్రయనిర్మలాజ్ఞో

రరాజ చన్ద్రో భగవాన్ శశాంజ్ఞః.

౬

శిలాతలం ప్రాప్య యథా మృగేన్ద్రో

మహారణం ప్రాప్య యథా గజేన్ద్రః,

రాజ్యం సామాసాద్య యథా నరేన్ద్ర

స్తథా ప్రకాశో విరరాజ చన్ద్రః

౭

†ప్రకాశచన్ద్రోదయనప్తదోషః

†ప్రవృత్తరక్షఃపిశితాశదోషః,

రామాభిరామేరితచిత్తదోష

స్వర్ణప్రకాశో భగవాన్ ప్రదోషః.

౮

* చన్ద్రో విబ్రాజ - ఇతి పా. † ప్రవృద్ధ - ఇతి పా.

తస్మిన్ స్వనాః కర్ణసుఖాః ప్రవృత్తాః
స్వపన్తి నార్యాః పతిభిః స్సువృత్తాః,
సక్తశ్చరా శ్చాపి తథా ప్రవృత్తాః
విహర్తు మత్యద్భుతరౌద్రవృత్తాః

౯

మత్తప్రమత్తాని సమాకులాని
రథాశ్వభద్రాసనసమ్మలాని,

*వీరశ్రియా చాపి సమాకులాని

దదర్శ ధీమాః† స కపిః కులాని

౧౦

పరస్పరం చాధిక మాక్షిపన్తి

భుజాం‡శ్చ పీనా †నధివిక్షిపన్తి,

మత్తప్రలాపా ‡నధికం క్షిపన్తి

మత్తాని చాన్యోన్య మధిక్షిపన్తి

౧౧

రక్షాంసి వక్షాంసి చ విక్షిపన్తి

గాత్రాణి కాంతాసు చ విక్షిపన్తి,

రూపాణి చిత్రాణి చ విక్షిపన్తి

దృఢాని చాపాని చ విక్షిపన్తి.

౧౨

దదర్శ కాంతా శ్చ సమాలభన్త్య

స్తథా పరా స్తత్ర పున స్వపన్త్యః,

సురూపవక్త్రా శ్చ తథా హసన్త్యః

క్రుద్ధాః పరా శ్చాపి వినిశ్చ్వసన్త్యః

౧౩

మహాగజై శ్చాపి తథా నదద్భి

స్సుపూజితై శ్చాపి తథా సుసద్భిః,

• * వీరః శ్రియా-ఇతి పా. † అధినిక్షిపన్తి, అధికం క్షిపన్తి - ఇతి చ పా. ‡ అధివిక్షిపన్తి - ఇతి పా.

రరాజ వీరై శ్చ వినిశ్చవసద్భి
ర్హ్రదో భుజజ్జైరివ నిశ్చవసద్భిః.

౧౪

బుద్ధిప్రధానాన్ రుచిరాభిధానాన్
సంశ్రద్ధధానాన్ జగతః ప్రధానాన్,
నానావిధానాన్ రుచిరాభిధానాన్
దదర్శ తస్యాం పురి యాతుధానాన్.

౧౫

ననన్ద దృష్ట్యా న చ తాన్ సురూపాన్
నానాగుణా నాత్మగుణానురూపాన్,
విద్యోతమానా స్సతదానురూపాన్
దదర్శ కాంశ్చి చ్చ పున ర్విరూపాన్.

౧౬

తతో వరాహా స్సువిశుద్ధభావా
స్తేషాం స్త్రియ స్తత్ర మహాసుభావాః,
ప్రియేషు పానేషు చ స క్తభావా
దదర్శ తారా ఇవ *సుప్రభావాః

౧౭

శ్రియా జ్వలన్తీ స్త్రప యోపగూఢా
నిశీథకాలే రమణోపగూఢాః
దదర్శ కాశ్చి త్ప్రమదోపగూఢా
యథా విహజ్జాః కుసుమోపగూఢాః.

౧౮

అన్యోః పున ర్హ్రస్కర్మతలోపవిష్టా
స్తత్ర ప్రియాజ్ఞేషు సుఖోపవిష్టాః,
భర్తుః ప్రియా ధర్మపరా నివిష్టా
దదర్శ ధీమా న్మదనాభివిష్టాః

౧౯

* సుస్వ భావాః. ఇతి పా

* అపావృతాః కాఞ్చనరాజవర్ణాః

కాశ్చి త్వరాధ్యాస్తపనీయవర్ణాః,

పున శ్చ కాశ్చి చ్చశలత్కువర్ణాః

† కాస్తప్రహీణా రుచిరాజ్జవర్ణాః

౨౦

తతః ప్రియా వ్యాప్య మనోభిరామాన్

సప్రీతియక్తాః ప్రసమీత్య రామాః,

గృహేషు హృష్టాః పరమాభిరామా

హరిప్రవీర స్స దదర్శ రామాః

౨౧

చంద్రప్రకాశా శ్చ హి వక్త్రమాలా

వక్రాక్షివత్సా శ్చ సునేత్రమాలాః,

విభూషణానాం చ దదర్శ మాలా

శ్శత్రహదానా మివ చారుమాలాః

౨౨

స త్వేవ సీతాం పరమాభిజాతాం

‡ పథి స్థితే రాజకులే ప్రజాతామ్,

లతాం ప్రఫుల్లా మివ సాధు జాతాం

దగర్శ తస్మిం మనసాభిజాతామ్

౨౩

సనాతనే వత్సని సన్నివిష్టాం

రామేక్షణాం తాం మదనాభివిష్టామ్,

భర్తు ర్మన శ్రీమ దనుప్రవిష్టాం

స్త్రీభ్యో వరాభ్య శ్చ సదా విశిష్టామ్.

౨౪

ఉష్ణార్దితాం సానుసృతానకణ్ఠీం

పురా వరాహోత్తమనిష్కకణ్ఠీమ్,

* అపావృతాః-ఇతి పా. † కాంతాః - ఇతి పా. ‡ పథి స్థితో - ఇతి

సుజాతపత్నీ మభిరక్తకన్తిమ్
వనే ప్రసృతా మివ నీలకన్తిమ్ ౨౫

అవ్యక్తరేఖా మివ చంద్రరేఖాం
పాంసుప్రదిగ్ధా మివ హేమరేఖామ్,
క్షుతప్రరూఢా మివ బాణరేఖాం
వాయుప్రభిన్నా మివ మేఘరేఖామ్. ౨౬

సీతా మపశ్య న్ననుజ్ఞేష్వరస్య
రామస్య పత్నీం వదతాం వరస్య,
బభూన దుఃఖాభిహతి శ్చిరస్య
ప్లవజ్జమో మన్ద ఇ వాచిరస్య ౨౭

ఇత్యాక్షరే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే
ప ఇచ్చ మ స్స ర్గః.

షష్ఠ స్సర్గః శ్లోకాః ౫౧౪.

—●—●—●— రావణగృహవర్జనమ్ —●—●—●—

స నికామం విమానేషు విషణ్ణః కామరూపధృత్,
విచచార పున ర్లజ్జాం లాఘవేన సమన్వితః. ౧

అససా దాధ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేన్ద్రనివేశనమ్,
ప్రాకారే ణార్కవర్ణేన భాస్వరే ణాభిసంవృతమ్ ౨

రక్షితం రాక్షసై ర్హిరై స్సింహై రివ మహా ద్వనమ్,
సమీక్షమాణో భవనం చకాశే కపికుఙ్జరః ౩

- దూప్యకోపహితై శ్చితై స్తోరణై వ్లేమభూషితైః,
 విచిత్రాభి శ్చ కఠ్వాభి ద్వాపరై శ్చ దుచితై ర్వృతమ్. ౪
 గజాస్థితై ర్నహమాతై శ్శూరై శ్చ విగతశ్రమైః,
 ఉపస్థిత మసంహరై ర్హయై స్సృష్టనయాయుభిః ౫
 సింహవ్యాఘ్రతనుత్రాణై ర్దైన్యకాఞ్చనరాజతైః,
 ఘోషవద్భి ర్విచిత్రై శ్చ సదా విచరితం రథైః ౬
 బహురత్న సమాకీర్ణం పరాధ్యాసనభాజనమ్,
 మహారథానమావాసం మహారథమహాస్వనమ్. ౭
 దృశ్యై శ్చ పరమోదారై సై సై శ్చ మృగపక్షిభిః,
 వివిధై ర్బహునాహస్యైః పరిపూర్ణం సమస్తతః ౮
 వినీతై రస్తపాలై శ్చ రిక్షోభి శ్చ సురక్షితమ్,
 ముఖ్యాభి శ్చ పరస్త్రిభిః పరిపూర్ణం సమస్తతః. ౯
 ముదితప్రమదారత్నం రాక్షసేంద్రనివేశనమ్,
 తరాభరణసంహారై స్సముద్రస్వననిస్స్వనమ్ ౧౦
 తద్రాజగుణసమృన్నం ముఖ్యై శ్చాచురుచంద్రైః,
 మహాజనై స్సమాకీర్ణం సింహై రివ మహా ద్వనమ్. ౧౧
 భేరీమృదంగాబిరుతం శఙ్ఖ ఘోషనినాదితమ్,
 నిత్యార్చితం ప్రపర్వహుతం పూజితం రాక్షసై స్సదా. ౧౨
 సముద్ర మివ గమ్భీరం సముద్ర మివ నిస్స్వనమ్,
 మహాత్మనో మహా ద్వేషా మహారత్నపరిచ్ఛదమ్. ౧౩
 మహారత్న సమాకీర్ణం దదర్శ స మహాకపిః,
 విరాజమానం వపుషా గజాశ్వరథసంక్కులమ్. ౧౪

లజ్కాభరణ మిత్యేవ సోఽమన్యత మహాకపిః,
 చచార హనుమాన్స్తత్రి రావణస్య సమీపతః. ౧౫
 (స సంక్షిప్తాత్మనః కాయం ప్రవి శ్యానుపలక్షితః,
 చి స్తయామాస మననా ముహూర్తం ధ్యాన మాస్థితః ౧౬
 కపిప్రవీరో హనుమాన్ రాఘవప్రియకామ్యయా,
 కీదృశీ బద్ధనే బద్ధా ముక్తా వా సైవైరచారిణీ ౧౭
 కా శ్చ రక్షన్తి రాక్షస్యః కథంరూపా చ మైథిలీ,
 న దృష్టపూర్వా చ మయా వై దేహీ జనకాత్మజా ౧౮
 ఇజ్జితై శ్చానుమానై శ్చ మయా జ్ఞేయా భవిష్యతి,
 ఏతాం బుద్ధిం తదా కృత్వా హనుమా న్నారుతాత్మజః
 అన్వియేష తదా సీతాం రాఘవప్రియకామ్యయా),
 గృహా ద్గృహం గాక్షసానా ముద్యానాని చ వానరః ౨౦
 వీక్షమాణో హ్యసంత్రస్తః ప్రాసాదాం శ్చ చచార సః,
 అవప్లుత్య మహావేగః ప్రహస్తస్య నివేశనమ్ ౨౧
 తతోఽన్య త్సుప్లువే వేశ్మ మహాపార్శ్వస్య వీర్యవాన్,
 అథ మేఘప్రతీకాశం కుమ్భకర్ణ నివేశనమ్ ౨౨
 విభీషణస్య చ తదా పుప్లువే స మహాకపిః,
 మహాదరస్య చ గృహం విరూపాక్షస్య చైవ హి. ౨౩
 విద్యుజ్జిహ్వస్య భవసం విద్యున్నాలే స్తధైవ చ,
 వజ్రదంష్ట్రస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః. ౨౪
 శుకస్య చ * మహాతేజా స్సారణస్య చ ధీమతః,
 తథా చేంద్రజితో వేశ్మ జగామ హరియాధపః ౨౫

జమ్బూమాలే స్సుమాలే శ్చ జగామ హరిస త్తమః,
 రశ్మికేతో శ్చ భవనం సూర్యశత్రో స్తదైవ చ. ౨౬
 * వజ్రకాయస్య చ తథా పుష్టవే స మహాకపిః,
 ధూమ్రాక్షస్య చ సంపాతే ర్భవనం మారుతాత్మజః. ౨౭
 విద్యుద్రూపస్య భీమస్య ఘనస్య విఘనస్య చ,
 శుకనాసస్య వక్రస్య శరస్య వికటస్య చ ౨౮
 + బ్రహ్మకర్ణస్య దంష్ట్రస్య రోమశస్య చ రక్షసః,
 యుద్ధోన్మత్తస్య మత్తస్య ధ్వజగ్రీవస్య నాదినః. ౨౯
 ‡విద్యుజ్జిహ్వద్ద్రుజిహ్వనాం తథా హస్తిముఖస్య చ,
 కరాలన్యో పిశాచస్య శోణితాక్షస్య చైవ హి 30
 (ఉగ్రవక్త్రస్య ఘోరస్య ఘోరరావస్య రక్షసః),
 క్రమమాణః క్రమేణైవ హనూమా న్మారుతాత్మజః. 31
 తేషు తేషు మహర్షేషు భవనేషు మహాయశాః,
 తేషా మృద్ధిమతా మృద్ధిం దదర్శ స మహాకపిః. 32
 సర్వేషాం సమతిక్రమ్య భవనాని సమస్తతః,
 అససా దాధ లక్ష్మీవా న్రాక్షసేంద్రనివేశనమ్ 33
 రావణ సోఽపశాన్యన్యో దదర్శ హరిస త్తమః,
 విచర స్థరిశార్దూలో రాక్షసీ ర్వికృతేక్షణాః 34
 శూలముద్గరహస్తా శ్చ శక్తితో మరథారిణీః,
 దదర్శ వివిధాన్ గుల్మాం స్తస్య రక్షసపతే ర్గృహే. 35
 రాక్షసాం శ్చ మహాకాయా న్నానాప్రహరణోద్యతాన్,
 రక్తాన్ శ్వేతాన్ సితాం శ్చైవ హరీం శ్చాపి మహాబవాన్.

• * అతికాయస్య - ఇతి పా + హ్రస్వకర్ణస్య-ఇతి పా. ‡ విద్యుజ్జిహ్వోరుజిహ్వనాం - ఇతి పా.

కులీనాన్ రూపసమ్పన్నాన్ గజా న్వరగజాదుజాన్,
 నిష్ఠితాన్ గజశిక్షాయా మైరావతసమా న్యుధి 32
 నిహస్తౌ న్వరసైన్యానాం గృహే తస్మిన్ దదర్శ సః
 తురిత శ్చ యథా మేఘాన్ స్రవత శ్చ యథా గిరీన్. 33
 మేఘ స్తనితనిగ్గోషాన్ దుగ్రరాన్ సమరే పరైః,
 సహస్రం వాహినీ స్తత్ర జామ్బూనదపరిష్కృతా 34
 హేమ *జాలపరిచ్ఛన్నాస్తరుణాదిత్యసన్నిభాః,
 దదర్శ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య నివేశనే. 35
 శిబికా వివిధాకారా స్స కపి ర్నాదుతాత్మజః,
 లతాగృహాణి చిత్రాణి చిత్రశాలాగృహాణి చ 36
 క్రీడాగృహాణి చాన్యాని దారుపర్వతకా నపి,
 కామస్య గృహకం రమ్యం దివాగృహక మేవ చ 37
 దదర్శ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య నివేశనే,
 స మన్దరగిరిప్రఖ్యం మయూరస్థానసంఘ్నలమ్ 38
 ధ్వజయష్టిభి రాక్షేర్ణం దదర్శ భవనోత్తమమ్,
 † అనేకరత్నసజ్జేర్ణం నిధిజాలం సమస్తతః 39
 ధీరనిష్ఠితకర్నాస్తం గృహం భూతపతేరివ,
 అర్చిర్చి శ్చాపి రత్నానాం తేజసా రావణస్య చ 40
 విరరా జాథ తద్వేష్ణ రశ్మిమానివ రశ్మిభిః,
 జామ్బూనదమయాన్వేవ శయనా న్యాసనాని చ 41
 ‡ భాజనాని చ ముఖ్యాని దదర్శ హరియూధపః,
 మధ్వాసవకృతక్షేదం మణిభాజనసంఘ్నలమ్. 42

* జాలై రవిచ్ఛిన్నాః - ఇతి పా. | అనన్తరత్వనిచయ - మితింపా

‡ భౌజనాని శుభ్రాణి దదర్శ స మహాకపిః ఇతి పా.

మనోరమ మసంబాధం కుబేరభవనం యథా,
 (చంద్రనాగురుధూపై శ్చ దివ్యధూపై స్సుధూపితమ్ ౪౫
 మాల్యదామభి రాక్షీర్ణం పుష్పభక్తివిరాజితమ్,
 దివ్యగన్ధావసిక్తాభి ర్దీపికాభి ర్విదీపితమ్ ౪౬
 లోకపాలా న్పరిత్యజ్య తచ్చియేవ సమాహృతమ్,)
 నూపురాణా జ్ఞు ఘోషేణ కాఞ్ఞీనాం నిసదేన చ ౫౦
 మృదజ్జతలఘోపై శ్చ ఘోషవద్భి ర్విదాదితమ్,
 ప్రాసాదసంఘాతయుతం స్త్రీరత్నశతసమ్మలమ్.
 సుఖ్యాధకత్యం హనుమా స్ప్రవివేశ మహాగృహమ్ ౫౧౫

ఇత్యాక్షరే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
 షష్ఠ స్కంధః.

సప్తమ స్కంధః — శ్లోకాః ౧౭

—●●●●● రావణాస్తమిపుర నానావిధశాలాపలోకసమ్ ●●●●●—

స వేశ్మజాలం బలవాన్ దదర్శ
 వ్యాస క్తవై డూర్యసువర్ణజాలమ్,
 యథా మహా త్ప్రాన్తపి మేఘజాలం
 విద్యుత్పిన్ద్రం సవిహజ్జాలమ్. ౧
 * నివేశనానాం వివిధా శ్చ శాలాః
 ప్రధానశక్త్యా యుధచాపశాలాః,
 మనోహరా శ్చాపి పున ర్విశాలా
 దదర్శ † వేశ్మాదిషు చంద్రశాలాః. ౨

* కత్యై శ్చ నానావిధకర్మ శాలాః-ఇతి పా † వేశ్మాదిషు-ఇతి పా.

గృహణి నానావసురాజితాని
 దేవాసురై శ్చ, సుపూజితాని,
 సర్వై శ్చ దోషైః పరివర్జితాని
 కపి ర్దదర్శ స్వబలార్జితాని
 తాని ప్రయత్నాభినమాహితాని
 మయేన సాక్షా దివ నిర్మితాని,
 మహితలే సర్వగుణోత్తరాణి
 దదర్శ లజ్జాధిపతే ర్గృహణి
 తతో దద ర్శోచ్చితమేఘరూపం
 మనోహరం కాఞ్చనచారురూపమ్,
 రక్షోధిపన్యాఽత్కలలానురూపం
 గృహణోత్తమం హ్యప్రతిరూపరూపమ్.
 మహితలే స్వర్గ మివ ప్రకీర్ణం
 శ్రియా జ్వలన్తం బహురత్నకీర్ణమ్,
 నానాతరుణాం కుసుమావకీర్ణం
 గిరే రివాగ్రం రజసాఽవకీర్ణమ్.
 నాగప్రవేకై రివ దీప్యమానం
 తటిద్భి రమౌఘదవ దర్శ్యమానమ్,
 హంసప్రవేకై రివ వాహ్మమానం
 శ్రియా యుతం ఘో సుకృతాం విమానమ్.
 యథా నగాగ్రం బహుధాతుచిత్రం
 యథా నభ శ్చ గ్రహచంద్రచిత్రమ్,
 దదర్శ యుక్తీకృతమేఘచిత్రం
 విమానరత్నం బహురత్నచిత్రమ్

3

౪

౫

౬

౭

౮

మహీ కృతా పర్వత*రాజపూర్ణా
 శైలాః కృతా వృక్షవితానపూర్ణాః,
 వృక్షాః కృతాః పుష్పవితానపూర్ణాః
 పుష్పం కృతం కేసరపత్రపూర్ణమ్

౯

కృతాని వేశ్మాని + చ పాణ్డరాణి
 తథా సుపుష్పాణ్యపి పుష్కరాణి,
 పున శ్చ పద్మాని సకేసరాణి
 ధన్యాని చిత్రాణి తథా వనాని

౧౦

పుష్పాహ్వయం నామ విరాజమానం
 రత్నప్రభాభి శ్చ వివర్ధమానమ్,
 వేశ్మోత్తమానా మపి చోచ్చమానం
 మహాకపి స్తత్ర మహావిమానమ్

౧౧

కృతా శ్చ వైడూర్యమయా విహక్లా
 రూప్యప్రవాలై శ్చ తథా విహక్లాః,
 చిత్రా శ్చ నానావసుభి ర్భజక్లా
 జాత్యానురూపా స్తురగా శ్శుభాక్లాః.

౧౨

ప్రవాల జామ్బూనద పుష్పపత్ర
 స్సలీల మావర్జితజిహ్వాపత్రాః,
 కామస్య సాత్రో దివ భాన్తి పత్రాః
 కృతా విహక్లా స్సుముఖా స్సుపత్రాః.

౧౩

నియుజ్యమానా స్తు గజా స్సువాన్తా
 స్సకేసరా శ్చోత్పలపత్రహస్తాః,

బభూవ దేవీ చ కృతా సుహస్తా
 లక్ష్మీ స్తథా పద్మిని పద్మహస్తా ౧౪
 ఇతీవ తద్గృహ మభిరమ్య శోభనం
 నమిస్సయో నగమివ చారు శోభనమ్,
 పున శ్చ త త్పరచునుగన్ధినున్దరం
 హిమాత్యయే నగమివ చాటకన్దరమ్ ౧౫
 తత స్స తాం కపి రభిపత్య పూజితాం
 చరన్ పురీం దశముఖబాహుపాలితామ్,
 అదృశ్య తాం జనకసుతాం సుపూజితాం
 సుదుఃఖితః పతిగుణవేగసర్జితామ్. ౧౬
 తత స్తదా బహువిధభావితాత్మనః
 కృతాత్మనో జనకసుతాం సువర్తన్తనః,
 అపశ్యతోఽభవ దతిదుఃఖితం మన
 మ్నుచక్షుషః ప్రవిచరతో మహాత్మనః. ౧౭

ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే
 సప్తమస్కంధః.

అష్టమస్కంధః, శ్లోకాః ౧౫.

—●—●—●— పుష్పకవిమానవర్ణనమ్. —●—●—●—

స తస్య మధ్యే భవనస్య సంస్థితం
 మహా ద్విమానం మణివజ్రచిత్రితమ్,
 ప్రతప్తజామ్బూనదజాలకృత్రిమం
 దదర్శ వీరిః పవనాత్మజః కపిః.

త దప్రమేయాప్రతికారకృత్రిమం
 కృతం స్వయం సాధ్వీతి విశ్వకర్మణా,
 దివజ్జతం వాయుసధప్రతిష్ఠితం

*వ్యరాజతాఽదిత్యపథస్య లక్ష్మవత్

—

న తత్ర కిఞ్చిన్న కృతం ప్రయత్నతో
 న తత్ర కిఞ్చిన్న మహార్హరత్నవత్,
 న తే విశేషా నియతా స్సురేష్వసి
 న తత్ర కిఞ్చిన్న మహావిశేషవత్

3

తపస్సమాధానపరాక్రమార్జితం
 మనస్సమాధానవిచారచారిణమ్,
 అ నేకసంస్థానవిశేషనిర్మితం

తత స్తత స్తుల్యవిశేషదర్శనమ్

౪

మన స్సమాధాయ తు శీఘ్రగామినం
 దురావరం మారుతఃకుల్యగామినమ్,
 మహాత్మనాం పుణ్యకృతాం మహార్థినాం
 యశస్వినా మగ్ర్యముదామివాఽలయమ్.

౫

విశేష మాలమ్భ్య విశేషసంస్థితం
 విచిత్రకూటం బహుకూటమణ్డితమ్,
 మనోభిరామం శరదిన్దునిర్మలం
 విచిత్రకూటం శిఖరం గిరే ర్యధా

౬

వహన్తి యం కుణ్డలశోభితాననా
 మహాశనా వ్ర్యామచరా నిశాచరాః,

* వ్యరాజతాఽదిత్యపథస్య లక్ష్మ తత్. ఇతి పా.

నివృత్తవిధ్వస్తవిశాలలోచనా
 మహాజవా భూతగణా స్సహస్రశః.
 వసస్తపుష్పోత్కరచారుదిర్భవం
 వసస్తమాసాదపి కాస్తదర్శనమ్,
 స పుష్పకం తత్ర విమాన ముత్తమం
 దదర్శ త ద్వానరవీరసత్తమః

2

౮

ఇత్యావే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుస్తరకాణ్డే
 అష్టమస్కంధః

నవమ స్కంధః శ్లోకాః ౭౬

—◆◆◆— పుష్పకవిమానే సీతావ్యవహిమ్ —◆◆◆—

తస్యాఽలయవరిష్ఠస్య మధ్యే విపుల మాయతమ్,
 దదర్శ భవనశ్రేష్ఠం హనుమా న్నాగుతాత్మజః.
 అర్థయోజనవిస్తీర్ణ మాయతం యోజనం హి తత్,
 భవనం రాక్షసేంద్రస్య బహుప్రాసాదసంక్కులమ్.
 మార్గమాణ స్తు వై దేహీం సీతా మాయతలోచనామ్,
 సర్వతః పరిచక్రామ హనుమా నరిసూదనః
 ఉత్తమం రాక్షసావాసం హనుమా నవలోకయన్,
 ఆససా దాథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేంద్రనివేశనమ్
 చతుర్విపాణై ర్ద్విరదై స్త్రివిపాణై స్తథైవ చ,
 పరిక్షిప్త మసంబాధం రక్ష్యమాణ ముదాయుధైః
 రాక్షసీభి శ్చ పత్నీభీ రావణస్య నివేశనమ్,
 ఆహృతాభి శ్చ విక్రమ్య రాజకన్యాభి రావృతమ్

౧

౨

3

౪

౫

౬

త న్నక్రమకరాకీర్ణం తిమిజ్జిలఝమాకులమ్,
 వాయువేగసమాఘాతం పన్నగై రివ నాగరమ్ ౬
 యాహి వైశ్రవణే లక్ష్మీ ర్వా చేద్దేహి హరివాహనే,
 సా రావణగృహే సర్వా నిత్యమేవానవాయినీ ౮
 యా చ రాజ్ఞః కుబేరస్య యమస్య వరుణస్య చ,
 *తాదృశీ తద్విశిష్టా వా ఋద్ధీ రక్షోగృహే స్విహా ౯
 తస్య హర్షస్య మధ్యస్థం వేశ్మ చాస్య త్సునిర్నితమ్,
 బహునిర్యూహసజ్జీర్ణం దదర్శ పవనాత్మజః ౧౦
 (బహ్మణోఽర్థే కృతం దివ్యం దివి య ద్విశ్వకర్మణా,
 విమానం పుష్పకం నామ (కామగం కామదీపనమ్ ౧౧
 త్రిలోకజనసేవ్యం తత్) సర్వరత్నవిభూషితమ్.
 పరేణ తపసా లేభే య త్కుబేరః పితామహాత్ ౧౨
 కుబేర మోజసా జిత్వా లేభే త ద్రాక్షసేశ్వరః,
 ఈహామృగసమాయుక్తైః కార్తస్వరహిరణ్మయైః ౧౩
 సుకృతై రాచితం స్తమ్భైః ప్రదీప్తమివ చ శ్రియా,
 మేరుమద్దరసజ్కాశై రుల్లిఖద్భి రివామృరమ్ ౧౪
 కూటాగారై శ్శుభాకారై స్సర్వత స్సమలఙ్కృతమ్,
 జ్వలనార్కప్రతీకాశం †సుకృతం విశ్వకర్మణా ౧౫
 హేమసోపానసంయుక్తం చారుప్రవరవేదికమ్,
 జాలవాతాయనై ర్యుక్తం కాశ్చనై న్నస్ఫటికై రపి ౧౬
 ఇంద్రనీలమహానీలమణిప్రవరవేదికమ్,
 విద్రుమేణ విచిత్రేణ మణిభి శ్చ మహాఙ్గనైః ౧౭

* తాదృశీ తద్విశిష్టా యా తద్ధి రక్షోగృహేష్వహి. ఇతి పా.

† నిర్నితం ఇతి పా

నిన్తులాభి శ్చ ముక్తాభి స్తలే నాభివిరాజితమ్,
 చంద్రనేన చ రక్తేన తపనీయనిభేన చ ౧౮
 సుపుణ్యగద్ధినా యుక్త మాదిత్యతరుణోపమమ్,
 కూటాగారై ర్వరాకారై ర్వివిధై స్సమలఙ్కృతమ్ ౧౯
 విమానం పుష్పకం దివ్య మారుగోహ మహాకపిః,
 తత్రస్థ స్స తచా గన్ధం పానభ ఙ్గౌన్న సమ్భవమ్. ౨౦
 దివ్యం సమ్మార్ఘితం * జిఘ్ర ద్రూపవన్త మివానిలమ్,
 స గన్ధన్తం మహాసత్త్వం ఒన్దు ర్బన్ధ ఋషౌ త్తమమ్ ౨౧
 ఇత ఏహీ త్యువాచేవ తత్ర యత్ర స రావణః,
 తత స్తాం ప్రస్థిత శ్శాలాం దదర్శ మహతీం శుభామ్. ౨౨
 రావణస్య మనఃకాన్తాం కాన్తామివ పరస్త్రీయమ్,
 మణిసోపానవికృతాం హేమజాలవిభూషితామ్ ౨౩
 స్ఫాటికై రావృతతలాం దంతాన్తరితరూపికామ్,
 ముక్తాభి శ్చ ప్రవాలై శ్చ రూప్యచామికారై రపి ౨౪
 విభూషితాం మణిస్తమ్భై స్సుబహుస్తమ్భ భూషితామ్,
 సమ్మై ర్మజాభి రత్యుచై చ సమన్తా త్సువిభూషితైః ౨౫
 † స్తమ్భైః పక్షై రివాత్యుచై చ ద్దివం సంప్రస్థితామివ,
 మహత్యా కుధయాఽఽ స్తీర్ణాం పృథివీలక్షణాఙ్కరయా ౨౬
 పృథివీమివ వి స్తీర్ణాం సరాష్ట్రగృహమాలినీమ్,
 నాదితాం మత్తవిహగై ర్దివ్యగన్ధాధివాసితామ్ ౨౭
 ఏరాధ్యాన్తరణోపేతాం రక్షోధిపనిషేవితామ్,
 ధూమ్రా మగరుధూపేన విమలాం హంసాఙ్గురామ్ ౨౮

* అజన్మదిత్యర్థః. † భూషితైః. ఇతి పా. ‡ స్తమ్భై ర్వృక్షై రివా - ఇతి పా.

చిత్రాం పుష్పపహారేణ కల్పాపీమివ సుప్రభామ్,
మనస్సంహ్లాదజననీం వర్ణన్యాపి ప్రసాదినీమ్ ౨౯

తాం శోకనాశినీం దివ్యాం శ్రియ స్సజ్జననీ మివ,
ఇద్రియా ణీద్రియార్థై స్తు సచ్చ పచ్చభి రు త్తమైః. 30

తర్పయామాశ మాతేవ తదా రావణపాలితా,
స్వర్గోఽయం దేవలోకోఽయ మిన్ద్ర స్వేయం పురీ భవేత్ 31

సిద్ధి ర్వేయం పరా హి స్యా దిత్యమన్యత మారుతిః,
ప్రధ్యాయత ఇవాపశ్య త్ప్రదీప్తాం స్తత్ర కాఞ్చనాన్ 32

ధూర్తాభివ మహాధూర్తై ర్దేవనేన పరాజితాన్,
దీపానా ఞ్చ ప్రకాశేన తేజసా రావణస్య చ. 33

అర్చిర్భి ర్భూషణానా ఞ్చ ప్రదీప్తే త్యభ్యమన్యత,
(కపాటజాలై ర్వితతై రుద్వమస్తీం ప్రభామివ) 34

తతోఽపశ్య త్కుఢాసీనం నానావర్ణామ్బరస్రజమ్,
సహస్రం వరనారీణాం నానావేషవిభూషితమ్. 35

పరివృత్తేఽర్ధరాత్రే తు పాననిద్రావశజ్జతమ్,
క్రీడి తోవ్యపరతం రాత్రౌ సుష్మాప బలవ త్తదా. 36

త త్ప్రసన్నం విరురుచే నిశ్శబ్దాన్తరభూషణమ్,
నిశ్శబ్దహంసభ్రమరం యథా పద్మవనం మహత్. 37

తాసాం సంవృతదంతాని * మీలితాక్షాణి మారుతిః,
అపశ్య త్పద్మగన్ధీని ఎదనాని సుయోషితామ్ 38

ప్రబుద్ధా సీవ పద్మాని తాసాం భూత్వా క్షపాక్షయే,
పున స్సంవృతప్రతాణి రాత్రౌ వివ బభు స్తదా. 39

ఇమాని ముఖపద్మాని నియతం మత్తపట్టదాః,
 అమ్బుజానీవ ఘల్లాని ప్రార్థయన్తి పునః పునః ౪౦
 *ఇతి వామన్యత శ్రీమా నుపపత్త్యా మహాకపిః,
 మేనే హి గుణత స్తాని సమాని సలిలోద్భవైః ౪౧
 సా తస్య శుశుభే శాలా తాభిః స్త్రీభి ర్విరాజితా,
 శారదీవ ప్రసన్నా ద్యా స్తారాభి రభిశోభితా ౪౨
 స చ తాభిః పరివృత శుశుభే రాక్షసాధిపః,
 యథా హ్యుడుపతిః శ్రీమాం స్తారాభి రభిసంవృతః. ౪౩
 యా శ్చ్యవస్తే ౭మృరా త్తారాః పుణ్యశేష + సమాప్తతాః,
 ఇమా స్తా సృజతాః కృతస్ని ఇతి మేనే హరి స్తదా ౪౪
 తారాణా మివ సువ్యక్తం మహతీనాం శుభార్చిషామ్,
 ప్రభావర్ణప్రసాదా శ్చ విరేజ స్తత్ర యోషితామ్ ౪౫
 వ్యావృత్తిగురువీనస్రక్ష్మకీర్ణి వరభూషణాః,
 పానవ్యాయామకాతేషు నిద్రాపహృతచేతసః ౪౬
 వ్యావృత్తతిలకాః కాశ్చి త్కాశ్చి దుద్రాభస్తనూపురాః,
 పార్శ్వే గలితహారా శ్చ కాశ్చి త్పరమయోషితః ౪౭
 ముక్తాహారావృతా శ్చన్యాః కాశ్చి ద్విస్రస్తవాససః,
 వ్యావిధరశనాదామాః కిశోర్య ఇవ వాహితాః ౪౮
 సుకుణ్డలధరా శ్చన్యా విచ్ఛిన్నమృదితస్రజః,
 గజేన్ద్రమృదితాః ఘల్లా లతా ఇవ మహావనే. ౪౯
 చంద్రాంశుకిరణాభా శ్చ హారాః కాసాంచి దుత్కిటాః,
 హంసా ఇవ బభు స్సుప్తాః స్తనమధ్యేషు యోషితామ్ ౫౦

అపరాసాం చ వైడూర్యాః కాదమ్భా ఇవ పక్షిణః,
 హేమసూత్రాణి చాన్యాసాం చక్రవాకా ఇవాభవన్ ౫౧
 హంసకారణవాక్పీఠా శ్చక్రవాకోపశోభితాః,
 అపగా ఇవ తా రేజ ర్జఘనైః పులిన్తై రివ ౫౨
 కిష్కిణీజాల * సత్కోశా స్తా హైమవిపులామ్బుజాః,
 భావగ్రాహా యశ స్తీరా స్సుప్తనద్య ఇవాబభుః. ౫౩
 మృదు వ్యజ్జేషు కాసాంచి త్కుచాగ్రేషు చ సంస్థితాః,
 † బభూవు త్భూషణానీవ శుభా భూషణరాజయః ౫౪
 అంశుకాంతా శ్చ కాసాంచి న్ముఖమారుతకమ్పితాః,
 ఉపర్యుపరి వక్త్రాణాం వ్యాధూయ న్తే పునః పునః ౫౫
 (సమ్మోదమదనోద్దామమదఘూర్ణితచేతనమ్,
 అలకభృమరా న్తానాం చుమ్బన్తీవ ముఖామ్బుజమ్) ౫౬
 తాః పతాకా ఇమౌద్ధూతాః పత్నీనాం రుచిరప్రభాః,
 నానావర్ణసువర్ణానాం వక్త్రమూలేషు రేజరే ౫౭
 వవల్లు శ్చత్ర కాసాంచి త్కుణ్డలాని శుభార్చిహమ్,
 ముఖమారుతసంసర్గా న్నందం మందం సుయోషితమ్ ౫౮
 శర్కరాసవగన్ధై శ్చ ప్రకృత్యా సురభి స్సుఖః,
 తాసాం వదననిశ్వాస స్సిషేవే రావణం తదా ౫౯
 రావణాననశక్జ్కా శ్చ కాశ్చి ద్రావణయోషితః,
 ముఖాని స్మ సపత్నీనా మువాజిఘ్ర స్సునః పునః ౬౦

* సత్కోశాః - ఇతి పా : బభూవు ర్భృమరాభా శ్చ, బభూవు
 ర్భృమరాణీవ - ఇతి చ పా

అత్యర్థం స క్తమనసో రాజే తా వరస్త్రియః,
 అస్వతంత్రా స్సపత్నీనాం ప్రియ మేవాచరం స్తదా ౬౧
 బాహూ నుపనిధి యాన్యాః పారిహర్యవిభూషితాః,
 అంశుకాని చ రమ్యాణి ప్రమదాన్తత్ర శిశ్యైరే ౬౨
 అన్యా వక్షసి చాన్యస్యా స్తస్యాః కాశ్చి త్పున గ్భజమ్,
 అపరా త్వజ్జ మన్యస్యా స్తస్యా శ్చాప్యపరా భుజో ౬౩
 ఊరు పార్శ్వ కటీ పుష్క మనోన్యస్య సమాశ్రితాః,
 పరస్పరనివిష్టాఙ్గ్యే మదన్నేహపశానుగాః ౬౪
 (అనోన్యస్య స్యాజ్జనంస్పర్శా త్రీయమాణా స్సుమధ్యమాః,
 ఏకీకృతభుజా స్సర్వా స్సుషుపున్తత్ర యోషితః) ౬౫
 అనోన్యభుజసూత్రేణ స్త్రీమాలా గ్రధితా *హి సా
 మాతేవ గ్రధితా సూత్రే శుశుభే మత్తపట్పదా ౬౬
 లతానాం మాధవే మాసి ఫుల్లానాం వాయుసేవనాత్,
 అనోన్యమాలాగ్రధితం సంస క్తకుసుమోచ్ఛయమ్ ౬౭
 వ్యతివేష్టితసుస్కన్ధ మనోన్యభ్రమరాకులమ్,
 ఆసీ ద్వన మిశ్రాధూతం స్త్రీసనం రావణస్య తత్ ౬౮
 ఉచితేష్వపి సువ్యక్తం న తానాం యోషితాం తదా,
 వివేక శృక్య ఆధాతుం భూషణాజ్ఞాన్బురగ్రజామ్ ౬౯
 రావణే నుఖసంవిష్టే తా స్త్రియో వివిధప్రభాః,
 జ్వలన్తః కాశ్చనా దీపాః వైశ్వా న్తానిమిషా ఇవ ౭౦
 రాజర్షి పితృ దైత్యానాం గన్ధర్వాణా ఇచ్చ యోషితః,
 రాక్షసానా ఇచ్చ యాః కన్యా స్తస్య కామవశేజ్జతాః ౭౧

యుద్ధకామేన తా స్వర్పా రావణేన హృతా స్త్రీనియః,
సమదా మదితేనై వ మోహితాః కాశ్చి దాగతాః 22

న తత్ర * కాచి త్ప్రమదా ప్రసహ్య
వీర్యోపపన్నేన గుణేన † లభ్యా,
న చాన్యకామాఽపి న చాన్యపూర్వ
వినా వర్హార్హాం జనకాత్మజాం ‡ తామ్ 23

న చాకులీనా న చ హీనరూపా
నాదక్షిణా నానుపచారయుక్తా,
భార్యాభవ త్తస్య న హీనసత్త్వా
న చాపి కాన్తస్య న కామనీయా 24

బభౌవ బుద్ధిస్తు హరీశ్వరస్య
య దీదృశీ రాఘవధర్మపత్నీ,
ఇమా యథా.రాక్షసరాజభార్య
స్సృజాత మస్యేతి హి సాధుబుద్ధేః. 25

పున శ్చ సోఽచిన్తయ దా ర్థరూపో
ధ్రువం విశిష్టా గుణతో హి నీతా,
అథాయ మస్యాం కృతివాక్ మహాత్మా
లక్ష్మేశ్వరిః కష్ట మనార్యకర్మ 26

ఇత్యాక్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
న వ మ స్స ర్గః.

* న తత్ర కాశ్చి త్ప్రమదాః - ఇతి పా. † లభ్యాః ఇతి పా

‡ తు ఇతి పా

దశమసర్గః శ్లోకాః ౫౪

—◆◆◆ రావణాసనదర్శనం, రావణవర్జనం చ. ◆◆◆—

- తత్ర దిప్యోపమం ముఖ్యం స్ఫటికం రత్నభూషితమ్,
అవేక్షమాణో హనుమాన్ దగర్భ శయనాసనమ్ ౧
- దాంతకాశ్చనచిద్రాజై రైవడూరైశ్చ పరాశ్రవైః,
మహార్హాస్తరణోపేతై రుపపన్నం మహాఫలైః ౨
- *తస్య చైకతమే దేశే సోఽగ్రమాలావిభూషితమ్,
దదర్శ వాణ్డరం ఛత్రం తారాధిపతిసన్నిభమ్ ౩
- జాతరూపపరిక్షిప్తం చిత్రభానుసమప్రభమ్,
అశోకమాలావితరం దదర్శ పరమాసనమ్ ౪
- వాలవ్యజనహస్తాభి ర్వీజ్యమానం సమంతతిః,
గన్ధైశ్చ వివిధై ర్జ్వలం వరధూపేన ధూషితమ్ ౫
- పరమాస్తరణాస్తీర్ణ మావికాజనసంపృతమ్,
దామభి ర్వరమాల్యానాం సమంతా దుపశోభితమ్ ౬
- తిస్నిక్ జీమూతసజ్కాశం ప్రదీప్తోత్తమకుణ్డలమ్,
లోహితాక్షం మహాబాహుం మహారజతవాససమ్. ౭
- లోహితే నానులిప్తాజం చంద్రనేన సుగన్ధినా,
సన్ధ్యారక్త మివావాకాశే తోయదం సతిటిద్గణమ్ ౮
- వృత మాభరణై ర్దివ్యై స్సురూపం కామరూపణమ్
సవృక్ష + వనగుల్మాఢ్యం ప్రసుప్తమివ మన్దగమ్ ౯

* ఆస్యస్థానే 'శయనాసనపర్యజ్కముపపన్నంమహాధనైః' ఇతి
కోశాస్తరే దృశ్యత ఇతి విద్వన్నోదనకారాః | మివ - ఇతి పా.

క్రీడి త్వోపరతం రాత్రౌ వరాభరణభూషితమ్,
ప్రియం రాక్షసకన్యానాం రాక్షసానాం సుఖావహమ్ ౧౦
వీత్వా ౭ పుష్పరతం చాప దదర్శ స మహాకపిః,
భాస్వరే శయనే వీరం ప్రనుప్తం రాక్షసాధిపమ్ ౧౧
నిశ్శ్వసంతం యథానాగం రావణం వాసరర్షభః,
ఆసాద్య పరమోద్విగ్న స్సోపాసర్ప త్సుభీతవత్ ౧౨
అథాఽరోహణ మాసాద్య వేదికా న్తర మాశ్రితః,
సుప్తం రాక్షసశార్దూలం ప్రేక్షతే * స్మ మహాకపిః ౧౩
శుశుభే రాక్షసేంద్రస్య స్వపత శ్శయనోత్తమమ్,
గన్ధమాప్తిని † సంవిష్టే యథా ప్రసవణం మహత్ ౧౪
కాశ్చనాజ్ఞదనధౌ చ దదర్శ స ‡ మహాత్మనః,
విక్షిప్తా రాక్షసేంద్రస్య భుజా వింద్యధ్వజోపమా. ౧౫
ఐరావతవిషాణాగైః § రావీడనకృతవ్రణౌ,
వజ్రోల్లిఖితపీనాంసౌ విష్ణుచక్రపరిక్షతౌ ౧౬
వీనౌ సమసుజాతాంసౌ సజ్జతౌ బలసంయుతౌ,
సులక్షణసఖాఙ్గుషౌ స్వఙ్గులీలలక్షితౌ. ౧౭
¶ సంహతౌ పరిఘాకారౌ వృత్తౌ కరికరోపమా,
విక్షిప్తౌ శయనే శుభ్రౌ పశ్చశీర్షా విఘోరగా. ౧౮
శశక్షతజకల్పేన సుశీతేన సుగన్ధినా,
చందనేన పరాధ్యేన స్వసులిప్తౌ స్వలఙ్కృతౌ. ౧౯
ఉత్తమస్త్రీవిమృదితౌ గన్ధోత్తమనిషేవితౌ,
యక్ష పన్నగ గన్ధర్వ దేవ దానవ రావణౌ. ౨౦

* స - ఇతి పా † సంవిష్టం - ఇతి పా ‡ మహాకపిః. ఇతి పా.
§ ఆపీడిత-ఇతి పా. ¶ సంగతౌ - ఇతి పా.

- దదర్శ స కపిస్తస్య గావహా శయనసంస్థితౌ,
మన్దర న్యాస్తరే సుప్తౌ మహాహీ రుషితావివ. ౨౧
- తాభ్యాం స పరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసేశ్వరః,
శుశుభేఽచలనజ్కాశః శృజ్గాభ్యా మివ మన్దరః. ౨౨
- చూతపున్నాగసురభి ర్వకులోత్తమసంయుతః,
మృష్టాన్నరససంయు క్తః పానగన్ధపురస్సరః ౨౩
- తస్య రాక్షస * సింహస్య నిశ్చక్రామ మహాముఖాత్,
శయానస్య వినిశ్శ్వాసః పూరయన్నివ తద్దృహమ్ ౨౪
- ముక్తామణిచిత్రేణ కాశ్చనేన విరాజితమ్,
మకుటే నాపవృత్తేన కుణ్డలోజ్జ్వలితాననమ్. ౨౫
- రక్తచన్దనదిగ్ధేన తథా హారేణ శోభినా,
వీనాయతవిశాలేన వక్షసాఽభివిరాజితమ్ ౨౬
- పాణ్డరేణాపవిధేన టేమేణ క్షతజేక్షణమ్,
మహార్హేణ సుసంవీతం † వీతే నోత్తమవాససా ౨౭
- మాషరాశిప్రతీకాశం నిశ్శ్వసన్తం భుజగ్ధవత్,
గాజ్ఞే మహతి తోయాస్తే ప్రసుప్తమివ కుజ్జరమ్. ౨౮
- చతుర్భుజః కాశ్చనై రీదై రీప్యమానచతుర్దిశమ్,
ప్రకాశీకృతసర్వాజం మేఘం విద్యుద్గణై రివ ౨౯
- పాదమూలగతా శ్చపి దదర్శ సుమహాత్మనః,
పత్నీ స్స ప్రియభార్యస్య తస్య రక్షింపతే ర్గృహే ౩౦
- శశిప్రకాశవదనా శ్చరుకుణ్డలభూషితాః,
అన్లునమాల్వ్యాభరణా దదర్శ హరియూథపః. ౩౧

- సృష్టవాదిత్రకుశలా రాక్షసేంద్రభూజాఙ్కుగాః,
వరాభరణధారిణ్యో నిషణ్ణా దదృశే హరిః 3౨
- వజ్రవై డూర్యగర్భాణి శ్రవణా నైషు యోషితామ్,
దదర్శ తాపనీయాని కుణ్డలూ న్యజ్జదాని చ 33
- తాసాం చంద్రోపమై ర్వక్త్రై శ్శుభై ర్లఠితకుణ్డలైః,
విరరాజ విమానం తి స్మభ స్తారాగణై రివ 3౪
- మదవ్యాయామఖన్నా స్తా రాక్షసేంద్రస్య యోషితః,
తేషు తేష్వపకాశేషు ప్రసుప్తా స్తనుమధ్యమాః 3౫
- అజ్ఞహారై స్తథై వాన్యో కోమలై ర్మృతశాలినీ,
విన్యస్తశుభసర్వాణీ ప్రసుప్తా వరవర్జినీ 3౬
- కాచి ద్వీశాం పరిష్వజ్య ప్రసుప్తా సంప్రకాశతే,
మహానదీ ప్రక్షీర్ణేవ నలినీ పోత మాశ్రితా 3౭
- అన్యో కక్షగతేనై వ మడ్డుకే నానితేక్షణా,
ప్రసుప్తా భామినీ భాతి బాలపుత్రేవ వత్సలా 3౮
- పటహం చారుసర్వాణీ వీడ్య శేతే శుభస్తనీ,
చిరస్య రమణం లభ్యై పరిష్వజ్యేవ భామినీ 3౯
- కాచి ద్వంశం పరిష్వజ్య సుప్తా కమలగోచనా,
రహః ప్రియతమం గృహ్య సకామేవ చ కామినీ ౪౦
- విషభ్రష్టం పరిగృహ్యన్యా నియతా సృతశాలినీ,
నిద్రావశ మనుప్రాప్తా సహకా నైవ భామినీ ౪౧
- అన్యో కనకసజ్జాశ్చై ర్మృదుపీనై ర్మనోరమైః,
మృదజం పరివీ డ్యాజ్ఞైః ప్రసుప్తా మత్తలోచనా. ౪౨
- భుజపార్శ్వైస్తరఘ్నేన కక్షగేన కృశోదరీ,
పణవేన సహానిద్యా సుప్తా మదకృతశ్రమా. ౪౩

డిణ్డేమం పరిగృహ్యన్యా * తద్ధైవాన క్షణిణీమా,
 ప్రసుప్తా తరుణం వత్స ముపగూహ్యేవ భామినీ ౪౪
 కాచి దాడమ్బరం నారీ భుజనంయోగపీడితమ్,
 కృత్వా కమలపత్రాక్షీ ప్రసుప్తా మదమోహితా ౪౫
 కలశీ మపవి ధ్యాన్యా ప్రసుప్తా భాతి భామినీ,
 వసంతే పుష్పశబలా మా లేవ పరిమార్జితా ౪౬
 పాణిభ్యా ఇచ్చ కుచౌ కాచి త్సునర్ణకలశోపమా,
 ఉపగూహ్యబలా సుప్తా నిద్రాబలపరాజితా ౪౭
 అన్యా కమలపత్రాక్షీ పూర్ణేంద్రసదృశాననా,
 అన్యా మాలిజ్య సుశ్రోణీం ప్రసుప్తా మదవిహ్వలా ౪౮
 ఆతోద్యాని విచిత్రాణి పరిష్కప్య వరస్త్రియః,
 నిపీడ్య చ కుచై స్సుప్తాః కామిన్యః కాముకా నివ ౪౯
 తాసా మేకాంతవిన్యస్తే శయానాం శయనే శుభే,
 దదర్శ రూపసంపన్నా మపరాం స కపిః స్త్రీయమ్ ౫౦
 ముక్తామణిసమాయుక్తై ర్భూషణై స్సువిభూషితామ్,
 విభూషయన్తీ మివ త త్స్వశ్రియా భవనోత్తమమ్ ౫౧
 గౌరీం కనక + వర్ణాభా మిష్టా మస్తకపురేశ్వరీమ్,
 కపి ర్గర్హన్దరీం తత్ర శయానాం చారురూపిణీమ్ ౫౨
 స తాం దృష్ట్వా మహాబాహు ర్భూషితాం మారుతాత్మజః,
 తర్కయామాస సీతేతి రూపయావనసమ్పదా ౫౩
 హర్షేణ మహతా యుక్తో ననన్ద హరియూధవః,

* ప్రసుప్తా భాతి భామినీ. ఇతి పా. | వర్ణాక్షీ-మితి పా.

స. ౧౧] పానభూమి ప్రసుప్తానాం వరస్త్రీణాం విలోకనమ్ 88

ఆసాస్థీటయామాస చుచుమ్మ పుచ్చం
ననన్ద చిక్రిడ జగౌ జగామ,
స్తమ్భా నరోహ నిపపాత భూమా
నిదర్శయక స్వాం ప్రకృతిం కపీనామ్.

౫౪౫

ఇత్యాష్టే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
ద శ మ స్స ర్గః.

ఏకాదశ సర్గః శ్లోకాః ౪౭౫

—♦♦♦— పానభూమి ప్రసుప్తానాం వరస్త్రీణాం విలోకనమ్. —♦♦♦—

అవధూయ చ తాం * బుద్ధిం † బభూ వావస్థిత స్తదా,
జగామ చాపరాం చింతాం సీతాం ప్రతి మహాకషిః ౧

న రామేణ వియుక్తా సా స్వప్న మర్హతి భామినీ,
న భోక్తుం నా ప్యలఙ్కర్తుం న పాన ముపసేవితుమ్ ౨

నాన్యం నర ముపస్థాతుం సురాణామపి చేశ్వరమ్,
న హి రామసమః కశ్చి ద్విద్యతే త్రిదశేష్వపి ౩

అన్యేయ మితి నిశ్చిత్య పానభూమా చచార సః,
క్రిడితే నాపరాః క్లాంతా గీతేన చ తథాఽపరాః. ౪

నృత్యేన చాపరాః క్లాంతాః పానవిప్రహతా స్తథా,
మరజేషు మృదజేషు పీరికాను చ సంస్థితాః. ౫

* చింతా-ఇతి పా † అత్ర 'బభూ వావస్థిత స్తదా' । జగామ
చాపరాం చింతామ్' ఇత్యేతత్పాదద్యయం కోశాంతరే న దృశ్యతే ఇతి విద్య
నోద్ధవనకారాః.

తథాఽఽస్తరణముఖ్యేషు సంఘేష్టా శ్చాపరా స్త్రియః,
 అజ్ఞానానాం సహస్రేణ భూషితేన విభూషణైః. ౬
 యాపసల్లాఃశీలేన యుక్తగీతార్థభాషిణా,
 దేశకాలాభియుక్తేన యుక్తవాక్యాభిధాయినా. ౭
 రతాభిరశిసానుప్తం దదర్శ హరియూధపః,
 తానాం మధ్యే మహాబాహు శ్శుశుభే రాక్షసేశ్వరః ౮
 గోష్ఠీ మహతి ముఖ్యానాం గవాం మధ్యే యథా వృషః,
 స రాక్షసేంద్ర శ్శుశుభే తాభిః పరివృత స్స్వయాద్ ౯
 కరేణుభి ర్యథాఽరణ్యే పరికిర్ణో మహాద్విజః,
 సర్వకామై రుపేతాం చ పానభూమిం మహాత్మనః ౧౦
 దదర్శ హరిశార్దుల స్తస్య రక్షిపతే గ్ధృహే,
 మృగాణాం మహిషాణాం చ ఏరాహాణాం చ భాగశః ౧౧
 తత్ర న్యస్తాని మాంసాని పానభూమౌ దదర్శ సః,
 ఠాక్నేషు చ విశాలేషు భాజనే వర్షభక్షితాన్ ౧౨
 దదర్శ హరిశార్దులౌ మయూరా స్కుక్కుటాం స్తథా,
 వరాహావార్ధాణసకాన్ దధిసావర్చలాయుతాన్ ౧౩
 * శల్యా స్క్రౌంచమయూరాం శ్చ హనుమా నన్వవై తుత,
 † క్రకరా నివిధా నిద్ధాం శ్చకోరా నర్థభక్షితాన్ ౧౪
 మహిషా నేకశల్యాం శ్చ భాగాం శ్చ పృతనిష్ఠితాన్,
 లేహ్య నుచ్చానచా స్పేయాన్ భోజ్యాని వివిధాని చ ౧౫
 తథాఽఽమలవణోత్తంసై ర్వివిధై రాగపాడభైః,
 హరిసూపురకేయూరై రపవిధై ర్మహాభజైః ౧౬

పానభాజనవిషీవైః ఫలై శ్చ వివిధై రపి,
కృతపుష్పోపహారా భూ రధికం పుష్కతి శ్రియమ్ ౧౭
తత్ర తత్ర చ విన్యస్తై స్సుశ్లిష్టై శ్శయనాననైః,

పానభూమి ర్వి నా వహ్నిం ప్రదీప్తే పౌపలక్ష్యతే. ౧౮

బహుప్రకారై ర్వివిధై ర్వరసంస్కారసంస్కృతైః,
మాంసైః * కుశలసంపృక్తైః పానభూమిగతైః పృథక్. ౧౯

దివ్యాః ప్రసన్నా వివిధా స్సురః కృతసురా అపి,
శర్కరాసవ మాధ్వీకీ పుష్పాసవ ఫలాసవాః. ౨౦

వాసచూర్ణై శ్చ వివిధై ర్ద్రవ్యైః సైస్తైః పృథక్పృథక్,
సంతతా శుశుభే భూమి ర్నాలై శ్చ బహుసంస్థితైః ౨౧

హిరణ్మయై శ్చ వివిధై ర్భాజనై స్సాస్పటికై రపి,
జామ్బూనదమయై శ్చాన్యైః కరకై రభిసంవృతా ౨౨

రాజతేషు చ కుమ్భేషు జామ్బూనదమయేషు చ,
పానశ్రేష్ఠం తదా భూరి కిపి స్తత్ర దదర్శ హ ౨౩

సోఽపశ్య చ్చాతకుమ్భాని శిలామణిమయాని చ,
రాజతాని చ పూర్ణాని భాజనాని మహాకపిః. ౨౪

క్వచి దల్పావశేషాణి క్వచి త్ప్రీతాని సర్వశః,
క్వచి నై వ ప్రవీతాని పానాని స దదర్శ హ ౨౫

క్వచి ద్భక్ష్యం శ్చ వివిధా క్వచి త్పానాని భాగశః,
క్వచి దల్పావశేషాణి పశ్య నై వ విచచార హ ౨౬

క్వచి త్ప్రిభిన్యైః కరకైః క్వచి దాలోలితై ర్మృతైః,
క్వచి త్సంపృక్తమాల్యాని జలాని చ ఫలాని చ ౨౭

శయనా న్యత్ర నారీణాం * శూన్యాని బహుధా పునః,
 పరస్పరం సమాశ్లిష్య కాశ్చి త్సుప్తా వరాజ్ఞనాః ౨౮
 కాశ్చి చ్చ వస్త్ర మన్యన్త్యా స్వప్నన్త్యాః పరిభాయ చ,
 ఆహృత్య చాబలాః సుప్తా నిద్రాబలపరాజితాః ౨౯
 తాసా ముచ్ఛ్వాసవాతేన వస్త్రం మాల్య ఇచ్చ గాత్రజమ్,
 నాత్యర్థం స్పృహతే చిత్రం ప్రాప్య మద్ద మివాసలమ్ ౩౦
 చందనస్య చ శీతస్య శీఘో ర్ఘ్నధురసస్య చ,
 వివిధస్య చ మాల్యస్య ధూపస్య వివిధస్య చ ౩౧
 బహుధా మారుతి స్తత్ర గంధం వివిధ ముద్వహన్,
 † స్నానానాం చందనానాం చ ధూపానాం చైవ మూర్ఛితః
 ప్రసవౌ సురభి ర్గంధో విమానే పుష్పకే తదా,
 శ్యామాపదాతా స్తత్రాన్త్యాః కాశ్చి త్కృష్టా వరాజ్ఞనాః ౩౩
 కాశ్చి త్కృష్టనవర్ణాన్త్యాః ప్రమదా రాక్షసాలయే,
 తాసాం నిద్రావశత్వా చ్చ మగనేన విమూర్ఛితమ్ ౩౪
 పద్మినీనాం ప్రసుప్తానాం రూప మాసీ ద్యుతై వ హి,
 ఏవం సర్వ మశేషేణ రావణా న్దళపురం కపిః ౩౫
 దదర్శ సుమహాతేజా న దదర్శ చ జానకీమ్,
 నిరీక్షమాణ శ్చ తదా తా స్త్రియ స్స మహాకపిః ౩౬
 జగామ మహతీం చింతాం ధర్మసాధ్వసశక్తితిః,
 పరదారావిరోధస్య ప్రసుప్తస్య నిరీక్షణమ్ ౩౭
 ఇదం ఖలు మ మాత్యర్థం ధర్మలోపం కరిష్యతి,
 న హి మే పరదారాణాం దృష్టి ర్విషయవ ర్తినీ. ౩౮

అయం చాత్ర మయా దృష్టః పరదారిపరిగ్రహః,
 తస్య ప్రామరభూ చ్చింతా పున రన్యో మనస్వినః. ౩౯
 నిశ్చితై కా నై త్తస్య కార్యనిశ్చయదర్శినః,
 కామం దృష్టా మయా సర్వా విశ్వస్తా రావణస్త్రీయః ౪౦
 న హి మే మనసః కింఞ్చి ద్వై కృత్య ముపపద్యతే,
 మనో హి హేతు స్పర్శేషా మిద్రియాణాం ప్రసర్తనే ౪౧
 శుభాశుభా స్వవస్థాను త చ్చ మే సువ్యవస్థితమ్,
 నాన్యత్ర హి మయా శక్యా వై దేహీ పరిమార్గి తుమ్. ౪౨
 స్త్రీయో హి స్త్రీషు దృశ్యతే సదా సంపరిమార్గణే,
 యస్య నిత్యస్య యో యోని స్తస్యాం త త్పరిమార్గ్యతే
 న శక్యా ప్రమదా సప్తా మృగీషు పరిమార్గి తుమ్,
 త దిదం మార్గితం తావ చ్ఛుద్ధేన మనసా మయా ౪౪
 రావణా నైపురం సంస్వం దృశ్యతే న చ జానకీ,
 దేవగర్భర్షకన్యా శ్చ నాగకన్యా శ్చ వీర్యవాన్ ౪౫
 అవేక్షమాణో హనుమా నై వాపశ్యతి జానకీమ్,
 తా మపశ్య స్కపి స్తత్ర పశ్యం శ్చాన్యా వరస్త్రీయః ౪౬
 అపక్రమ్య తదా వీరః ప్రధ్యాతు ముపచక్రమే,
 స భూయ స్తు పరం శ్రీమాన్ మారుతి ర్యత్న మాస్థితః
 ఆపానభూమి ముత్సృజ్య త ద్విచేతుం ప్రచక్రమే ౪౭౪

ఇత్యావే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే

ఏ కా ద శ స్స ర్గః

ద్వాదశ సర్గః శ్లోకాః ౨౫

—●—●—● సీతా మపశ్యత స్త్రీతి విచిన్తయం హనూమతః —●—●—●

స తస్య మధ్యే భవనస్య మారుతి

ర్లతాగృహం శ్చిత్రగృహం స్మితాగృహం,

జగామ సీతాం ప్రతి దర్శనోత్సుకో

న చైవ తాం పశ్యతి చారుదర్శనామ్

౧

స చిన్తయామాస తతో మహాకపిః

ప్రియా మపశ్యత్ర ఘనననస్య తామ్,

ధ్రువం హి సీతా మ్రియతే యథా న మే

విచిన్వతో దర్శన మేతి మైధిలీ

౨

సా రాక్షసానాం ప్రవరేణ జానతీ

స్వలీలసంరక్షణతత్పరా సతీ,

అనేన నూనం ప్రతి దుష్టకర్మణా

మాతా భవే దార్యపథే పరే స్థితా

౩

విరూపరూపా వికృతా వివర్చసో

మహాననా దీర్ఘవిరూపదర్శనాః,

సమీక్ష్య సా రాక్షసరాజయోషితో

భయా ద్విసప్తా జనకేశ్వరాత్మజా

౪

సీతా మదృష్ట్వా హ్యనవాప్య పౌరుషం

విహృత్య కాలం సహ వానరై శ్చిరమ్,

న మేఽస్తి సుగ్రీవసమీపగా గతి

స్మృతీక్షణదణ్డో బలవాం శ్చ వానరః,

౫

దృష్ట మన్తఃపురం నర్వం దృష్టా రావణయోషితః,

న సీతా దృశ్యతే సాధ్వీ వృధా జాతో మమ శ్రమః.

౬

స. ౧౨] సీతామపశ్యతి స్తత్ర విచిన్తేయం హనూమతః. 89

కిం ను మాం వానరా స్సర్వే గతం వక్ష్యన్తి సజ్జతాః,
 గత్వా తత్ర త్వయా వీర! కిం కృతం త ద్వదప్య సః 2
 అదృష్ట్యా కిం ప్రవక్ష్యామి తా మహం జనకాత్మజామ్,
 ధ్రువం ప్రాయ మువైష్యన్తి కాలస్య వ్యతివర్తనే ౩
 కిం వా వక్ష్యతి వృద్ధ శ్చ జామ్బవా నల్లద శ్చ సః,
 గతం పారం సముద్రస్య వానరా శ్చ సమాగతాః 4
 అనిర్వేద శ్శ్రియో మూల మనిర్వేదః పరం సుఖమ్,
 అనిర్వేదో హి సతతం సర్వాభేషు ప్రవర్తకః ౧౦
 కరోతి సఫలం జన్తోః కర్మ యత్త త్కరోతి సః,
 తన్నా దీనిర్వేదకృతం యత్నం చేష్టేఽహ ముత్తమమ్ ౧౧
 భూయ స్తావ ద్విచేష్యామి దేశా న్రావణవాలితాన్,
 ఆపానశాలా విచితా స్తథా పుష్పగృహాణి చ ౧౨
 చిత్రశాలా శ్చ విచితా భూయః క్రీడాగృహాణి చ,
 నిష్కుటా స్తరరథ్యా శ్చ విమానాని చ సర్వశః ౧3
 ఇతి సజ్జిన్త్య భూయోఽపి విచేతు ముపచక్రమే,
 భూమిగృహం శ్చైత్యగృహం * గృహతిగృహకా నపి ౧౪
 + ఉత్పత న్నిపతం శ్చాపి తిష్ఠన్ గచ్ఛన్ పునః పునః,
 అపావృణ్వం శ్చ ద్వారాణి కవాటా న్యవఘాటయన్ ౧౫
 ప్రవిశ న్నిష్పతం శ్చాపి ప్రపత న్నుత్పత న్నపి,
 సర్వ మ ప్యవకాశం స విచచార మహాకపిః ౧౬
 చతురజ్జులమాత్రోఽపి నాపకాశ స్స విద్యతే,
 రావణా స్తోపురే తస్మిన్ యం కపి ర్న జగామ సః ౧౭

* గృహం సతిగృహంనపి. ఇతి పా | ఉత్పత న్నిష్పతం శ్చాపి -
 ఇతి పా.

ప్రాకారా స్తరరథ్యా శ్చ వేదికా శ్చైత్యసంశ్రయాః,
 దీర్ఘికాః పుష్కరిణ్యా శ్చ సర్వం తే నావలోకితమ్ ౧౮
 రాక్షసోఽవివిధాకారా విరూపా వికృతా స్తథా,
 దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు నా జనకాత్మజా ౧౯
 రూపేణాప్రతిమా లోకే వరా విద్యాధరస్త్రియః,
 దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు రాఘననన్దినీ ౨౦
 నాగకన్యా వరారోహః పూర్ణచంద్రనిభాననాః,
 దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు సీతా సుమధ్యమా. ౨౧
 ప్రమధ్య రాక్షసేంద్రేణ దేవకన్యా బలా ధృతాః,
 దృష్టా హనుమతా తత్ర న సా జనకనన్దినీ ౨౨
 సోఽపశ్యం స్తాం మహాబాహుః పశ్యం శ్చాన్యా వరస్త్రియః,
 విషసాద ముహు ర్ధీమాన్ హనుమా న్నారుతాత్మజః ౨౩
 ఉద్యోగం వానరేంద్రాశాం ప్లవనం సాగరస్య చ,
 వృథం వీ డ్మోనిలసుతి శ్చింతాం పున రుపాగమత్ ౨౪
 అవతీర్య విమానా చ్చ హనుమా న్నారుతాత్మజః,
 చింతా ముపజగామాధ శోకోపహతచేతనః ౨౫

ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుస్తరకాండే

ద్వాదశ స్కంధః

త్రయోదశ స్కంధః స్లోకాః ౭౦

❖❖❖ విచిన్తనం హనుమత స్సీతా మనధిగచ్ఛతః ❖❖❖

విమానా త్తు సుసంక్రమ్య ప్రాకారం హరియూధపః,

హనుమా న్వేగవా నాసీ ద్యథా విద్యుద్ధునా స్తరే

సంపరిక్రమ్య హనుమాన్ రావణస్య నివేశనాత్,
 అదృష్ట్వా జానకీం సీతా మబ్రవీ ద్వచనం కపిః 1
 భూయిష్ఠం లోలితా లక్ష్మీ రామస్య చరతా ప్రియమ్,
 న హి పశ్యామి వై దేహీం సీతాం సర్వాజ్ఞశోభనామ్ 3
 పల్వలాని తటాకాని సరాంసి సరిత స్తదా,
 * నద్యోఽనూపవనాంతా శ్చ దుర్గా శ్చ ధరణీధరాః ౪
 లోలితా వసుథా సర్వా న తు పశ్యామి జానకీమ్,
 ఇహ సమ్ప్రతి నా సీతా రావణస్య నివేశనే ౫
 ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన న చ పశ్యామి తా మహమ్,
 కిన్ను ఫీతాఽథ వై దేహీ మైథిలీ జనకాత్మజా ౬
 ఉపతిష్ఠేత వివశా రావణం దుష్టచారిణమ్,
 క్షీప్ర ముత్పతతో మన్యే సీతా మాదాయ రక్షసః ౭
 బిభ్యతో రామబాణానా మస్తరా పతితా భవేత్,
 అథవా హ్రియమాణాయాః పథి సిద్ధనిషేవితే ౮
 మన్యే + పతిత మార్యాయా హృదయం ప్రేక్ష్య సాగరమ్,
 రావణ స్యోరువేగేన భుజాభ్యాం వీడితేన చ ౯
 తయా మన్యే విశాలాక్ష్యా త్యక్తం జీవిత మార్యయా,
 ఉపర్యుపరి వా నూనం సాగరం క్రమత స్తదా ౧౦
 వివేక్తమానా పతితా సముద్రే జనకాత్మజా,
 అహో! క్షుద్రేణ + వాఽనేన రక్ష స్తీ శీల మాత్మనః. ౧౧
 అబద్ధ ర్భక్షితా సీతా రావణేన తపస్విని,
 అథవా రాక్షసేంద్రియ పత్నీభి రసితేక్షణా ౧౨

* ఉద్యానోపవనాంతా శ్చ - ఇతి పా 1 స్ఫుటిత - ఇతి పా
 + చానేన రక్షసా శిథిలాత్మనా ఇతి పా.

అదుష్టా దుష్టభావాభి ర్భక్షితా ¹సా భవిష్యతి,
 సమూర్ణ చంద్రప్రతిమం పద్మపత్రనిభేక్షణమ్ ౧౩
 రామస్య ధ్యాయతీ వక్త్రం పశ్యత్త్వం ² ఓషణా గతా,
 హా! రామ! లక్ష్మణేత్యేవం ³హా యోధ్యేతి చ మైథిలీ ౧౪
 విలప్య ⁴బహు వై దేహీ స్యస్తదేహా భవిష్యతి,
 అథవా ⁵నిహితా మన్యే రావణస్య నివేశనే ౧౫
 నూనం లాలప్యతే ⁶సీతా పజ్జగన్తేన శారికా,
 జనకస్య ⁷సుతా సీతా రామపత్నీ సుమధ్యమా. ౧౬
 కథ ముత్పలపత్రాక్షీ రావణస్య వశం వ్రజేత్,
 వినష్టా వా ప్రణష్టా హా మృతా వా జనకాత్మజా ౧౭
 రామస్య ప్రియభార్యస్య న నివేదయితుం క్షమమ్,
 నివేద్యమానే దోష స్సాస్య ద్దోష స్సాస్య దనివేదనే ౧౮
 కథ న్ను ఖలు కర్తవ్యం విషమం ప్రతిభాతి మే,
 అస్మిన్నేవక్లతే కార్యే ప్రాప్తకాలం క్షమం చ కమ్ ౧౯
 భవే దితి ⁸మతం భూయో హనుమా న్ప్రవిచారియత్,
 యది సీతా మదృష్ట్యాహం వానరేంద్రపురీ మితః ౨౦
 గమిష్యామి తతః కో మే పుగుష్ఠాఢో భవిష్యతి,
 మ మేదం లఙ్ఘనం వ్యర్థం సాగరస్య భవిష్యతి ౨౧
 ప్రవేశ శ్చైవ లఙ్కాయా రాక్షసానాం చ దర్శనమ్,
 కిం మాం వక్ష్యతి సుగ్రీవో హరయో వా సమాగతాః ౨౨

1 వా - ఇతి పా. 2 ను గతా సతీ ఇతి పా 3 హయోధ్యే చేతి-
 ఇతి పా 4 బహుధా దేహీ-ఇతి పా 5 నిహితాఽన్యత్ర-ఇతి పా. 6 బాలా-
 ఇతి పా 7 కులే జాతా-ఇతి పా. 8 మతిం-ఇతి పా 9 యన్. ఇతి పా

కిష్కిన్ధాం సమనుప్రాప్తం తౌ వా దశరథాత్మజౌ,
 గత్వా తు యది కాకుత్స్థం వత్సోమి పర మప్రియమ్ ౨౩
 న దృష్టేతి మయా సీతా తత స్త్యక్త్యతి జీవితమ్,
 పరుషం దారుణం క్రూరం తీక్ష్ణ మిద్రియతాపనమ్ ౨౪
 సీతానిమిత్తం దుర్వాక్యం శ్రుత్వా స న భవిష్యతి,
 తం తు కృచ్ఛ్యగతిం దృష్ట్వా పశ్చత్వగతమాసనమ్ ౨౫
 భృశానురక్తో మేధావీ న భవిష్యతి లక్ష్మణః,
 విసప్తా భ్రాతృ శ్రుత్వా భరతోఽపి మరిష్యతి ౨౬
 భరతం చ మృతం దృష్ట్వా శత్రుఘ్నా న భవిష్యతి,
 పుత్రా మృతా సమీ త్యౌధ న భవిష్యన్తి మాతరః ౨౭
 కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ కై కేయీ చ న సంశయః,
 కృతజ్ఞ స్సత్యసన్ధ శ్చ సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః ౨౮
 రామం తథాగతిం దృష్ట్వా తత స్త్యక్త్యతి జీవితమ్,
 దుర్మనా *వృథితా దీనా నిరాసన్దా తపస్వినీ ౨౯
 వీడితా భర్తృశోకేన రుమా త్యక్త్యతి జీవితమ్,
 వాలిజేన తు దుఃఖేన వీడితా శోకకర్మితా ౩౦
 పశ్చత్వం † చ గతే రాజ్ఞి తాగాఽపి న భవిష్యతి,
 మాతాపిత్రో ర్విదాశేన సుగ్రీవవ్యసనేన చ ౩౧
 ‡ కుమారోఽప్యజ్ఞః కిచ్ఛా ద్ధారయిష్యతి జీవితమ్,
 భర్తృజేన తు దుఃఖేన హ్యభిభూతా పనాకనః ౩౨
 శిరాం స్యభిహనిష్యన్తి తలై ర్దుష్టిభి రేవ చ,
 § సాన్తే నానుప్రదానేన మానేన చ యశస్వినా. ౩౩

* వృథితాఽనేన-ఇతి పా † తు-ఇతి పా ‡ కుమారోహ్యజ్ఞః-
 ఇతి పా § సాన్తేన చ ప్ర-ఇతి పా.

లాలితాః కపిరాజేన ప్రాణాం స్త్యక్ష్యన్తి వానరాః, న వనేషు న శైలేషు న నిరోధేషు వా పునః	౩౪
క్రీడా మనుభవిష్యన్తి సమేత్య కపికుంజరాః, సపుత్రదారా స్సామాత్యా భర్తృవ్యసనపీడితాః.	౩౫
శైలాగ్రేభ్యః పతిష్యన్తి సమేత్య విషమేషు చ, విష ముద్భస్థనం వాఽపి ప్రవేశం జ్వలనస్య వా	౩౬
ఉపవాస మథో శస్త్రం ప్రచగిష్యన్తి వానరాః, ఘోర మారోదనం మన్యే గతే మయి భవిష్యతి	౩౭
ఇత్యోకుకులనాశ శ్చ నాశ శ్చైవ వనాకనామ్, సోఽహం నైవ గమిష్యామి కిష్కిన్ధాం నగరీ మితః	౩౮
* న చ శత్యో మృహం ద్రష్టుం సుగ్రీవం మైథిలీం వినా, మ య్యగచ్ఛతి చేహస్థే ధర్మాత్మానా మహారథా.	౩౯
ఆశయా తౌ ధరిష్యేతే వానరా శ్చ మనస్వినః, హస్తాదానో ముఖాదానో నియతో వృక్షమూలికః	౪౦
వాసప్రస్థో భవిష్యామి హ్యద్భష్ట్యా జనకాత్మజామ్, సాగరానూపజే దేశే బహుమూలఫలోదకే	౪౧
చితాం కృత్వా ప్రవేష్యామి † సమిద్ధ మరణీసుతమ్, ఉపవిష్టస్య వా సమ్య గ్లిజ్జినీం సాధయిష్యతః	౪౨
శరీరం భక్షయిష్యన్తి వాయసా శ్శ్వాపదాని చ, ‡ ఇదం మహర్షిభి ర్ద్రష్టుం నిర్మాణ మితి మే మతిః.	౪౩
సమ్య గాపః † ప్రవేష్యామి నచే త్పితౄణామి జానకీమ్, ప్రజాతమూలా సుభగా కీర్తిమాలా యశస్వినీ	౪౪

* న హి - ఇతి పా. † సమిద్ధమరణీసుతమ్. ఇతి పా. ‡ ఇదమ
ప్యర్షిభిరితి పా.

- సుభగ్నా చిరరాత్రీయం నమ సీతా మపశ్యతః,
తాపసో వా భవిష్యామి నియతో వృక్షమూలికః ౪౫
- నేతః ప్రతిగమిష్యామి తా మదృష్ట్వాఽసి తేక్షణామ్,
య దీతః ప్రతిగచ్ఛామి సీతా మనధిగమ్య తామ్ ౪౬
- అజ్ఞద స్సహ తైస్సర్వై ర్వానరై ర్న భవిష్యతి,
అథవా నాహామర్హామి ప్రక్షీణోఽప్యవసాదితుమ్ ౪౭
- (అశోకవనికాం తత్ర ద్రక్ష్యామి చిరజీవనః,
తస్మా త్ప్రాణా న్ధరిష్యామి ధ్రువౌ జీవితసంగమః. ౪౮
- వినాశే బహువై దోషా జీవన్ భద్రాణి పశ్యతి,
ఏవం బహువిధం దుఃఖం మనసా ధారయ న్ముహుః ౪౯
- నాధ్యగచ్ఛ త్తదా పారం శోకస్య కపికుఞ్జరః,
రావణం వా వధిష్యామి దిశగ్రీవం మహాబలమ్. ౫౦
- కామ మస్తు హృతా సీతా ప్రత్యాచీర్ణం భవిష్యతి,
అథ వై నం సముత్క్షిప్య * హ్యుపర్యుపరిసాగరమ్. ౫౧
- రామా యోపహరిష్యామి పశుం పశుపతే రివ,
ఇతి చింతాం సమాపన్న స్సీతా మనధిగమ్య తామ్. ౫౨
- ధ్యానశోకపరీతాత్తా చిన్తయామాన వానరః,
యావ స్సీతాం హి పశ్యామి రామపత్నీం యశస్వినీమ్. ౫౩
- తావ దేతాం పురీం లఙ్కాం విచినోమి పునః పునః,
సంపాతివచనా చ్ఛాపి రామం య ద్యానయా మ్యహమ్ ౫౪
- అపశ్య న్రాఘవౌ భార్యాయ నిర్దహే త్స్వర్ణవాసరాన్,
ఇహైవ నియతాహారో వత్స్యామి నియతేంద్రియః. ౫౫

స మత్కృతే విస శ్యేయు * స్స ర్వే తే నరవానరాః,
 అశోకవనికా చేయం దృశ్యతే యా మహాద్రుమా ౫౬
 ఇమా మధిగమిష్యామి స హీయం విచిత్రా మయా,
 వసూ న్రుద్రాం స్తథాఽఽదిత్యా నశ్వినౌ మరుతోఽపి చ. ౫౭
 నమస్కృత్వా గమిష్యామి రక్షసాం శోకవర్ధిన్,
 జిత్వా తు రాక్షసాన్ సర్వా నిత్యైకుకులనన్దినీన్ ౫౮
 సంప్రదాస్యామి రామాయ యథా సిద్ధిం తపస్విసే,
 స ముహూర్త మివ ధ్యాత్వా చింతావగ్రధితేన్ద్రిభుః ౫౯
 ఉదతిష్ఠ న్నహతేజా హనూమా న్నారుతాత్మజః
 నమోఽస్తు రామాయ సలక్షణాయ
 దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మ జాయై,
 నమోఽస్తు రుద్రేన్ద్రయమానిలేభ్యో
 నమోఽస్తు చంద్రార్కమరుద్గణేభ్యః ౬౦
 † స తేభ్య స్తు నమస్కృత్య సుగ్రీవాయ చ మారుతిః,
 దిశ స్సర్వా స్సమాలోక్య హ్యశోకవనికాం ప్రతి. ౬౧
 స గత్వా మనసా పూర్వ మశోకవనికాం శుభామ్,
 ఉత్తరం చిన్తయామాస ‡ వానరో మారుతాత్మజః ౬౨
 ధ్రువ స్తు రక్షోబహులా భవిష్యతి వనాకులా,
 అశోకవనికాఽచిన్త్యా సర్వసంస్కారసంస్కృతా. ౬౩
 రక్షిణ శ్చాత్ర విహితా నూనం రక్షన్తి పాదపాన్,
 భగవానపి సర్వాత్మా నాతిక్షోభం ప్రవాతి వై ౬౪

* స్తే సర్వే - ఇతి పా † స తు తేభ్యో నమస్కృత్వా-ఇతి పా.

‡ హనూమా న్నా - ఇతి పా.

సంక్షిప్తాయం మయాఽఽత్తా చ రామాథే రావణస్య చ,
 సిద్ధిం మే సంవిధాస్యన్తి దేవా స్సర్వగణా స్త్విహ ౬౫
 బ్రహ్మ స్వయంభూ ర్భగవాన్ దేవా శ్చైవ దిశన్తు మే,
 సిద్ధి మగ్ని శ్చ వాయు శ్చ పురుహూత శ్చ వజ్రభృత్ ౬౬
 వరుణః పాశహస్త శ్చ సోమాదిత్యౌ తథైవ చ,
 అశ్వినౌ చ మహాత్మానౌ మరుత శ్శర్వ ఏవ చ ౬౭
 సిద్ధిం సర్వాణి భూతాని భూతానాం చైవ యః ప్రభుః,
 దాస్యన్తి మామ యే చాన్యే హ్యదృష్టాః పథి గోచరాః ౬౮
 త దున్నసం పాణ్డురదన్త మవ్రణం
 శుచిస్థితం పద్మపలాశలోచనమ్,
 ద్రక్ష్యే తదార్యావదనం కదా న్వహం
 ప్రసన్నతారాధిపత్యుదర్శనమ్. ౬౯
 తుద్రేణ పాపేన నృశంసకర్మణా
 సుదారుణాలంకృతవేషధారిణా,
 బలాభిభూతా హ్యబలా తపస్వినీ
 కథం ను మే దృష్టిపథేఽద్య సా భవేత్. ౭౦

ఇత్యాక్షరే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే నున్దరకాణ్డే
 త్ర యో ద శ స్స ర్గః

చతుర్దశ స్తవః . శ్లోకాః ౫౨

—●—●—● హనుమతోఽశోకవనికాప్రవేశః . —●—●—●

స ముహూర్త మివ ధ్యాత్వా మనసా చాధిగమ్య తామ్,
 అవప్లుతో మహాతేజాః ప్రాకారం తస్య వేశ్మనః.

- స తు సంహృష్టసర్వాజుః ప్రాకారస్థో మహాకపిః,
 పుష్పితాగ్రా న్వసంతాదౌ దదర్శ వివిధాన్ ద్రుమాన్ ౨
- సాలా నశోకా నృవ్యాం శ్చ చమ్పకాం శ్చ సుపుష్పితాన్,
 ఉద్దాలకా న్నాగవృక్షాం శ్చూతా న్కషిముఖానపి ౩
- అథామ్రవణసంక్చిన్నాం లతాశతసమావృతామ్,
 జ్యాముక్త ఇన నారాచః పుప్లువే వృక్షవాటికామ్ ౪
- స ప్రవిశ్య విచిత్రాం తాం విహగై రభినాదితామ్,
 రాజతైః కాఞ్చనై శ్చైచ పదివై స్సర్వతో వృతామ్ ౫
- విహగై ర్నృగసంఘై శ్చ విచిత్రాం చిత్రకాననామ్,
 ఉదితాదిత్యసంజ్ఞాశాం దదర్శ హనుమా న్కపిః. ౬
- వృతాం నానావిధై ర్వృక్షైః పుష్పిపగఘోషగైః,
 కోకిలై ర్భృంశరాజై శ్చ మత్తై ర్నిత్యనిషేవితామ్ ౭
- ప్రహృష్టమనుజే కాలే మృగపక్షిసమాకులే,
 మత్తబర్హిణసంఘుష్టాం నానాద్విజగణాయుతామ్ ౮
- మార్గమాణో వరారోహం రాజపుత్రీ మనిన్వితామ్,
 సుఖప్రసుప్తా నివహగాన్ బోధయామాస వానరః ౯
- ఉత్పతద్భి ర్ద్విజగణైః పక్షై స్సాలా స్సమాహతాః,
 అనేకవర్ణా వివిధా ముముచుః పుష్పపృష్ఠయః ౧౦
- పుష్పానకీర్ణ శ్చుశుభే హనుమా న్తారుతాన్మృజః,
 అశోకవనికామధ్యే యథా పుష్పమయో గిరిః ౧౧
- దిశ స్సర్వాః ప్రధావంతం వృక్షపణ్డగతం కపిమ్,
 దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని వసంత ఇతి మేనిరే ౧౨
- పుష్కేభ్యః పత్యైః పుష్పై రవకీర్ణా పృథగ్విధైః,
 రరాజ వసుధా తత్ర ప్రమదేవ విభూషితా. ౧౩

- తరస్వినా తే తరవ స్తరనాభిప్రకమ్పితాః,
కుసుమాని విచిత్రాణి సస్పృశ కపినా తదా ౧౪
- నిర్ధూతపత్రశిఖరా శ్శీర్ణపుష్పఫలా ద్రుమాః,
నిక్షిప్తవస్త్రాభరణా దూర్తా ఇవ పరాజితాః ౧౫
- హనూమతా వేగవతా కమ్పితా స్తే సగోత్తమాః,
పుష్పపర్ణఫలా న్యాశు ముముక్షుః పుష్పశాలినః ౧౬
- విహంగసజ్జే హీనా స్తే స్కన్ధమాత్రాశ్రయా ద్రుమాః,
బభూవు రగమా స్సర్వే మారుతేనేవ నిర్ధతాః ౧౭
- నిర్ధూతకేశీ యువతి ర్యథా మృదితవర్ణ కా,
నిష్ప్రీతశుభదన్తోష్ఠీ నఖై ర్దన్తై శ్చ విక్షతా ౧౮
- తథా లాఙ్ఘాలహస్తై శ్చ దరణాభ్యాం చ మర్దితా.
బభూ వాశోకవనికా ప్రభగ్నవరపాదవా ౧౯
- మహాలతానాం దామాని స్యథమ త్తరసా కపిః,
యథా ప్రావృషి విద్యస్య మేఘజాలాని మారుతః ౨౦
- స త్రత మణిభూమి శ్చ రాజతీ శ్చ మనోరమాః,
తిథా కాఞ్చనభూమి శ్చ దదర్శ విచర స్కపిః, ౨౧
- వాపీ శ్చ వివిధాకారాః పూర్ణాః పరమవారిణా,
మహార్జై ర్మణిసోపానై రుపపన్నా స్తత స్తతః ౨౨
- ముక్తాప్రవాలసికతాః స్ఫటికా స్తరకుట్టిమాః,
కాఞ్చనై స్తరుభి శ్చిత్రై స్తీరజై రుపశోభితాః ౨౩
- శుల్లపద్మోత్పలవనా శ్చక్రవాకోపకూజితాః,
సత్యూహరుతసజ్జుష్టా హంససారసనాదితాః. ౨౪

దీర్ఘాభి ర్ద్రుమయుక్తాభి స్సరిద్భి శ్చ సమస్తతిః,
అమృతోపమశోయాభి శ్శివాభి రుపసంస్కృతాః ౨౫

లతాశ్చతై రవతతా స్సంతాసకుసుమావృతాః,
నానాగుల్ఫావృతఘనాః కరవీరకృతాన్తరాః ౨౬

తతోఽముద్భరసజ్జాశం ప్రవృద్ధశిఖరం గిరిమ్,
విచిత్రకూటం కూటై శ్చ సర్వతిః పరివారితమ్. ౨౭

శిలాగృహై రవతతం నానావృక్షై స్సమావృతమ్,
దదర్శ హరిశార్దూలో రమ్యం జగతి పర్వతమ్ ౨౮

దదర్శ చ నగా త్తస్మా స్నదీం నిపతితాం కషిః,
అజ్ఞా దివ సముత్పత్తిః ప్రియస్య పతితాం ప్రియామ్ ౨౯

జలే నిపతితాగ్రై శ్చ పాదపై రుపశోభితామ్,
వార్యమాణా మివ క్రుద్ధాం ప్రమదాం ప్రియబన్ధభిః ౩౦

పునరావృత్తతోయాం చ దదర్శ స మహాకషిః,
ప్రసన్నా మివ కాన్తస్య కాన్తాం పునరుపస్థితామ్. ౩౧

త స్యాదూరా త్స పద్మిన్యో నానాద్విజగణాయుతాః,
దదర్శ హరిశార్దూలో హనుమా న్నాగుతాత్మజః. ౩౨

కృత్రిమాం దీర్ఘికాం చాపి పూర్ణాం శీతేన వారిణా,
మణిప్రవరసోపానాం ముక్తానికతశోభితామ్ ౩౩

వివిధై ర్నృగసంఘై శ్చ విచిత్రాం చిత్రకాననామ్,
ప్రానాదై స్సుమహద్భి శ్చ నిర్మితై ర్విశ్వకర్మణా ౩౪

కాననైః కృత్రిమై శ్చాపి సర్వతి స్సమలజ్జృతామ్,
యే కేచి త్పాదపాన్తత్ర పుష్పోపగ ఫలోపగాః ౩౫

స ౧౪] శింశువాం కాంచదారుహ్య నీతాంప్రతివిచిస్తనమ్. 101

సచ్చత్రా స్సవితర్దీకా స్సర్వే సావర్ణ వేదికాః,
లతాప్రతానై ర్భహుభిః పర్ణై శ్చ బహుభి ర్వృతామ్. 3౬

కాఞ్చనీం శింశువా మేకాం దదర్శ హనుమా న్కపిః,
పృతాం హేమమయీభి స్తు వేదికాభి స్సమస్తతః 32

సోఽపశ్య ద్భూమిభాగాం శ్చ గర్తప్రసవణాని చ,
సువర్ణవృక్షౌ నపరా దదర్శ శిఖినన్దిభా 3౪

తేషాం ద్రుమాణాం ప్రభయా మేరో రిం దివాకరః,
అమన్యత తదా వీరః కాఞ్చనోఽస్మీతి వానరః 3౫

తాం కాఞ్చనై స్తరుగణై ర్గారూతేన చ వీజితామ్,
కిక్కిణీశతస్థ్లోహం దృష్ట్వా విస్మయ మాగమత్ ౪౦

* స పుష్పిత్రాగాం రుచిరాం తిరుణాఙ్కురపల్ల వామ్,
తా మారుహ్య మహాబాహు శ్శింశువాం పర్ణసంవృతామ్ ౪౧

ఇతో ద్రక్ష్యోమి వై దేహీం రామదర్శనం లసామ్,
ఇత శ్చేత శ్చ దుఃఖార్తాం సమృత స్తీం యదృచ్ఛయా. ౪౨

అశోకవనికా చేయం దృఢం రమ్యా దురాత్మనః,
చమ్పకై శ్చన్ద్రనై శ్చాపి పకులై శ్చ విభూషితా ౪3

ఇయం చ నలినీ రమ్యా ద్విజసంజ్ఞ నిషేవితా,
ఇమాం సా రామమహిషీ నూన మేష్యతి జానకీ ౪౪

సా రామా రామమహిషీ రాఘవస్య ప్రియా సతీ,
వనసంభూరకుశలా నూన మేష్యతి జానకీ ౪౫

అథవా మృగశాబాషీ వన స్యాస్య విచక్షణా,
వన మేష్యతి సా చేహ రామచింతానుకర్షితా ౪౬

రామశోకాభిసంతప్తా సా దేవీ వామలోచనా,
 వనవాసే రతా నిత్య మేష్యతే వనచారిణీ ౪౭
 వనేచరాణాం సతతం నూసం స్పృహయతే పురా,
 రామస్య దయితా భార్యా జనకస్య సుతా సతీ ౪౮
 సన్ధ్యాకాలమనా శ్చామో ధ్రువ మేష్యతి బానకీ,
 నదీం చేమాం శివజలాం సన్ధ్యాశ్చే వరవర్ణినీ ౪౯
 తీస్యా శ్చా ప్యనురూపేయ మశోకవనికా శుభా,
 శుభా యా పార్థివేంద్రస్య పత్నీ రామస్య సమ్మతా ౫౦
 యది జీవతి సా దేవీ తారాధిపనిభాననా,
 ఆగమిష్యతి సాఽనశ్య మిమాం శివజలాం నదీమ్ ౫౧
 ఏవం తు మత్వా హనుమా న్మహాత్మా
 ప్రతీక్షమాణో మనుజేంద్రపత్నీమ్,
 అవేక్షమాణ శ్చ దదర్శ సర్వం
 సుపుష్పితే పర్ణఘనో నిలీనః ౫౨

ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుస్తరికాండే
 చ తు ర్ద శ స్స ర్గః.

పంచదశ సర్గః శ్లోకాః ౫౫.

◆◆◆ శంఖపాయాస్తరోహ్నాలే జానక్యన్వేషణంకపేః◆◆◆

స వీక్షమాణ స్తత్రస్థో మార్గమాణ శ్చ మైథిలీమ్,
 అవేక్షమాణ శ్చ మహీం సర్వాం తా మన్వవైక్షత ౧
 సంతానకలతాభి శ్చ పాదవై రుపశోభితామ్,
 దివ్యగర్భరసోపేతాం సర్వత స్సమలఙ్కృతామ్. ౨

తాం స నన్దనసజ్జాశం మృగపక్షిభి రాపుతామ్,
హర్ష్యప్రాసాదసమ్బాధాం కోకిలాకులనిస్సన్వినామ్ 3
కాశ్చనోత్పలపద్మాభి ర్వాపీభి రుపశోభితామ్,
బహ్వసనకుఢోపేతాం బహుభూమిగృహాయుతామ్ 4
సర్వర్తుకుసుమై రమ్యం ఫలవద్భి శ్చ పాదవైః,
పుష్పితానా మశోకానాం శ్రియా సూర్యోదయప్రభామ్ 5
ప్రదీప్తా మివ తత్రస్థో మారుతి స్సముదైక్షిత,
నిష్పత్రశాఖాం విహగైః క్రియమాణా మివాసకృత్ 6
వినిష్పతద్భి శ్చతశ శ్చిత్రైః పుష్పావతంసకైః,
ఆమూలపుష్పనిచితై రశోక్తై శ్శోకనాశనైః 7
పుష్పభారాతిభారై శ్చ స్పృశద్భి రివ మేదినీమ్,
కర్ణికారైః కుసుమితైః కింశుకై శ్చ సుపుష్పితైః 8
స దేశః ప్రభయా తేషాం ప్రదీప్త ఇవ సర్వతః,
పున్నాగా స్సప్తపర్ణా శ్చ చమ్పకోద్దాలకా స్తథా 9
వివృద్ధమూలా బహవ శ్శోభన్తే స్స సుపుష్పితాః,
శాతకుమ్భనిభాః కేచి త్కేచి దగ్నిశిఖోపమాః 10
నీలాజ్జననిభాః కేచి త్రత్రాశోకా స్సహస్రశః,
నన్దనం వివిధోద్యానం చిత్రం చైత్రరథం యథా 11
అతివృత్త మివాచిన్త్యం దివ్యం రమ్యం శ్రియా వృతమ్,
ద్వితీయ మివ చాకాశం పుష్పజ్యోతిర్గణాయుతమ్ 12
పుష్పరత్నశతై శ్చిత్రం పశ్చిమం సాగరం యథా,
సర్వర్తుపుష్పై ర్నిచితం పాదవై ర్మధుగద్భిః 13
నానానినాదై రుద్యానం రమ్యం మృగగణై ర్ద్విజైః,
అనేకగన్ధప్రవహం పుణ్యగన్ధం మహారమమ్. 14

- శైలేంద్ర మివ గన్ధాధ్యం ద్వితీయం గన్ధమాదనమ్,
అశోకవనికాయాం తు తస్యాం వానరపుష్పం ౧౫
- న దద ర్భావిదూరస్థం చైత్యప్రాసాద సుచ్చితమ్,
మధ్యే స్తమ్భసహస్రేణ స్థితం కైలాసవన్జుమ్ ౧౬
- ప్రవాళకృతసోపానం తప్తకాశ్చసవేదికమ్,
ముష్ణస్త మివ చక్షూషి ద్యోతిమాన మివ శ్రియా ౧౭
- విమలం ప్రాంశుభావత్వా దుల్లిఖస్త మిశామృరమ్,
తతో మలినసంవీతాం రాక్షసీభి స్సమావృతమ్ ౧౮
- ఉపవాసకృశాం దీనాం నిశ్శ్వసంతీం పుంసఃపుంసః,
దదర్శ శుక్లపక్షాదా చంద్రలేఖా మివామలామ్ ౧౯
- *మన్దప్రఖ్యాతమూనేన రూపేణ రుచిరప్రభామ్,
పినద్ధాం ధూమజాలేన శిఖా మివ విభావసోః ౨౦
- పీతే నైకేన సంవీతాం క్లిష్టే నోత్తమవాసనా,
సపజ్కా మనలజ్కారాం విపద్నా మివ పద్మినీమ్ ౨౧
- ప్రవీలితాం దుగ్ధసంతప్తాం పరిహానాం తపస్వినిమ్,
గ్రహేణాజ్ఞాకేణేవ వీడితామివ రోహిణీమ్ ౨౨
- అశ్రుపూర్ణముఖం దీనాం కృశా మనశనేన చ,
శోకధ్యానపరాం దీనాం నిత్యం దుగ్ధపరాయణామ్ ౨౩
- ప్రియం జన మపశ్యంతీం పశ్యంతీం రాక్షసీగణమ్,
స్వగణేన మృగీం హీనాం శ్వగణాభివృతా మివ ౨౪
- నీలనాగాభయా వేణ్యా జఘనం గత యైకయా,
నీలయా నీరదాపాయే వనరాజ్యా మహీ మివ ౨౫

- సుఖార్హాం దుఃఖసంతప్తాం వ్యసనానా మకోవిదామ్,
తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీ మధికం మలినాం కృశామ్ ౨౬
తర్క్మయామాస సీతేతి కారణై రుపపాదిభిః,
హ్రీయమాణా తదా తేన రక్షసా కామరూపిణా ౨౭
యథారూపా హి దృష్టా వై తథారూ పేయ మజ్జనా,
పూర్ణ చంద్రాననాం సుభూం చారువృత్తపయోధరామ్ ౨౮
కుర్వంతీ ప్రభయా దేవీం సర్వా వితిమిరా దిశః,
తాం నీలకేశరీ బిమ్బాబ్జీం సుమధ్యాం సుప్రతిష్ఠితామ్ ౨౯
సీతాం పద్మపలాశాక్షీం మన్మథస్య రతిం యథా,
ఇష్టాం సర్వస్య జగతః పూర్ణ చంద్రప్రభా మివ ౩౦
భూమా సుతసు మాసీనాం నియతా మివ తాపసీమ్,
నిశ్శ్యాంసబహులాం భీరుం భుజగేంద్రవధూమివ ౩౧
శోకజాలేన మహతా వితతేన న రాజతీమ్,
సంసక్తాం భూమజాలేన శిఖామివ విభావసోః. ౩౨
తాం స్మృతీ మివ సన్నిధౌ మృద్ధిం నిపతితా మివ,
విహతా మివ చ శ్రద్ధా మాశాం ప్రతిహతా మివ ౩౩
సోపసర్గాం యథా సిద్ధిం బుద్ధిం సకలుషా మివ,
అభూతే నాపవాదేన కీర్తిం నిపతితా మివ. ౩౪
(కృశాం మలినద్ధిగ్ధాక్షీం విద్యాం ప్రతిపదీ మివ,
రామోపరోధవృద్ధితాం రక్షోహరణకర్ణితామ్ ౩౫
అబలాం మృగశాబాక్షీం వీక్షమాణాం తత స్తతః,
బాహ్నుమ్బుపరిపూర్ణేన కృష్ణవక్త్రాక్షీపక్షుశా ౩౬
వదనే నాప్రసన్నేన నిశ్శ్వసంతీం పునఃపునః,
మలపక్ష్మధరాం దీనాం మణ్డనార్హా మమణ్డితామ్ ౩౭

ప్రభాం నక్షత్రరాజస్య కాలమేమై రివాఽవృతామ్,
 తస్య సద్విదిహే బుద్ధి ర్గుహు స్సీతాం నిరీక్ష్య తు 3౮
 ఆమ్నాయానా మయోగేన విద్యాం ప్రశిధిలా మివ,
 దుఃఖేన బుబుధే సీతాం హనుమా ననలఙ్కృతామ్ 3౯
 సంస్కారేణ యథా హీనాం వాచ మర్థాస్తరం గతామ్,
 తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీం రాజపుత్రీ మనిద్వితామ్ ౪౦
 తర్కయామాస సీతేతి కారణై రుపపాదిభిః,
 వై దేహ్య యాని చాన్లేషు తదా రామోఽన్వకీర్తయత్ ౪౧
 తా న్యాభరణజాలాని శాఖాశోభీ న్యలక్షయత్,
 సుకృతౌ కర్ణ వేష్టా చ శ్వదంష్ట్రౌ చ సుసంస్థితౌ ౪౨
 మణివిద్రుమచిత్రాణి హస్తే ష్వాభరణాని చ,
 శ్యామాని చిరయు క్తత్వా త్తిథా సంస్థానవన్తి చ ౪౩
 తా న్యేవై తాని మన్యేఽహం యాని రామోఽన్వకీర్తయత్,
 తత్ర యా న్యవహీనాని తా న్యహం నోపలక్షయే ౪౪
 యా న్యస్యా నావహీనాని తా నీమాని న సంశయః,
 పీతం కనకపట్టాభం స్రస్తం తద్వననం శుభమ్ ౪౫
 ఉత్తరీయం నగాసక్తం తదా దృష్టం ప్లవజ్జమైః,
 భూషణాని చ ముఖ్యాని దృష్టాని ధరణీతిలే ౪౬
 అనయై వాపవిధాని స్వనవన్తి మహాన్తి చ,
 ఇదం చిరగృహీతత్వా ద్వననం క్లిప్తవత్తరమ్ ౪౭
 తథాఽపి నూనం తద్వర్ణం తథా శ్రీమ ద్యధేతరత్
 ఇయం కనకవర్ణాశ్చీ రామస్య మహిషీ ప్రియా ౪౮
 ప్రణస్తాఽపి సతీ యాఽస్య మనసో న ప్రణశ్యతి,
 ఇయం సా యత్కృతే రామ శ్చతుర్భిః పరితప్యతే. ౪౯

కారుణ్యే నాన్యశంస్యేన శోకేన మదనేన చ,
 స్త్రీ ప్రణప్తే తి కారుణ్యా దాశ్రితే త్యాన్యశంస్యతః ౫౦
 పత్నీ నప్తేతి శోకేన ప్రియేతి మదనేన చ,
 అన్యా దేవ్యా యథారూప మజ్జప్రత్యజ్జసాప్యవమ్ ౫౧
 రామస్య చ యథారూపం త స్యేయ మసితేక్షణా,
 అన్యా దేవ్యా కున స్తస్మిం స్తస్య చాన్యాం ప్రతిష్ఠితమ్
 తే నేయం స చ ధర్మాత్మా ముహూర్త మపి జీవతి,
 దుష్కరం కృతవా న్రామో హీనో య దనయా ప్రభుః ౫౩
 ధారయ త్యాత్మనో దేహం న శోకే నావసీదతి,
 దుష్కరం కురుతే రామో య ఇచూం మత్తకాశినీమ్ ౫౪
 సీతాం వినా మహాబాహు ర్ముహూర్త మపి జీవతి,
 ఏవం సీతాం తదా దృష్ట్వా హృష్టః పవనసమ్భవః
 జగామ మనసా రామం ప్రశశంస చ తం ప్రభుమ్ ౫౫

ఇత్యాక్షరే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
 ప ఇచ్చ ద శ స్స ర్గః.

షోడశ సర్గః శ్లోకాః. ౩౨.

◆◆◆ విషాదశ్చ ప్రశంసాచ వై దేహీం పశ్యతఃకపేః. ◆◆◆

ప్రశస్య తు ప్రశస్తవ్యాం సీతాం తాం హరిపుజ్జవః
 గుణాభిరామం రామం చ పున శ్చింతాపరోభవత్ ౧
 స ముహూర్త మివ ధ్యాత్వా బాష్పపర్యాకులేక్షణః,
 వీతా మాశ్రిత్య తేజస్వీ హనుమా నివిలలాప హ ౨
 మాన్యా గురువినీతస్య లక్ష్మణస్య గురుప్రియా,
 యది సీతాపి దుఃఖార్తా కాలో హి దురళక్రమః ౩

రామస్య వ్యవసాయజ్ఞా లక్షణస్య చ ధీమతః,
 నాత్యర్థం క్షుభ్యతే దేవీ గర్భేవ జలదాగమే
 తుల్యశీలనయోవృత్తాం తుల్యాభిజనలక్షణామ్,
 రాఘవౌర్హతి వై దేహీం తం చేయ మసితేక్షణా ౫
 తాం దృష్ట్వా నవహేమాభాం లోకకాంతా మివ శ్రియమ్,
 జగామ మనసా రామం వచనం చేద మబ్రవీత్ ౬
 అస్యా హేతో ర్వీశాలాఙ్గ్యో హతో వాలీ మహాబలః,
 రావణప్రతిమో వీశ్యే కబంధ శ్చ నిపాతితః ౭
 విరాధ శ్చ హత స్సంఖ్యే రాహుసో భీమవిక్రమః,
 వనే రామేణ విక్రమ్య మహేంద్రేణేన శమ్భురః ౮
 చక్రుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్,
 నిహతాని జనస్థానే శరై రగ్నిశిఖోఽమైః ౯
 ఖరః శ్చ నిహత స్సంఖ్యే త్రిశిరా శ్చ నిపాతితః,
 దూషణ శ్చ మహాతేజా రామేణ విదితాత్మనా ౧౦
 ఐశ్వర్యం వానరాణాం చ దుర్లభం వాలిపాలితమ్,
 అన్యో నిమిత్తే సుగ్రీవః ప్రాప్తవాన్ లోకసత్కృతమ్ ౧౧
 సాగర శ్చ మయా క్రాంత శ్రీమహాన్నదనదీపతిః,
 అస్యా హేతో ర్వీశాలాఙ్గ్యోః పురీ చేయం నిరీక్షితా ౧౨
 యది రామ స్సముద్రాంతాం మేదినీం పరివర్తయేత్,
 అస్యోః కృతే జగ చ్ఛాపి యుక్త మిత్యేవ మే మతిః ౧౩
 రాజ్యం వా త్రిషు లోకేషు సీతా వా జనకాత్మజా,
 త్రైలోక్యరాజ్యం సకలం సీతాయా నాఘ్నయా త్కలామ్ ౧౪
 ఇయం సా ధర్మశీలస్య మైథిలస్య మహాత్మనః,
 సుతా జనకరాజస్య సీతా భర్తృదృఢవ్రతా ౧౫

ఉత్థితా మేదినీం భిత్వా క్షేత్రే హలముఖకు తే,
 పద్మరేణునిభైః కీర్ణా శుభైః కేదారపాంసుభిః ౧౬
 విక్రాంతప్యార్థశీలస్య సంయుగే ష్యనివర్తినః,
 స్నుమా దశరథ సైన్యమా క్షేప్తా రాజ్ఞో యశస్వినీ ౧౭
 ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య రామస్య విదితాత్మనః,
 ఇయం సా దయితా భార్యా రాక్షసీవశ మాగతా ౧౮
 సర్వా నోభగా న్పరిచ్యజ్య భర్తృస్నేహబలాత్కృతా,
 అచింతయిత్వా దుఃఖాని ప్రవిష్టా నిర్జనం వనమ్ ౧౯
 సన్తుష్టా ఫలమూలేన భర్తృశుశ్రూషణే రతా,
 యా పశాం భజతే ప్రీతిం వనేఽపి భవనే యథా ౨౦
 సేయం కనకవర్ణాక్షీ నిత్యం సుస్మితభాషిణీ,
 సహతే యాతనా మేతా మనర్థానా మభాగినీ. ౨౧
 ఇమాం తు శీలసంపన్నాం ద్రష్టు మర్హతి రాఘవః,
 రావణేన ప్రమథితాం ప్రపా మివ పిపాసితః. ౨౨
 అన్యా నూనం పున ర్లాభా ద్రాఘవః ప్రీతి మేవ్యతి,
 రాజా రాజ్యపరిభ్రష్టః పునః న్రాప్యేవ మేదినీమ్. ౨౩
 కామభోగైః పరిత్యక్తా హీనా బన్ధుజనేన చ,
 ధారయ త్యాత్మనో దేహం తిత్సమాగమకాక్షిణీ ౨౪
 నైమా పశ్యతి రాక్షస్యో నేమా న్పుష్పఫలద్రుమాన్,
 ఏకస్థహృదయా నూనం రామ మే వానుపశ్యతి ౨౫
 భర్తా నామ పరం నార్యా భూషణం భూషణా దపి,
 ఏమా తు రహితా తేన భూషణార్హా న శోభతే ౨౬
 దుష్కరం కురుతే రామో హీనో య దనయా ప్రభుః,
 ధారయ త్యాత్మనో దేహం న దుఃఖే నావసీదతి. ౨౭

ఇమా మసితకేశాంతాం శతపత్రనిభేక్షణామ్,
 నుఖార్ధాం దుఃఖితాం దృష్ట్వా మమాపి వ్యధితం మనః ౨౮
 షీతిక్షమా పుష్కరసన్నిభాక్షీ
 యా రక్షితా రాఘనలక్ష్మణాభ్యామ్,
 సా రాక్షసీభి ర్వికృతేక్షణాభి
 స్సంరక్ష్యతే సంప్రతి వృక్షమూలే ౨౯
 హిమహతినలినీవ నష్టశోభా
 వ్యసనపరంపరయా నివీడ్యమానా,
 సహచరరహితేష చక్రవాకీ
 జనకనుతా కృపశాం దశాం ప్రపన్నా ౩౦
 అస్యా హి పుష్పావనతాగ్రశాఖా
 శ్శోకం దృఢం వై జనయన్త్యశోకాః,
 హిమవ్యపాయేన చ మందరిశ్చి
 రభ్యుత్థితో నైకసహస్రరశ్మిః ౩౧
 ఇత్యేవ మర్థం కపి రన్వవేక్ష్య
 సీతేయ మిత్యేవ నివిప్రుద్ధిః,
 సంశ్రిత్య తస్మిన్నిపసాద వృక్షే
 బలీ హరీణా మృషభ స్తరస్వీ ౩౨

ఇత్యర్థే శ్రీమద్రామాయణే అదికావ్యే సుందరకాండే

షోడశ స్కర్గః.

సప్తదశ స్తవః స్తోకాః ౩౨

—◆—చంద్రోదయే హనుమతః పునస్సీతావలోకనమ్.—◆—

- తతః కుముదపద్మాభో నిర్మలో నిర్మలం స్వయమ్,
ప్రజగామ నభ శ్చంద్రో హంసో నీల మిమ్రోశకమ్ ౧
- సాచివ్య మివ కుర్వన్ స ప్రభయా నిర్మలప్రభః,
చంద్రమా రశ్మిభి శ్శీతై స్సిషేవే ధననాత్మజమ్ ౨
- స. దగర్భ తత స్సీతాం పూర్ణ చంద్రనిభాననామ్,
శోకభారై రివ స్యంతాం భారై ర్నావ మివామృశి. ౩
- దిదృక్షుమాణో వై దేహీం హనుమా న్నారుతాత్మజః,
స దద ర్శోవిదూరితా రాక్షసీ ఘోరదర్శనాః ౪
- ఏకాక్షి మేకకర్ణా ఇచ్చ కర్ణప్రావరణాం తథా,
అకర్ణాం శంక్కుకర్ణాం చ మస్తకోచ్ఛ్వాసనాసీకామ్. ౫
- అతికాయోత్తమాక్షీం చ తనుద్ధిగ్ శిరోధరామ్,
ధ్వస్తకేశీం తథా కేశీం కేశకమ్బులధారిణీమ్ ౬
- లమ్బకర్ణలలాటాం చ లమ్బాదరపయోధరామ్,
లమ్బాష్ఠీం చుబుకోష్ఠీం చ లమ్బాన్యాం లమ్బజానుకామ్
- ప్రహస్వాం దీర్ఘాం తథా కుష్టాం వికటాం వామనాం తథా,
కరాలాం భుగ్నవక్త్రాం చ పిష్టాక్షీం వికృతాననామ్ ౭
- వికృతాః పిష్టలాః కాలాః క్రోధనాః కేలమాప్రియాః,
కాలాయస మహాశూల కూట ముద్గర ధారిణీః ౮
- వరాహ మృగ శార్దూల మహిషాజ శివాముఖః,
గజోష్ఠృ హయవాదీ శ్చ నిఖాతశిరసోఽపరాః ౧౦
- ఏకహ స్తైకపాదా శ్చ ఖరకర్ణ వృశ్వకర్ణికాః,
గోకర్ణీ హస్తకర్ణీ శ్చ హరికర్ణీ స్తథాఽపరాః. ౧౧

- అనాసా అతినాసా శ్చ తిర్యజ్జాసా వినాసికాః,
గజసన్నిభనాసా శ్చ లలాటోచ్ఛ్వాసనాసికాః ౧౨
- హస్తపాదా మహాపాదా గోపాదాః పాదఘాతీకాః,
అతిమాత్రశిరోగ్రీవా అతిమాత్రకుచోదరీః ౧౩
- అతిమాత్రాస్యనేత్రా శ్చ దీర్ఘజిహ్వనఖాస్తధా,
అజాముఖీ ర్హస్తిముఖీ గ్లోముఖీ స్సూకరీముఖీః. ౧౪
- హయోష్ఠ్యఖరవక్త్రా శ్చ రాక్షసీ గ్లోరదర్శనాః,
శూల ముద్గర హస్తా శ్చ క్రోధనాః కలహప్రియాః ౧౫
- కరాలా ధూమ్రకేశీ శ్చ రాక్షసీ ర్విప్రతాననాః,
పిబన్తి స్సతతం పానం నదా మాంససురాప్రియాః ౧౬
- మాంసశోణితదిద్ధాణ్డీ రాంసశోణితభోజనాః,
తా దదర్శ కపిశ్రేష్ఠో రోమహర్షణదర్శనాః ౧౭
- స్కన్ధవస్త్ర ముపాసీనాః పరివార్య వనస్పతిమ్,
తస్యాధస్తా చ్చ తాం దేవీం రాజపుత్రీ మనిన్దితామ్ ౧౮
- లక్ష్మయామాస లక్ష్మీవాన్ హనుమా జ్ఞానకాత్మజామ్,
నిష్ప్రభాం శోకసన్తప్తాం మలసంక్కులమూర్ధజామ్ ౧౯
- క్షీణపుణ్యాం చ్యుతాం భూమా తారాం నిపతితామివ,
చారిత్రవ్యపదేశాధ్యాం బర్తృదర్శనదుర్గతామ్ ౨౦
- భూషణై రుత్తమై స్త్వీనాం భర్తృవాత్సల్యభూషితామ్,
రాక్షసాధిపసంరుద్ధాం బద్ధభి శ్చ వినాశృతామ్ ౨౧
- వియూధాం సింహసంరుద్ధాం బద్ధాం గజవధూ మివ,
సన్ద్రరేఖాం పయోదాస్తే శారఙ్గాభ్రైరివాఽవృతామ్. ౨౨
- క్లిష్టరూపా మనంస్పర్శా దయుక్తా మివ వల్లకీమ్,
సీతాం భర్తృవశే యుక్తా మయుక్తాం రాక్షసీవశే. ౨౩

అశోకవనికామధ్యే శోకనాగర మాప్లుతామ్,
 తాభిః పరివృతాం శ్రుతి సగ్రహా మివ రోహిణీమ్ ౨౪
 దదర్శ హనుమా ద్వేషీ లతా మకుసుచూ మివ,
 నా మలేన చ దిగ్ధాన్యే వపుషా చా స్యలఙ్కృతా ౨౫
 మృణాలి పఙ్కుడిగ్ధేన విభాతి న విభాతి చ,
 మలినేన తు న స్త్రోగ సరిక్లిప్తే న బామినీమ్ ౨౬
 సంవృతాం మృగశాబాక్షీం దదర్శ హనుచూ గ్మపిః,
 తాం దేవీం దీనవదనా మదీనాం భర్తృతేజసా. ౨౭
 రక్షితాం స్వేన శీలేన సీతా మసితలోచనామ్,
 తాం దృష్ట్వా హనుమాన్ సీతాం మృగశాబనిభేక్షణామ్ ౨౮
 మృగకన్యా మివ శ్రుస్తాం వీక్షమాణాం సమస్తతః,
 దహన్తీ మివ నిశ్శాన్వసై ర్వృతౌ నృల్లవధారిణః ౨౯
 సంఘాతమివ శోకానాం దుఃఖ స్యోర్నిమి ప్రాత్థితామ్,
 తాం తౌమాం సువిభక్తాక్షీం వినాభరణశోభినీమ్ ౩౦
 ప్రహర్ష మతులం లేభే మారుతిః ప్రేక్ష్య మైథిలీమ్,
 హర్షజాని చ సోఽశ్రుణి తాం దృష్ట్వా మదిరేక్షణామ్. ౩౧
 ముమోచ హనుమాం స్తత్ర సమ శ్చక్రే చ రాఘవమ్,
 సమస్కృత్వా స రామాయ లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్.
 సీతాదర్శనసంపూర్ణో హనుమాన్ సంవృతోఽభవత్. ౩౨౪

ఇత్యాదౌ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
 స ప్త ద శ స్స ర్గః.

అష్టాదశ సర్గః స్లోకాః ౩౨

- రాజశ్శ్రుతబుధస్య సీతాంప్రత్యనుచిన్తనమ్
తథా విప్రేక్షమాన్య ననం పుష్పితవాదిపమ్,
విచిన్వత శ్చ వై చేక్షీం కిం విచ్ఛేషా నిశాభవత్ ౧
- షడ్జలేనవిదుషా శ్రతుస్సరయాశినామ్,
శుశ్రావ బ్రహ్మసేగాహం శ్చ విరాజే బ్రహ్మరక్షసామ్. ౨
- అథ మజ్జలవాదిత్యై శ్చబ్దై శ్శోభితమనోహరైః,
సాబుధ్యత యహు హు గృతగ్రీవౌ సంహృతః ౩
- విబుధ్య తు యథాకాలం రాక్షసేంద్ర్యః ప్రతాపవాన్,
స్తమాన్యమృధిర్యో వై దేహీ మన్వచిన్తమత్ ౪
- భృశం నియుక్త స్తస్యాం చ మదనేన మిగోల్కటః,
న స తం రాక్షసః కానుం శశాకాత్కృని శూహితుమ్. ౫
- స సర్వాభరణై ర్యుక్తో బిభ్ర ఛ్చియ మనుత్తమామ్,
తాం నగై ర్బహుభి ర్జుష్టాం సర్వపుష్పఫలాశ్చైః ౬
- మృతాం పుష్కరిణీభి శ్చ గానాపుష్పపశోభితామ్,
సదామదై శ్చ విహగై ర్విచిత్రాం పరమాద్భుతామ్ ౭
- ఈహామృగై శ్చ వివిధై ర్జుష్టాం దృష్టిమనోహరైః,
వీధీ స్సంప్రేక్షమాణ శ్చ మణికాశ్చనతోరణాః ౮
- నానామృగగణాశ్శ్రేణాం ఫలైః ప్రసత్తితై ర్విృతామ్,
అశోకపనికా మేవం ప్రావిశ త్సన్తత్రద్రుమామ్ ౯
- అజ్ఞనాశతమాత్ర స్తు తం వ్రజన్త మనువ్రజత్,
మహేంద్రమివ పౌలస్త్యం దేవ గన్ధర్వయోషితః ౧౦
- దీపికాః కాశ్చినీః కాశ్చి జ్వగృహం స్తత్ర యోషితః,
వాలవ్యజనహస్తా శ్చ తాలవృన్తాని చాపరాః. ౧౧

116. రాత్రా పుష్కరశిథి లేన హనుమతా సీతాం ప్రత్యుపదూతస్య
రావణస్యాపహాసకనమ్.

కాశ్చనై రపి భృశౌరై ర్జనైః సులిల మగ్రతః,
 మణ్డలాగ్రాఽపీనీ చైవ గృహ్యన్యాః పృష్ఠతో యయుః ౧౭
 కాది వ్రత్తిమయీం స్థానీ పూర్ణా వానస్య భామినీ,
 దక్షిణా దక్షిణేనై వ తిదా జగ్రావా యానినా. ౧౮
 గాజహంసప్రతీకాశం ఛత్రం పూర్ణశరైః సుధమ్,
 సావర్ణ్యైః మహరా గృహీత్వా పృష్ఠతో యయా. ౧౯
 విద్రామదుపతాప్యో రావణ స్యోత్తమా స్త్రీనియః,
 అనుజగ్గుః క్షతీ వీరం సుకు విద్యుల్లతా ఇవ ౨౦
 వ్యావిధ్ధహర కేయూరా సుమామృదితవర్ణ కాః,
 సమాగళిత కేశాంతా సుస్వేదినా స్తథా ౨౧
 ఘూర్ణన్యో య కేశేషా విక్రమా చ శుభాసనాః,
 స్వేదక్లిష్టాఙ్గుళుమూ సుసూల్యాకులమూర్ధజాః. ౨౨
 ప్రయాంతం నైర్మితవతీ నాన్యో మదిరలోచనాః,
 బహుమానా చ్చ కామా చ్చ ప్రయా భాన్యా స్త మన్వయః.
 స చ కామపరాధీనః పతి స్తానా మహాబలః,
 సీతాంక్తమనా మద్ధో మదాఙ్ఘ్రిచగతి ర్భభా ౨౩
 తితిగ కాఙ్ఘ్రినినానా చ మాపురాణాం చ నిస్స్వసమ్,
 శుశ్రావ పరమస్త్రీణాం స ౪పి రాగరుతాత్మజః ౨౪
 తిం చాప్రతిమకర్మాణ మచిన్త్యబలపౌరుషమ్,
 ద్వారదేశ మనుక్రాంతం దదర్శ హనుమా న్కషిః. ౨౫
 దీపికాభి రనేకాభి సుమంతా దవభాసితమ్,
 గన్ధతైలావసిక్తాభి ర్ధ్రియమాణాభి రగ్రతః. ౨౬
 కామదర్పమదై ర్యుక్తం జిహ్వాతామ్రాయ తేక్షణమ్,
 సమక్ష మివ కన్దర్ప మపవిధ్ధశరాసనమ్. ౨౭

- మధితామృతఫేనాభ మరజో వస్త్ర ముత్తమమ్,
 నలీల మనుకర్ణస్తం విసస్తం సక్త మజ్జదే. ౨౪
- తం పత్రవిటపే లీనః పత్రపుష్పఘనావృతః,
 సమీప మివ సక్ష్మాస్తం నిధ్యాత్తు ముపచక్రిమే. ౨౫
- అవేక్షమాణ స్తు తతో దదర్శ కపకుజ్జరః,
 రూపయావనసంపన్నా రావణస్య వరస్త్రిమః ౨౬
- తాభిః పరివృతో రాజా సురూపాభి ర్మహాయశాః,
 తస్మిన్ గద్విజసంఘుష్టం ప్రవిష్టః ప్రమదావనమ్ ౨౭
- క్షీణో విచిత్రాభరణ శృంగుక్తిన్తో మహాబలః,
 తేన విశ్రవసః పుత్ర స్స దృష్టో రాక్షసాధిపః ౨౮
- వృతః పరమనారీభి స్తారాభిరివ చంద్రమాః,
 తం దదర్శ మహాతేజా స్తేజోవస్తం మహాకపిః ౨౯
- రావణోఽయం నుహాబాహు రితి సజ్జిన్త్య వానరః,
 అవప్లుతో మహాతేజా హనుమా న్నారుతాత్మజః. ౩౦
- స తిథాఽవ్యుగ్రతేజా స్స నిర్ధూత స్తస్య తేజసా,
 పత్రగుహ్యస్తరే సక్తో హనుమాన్ సంవృతోఽభవత్ ౩౧
- స తా మసితకేశాంతాం సుశ్రోణీం సంహత స్తనీమ్,
 నిదృక్షు రసితాపాక్ష్ణా ముపావర్తత రావణః ౩౨

ఇత్యాపి శ్రీమదామాయణే ఆదికావ్యే సుస్థరకాణ్డే

అ ష్టా ద శ స్స ర్గః.

ఏకోనవింశ సర్గః స్లోకాః ౨౩.

—◆◆◆ రావణస్య సీతావలోకనమ్. ◆◆◆—

తస్మిన్నేవ తతః కాలే రాజపుత్రీ త్వనిద్వితా,
 చూపయావనసంపన్నం భూషణోత్తమభూషితమ్ ౧
 తతో దృష్త్వా వై దేహీ రావణం రాక్షసాధిపమ్,
 ప్రావేపతి వరారోహః ప్రవాతే కదలీ యథా. ౨
 ఉచ్చాద్యోదర మూరుభ్యాం బాహుభ్యాం చ పయోధరా,
 ఉపవిష్టా విశాలాక్షీ రుగన్తీ వశిష్ఠీ ౩
 దశగ్రీవ స్తు వై దేహీం రక్షితాం రాక్షసీగణైః,
 దదర్శ సీతాం దుఃఖార్తాం నావం సన్నామివార్ణవే ౪
 అసంవృతాయా మాసీనాం ధరిణ్యాం సంశితవ్రతామ్,
 చిన్నాం ప్రపతితాం భూమకా శాఖామివ వనస్పతేః ౫
 మలమణ్డనచిత్రాక్షీం మణ్డనార్తా మమణ్డితామ్,
 మృణాలీ పఙ్కుదిగ్ధేన విభాతి న విభాతి చ ౬
 సమీపం రాజసింహస్య రామస్య వినితాత్మనః,
 సంకల్పహయసంగయుక్తై ర్వాస్తీమివ మనోరథైః ౭
 శుష్కన్తీం రుదతీ మేకాం ధ్యానశోకపరాయణామ్,
 దుఃఖ న్యాస్త మపశ్యన్తీ రామాం రామ మనువ్రతామ్. ౮
 వేష్టమానాం తథా౨౨ విష్టాం పన్నగేంద్రవధూ మివ,
 ధూప్యమానాం గ్రహేణేవ రోహిణిం ధూమకేతునా. ౯
 స్మితశీలకులే జాతా మాచారవతి ధార్మికే,
 పున స్సంస్కార మాపన్నాం జాతామివ చ దుష్కులే. ౧౦

అభూతే నాపవాదేన కీర్తిం నిపతితా మివ,
 ఆమ్నాయానా మయోగేన విద్యాం ప్రశిధిలా మివ ౧౧
 సన్నా మివ మహాకీర్తిం శ్రద్ధా మివ విమానితామ్,
 పూజా మివ పరిక్షీణా మాశాం ప్రతిహతా మిన ౧౨
 ఆయతీ మివ విధ్వస్తా మాజ్ఞాం ప్రతిహతా మివ,
 దీప్తా మివ దిశం కాలే పూజా మపహృతా మివ ౧౩
 పద్మినీ మివ విధ్వస్తాం హతశూరాం చమూ మివ,
 ప్రభా మివ తమోధ్వస్తా ముపక్షీణా మివాఽపగోమ్ ౧౪
 వేదీ మివ పరామృష్టాం శాంతా మగ్నిశీఖా మివ,
 పౌర్ణమాసీ మివ నిశాం రాహుగ్ర స్తేన్దుమద్ధలామ్ ౧౫
 ఉత్కృష్టపర్ణకమలాం విత్రాసితవిహజ్జమామ్,
 హస్తీహస్తపరామృష్టా మాకులాం పద్మినీ మివ ౧౬
 పతిశోకాతురాం శుష్కాం సదీం వినావితా మివ,
 పరయా మృజయా హీనాం కృష్ణపక్షనిశా మివ ౧౭
 సుకుమారీం సుజాతాక్షీం రత్నగర్భగృహోచితామ్,
 తప్యమానా మిప్రాప్తేన మృణాలీ మచిరోద్ధృతామ్. ౧౮
 గృహీతా మాలితాం స్తమ్భే యూధవేన వినాకృతామ్,
 నిశ్చ్వనస్తీం సుదుఃఖార్తాం గజరాజవధూ మిన ౧౯
 ఏకయా దీర్ఘయా వేణ్యా శోభమానా మయత్నతః,
 నీలయా నీరదాపాయే వనరాజ్యా మహీ మిన ౨౦
 ఉపవాసేన శోకేన ధ్యానేన చ భయేన చ,
 పరిక్షీణాం కృశాం దీనా మల్పాహారాం తపోధనామ్ ౨౧
 ఆయాచమానాం దుఃఖార్తాం ప్రాజ్ఞాలిం దేవతా మివ,
 భావేన రఘుముఖ్యస్య దశగ్రీవపరాభవమ్ ౨౨

ఏకవేణీ ధరాశయ్యా ధ్యానం మలిన మమ్బురిమ్,
 అస్థానేఽపుష్పవాస శ్చ నైతా న్యాపయికాని తే ౮
 విచిత్రాణి చ చుల్యాని చందనా న్యగురూణి చ,
 వివిధాని చ వాసాంసి దివ్యా న్యాభరణాని చ ౯
 మహార్హాణి చ పానాని శయనా న్యాసనాని చ,
 గీతం నృత్యం చ వాద్యం చ లభ మాం ప్రాప్య మైథిలీ! ౧౦
 స్త్రీరత్న మసి మైసం భూః కరు గాత్రేషు భూషణమ్,
 మాం ప్రాప్య హి ధిం ను న్యా స్త్వ మసహ్య సువిగ్రహే!
 ఇదం తే చారు స్థాతం యశావనం వ్యతివర్తతే,
 య దతీతం పున ర్నైతి బ్రోత శ్శీఘ్ర మవామివ ౧౧
 త్వాం కృత్వాపరతో మన్యే రూపకర్తా స విశ్వసృష్ట్,
 స హి యాదోషమా త్వన్యా తవాస్తి శుభదర్శనే! ౧౨
 త్వాం సమానాద్య వై దేహి! రూపయావనశాలినిమ్,
 కళ పుమా నతివర్తతే సాక్షా దపి పితామహః ౧౩
 (రామ స్త్వత్సంగహ ద్దేవి! దేవలోకేషు చ శ్రుతః,
 సీతాభర్తేతి మాన్యోఽభూ స్పృణాం భువి విశేషతః) ౧౪
 యద్య త్పశ్యామి తే గాత్రం శీతాంశుసదృశాననే,
 తస్మిం స్తస్మిన్ పృథుశ్రోణి! చక్షు ర్నమ నిబన్ధతే ౧౫
 భవ మైథిలీ! భార్యా మే మోహ మేనం విసర్జయ,
 బహ్వీనా ముత్తమస్త్రీణా మాహృతానా మిత స్తతః ౧౬
 సర్వానా మేవ భద్రం తే మమాగ్రమహిషీ భవ,
 లోకేభ్యో యాని రత్నాని సంప్రమధ్యాఽహృతాని వై ౧౭
 తాని మే భీరు! సర్వాణి రాజ్యం చైతి దహం చ తే,
 విజిత్య పృథివీ సర్వాం నానానగరమాలినీమ్ ౧౮

జనకాయ ప్రదాన్యామి తవ హేతో ర్విలాసిని,
 నేహ పశ్యామి లోకేఽన్యం యో మే ప్రతిబలో భవేత్ ౨౦
 ఎశ్య మే సుమహా ద్వీర్య మప్రతిద్వద్వ మాహవే,
 అసకృ త్సంయుగే భగ్నా మయా విమృదితధ్వజాః. ౨౧
 అశక్తాః ప్రత్యసీకేషు స్థాతుం మమ సురాసురాః,
 ఇచ్ఛయా క్రియతా మస్య ప్రతికర్ష తప్రాత్తమమ్ ౨౨
 సప్రభాణ్యవసజ్యంతాం తవాక్లే భూషణాని చ,
 సాధు పశ్యామి తే రూపం సంయుక్తం ప్రతికర్షణా ౨౩
 ప్రతికర్షాభినంయుక్తా దాక్షిణ్యేన వరావసే!,
 భుక్త్వా భోగా న్యధాకామం పిఁ భీరు! రమస్వ చ ౨౪
 యధేష్టం చ ప్రయచ్ఛ త్వం పృథివీం వా ధనాని చ,
 లలస్వ మయి విస్తభా ధృష్ట మాజ్ఞాపయస్వ చ ౨౫
 మత్ప్రసాదా లలన్త్యా శ్చ లలన్తాం గాన్ధవా స్తవ,
 ఋద్ధిం మమానుపశ్య త్వం శ్రియం భద్రే! యశ శ్చ మే ౨౬
 కిం కరిష్యసి రామేణ సుభగే! చీరవాసనా,
 నిక్షిప్తవిజయో రామో గతశ్రీ ర్వనగోచరః ౨౭
 ప్రతీ స్థణ్డలశాయీ చ శక్తే జీవతి వా న వా,
 న హి వై దేహి! రామ న్త్వాం ద్రష్టుం వాఽప్యుపలప్యతే
 పురోబలాక్తై రసితై ర్గౌఘై గోతస్సమివాఽనుతామ్,
 న చాపి మమ హస్తా త్వాం ప్రాప్తు మర్హతి రాఘవః ౨౮
 హిరణ్యకశిపుః కీర్తి మింద్రహస్తగతామివ,
 చారుస్మితే! చారుదతి! చారునేత్రే! విలాసిని! ౩౦
 మనో హరసి మే భీరు! సుపర్ణః పన్నగం యథా,
 క్షిప్తకాశేయవసనాం తవీ మప్యనలంకృతామ్ ౩౧

త్వాం దృష్ట్వా స్వేషు దారేషు రతిం నోపలభా మ్యహమ్,
 అన్తఃపురనివాసిన్యః స్త్రీయ స్సర్వగుణాన్వితాః 3౨
 యావన్త్యో మచు సర్వాసా మైశ్వర్యం కురు జానకి,
 మమ హ్యపితకేశాన్తే! త్రైలోక్యప్రవరా స్త్రీనియః 33
 తా న్త్వాం పరిచరిష్యన్తి శ్రీయ మప్సరసో యథా,
 యాని నైశ్రవణే సుభ్రు! రత్నాని చ ధనాని చ 3౪
 తాని లోకాం శ్చ సుశ్రోణి! మాం చ భుజ్జ్వ యధాసుఖమ్,
 న రామ స్తపసా దేవి! న బలేన న విక్రమైః 3౫
 న ధనేన మయా తుల్యస్తేజసా యశసాఽపి వా
 పిబ విహర రమస్వ భుజ్జ్వ భోగాన్
 ధననిచయం ప్రదిశామి మేదినీం చ,
 మయి లల లలనే! యధాసుఖం త్వం
 త్వయి చ సమేత్య లలన్తు బాన్ధవా స్తే 3౬౪
 కుసుమిత తరుజాలసన్తతాని
 భ్రమరయుతాని సముద్రతీరజాని,
 కనకవిమలహారభూషితాఙ్గి!
 విహర మయా సహ భీరు! కాననాని 3౭౪

ఇత్యావై శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సునందరకాణ్డే
 వింశస్సర్గః

ఏకవింశ సర్గః శ్లోకాః 3౮౪

—◆◆◆ హితోపదేశ స్త్రీతాయాః కృపయా రావణం ప్రతి ◆◆◆—

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సీతా రాద్రస్య రక్షసః,
 ఆర్తా దీనస్వరా దీనం ప్రత్యువాచ శనై ర్వచః

దుఃఖార్తా దుదతీ సీతా వేపమానా తపస్విని,
 చింతయన్తి వరారోహః పతిమేవ పతివ్రతా ౨
 తృణ మస్తరతః కృత్వా ప్రత్యువాచ శుచిస్నితా,
 నివర్తయ మనో మత్త స్వజనే క్రియతాం మనః 3
 న మాం ప్రాశ్నంత్యం యుక్తం సుసిద్ధి మివ వాపకృత్,
 అకార్యం న మయా కార్య మేకపత్న్య విగర్హితమ్ ౪
 కులం సంప్రాప్తయా పుణ్యం కులే మహతి జాతయా,
 ఏవ ముక్త్యా తు వై దేహీ రావణం తం యశస్విని ౫
 రాక్షసం పుష్కతిః కృత్వా భూయో వచన మబ్రవీత్,
 నాహ మ్హాపయిశీ భార్యా పరభార్యా సతి తవ ౬
 నాథు ధర్మ మవేక్షిన్వ సాధు సాధువ్రతం చర,
 యథా తవ తథా ఒన్యేషాం దారా రక్ష్యో నిశాచర! ౭
 ఆత్మాన ముపమాం కృత్వా స్వేషు దారేషు రమ్యతామ్,
 అశుప్తం స్వేషు దారేషు చపల చలితేన్ద్రియమ్ ౮
 నయన్తి నికృతిప్రజ్ఞం పరదారాన పరాభవమ్,
 ఇహ సన్తో న వా సన్తి సతో వా నానువర్తసే ౯
 తథాహి విపరీతా తే బుద్ధి రాచారవర్జితా,
 వచో మిథ్యా ప్రణీతాత్మా పథ్య మాక్తం విచక్షణైః ౧౦
 రాక్షసానా మభావాయ త్వం వా న ప్రతిపద్యసే,
 అకృతాత్మాన మాసాద్య రాజాన మనయే రతమ్ ౧౧
 సమృద్ధాని వినశ్యన్తి రాష్ట్రాణి నగరాణి చ,
 తథేయం త్వాం సమానాద్య లజ్కా రత్నోఽనుసంక్కులా ౧౨
 అపరాధా త్తవైకస్య న చిరా ద్వివశిష్యతి,
 స్వకృతై ర్హన్యమానస్య రావణాన్ధీర్హ దర్శినః ౧౩

అభినందన్తి భూతాని వినాశే పాపకర్మణః,
 ఏవం త్వం వాపకర్మాణం వక్ష్యన్తి నికృతా జనాః ౧౪
 దిప్త్యైత ద్వ్యసం ప్రాప్తో రాద్ర ఇత్యేవ హర్షితాః,
 శక్యా లోభయితుం నాహ మైశ్వర్యేణ ధనేన వా ౧౫
 అనన్యా రాఘవేణాహం భాస్కరేణ ప్రభా యథా,
 ఉపధాయ భుజం తస్య లోకనాథస్య సత్కృతమ్ ౧౬
 కథం నామోపధాన్యామి భుజ ముచ్యస్య కస్యచిత్,
 అహ మహాపయికీ భార్యా తస్యైవ వసుధాపతేః ౧౭
 వ్రతస్సాతస్య విప్రస్య విద్యేవ వివతాత్మనః,
 నాథు రావణ! రామేణ మాం సమానయ దుఃఖితామ్ ౧౮
 వనే వాళితయా నార్థం కరేణ్యేవ గజాధిపమ్,
 మిత్ర మహాపయికం కర్తుం రామ స్థానం పరీక్షితా ౧౯
 వధం చానిచ్ఛతా ఘోరం త్వయాఽపౌ పునర్వభః,
 విషిత స్స హి ధర్మజ్ఞ శ్వరణాగతవత్సలః ౨౦
 తేన మైత్రీ భవతు తే యది జీవీతు మిచ్ఛసి,
 ప్రసాదయస్వ త్వం చైనం శ్వరణాగతవత్సలమ్ ౨౧
 మాం చాస్మై ప్రయతో భూత్వా నిర్యాతయితు మర్హసి,
 ఏవం హి తే భవే త్వస్తి సంప్రదాయ రఘూత్తమే ౨౨
 అన్యథా త్వం హి కుర్వాణో వధం వ్రాప్యసి రావణ!,
 వర్జయే ద్వజ్ర ముత్సృజ్యం వర్జయే దస్తం శ్చిరమ్ ౨౩
 త్వద్విధం తు న సంక్రుద్ధో లోకనాథ స్స రాఘవః,
 రామస్య ధనుష శ్శబ్దం శ్రోప్యసి త్వం మహాస్వనమ్ ౨౪
 శత్రుత్వవిపృష్టస్య నిగోష మశనేరివ,

ఇహ శీఘ్రం సుపర్వాణో జ్వలితాస్యా ఇమౌరగాః, ౨౫
 ఇమౌ నిపతిష్యన్తి రామలక్ష్మణలక్ష్మణాః,
 రక్షంసి పరినిష్కున్తః పుర్యా మన్యాం సమన్తతః ౨౬
 ఆసంచాతం పరిష్యన్తి సతన్తః కంజ్జువాససః,
 రాక్షసేంద్రచుహ్నసర్పాన్ స రామగరుడో మహాన్ ౨౭
 ఉగ్రరిష్యతి వేగేన వైసతేయ ఇమౌరగాన్,
 ఇహ కేష్యతి మాం భగ్తా చ్యుత్త శ్రీఘ్ర మచింద్రమః ౨౮
 అసురేభ్యః శ్రీఘ్రం పీఠాం విష్ణు స్త్రిభి రివ క్రిమైః,
 జనస్థానే హతిస్థానే నిహతే రక్షసాం బలే ౨౯
 అశక్తేన చ్యుయా రక్షః కృతి మేత దసాధు వై,
 ఆశ్రమం తు తయో శుశ్శన్యం ప్రపిశ్య సరసింహయోః. ౩౦
 గోచరం గతయో రాభ్రతో రసనీతా త్వయాఽధమ!,
 స హి గన్ధ ముపాప్రూయ రామలక్ష్మణయో స్త్వయా ౩౧
 శక్యం సద్విచ్ఛనే స్థాతుం శునా శార్దూలయోరివ,
 తస్య తే విగ్రహే తాభ్యాం యుగ్రహణ మస్థిరమ్. ౩౨
 పృతి స్యేవేంద్రబాహుభ్యాం బాహూ రేకస్య నిగ్రహః,
 క్షీప్రం రివ స నాథో మే రామ స్సామిత్రిణా సహ. ౩౩
 తోయ మల్ప మివాఽగిత్వః ప్రాణా నాదాస్యతే శరైః
 గిరిం కుబేరస్య గతోఽపథాయ వా
 సభా జ్ఞతో వా వరుణస్య రాజ్ఞః,
 అసంశయం దాశరథే ర్న మోక్ష్యసే
 మహాద్రుమః కాలహతోఽశనే రివ ౩౪౪

ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
 ఏ క వి ం శ స్స ర్గః.

ద్వావింశ సర్గః, శ్లోకాః ౪౬.

—◆— సీతాయా స్తర్జనం ప్రేక్ష్య విషాదస్సురయోషితామ్ —◆—
 సీతాయా వచనం శ్రుత్వా పరుషం రాక్షసాధిపః,
 ప్రత్యువాచ తత స్సీతాం పిప్రియం ప్రియదర్శనామ్ ౧
 యథా యథా సా స్తవ్యితా, వశ్య స్త్రీణాం తథాతథా,
 యథా యథా ప్రియం వక్తా పరిభూత స్తథా తథా ౨
 సన్నియచ్ఛతి మే క్రోధం త్వయి కామ స్సముత్థితః,
 ప్రవతో మాన్య మానాన్య హయాని సునారథిః ౩
 వామః కామో మనుష్యాణాం యస్మిన్ కల నిబద్ధతే,
 జనే తస్మిన్ స్తవసుక్రోశ స్నేహ శ్చ కల జాయతే ౪
 ఏతన్నా త్కారణా చ్చ త్వాం ఘోరయామి పరాచరే!,
 పథార్హా మనమానార్హా మిధ్యాప్రసజితే రితామ్ ౫
 పరుషా ణీహ వా క్యాని యాని యాని బ్రవీషి సూమ్,
 తేషు తేషు వధో యుక్త స్తవ మైథిలి! దారుణః ౬
 ఏవ ముక్త్యా తు వై దేహీం రాణో రాక్షసాధిపః
 క్రోధసంరమ్భసంయుక్త స్సీతా ఘుత్తరి మబ్రవీత్ ౭
 ద్వా మాసా రక్షితవ్యా మే యోఽవధి స్తే మయా కృతః,
 తత శ్శయన మారోహ మమ త్వం వరవర్ణి ని!, ౮
 ఊర్ధ్వం ద్వాభ్యాంతు మాసాభ్యాం భర్తారం మా మనిచ్ఛతీమ్,
 మమ త్వాం ప్రాతరాశ్చార్థ మారభ స్తే మహానసే ౯
 తాం తర్జయమానాం సంప్రేక్ష్య రాక్షసేంద్రేణ జానకీమ్,
 దేవగన్ధర్వకన్యా స్తా విషేదు ర్వికృతేక్షణాః ౧౦
 ఓష్ఠప్రకారై రపరా వక్త్రనేత్రై స్తథా ఽపరాః,
 సీతా మాశ్వాసయామాసు స్తర్జితాం తేన రక్షసా. ౧౧

స ౨౨]దుర్భాషిణో రావణస్య గర్హణం సీతయా కృతమ్ 127

తాభి రాశ్వాసితా సీతా రావణం రాక్షసాధిపమ్,
ఉవాచాఽత్సహితం వాక్యం పుత్రశౌన్దర్యగర్వితమ్ ౧౨
నూనం న తే జనః కశ్చ దస్తి నిశ్చేయసే స్థితః,
నివారయతి యో న త్వాం కర్ణహోఽస్మా ద్విగర్హితాత్ ౧౩
మాం హి ధర్మాత్సనః పత్నీం శచీమివ శచీపతేః,
త్విద్యస్య స్త్రిషు లోకేషు వ్రాథయే న్మనసాఽపి కః. ౧౪
రాక్షసాధమ! రామస్య భార్యా చుమిత తేజసః,
ఉక్తవా నసి య త్వాపం క్వగర స్తస్య మోక్ష్యసే ౧౫
యథా దృష్ట శ్చ మాతజ్ఞ శ్చశ శ్చ సహితౌ వసే,
తిథా ద్విరదవ ద్రామ స్త్వం నీచశశవత్ స్మృతః ౧౬
స త్వి మిహ్నోకునాథం వై క్షిప న్నిహ న లజ్జసే,
చక్షుషో ర్విషయం తస్య న తావ దుపగచ్ఛసి ౧౭
ఇమే తే నయనే క్రూరే విరూపే కృష్ణపిఙ్గలే,
క్షితౌ న పతితే కస్మా న్నా మనార్య! నిరీక్షతః. ౧౮
తస్య ధర్మాత్సనః పత్నీం స్నుమాం దశరథస్య చ,
కథం వ్యాహరతో మాం తే న జహ్వ వ్యపశీర్యతే ౧౯
అసద్దేశా త్తు రామస్య తపస శ్చానుపాలనాత్,
న త్వాం కుర్మి దశగ్రీవ! భస్మ భస్మార్హ తేజసా ౨౦
నాపహర్తు మహం శక్యా త్వయా రామస్య ధీమతః,
విధి స్తవ వధార్థాయ విహితో నాత్ర సంశయః ౨౧
శూరేణ ధనదభ్రాత్రా బలై స్సముదితేన చ,
అపోహ్య రామం కస్మా ద్ధి దారచార్యం త్వయా కృతమ్ ౨౨
సీతాయా వచనం శ్రుత్వా రావణో రాక్షసాధిపః,
వివృత్య నయనే క్రూరే జానకీ మన్వవై క్షత. ౨౩

- నీలజీమూతనజ్ఞాశో మహాభుజశిరోధరః,
 సింహసత్త్వగతి శ్రీమాన్ దీప్తజహ్వగ్రలోచనః ౨౦
 చలాగ్రమకుటప్రాంశు శ్చిత్రమాల్యాచులేపనః,
 రక్తమాల్యాచ్ఛరధర స్తన్తాశ్చవిభూషణః ౨౧
 శ్రోణీసూత్రేణ మహతా మేచకేన సుసంవృతః,
 అమృతోత్పాదనద్ధేన భుజగేనేవ మన్దరః ౨౨
 తాభ్యాం స పరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసేశ్వరః,
 శుశుభేచలసజ్జాశ శృంక్షాభ్యా మివ మన్దరః ౨౩
 తరుణాదిత్యవర్ణాభ్యాం కుణ్డలాభ్యాం విభూషితః,
 రక్తిపల్లవపుష్పాభ్యా మశోకాభ్యా మివాచలః ౨౪
 స కల్పవృక్షప్రతిమో వసన్త ఇవ మూర్తిమాన్,
 శ్శృణానచైత్యప్రతిమో భూషితోఽపి భయజ్ఞురః ౨౫
 అవేక్షమానో వై దేహీం కోపసంరక్తలోచనః,
 ఉవాచ రావణ స్సీతాం భుజజ్ఞ ఇవ నిశ్శ్వసన్ ౩౦
 అసయే నాభిసంపన్న మర్థహీన మనువ్రతే,
 నాశయా మ్యహ మద్య త్వాం సూర్య స్సన్ధ్యా మివౌజసా ౩౧
 ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం రాజా రావణః శ్శత్రురావణః,
 సద్విదేశ తత స్సర్వా రాక్షసీ ఘోరదర్శనాః. ౩౨
 ఏకాక్షీ మేకకర్ణాం చ కర్ణప్రావరణాం తథా,
 గోకర్ణీం హస్తీకర్ణీం చ లమ్బకర్ణీ మకర్ణికామ్ ౩౩
 హస్తపాద్యశ్వపాద్యా చ గోపాదీం వాదచూలికామ్,
 ఏకాక్షీ మేకపాదీం చ పృథుపాదీ మపాదికామ్. ౩౪
 అతిమాత్రశిరోగ్రీవా మతిమాత్రకుచోదరీమ్,
 అతిమాత్రాస్యనేత్రాం చ దీర్ఘజిహ్వ మజిహ్వీకామ్. ౩౫

స. ౨౨] సీతాన్తికా ద్రావణస్య గృహంప్రతి నివర్తనమ్. 129

అనాసికాం సింహముఖిం గోముఖిం సూకరీముఖిమ్,
యథా మద్వశగా సీతా క్షిప్రం భవతి జానకీ. 3౬
తథా కురుత రాక్షస్య! స్సర్వాః క్షిప్రం సమేత్య చ,
ప్రతిలోమానులోమై శ్చ సామదానాదిభేదనైః. 3౭
ఆవర్జయత వై దేహీం దణ్డ సోద్యమనేన చ,
ఇతి ప్రతి సమాదిశ్య రాక్షసేన్ద్ర్యః పునః పునః 3౮
కామమన్యుపరీతాత్మా జానకీం పర్యతర్జయత్,
ఉపగమ్య తతః క్షిప్రం రాక్షసీ ధాన్యమాలినీ 3౯
పరిష్వజ్య దశగ్రీవ మిదం వచన మబ్రవీత్,
మయా క్రీడ మహారాజ! సీతయా కిం తవాసయా ౪౦
వివర్జయా కృపణయా మానుష్యా రాక్షసేశ్వర!,
నూన మస్యా మహారాజ! స దివ్యా నృగసత్తమా౯. ౪౧
విదధా త్యమరక్తేష్ట స్తవ బాహుబలార్జితా౯,
అకామాం కామయానస్య శరీర ముపతప్యతే. ౪౨
ఇచ్ఛంతీ కామయానస్య ప్రీతి ర్భవతి శోభనా,
ఏవ ముక్త స్తు రాక్షస్యా సముత్క్షిప్త స్తతో బలీ. ౪౩
ప్రహస న్దేఖుసజ్కాశో రాక్షస స్స స్మ్యవర్తత,
ప్రస్థిత స్స దశగ్రీవః కమ్పయన్నివ మేదిసీమ్. ౪౪
జ్వలద్భాస్కరవర్ణాభం ప్రవివేశ నివేశనమ్,
దేవగన్ధర్వకన్యా శ్చ నాగకన్యా శ్చ సర్వతః. ౪౫
పరివార్య దశగ్రీవం వివిశు స్తద్గ్రహోత్తమమ్
స మైథిలీం ధర్మపరా మవస్థితాం
ప్రవేశమానాం పరిభర్తస్య రావణః,

విహాయ సీతాం మదనేన మోహిత
స్వ మేవ వేశ్మ ప్రవేశ భాస్వరమ్.

౪౬౪

ఇత్యావే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే
ద్వా వింశ స్స ర్గః

త్రయోవింశ సర్గః శ్లోకాః ౨౧౪

—◆◆◆ రక్ష స్తీన్రీకృత సీతాభిరక్షనమ్. ◆◆◆—

ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం రాజా రావణ శ్శత్రురావణః,
సద్విశ్వ చ తత స్సర్వా రాక్షసీ ర్నిర్జగమ హ ౧
నిష్క్రాంతే రాక్షసేంద్రే తు పున రిన్ద్రాపురం గతే,
రాక్షస్య భీమరూపా న్తా స్సీతాం సమభిదుద్రువుః. ౨
తత స్సీతా ముపాగమ్య రాక్షస్యః శ్రోధముర్ఛితాః,
పరం పరుషయా నాచా నై దేహీ మిద మబ్రువన్. ౩
పాలస్త్యస్య పరిష్కస్య రావణస్య మహాత్మనః,
దశగ్రీవస్య భార్యాత్వం సీతే! న బహుమన్యసే ౪
తత స్తేజటా నామ రాక్షసీ హాశ్య మబ్రవీత్,
ఆమస్త్య శ్రోధతామ్రాక్షీ సీతాం కరస్యోఽఙ్గమ్. ౫
ప్రజాపతీనాం వణ్ణాం తు చతుర్థో యః ప్రజాపతిః,
మానసో బ్రహ్మణః పుత్రః పులస్త్య ఇతి విశ్రుతః. ౬
పులస్త్యస్య తు తేజస్వీ మహర్షి ర్మానస స్సుతః,
నామ్నా స విశ్రవా నామ ప్రజాపతినమప్రభః ౭
తస్య పుత్రో విశాలాక్షి! రావణ శ్శత్రురావణః,
తస్య త్వం రాక్షసేంద్రస్య భార్యా భవతు మర్హసి. ౮

మయోక్తం చారు సర్వాజ్ఞి! వాక్యం కిం నానుచున్యసే,
తతో హరిజటా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్. ౯

వివర్త్య నయనే కోపా న్నాన్వృతసన్మశేక్షణా,
యేన దేవా స్త్రయస్త్రింశ ద్వేవరాజ శ్చ నిర్జితాః ౧౦

తస్య త్వం రాక్షసేంద్రిస్య భార్యా భవితూ మహ్నసి,
తతస్తు ప్రథునా నామ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా. ౧౧

భర్తస్యయస్తీ తదా ఘోర మిదం వచన మబ్రవీత్,
వీర్యోత్తిక్తస్య శూరస్య సక్లామే ష్వనివర్తినః. ౧౨

బలినో వీర్యయుక్తస్య భార్యాత్వం కిం న లప్స్యసే,
ప్రియాం బహుమతాం భార్యాం త్యక్త్వా రాజా మహాబలః.

సర్వాసాం చ మహాభాగాం త్వా మువైష్యతి రావణః,
సమృద్ధం స్త్రీసహస్రేణ నానాకర్తోపశోభితమ్ ౧౩

అన్తఃపురం సముత్సిృజ్య త్వా మువైష్యతి రావణః,
అన్యా తు వికటా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్. ౧౪

అసక్త ద్వేవతా యద్ధే నాగగన్ధర్వదానవాః,
నిర్జితా స్సమరే యేన స తే వార్ష్వి ముపాగతః. ౧౫

తస్య సర్వసమృద్ధస్య రావణస్య మహాత్మనః,
కి మద్య రాక్షసేంద్రిస్య భార్యాత్వం నేచ్ఛసే లభమే! ౧౬

తతస్తు దుర్ముఖీ నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్,
యస్య సూర్యో న తపతి భీతో యస్య చ మారుతః. ౧౭

స వాతి స్తాపయతాపాక్షే! కిం త్వం తస్య న తిష్ఠసి,
పుష్పవృష్టిం చ తరఫౌ ముముదు ర్యస్య వై భయాత్. ౧౮

శైలా శ్చ*సుభ్రు! వానీయం జలదా శ్చ యదేచ్ఛతి,
తస్య నైర్మతరాజస్య రాజరాజస్య భామిని! ౨౦

కిం త్వం న కురుషే బుద్ధిం భార్యాశ్చే రావణస్య హి,
సాధు తే తత్త్వతో దేవి! కథితం సాధు భామిని!
గృహాణ సుస్నితే! నాక్య మన్యథా న భవిష్యసి ౨౧౪

ఇత్యాక్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుద్దరకాణ్డే
త్ర యో వింశ స్సర్గః

చతుర్ద్వింశ స్సర్గః లోకాః ౪౦

◆◆◆ సత్త్వతాయస్సేతయా రాక్షసీ ప్రతి భామామ్ ◆◆◆

తత స్సేతా మువాగమ్న రాక్షస్యో విప్రీతాననాః,
పరుషం పరుషా నాస్య ఊచు స్తాం వాక్య మప్రియమ్ ౧
కిం త్వ మన్తఃపురే నీతే! సర్వభూతమనోహరే,
మహర్షశయనోపేతే న వాస మసుమన్యసే? ౨

మానుషీ మానుష స్యైవ భార్యాత్వం బహుమన్యసే,
ప్రత్యాహర మనో రామా న్న త్వం జాతు భవిష్యసి ౩
త్రైలోక్యవసుభోక్తారం రాణం రాక్షసేశ్వరమ్,
భర్తార ముపసజ్ఞమ్య విహరన్వ యథానుఖమ్. ౪

మానుషీ మానుషం తం తు రామ మిచ్ఛసి శోభనే!,
రాజ్యా ర్భిష్ట మసిద్ధార్థం విక్లబం త్వ మనిన్దితే! ౫
రాక్షసాం వచ శృణ్వ త్వ సీతా పద్మనిభేక్షణా,
నేత్రాభ్యా మశ్రుపూర్ణాభ్యా మిదం వచన మబ్రవీత్ ౬

చ. ౨౪] సస్తర్జితాయాస్సీతాయారాక్షసీ-ప్రతిభావణమ్. 133

య దిదం లోకవిద్విష్ట ముదాహరథ చ్ఛతాః,
 నైత న్ననసి వాక్యం మే కిల్బిషం ప్రతిభాతి నః 2
 స మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితు మ్హతి,
 కామం ఖాదత మాం సర్వా న కిరిష్యామి ప్రా వచః ౩
 దీనో వా రాజ్యహీనో వా యో మే భర్తా స మే గురుః,
 తం నిత్య మనురక్తా ల్సి యథా సూర్యో నువచ్ఛలా. ౪
 యథా శచీ మహాభాగా శక్రం సముపతిష్ఠతి,
 అరున్ధతీ వసిష్ఠం చ రోహిణీ శశిశం యథా. ౫
 లోపాముద్రా యథాఽగస్త్యం సుకన్యా చ్యవనం యథా,
 సావిత్రీ సత్యవన్తం చ కపిలం శ్రీమతీ యథా ౬
 సాదాసం మదయన్తివ కేశినీ సగరం యథా,
 నైషధం దమయన్తివ భైమీ పతి సునువ్రతా ౭
 తథా ఽహ మిత్యేషువరం రామం పతి మచువ్రతా,
 సీతాయా వచనం శ్రుత్వా రాక్షస్యః త్రోధమూర్ఛితాః ౮
 భర్తస్యన్తి స్న పరమై ర్వాక్యై రావణచోదితాః,
 అవలీన స్స నిర్వాక్యో వానుమాన్ శింశువాద్రుమే. ౯
 సీతాం సస్తర్జయన్తి స్తా రాక్షసీ రశృ.హో త్కపిః,
 తా మభిక్రమ్య సంక్రుద్ధా వేషమానాం సమన్తతః ౧౦
 భృశం సంఠిలిహు ద్వీప్తా స్ఫులమ్బా న్దశవచ్ఛదాన్,
 ఊచు శ్చ పరమక్రుద్ధాః ప్రగృహ్యైశు పరశ్వధాన్. ౧౧
 నేయ మర్హతి భర్తారం రావణం రాక్షసాధిపమ్,
 సంభర్త్యమానా భీమాభీ రాక్షసీభి ర్వరాసనా. ౧౨

సా బాష్పముఽమృతమాన్యస్థీ శింశుపాం తా ముపాగమత్,
 తత స్తాం శింశుపాం సీతా రాక్షసీభీ స్సమావృతా. ౧౮
 అభిగమ్య విశాలాక్షీ తద్ధా శోకః పరిప్లుతా,
 తాం కృశాం దీపదనాం మలినామృరధారిణీమ్. ౧౯
 భర్తస్సయాంచక్రిరే సీతాం రాక్షస్య స్తాం సమస్తతః,
 తత స్తాం వినతా నాను రాక్షసీ భీమదర్శనా ౨౦
 అబ్రవీ త్కుపితాకారా కరాలా నిగ్ణతోదరీ,
 సీతే! పర్యాప్త మేతావ ద్భర్త స్సేన్నిహో నిదర్శితః ౨౧
 సర్వ త్రాతికృతం భద్రదే! వ్యసనా యోపకల్పతే,
 పరితుష్టాఽస్మి భద్రం తే మానుస స్తే స్మితో విధిః ౨౨
 మమాపి తు వచః పథ్యం బ్రువన్త్యాః కురు మైధిలి,
 రావణం భజ భర్తారు భర్తారం సర్వరక్షసామ్ ౨౩
 విక్రాంతం రూపవస్తం చ సురేశ మివ వాసవమ్,
 దక్షిణం త్యాగశీలం చ సర్వస్య ప్రియదర్శనమ్ ౨౪
 మానుషం కృపణం రామం త్యక్త్వా రావణ మాశ్రయ,
 దివ్యాజ్ఞరాగా వై దేహి! దివ్యాభరణభూషితా. ౨౫
 అద్యప్రభృతి సర్వేషాం లోకానా మిశ్వరి భవ,
 అగ్నే స్సాన్విహా యథా దేవీ శచీ వేద్యస్య శోభనే! ౨౬
 కిం తే రామేణ వై దేహి కృపణేన గతాయుషా,
 ఏత దుక్తం చ మే వాక్యం యది త్వం న కరిష్యసి ౨౭
 అస్మి న్నుమాహర్తే సర్వా స్త్వాం భక్షయిష్యామహే వయమ్,
 అన్యో తు వికటా నామ లమ్బమానపయోధరా. ౨౮

- అబ్రవీ త్కుపితా సీతాం ముష్టి ముద్యమ్య గర్జితీ,
 ౨౪౫ న్యప్రియహూనాణి వచనాని గురుర్నతే! ౨౯
- అనుక్రోశా న్నృమత్వా చ్చ సోధాని తవ మైథిలి!,
 ౩౦ న చ నః కురుషే వాఙ్మం హితుం కాలపురస్సరమ్.
- అసీతా౨సి సముద్రస్య పార మన్వై ధృరాశదమ్,
 ౩౧ రావణాన్త్యభృతం ఘోరం ప్రవిష్టా చాసి మైథిలి.
- రావణస్య గృహే రుద్ధా మస్మాభి స్తు సురక్షితామ్,
 ౩౨ న త్వాం శక్త్యః పరితాతు మపి సాహౌ త్పురన్దరః.
- కురుష్వ హితవాదిన్యా వచనం మమ మైథిలి!,
 ౩౩ అల మశ్రుప్రపాతేన త్యజ శోక మనర్థకమ్.
- భజ ప్రీతిం ప్రహర్షం చ త్యజైతాం నిత్యదైన్యతామ్,
 ౩౪ సీతే! రాక్షసరాజేన సహ క్రిడ యథానుఖమ్.
- జానాసి హి యథా భీరు! స్త్రీణాం యశానన మధ్రువమ్,
 ౩౫ యావ న్న తే వ్యతిక్రామే త్తావ త్సుఖ మవాప్నుహి
- ఉద్యానాని చ రమ్యాణి పర్వతోపవనాని చ,
 ౩౬ సహ రాక్షసరాజేన చర త్వం మదిరేక్షణే!
- స్త్రీసహస్రాణి తే నస్త వశే ఘాన్యన్తి సున్దరి!,
 ౩౭ రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసామ్
- ఉత్పాత్య వా తే హృదయం భక్షయిష్యామి మైథిలి!,
 ౩౮ యది మే వ్యాహృతం వాక్యం న యథావ త్కరిష్యసి.
- తత శ్చణ్డోదరీ నామ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా,
 ౩౯ బ్రామయ స్తీ మహా చూఛల మిదం వచన మబ్రవీత్.
- ఇమాం హరిణలోలాక్షీం త్రాసోత్కమ్పిపయోధరామ్,
 ౪౦ రావణేన హృతాం దృష్ట్వా దౌహృదో మే మహా నభూత్.

యకృత్ స్త్రీహ మధోత్పీడం హృదయం చ సబన్ధసమ్,
 ఆన్త్రాణ్యపి తథా శీర్షం ఖాదేయ మితి మే మతిః. ర౧
 తత స్తు ప్రథుసా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్,
 కణ్ఠ మస్యా సృశంసాయాః వీడయామ కి మాస్యతే. ర౨
 నివేద్యతాం తతో రాజ్ఞే మానుషే సా మృతేతి హ,
 నాత్ర కశ్చన సదేహః ఖాదతేతి స వక్ష్యతి ర౩
 తత స్త్వజాముఖి నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్,
 విశ స్వేమాం తత స్సర్వా స్సమా న్కురుత పీలుతాన్ ర౪
 విభజామ తత స్సర్వా వివాదో మే న రోచతే,
 పేయ మానీయతాం క్షీప్రం లేహ్యా ముచ్చావచం బహు. ర౫
 తత శ్శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్,
 అజాముఖ్యా య దుక్తం హి త దేవ మమ రోచతే ర౬
 సురా చా ఽనీయతాం క్షీప్రం సర్వశోఽవినాశినీ,
 మానుషం మాంస మాస్వాద్య సృత్యామో ఽథ నికుమ్భిలామ్.
 ఏవం సమ్భర్న్యమానా నా సీతా సురసుతోఽపమా,
 రాక్షసీభి స్సుఘోరాభి ర్ధైర్య ముత్సృజ్య రోదితి ర౭

ఇత్యాషే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే
 చ తు ర్విం శ స్స ర్గః.

పంచవింశ సర్గః శ్లోకాః. ౨౦.

—◆—◆—◆ తర్జ్యమానాయస్మీతాయశ్శోకమజ్జనమ్ —◆—◆—

తథా తానాం వదన్తీనాం పరుషం దారుణం బహు,
 రాక్షసీనా మసౌమ్యానాం రురోద జనకాత్మజా. ౧

ఏవ ముక్తా తు వై దేహీ రాక్షసీభి ర్గ్రసస్విసీ,
 ఉవాచ పరమత్రస్తా బాష్పగద్గదయా గిరా. ౨
 న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవతు మర్తతి,
 కామం ఖాదతి మాం సర్వా స కరిష్యామి పౌ వచః. 3
 సా రాక్షసీచుధ్యగతా సీతా సురసుతోపమా,
 న శర్మ లేభే దుఃఖార్తా రావణేన చ తర్జితా ౪
 వేషతే స్తాధికం సీతా విశ స్తీ వాఙ్ మాత్మనః,
 వనే యూధవరిభ్రష్టా మృగీ శోకై రివార్దితా. ౫
 సా త్వశోకస్య విపులాం శఘా మాలమ్భ్య పుష్పితామ్,
 చిన్తయామాస శో కేన భర్తారం భగ్నుమానసా. ౬
 సా స్నాపయ స్తీ విపుతా స్తనా నేత్రజలస్రవైః,
 చిన్తయ స్తీ న శోకస్య తనాన్త మధిగచ్ఛతి ౭
 సా వేషమానా పతితా ప్రవాతే కదరీ యథా,
 రాక్షసీనాం భయత్రస్తా విపర్ణపదనాభవత్ ౮
 తస్యా సా దీర్ఘవిపులా వేషస్త్యా స్సీలయా తదా,
 దదృశే కమ్పినీ వేణీ వ్యాలీం పరిసర్వతీ ౯
 సా నిశ్శ్వసన్తి దుఃఖార్తా శోకోపహతచేతనా,
 ఆర్తా వ్యసృజ దశ్రుణి మైథిలీ విలలాప హ. ౧౦
 హా! రామేతి చ దుఃఖార్తా హా! పున ర్లక్షణేతి చ,
 హా! శ్వశ్రు! మమ కాసల్యే! హా! సుమిత్రేతి భామినీ. ౧౧
 లోకప్రవాద స్సత్యోఽయం పణ్డితై స్సముదాహృతః,
 అకాలే దుర్లభో మృత్యుః స్త్రియా వా పురుషస్య వా. ౧౨
 యత్రాహ మేవం క్రూరాభీ రాక్షసీభి రిహార్దితా,
 జీవామి హీనా రామేణ ముహూర్త మపి దుఃఖితా. ౧౩

ఏహౌల్పపుణ్యా కృపణా వినశిష్యా మ్యనాథవత్,
 సముద్రమధ్యే నౌః పూర్ణా వాయువేగై రిహౌహతా ౧౪
 భర్తారం త మసశ్యన్తీ రాక్షసీవశ మాగతా,
 నీదామి ఖలు శోకేన కూలం తోయహతం యథా ౧౫
 తం పద్మదలప్రతాక్షం సింహవిక్రాంతగామినమ్,
 ధన్యాః పశ్యన్తి మే నాథం కృతజ్ఞం ప్రియవాదినమ్ ౧౬
 సర్వథా తేన హీనాయా రామేణ విదితాత్మనా,
 తీక్ష్ణం విషమివాఽన్వాద్య దుర్లభం మమ జీవితమ్ ౧౭
 కీదృశం తు మయా వాపం పురా జన్మాన్తరే కృతమ్,
 యే నేదం ప్రాప్యతే గుఃఖం మయా ఘోరం సుదారుణమ్.
 జీవితం శ్యక్తు మిచ్ఛామి శోకేన మహతా ౨౨వృతా,
 రాక్షసీభి శ్చ రక్షన్త్యా రామో నాఽసాశ్యతే మయా ౧౮
 ధి గన్తు ఖలు మానుష్యం ధి గన్తు పరపశ్యతామ్,
 న శక్యం య త్పరిత్యక్తు మాత్మ చ్ఛదేన జీవితమ్. ౨౦

ఇత్యాహే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సునందకాండే

ప ఇచ్చ వింశస్సర్గః.

పండిత సర్గః స్లోకాః ౫౦

—●●●— సీతాయా విలాపః, రాక్షసీః ప్రత్యుత్తరం చ —●●●—

ప్రసక్తాశ్రుముఖి త్యేవం బ్రువన్తీ జనకాత్మజా,
 అధోముఖముఖి బాలా విలప్తు ముపచక్ర మే ౧
 ఉన్నతేవ ప్రమతేవ భ్రాన్తచిత్తేవ శోచతీ,
 ఉపావృత్తా కిశోరీవ వివేష్టన్తీ మహీతలే ౨

రాఘవస్య ప్రమత్తస్య రక్షసా కామరూపిణా,
 రావణేన ప్రమథ్యాహ మాసీతా క్రోశతీ బలాత్ 3
 రాక్షసీవశ మాపన్నా భర్తస్యమానా సుదాహణమ్,
 చింతయస్తీ సుదుఃఖార్తా నాహం జీవతు ముల్సహ 4
 న హిమే * జీవితై ర్యో నై వ్యాధై ర్న చ భూషణైః,
 వసన్త్యా రాక్షసీమధ్యే వినా రామం మహారథమ్ 5
 అశ్మసార మిదం నూన మథవాఽప్యజరామరమ్
 హృదయం మమ యేనేదం న దుఃఖే నావశీర్యతే 6
 దిక్షా నునార్యా మసతీం యాఽహం తేన వినాకృతా,
 ముహూర్తమపి రక్షామి జీవితం పాపణీయతా 7
 కా చ మే జీవితే శ్రద్ధా సుఖే వా తం ప్రియం వినా,
 భర్తారం నాగరాన్తాయా పసుధాయాః ప్రియంవదమ్. 8
 భిద్యతాం భిద్యతాం వాఽపి శరీరం విస్మజా మృహమ్,
 న చాప్యహం చిరం దుఃఖం సహేయం ప్రియవర్జితా 9
 చరణేనాపి సవ్యేన న స్పృశేయం నిశాచరమ్,
 రావణం కిం పున రహం కామయేయం విగర్హితమ్ 10
 ప్రత్యాఖ్యాతం న జానాతి నాఽత్మానం నాఽత్మనః కులమ్,
 యో నృశంసస్వభావేన మాం ప్రార్థయితు మిచ్ఛతి. 11
 భిన్నా భిన్నా విభక్తా వా దీప్తే వాఽగ్నౌ ప్రదీపితా,
 రావణం నోపతిష్ఠేయం కిం ప్రలాపేన వ శ్చిరమ్ 12
 ఖ్యాతః ప్రాజ్ఞః కృతజ్ఞ శ్చ సానుక్రోశ శ్చ రాఘవః,
 సద్వృత్తో నిరనుక్రోశ శ్చక్షే మద్భాగ్యసంక్షయాత్ 13

రాక్షసానాం సహస్రాణి జనస్థానే చతుర్దశ,
 యే నై కేన నిరస్తాని స మాం కి న్నాభిపద్యతే ౧౪
 నిరుద్ధా రావణే నాహ మల్పవీర్యేణ రక్షసా,
 సమర్థః ఖలు మే భర్తా రావణం హన్తు మాహవే ౧౫
 విరాధో దణ్డకారణ్యే యేన రాక్షసపుజవః,
 రణే రామేణ నిహత స్స మాం కిం నాభిపద్యతే ౧౬
 కామం మధ్యే సముద్రస్య లక్ష్మేయం దుష్ప్రభర్షణా,
 న తు రాఘవచాశానాం గతిరో ఘోర విద్యతే ౧౭
 * కిన్తు తిత్కారణం యేన రామో వృథసరాక్రమః,
 రక్షసా లపహృతాం భార్యా మిష్టాం నాభ్యవపద్యతే ౧౮
 ఇహస్థాం మాం న జానీతే శజ్జే లక్ష్మణపూర్వజః,
 జానన్మపిహి తేజస్వి ధర్మణం మర్షయిష్యతి ౧౯
 హృతీతి యోఽధిగత్వా మాం రాఘవాయ నివేదయేత్,
 గృధ్రరాశో లు స రణే రాసణేన నిపాతిలిః ౨౦
 కృతం కర్మ మహా త్రేన మాం తిథాఽభ్యవపద్యతా,
 తిష్ఠతా రావణద్వంద్వే వృద్ధేనాపి జటాయుషా ౨౧
 యది మా మిహ జానీయూ ద్వర్తమానాం స రాఘవః,
 అద్య బాణై రభిక్రుద్ధః కుర్యా ల్లోక మరాక్షసమ్ ౨౨
 విధమే చ్చ పురీం లక్ష్మాం శోషయే చ్చ మహాదధిమ్,
 రావణస్య చ నీచస్య కీర్తిం నామ చ నాశయేత్ ౨౩
 తతో నిహతనాథానాం రాక్షసీనాం గృహే గృహే,
 యథా లూ మేవం రుదతీ తథా భూయో న సంశయః. ౨౪

అన్విష్య రక్షసాం లక్ష్మ్యాం కుర్యా ద్రామ స్సలక్షణః,
 న హి తాభ్యాం రిపు ర్ద్విత్యో ముహూర్త మపి జీవతి ౨౫
 చితా ధూమాకులపథా గృధ్రమణ్డలసంక్కులా,
 అచిరేణ తు లక్ష్మ్యేయం శ్శశానసదృశీ భవేత్ ౨౬
 అచిరేణైవ కాలేన ప్రాప్స్యిష్యేన మనోరథమ్,
 దుష్ప్రస్థానోఽయ మాఖ్యాతి సర్వేషాం పౌ విపర్యయమ్
 తూదృశానీహ దృశ్యంతే లక్ష్మాయా మశుభాని నై,
 అచిరేణ తు కాలేన భవిష్యతి హతప్రథా ౨౭
 నూనం లక్ష్మ్యా హతే పాపే రావణే రాక్షసాధమే,
 శోకం యోస్యలి దుర్గతా ప్రమదా విధవా యథా ౨౮
 పుణ్యోత్సవసముత్థా చ నష్టభక్తీ సరాక్షసీ,
 భవిష్యతి పురీ లక్ష్మ్యా నష్టభక్తీ యథాఽక్లనా. ౩౦
 నూనం రాక్షసకన్యానాం రుదతీనాం గృహే గృహే,
 శ్రోష్యామి న చిరాదేవ దుఃఖారానా మిహ ధ్వనిమ్ ౩౧
 సాన్ధికారా హతద్యోతా హతరాక్షసపుష్పవా,
 భవిష్యతి పురీ లక్ష్మ్యా నిర్దగ్ధా రామనాయకైః ౩౨
 యది నామ స శూరో మాం రామో రిక్తాస్తలోచనః,
 జానీయా ద్వర్తమానాం హి రావణస్య నివేశనే. ౩౩
 అనేన తు శృశంసేన రావణే నాధమేన మే,
 సమయో యస్తు నిర్దిష్ట స్తస్య కాలోఽయ మాగతః ౩౪
 అకార్యం యే న జానంతి నైర్మతాః పాపకారిణః,
 అధర్మాత్తు మహాత్మాతో భవిష్యతి పి సామృతమ్ ౩౫
 నైతే ధర్మం విజానంతి రాక్షసాః పిశితాశనాః,
 ధృష్టం మాం ప్రాతరాశాన్ధే రాక్షసః కల్పయిష్యతి. ౩౬

సా ఽహం కిథం కరిష్యామి తం వినా ప్రియదర్శనమ్,
రామం రక్తాస్తనయన మపశ్యన్తి సుమఃఖితా. 32

యది కశ్చి త్ప్రదాతా మే విష న్యాద్య భవే దిహ,
క్షీప్రం వై స్వతం దేవం పశ్యేయం పతినా వినా 3౩

నాజానా జ్ఞీవతీం రామ స్స మాం లక్ష్మణపూర్వజః,
జానంతా తౌ న కుర్యాతాం నోర్వాప్యం హి మమ మార్గణమ్.
నూనం మమైవ శోకేన స వీరో లక్ష్మణాగ్రజః,
దేవలోక మితో యాత స్త్యక్త్వా దేహం మహీతలే. ౪౦

ధన్యా దేవా సుగంధర్వా సిద్ధా శ్చ పరమర్షయః,
మమ పశ్యన్తి యే నాథం రామం రాజీవలోచనమ్ ౪౧

అథవా న హి తన్యాః ధర్మకామస్య ధీమతః,
మయా రామస్య రాజన్వే ర్భార్యయా పరమాత్మినః ౪౨

దృశ్యమానే భవే త్ప్రీతి స్సాహృదిం నాస్త్యపశ్యతః,
నాశయన్తి పృతిఘ్నాస్తు న రామో నాశయిష్యతి. ౪3

కిన్న మే న గుణాః కేచిత్ కిం వా భాగ్యక్షయో మమ!,
యా ఽహం నీదామి రామేణ హీనా ముఖ్యేన భామినీ. ౪౪

శ్రేయో మే జీవితా న్నర్తు విహీనాయా మహాత్మనః,
రామా దక్లిప్తచారిత్రా చూర్భరా చ్ఛత్రునిభర్తృణాత్. ౪౫

అథవా న్యస్తశస్త్రా తౌ వనే ఘోరఫలాశినా,
భ్రాతృరా హి నరశ్రేష్ఠా సంవృత్తౌ షణ్గోచరా ౪౬

అథవా రాక్షసేంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా,
ఛద్మనా సాదితౌ శూరా భ్రాతృరా రామలక్ష్మణౌ ౪౭

నా ఽహ మేవం గతే కాలే మర్తు మిచ్ఛామి సర్వధా,
౪ చ మే విహిణో మృత్యు రస్మిన్ దుఃఖేఽసి వర్తతి ౪౮

ధన్యాః ఖలు మహత్తానో మునయ స్త్యక్తకిల్బిషాః,
 జితాత్మానో మహాభాగా యేషాం న స్త్యక్తిప్రియాప్రియే. ౪౯
 ప్రియా న్న సంభవే ద్దుఃఖ మప్రియా దధికం భయమ్,
 తాభ్యాం హి యే వియుజ్యంతే నమ స్తేషాం మహత్సనామ్. ౫౦
 సాఽహం త్యక్తా ప్రియాహ్వేణ రామేణ విదితాత్మనా,
 స్రాణాం స్త్యక్త్యామి పాపస్య రావణస్య గతా వశమ్. ౫౧

ఇత్యాశ్రే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే

ష డ్విం శ స్స ర్గః.

సప్తవింశ సర్గః శ్లోకాః ౬౩

❖❖❖ [త్రి జ టా వ చ న మ్] ❖❖❖

ఇత్యుక్తా స్సీతయా ఘోరా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః,
 రాష్ట్రే జ్వగ్ను స్త దాఖ్యాతుం రావణస్య తరస్వినః ౧
 తిత స్సీతా మువాగమ్య రాక్షసోః ఘోరదర్శనాః,
 పునః పరుష మేకార్థ మనర్థార్థ మధాబ్రువన్. ౨
 అద్యేదానీం తవానార్యే! సీతే! పాపనిశ్చయే!,
 రాక్షసోః భక్షయిష్యన్తి మాంస మేత ద్యభాసుఖమ్ ౩
 సీతాం తాభి రనార్యాభి ర్ద్రుష్టాః సన్తర్జితాః తదా,
 రాక్షసీ త్రిజటా వృద్ధా శయానా వాక్య మబ్రవీత్ ౪
 ఆత్మానం ఖాద తానార్యా న సీతాం భక్షయిష్యథ,
 జనకస్య సుతా మిష్టాం స్నుషాం దశరథస్య చ ౫
 స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః,
 రాక్షసానా మభావాయ భర్తు రస్యా భవాయ చ. ౬

ఏవ ముక్తా స్త్రీజటయా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః,
 సర్వా ఏవాబ్రువన్ భీతా స్త్రీజటాం తా మిదం వచః. ౬
 కథయస్వ త్వయా దృష్ట స్వప్నోఽయం కీదృశో నిశి,
 తాసాం శ్రుత్వా తు నచనం రాక్షసీనాం ముఖా చ్ఛ్చ్యుతమ్ ౮
 ఉవాచ వచనం కాలే త్రిజలా స్వప్నసంశ్రితమ్
 గజదంతమయీం దివ్యాం శిశికా మంత్రితగామ్ ౯
 యుక్తాం హంససహస్రేణ స్వయ మాన్ధాయ రాఘవః,
 శుక్లమాల్యామృరధరో లక్ష్మణేన సహాఽగతిః ౧౦
 స్వప్నే చాద్య మయా దృష్టా సీతా శుక్లామృరావృతా,
 సాగరేణ పరిక్షిప్తం శ్వేతం పర్వత మాస్థితా ౧౧
 రామేణ సంగతా సీతా భాస్కరేణ ప్రభా యథా,
 రాఘవ శ్చ మయా దృష్ట శ్చతుర్దంత మహాగజమ్. ౧౨
 ఆరూఢ శ్వేలసజ్కాశం చచార సహలక్ష్మణః,
 తత స్తా సరశ్చార్దూతా దీప్యమానా స్వతేజసా. ౧౩
 శుక్లమాల్యామృరధరా జానకీం పర్యవస్థితౌ,
 తత స్తస్య సగ గాత్రే హ్యేకాశస్థస్య దన్తినః ౧౪
 భర్తా పరిగృహీతస్య జానకీ స్కంధ మాశ్రితా,
 భర్తు రజ్జ్కా ల్సముత్పల్య తతిశ కమలలోచనా. ౧౫
 చంద్రసూర్యౌ మయా దృష్టా వాణీనా పరిమార్జితీ,
 తత స్తాభ్యాం కుమారాభ్యా మాస్థిత స్స గజోత్తమః. ౧౬
 సీతయా చ విశాలాక్ష్య లక్ష్మాయా ఉపరిస్థితః,
 పాణ్డరర్షభయుక్తేన రథే నాప్తయజా స్వయమ్ ౧౭
 ఇహోపయాతః కాకుత్స్థ స్సీతయా సహ భార్యయా,
 (సాండ్డం త్రిభువనం భీమం సర్వత స్సచరాచరమ్. ౧౮

- సర్వం గ్రహస్తం మయా దృష్టం రామే శాశ్వత్కర్మణా,
క్షీరోదధిజలే మధ్యే శ్వేషి శైల సముచ్ఛితః ౧౯
- తస్య మూర్ధ్ని తత శ్వేత్వత శ్చతుర్దంతా మహాగజః,
తస్య పృష్ఠే స్థిత శ్రీమా నామో రాజీవలోచనః ౨౦
- ఆసీనః ప్రాజ్ఞుఖి శ్రీమా నామనే పరమే శుభే,
అభిషిక్త స్తు కాకుత్స్థ సర్వదేవై ర్మమస్కృతః, ౨౧
- నబ్రహ్మార్షిగణై స్సర్వై స్సర్వతీర్థజలేన చ,
శుక్లమాల్యామృతధరా శుక్లగన్ధానులేపనా ౨౨
- సీతా తత్ర పృథుశ్రోణీ రరాజ జనకాత్మజా,
తతో దేవా సుగన్ధర్వా సిన్ధా శ్చ పరమర్షయః ౨౩
- బ్రహ్మణ మగ్రతః కృత్వా రామం తత్ర వవద్ధిరే,
పునరేవ మయా దృష్టో రామో రమయతాం వరః. ౨౪
- విష్ణురేవ స్వయం భూత్వా తస్మి న్నాస్తే వరాసనే,
పరం బ్రహ్మ పరం సత్యం పరం జ్ఞానం పరం తపః ౨౫
- పరం బీజం పరం క్షేత్రం పరం కారణకారణమ్,
శఙ్ఖచక్రధర శ్రీమాన్ పుణ్డరీకాయతేక్షణః. ౨౬
- శ్రీవత్సవతా నిత్యశ్రీ రజయ్య శ్శాశ్వతో ధృవః,
ఏవంభూతో మహాతేజా రామః కమలలోచనః. ౨౭
- సర్వలోకేశ్వర శ్రీమాన్ రరాజ రఘునందనః ౪
- తతో మహేంద్రః వితరో మునీంద్రా
గన్ధర్వ విద్యాధర పన్నగేశ్వరాః,
కృతాభిషేకం పరివార్య రామం
ప్రతుష్టపుం ప్రాజ్ఞలయః ప్రహృష్టాః. ౨౮

సృత్యన్తి గాయన్తి సమేత్య తత్ర
 వాద్యం ప్రకుర్వన్తి సురేంద్రనార్యః,
 వంశా శ్చ వీణా మురజా శ్చ భేర్యో
 నదన్తి శఙ్ఖాః పణవా శ్చ సర్వే ౨౯
 తతోఽస్యత్ర మయా దృష్టో రామ సృత్యపరాక్రమః,
 లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ * వీర్యవాన్ 30
 ఆరుహ్య పుష్పకిం దివ్యం విమానం సూర్యసన్నిభమ్,
 ఉత్తరాం దిశ మాలోక్య జగామ పురుషోత్తమః 3౧
 ఏవం స్వప్నే మయా దృష్టో రామో విష్ణుపరాక్రమః,
 లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ † భార్యయా 3౨
 స హి రామో మహాతేజా శ్శక్యో జేతుం సురాసురైః,
 రాక్షసై ర్వాఽపి చాన్యైర్వా స్వర్గః వాపజన్తై రివ 33
 గావణ శ్చ మయా దృష్టః ఓతౌ తై లనముక్షితః,
 రక్తవాసాః పిబన్మత్తం కరవీరకృతస్రజః 3౪
 విమానా త్పుష్పకౌ దద్య రావణం పతితో భువి,
 కృష్యమాణ స్త్రియా దృష్టో ముల్లాః కృష్ణామ్బరం పునః 3౫
 రథేన ఖరయుక్తేన రక్తమాల్యానులేపనః,
 పిబం స్తైలం హసన్మృత్యు భ్రాన్తచిత్తాకులేంద్రియః 3౬
 గర్దభేన యయా శీఘ్రం దక్షిణాం దిశ మాస్థితః,
 పున రేవ మయా దృష్టో రావణో రాక్షసేశ్వరః 3౭
 పతితోఽవాక్చిరా భూమా గర్దభా ద్భయమోహితః,
 సహ సోత్థాయ సంభ్రాన్తో భయాన్తో మదవిహ్వలః. 3౮

- ఉన్నత ఇవ దిగ్వాసా దుర్వాక్యం ప్రలప నృహం,
దుర్గతం దుస్సహం ఘోరం తిమిరం నరకోపమమ్. ౩౯
- మలపక్కుం ప్రవిశ్యాఽశు మగ్నస్తత్ర స రావణః,
కన్తే బద్ధ్వా దశగ్రీవం ప్రమదా రక్తవాసినీ. ౪౦
- కాలీ కర్దమలిస్తాజ్ఞీ దిశం యాచ్యాం ప్రకర్షతి,
ఏనం తత్ర మయా దృష్టః కుమ్భకన్తో నిశాచరః ౪౧
- రావణస్య సుతా సృర్వే దృష్టా స్తైలసముక్షితాః,
నరాహేణ దశగ్రీవ శ్శింశుమారేణ చేంద్రజిత్ ౪౨
- ఉప్రేణ కుమ్భకర్ణ శ్చ ప్రయాతో దక్షిణాం దిశమ్,
ఏకీ స్తత్ర మయా దృష్ట శ్వేతచ్ఛత్రో విభీషణః ౪౩
- శుక్లమాల్యామృరధర శ్శుక్లగన్ధానులేపనః,
శఙ్ఖదున్దుభినిగోమై ర్మృత్తగీతై రలఙ్కృతః. ౪౪
- అకహ్య * మేఘసంజ్ఞాశం మేఘస్తనితనిస్సన్వనమ్,
చతుర్దంతం గజం దివ్య మాస్తే తత్ర విభీషణః ౪౫
- చతుర్భి సుచివై న్నార్థం వై హాయన ముపస్థితః,
సమాజ శ్చ మయా దృష్టో గీతవాదిత్రనిస్సన్వనః ౪౬
- పిబతాం రక్తమాల్యానాం రిక్షనాం రక్తవాససామ్,
లఙ్కా చేయం పురీ రిమ్యా సవాజరధకుఙ్కరా ౪౭
- నాగరే పతితా దృష్టా భిగ్నగోపురతోరణా,
లఙ్కా దృష్టా మయా స్వప్నే రావణే నాభిరక్షితా ౪౮
- దగ్ధా రామస్య దూతేన వానరేణ తరస్వినా,
వీత్వా తైలం ప్రవృత్తా శ్చ ప్రహసన్త్యో మహాస్వనాః. ౪౯

లక్ష్మాయాం భస్మరూఢాయాం ప్రవిష్టా రాక్షసస్త్రియః,
 కుమ్భకర్ణాదయ శ్చేమే సర్వే రాక్షసపుష్పవాః ౫౦
 రక్తం నివసనం గృహ్య ప్రవిష్టా గోమయప్రాదే,
 అపగచ్ఛత నశ్యధ్వం సీతాం ప్రాప్య స రాఘవః ౫౧
 ఘాతయే త్వరమామర్షీ సర్వై స్సార్థం హి రాక్షసైః,
 ప్రియాం బహుమతాం భార్యాం వనవాస మనుప్రతామ్ ౫౨
 భర్త్రితాం తర్జితాం వాఽపి నానుమంస్యతి రాఘవః,
 త దలం క్రూరవాక్యై ర్వ సాన్త్య మే వాభీధీయతామ్ ౫౩
 అభియాచామ వై దేహీ మేతద్ధి మమ రోచతే,
 యస్యా మేవంవిధ స్వప్నో దుఃఖితాయాం ప్రదృశ్యతే ౫౪
 సా దుఃఖై ర్వివిధై ర్ముక్తా ప్రియం ప్రాప్నో త్యనుత్తమమ్,
 భర్త్రితా మపి యాచధ్వం రాక్షస్యః! కిం వివక్షయా ౫౫
 రాఘవా ద్ధి భయం ఘోరం రాక్షసానా ముపస్థితమ్,
 ప్రణివాతప్రసన్నా హి! మైథిలీ జనకాత్మజా ౫౬
 అల మేషా పరిత్రాతుం రాక్షస్యా! మహతో భయాత్,
 అపి చాస్యా విశాలాఘ్నా న కిచ్ఛి దుపలతుయే ౫౭
 విరూప మపి చాక్లేషు సుసూక్ష్మ మపి లక్షణమ్,
 ఛాయా వై గుణ్యమాత్ర స్తు శక్లే దుఃఖ ముపస్థితమ్. ౫౮
 అదుఃఖార్హా మిమాం దేవీం వై హాయన ముపస్థితామ్,
 అర్థసిద్ధిం తు వై దేహ్యాః పశ్యా మ్యహ ముపస్థితామ్ ౫౯
 రాక్షసేంద్రవిరాళ ఇచ్చ విజయం రాఘవస్య చ,
 నిమిత్తభూత మేతత్తు శ్రోతు మస్యా మహ త్ప్రియమ్. ౬౦
 దృశ్యతే చ స్ఫురచ్ఛక్తుఃపద్మపత్ర మివాఽయతమ్,
 ఈష చ్చ హృషితో వాఽన్యో దక్షిణాయా హ్యదక్షిణః. ౬౧

అకస్మాదేన వై చేహ్య బాహు రేకః ప్రకమ్పతే,

కరేణుహస్తప్రతిమ సృవ్య శోచీరు రనుత్తమః

౬౨

వేపమాన సూచయతి రాసువం పురత స్థితమ్.

౪

పక్షీ చ శాఖానిలయః *ప్రవిష్టః

పునః పున శోచీత్తమనాన్తవవాదీ,

సున్వాగతాం వాచ ముదీరయానః

పునఃపున శోచీదయతీవ హృష్టః

౬౪

ఇత్యాక్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుద్వరకాండే

సప్తవింశస్తర్గః.

అష్టావింశ స్తర్గః శ్లోకాః ౨౦.

—••••• సీతా విలాపః. •••••

సా రాక్షసేంద్రస్య వచో విశమ్య

తద్రావణ న్యాప్రియ మప్రియార్తా,

సీతా వితత్రాస యథా వనాన్తే

సింహాభిపన్నా గజరాజకన్యా

౧

సా రాక్షసేంద్రస్య గతా చ భీరు

ర్వాగ్భి ర్భ్రుశం రావణతర్జితా చ,

కాన్తారమధ్యే విజనే విస్మయే

బాలేవ కన్యా విలలాప సీతా

౨

సత్యం బలేదం ప్రవదన్తి లోకే

నాకాలమృత్యు ర్భవతీతి సన్తః,

యత్రాహ మేవం పరిభ ర్న్యమానా

జీవామి కిచ్చిత్ క్షణ మప్యపుణ్యా

3

నుఖా ద్విహీనం బహుదుఃఖపూర్ణ

మిదస్తు నూనం హృదయం స్థిరం మే,

విశీర్యతే య స్మ సహస్రభాద్ర్య

వజ్రాహతం శృంఖ మివాచలస్య.

౪

నై వా స్తి దోషో మమ నూన మత్ర

వధ్యాహ మస్యాప్రియదర్శనస్య,

భావం న చాస్యాహ మనుప్రదాతు

మలం ద్విజో మన్త్ర మివాద్విజాయ

౫

నూనం మమాక్షా న్యచిరా దనార్య

శ్చస్యై శ్చితై శ్చేత్యతి రాక్షసేంద్రిః,

తస్మి న్ననాగచ్ఛతి లోకనాథే

గర్భస్థస్తో రివ శల్యకృత్తః

౬

దుఃఖం బతేదం మమ దుఃఖితాయా

మాసా చిరా యాధిగమిష్యతో ద్వా,

బద్ధస్య వధ్యస్య యథా నిశాన్తే

రాజాపరాధా దివ తస్కరస్య.

౭

హా రామ ! హా లక్ష్మణ ! హా సుమిత్రే !

హా రామమాత ! స్సహ మే జనన్యా,

ఏషా విపద్యా మ్యహ మల్పభాగ్యా

మహర్ణవే నౌరివ మూఢవాతా.

౮

తరస్వినా ధారయతా మృగస్య

స త్వేన రూపం మనుజేంద్రపుత్రౌ,

నూనం విశస్తా మమ కారణా త్తై

సింహర్షభౌ ద్వా విష వైద్యుతేన

నూనం స కాలో మృగరూపధారీ

మా మల్పభౌగ్యాం లులుభే తదానీమ్,

యత్రాఽర్యపుత్రం వినసర్జ మూఢా

రామానుజం ఖడ్గైకపూర్వజం చ

హా ! రామ ! సత్యవ్రత ! దీర్ఘ బాహూ !

హా ! పూర్ణ చంద్రప్రతిమానవ క్త్య !

హా ! జీవలోకస్య హితః ప్రియ శ్చ

వధ్యాం న మాం వేత్సి హి ! రాక్షసానామ్

అనన్యదై వత్స మియం క్షమా చ

భూమా చ శయ్యా నియమ శ్చ ధర్మే,

పతివ్రతాత్వం విఫలం మమేదం

కృతం కృతఘ్నేష్వివ మానుషాణామ్

మోఘో హి ధర్మ శ్చరితో మయాఽయం

తదై కపత్నీత్వ మిదం నిరర్థమ్,

యా త్వాం న పశ్యామి కృశా వివర్ణా

హీనా త్వయా సంగమనే నిరాశా.

పితు ర్నిదేశం నియమేన కృత్వా

వనాన్నివృత్త శ్చరితవ్రత శ్చ,

స్త్రీభి స్తు మన్యే విపులేక్షణాభి

స్త్యం రంస్యసీ వీతిభయః కృతార్థః

అహ స్తు రామ ! త్వయి జాతకామా

చీరం వినాశాయ నిబద్ధభావా,

౯

౧౦

౧౧

౧౨

౧౩

౧౪

మోఘం చరిత్యాఽథ తపోవ్రతం చ

త్యక్యోమి ధి గ్భీవిత మల్పభాగ్యా

౧౫

సా జీవితం క్షీప్ర మహం త్యజేయం

విషేణ శస్త్రేణ శితేన వాఽపి,

విషస్య దాతా న హి మే ఽస్తి కశ్చి

చ్ఛస్త్రస్య హ వేశ్మని రాక్షసస్య

౧౬

ఇతీవ దేవీ బహుధా విలస్య

సర్వాత్మనా రామ మనుస్మరన్తీ,

ప్రవేపమానా పరిశుష్కవక్త్రా

సగోత్రమం పుష్పిత మాససాది.

౧౭

శోకాభితప్తా బహుధా విచిన్త్య

సీతాఽథ వేణ్యుద్గ్రధనం గృహీత్వా,

ఉద్బధ్య వేణ్యుద్గ్రధనేన శీఘ్ర

మహం గమిష్యామి యమస్య మూలమ్.

౧౮

ఉపస్థితా సా మృదుసర్వగాత్రీ

శాఖాం గృహీత్వా ఽథ సగస్య తస్య,

తస్యా స్తు రామం ప్రవిచిన్తయన్త్యా

రామానుజం స్వం చ కులం శుభాఙ్గాః.

౧౯

శోకానిమిత్తాని తథా బహూని

ధైర్యార్జితాని ప్రవరాణి లోకే,

ప్రాదు ర్నిమిత్తాని తదా బభూవుః

పురాఽపి సిద్ధా న్యుపలక్ష్మీతాని

౨౦

ఇత్యాక్షరే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే

అష్టావింశస్సర్గః

152. కోకాళితప్తా సీతా వేణుద్గ్రాహనం గృహీత్వా యమస్య మూలం

• గమిష్యుమితి నిశ్చికాయ, వదన మున్నమ్య శాఖాయాం
స్థితం హనుమన్త మవేత్య పరం జహన్.

ఏకోనత్రింశ సర్గః శ్లోకాః ౫

—◆◆◆ శోకేనవిలపంత్యా స్సీతాయాశ్శుభనిమిత్తసంప్రాప్తిః ◆◆◆—

తథాగతాం తాం వ్యధితా మనిన్దితాం

వ్యపేతహర్షాం పరిదీనమానసామ్,

శుభాం నిమిత్తాని శుభాని భేజరే

నరం శ్రియా జుష్ట మి ప్రాపజీవినః

౧

తన్యా శ్శుభం వామ మరాలపక్ష్య

రాజీపుత్రం శుక్లవిశాలకృష్ణమ్,

ప్రాస్పదై తైకం నయనం సుకేశ్యా

మీనాపూతం పద్మ మివాభితామమ్

౨

భుజ శ్చ చార్వశ్చితిపీనపుత్తః

పరార్థ్యకాలాగురుచందనార్హః,

అను త్తమే నాధ్యుషితః ప్రియేణ

చిరేణ వామ స్సమవేపతాశు

3

గజేంద్రహస్తప్రతిమ శ్చ పీన

స్తయో ర్ద్వయో స్సంహతయో స్సుజాతః,

ప్రస్పదమానః పున రూరు రస్యా

రామం పురస్తాత్ స్థిత మాచచక్షే,

౪

శుభం పున హ్నేమసమానవర్ణ

మీపద్రజోద్వస్త మివామలాఘ్యైః,

వాస స్థి సీతాయా శ్శిఖరాగ్రదంతాః

కింశ్చి త్పుట్రసంసత చారుగాత్ర్యాః

౫

ఏతై ర్నిమిత్తై రపరైశ్చ సుభూ

స్సంబోధితా ప్రాగపి నాధుసిద్ధైః,

వాతాతపక్లాస్త మివ ప్రణప్తం
 వర్షేణ బీజం ప్రతిసజ్జహర్ష
 తస్యోః పున ర్భిమ్భఫలాధరోష్ఠం
 స్వక్షీభ్రుకేశాస్త మరాలపక్షు,
 వక్త్రం బభాసేఽసితశుక్ల దంష్ట్రం
 రాహో ర్ముఖా చ్చంద్ర ఇవ ప్రముక్తః
 నా వీతశోకా వ్యవసీతతన్ద్రీ
 శాస్తజ్వరా హర్ష వివృద్ధసత్వా,
 అశోభతాఽర్యా ఎదనేన శుక్లే
 శీతాంశునా రాత్రి రివ్రాచితేన

ఇత్యాహే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దర కాండే
 ఏ కో న త్రి ం శ స్స ర్గః

త్రింశ సర్గః శ్లోకాః ర౪.

—◆◆◆ శింశుపావృక్షస్థహనూమద్విచారః ◆◆◆—

హనుమా నపి విక్రాంత స్సర్వం శుశ్రావ త త్వత్వతః,
 సీతాయా స్త్రిజటాయా శ్చ రాక్షసీనాం చ తర్జనమ్
 అవేక్షమాణ స్తాం దేవీం దేవతా మివ నన్దనే,
 తతో బహువిధాం చింతాం చింతయామాస వానరః.
 యాం కపీనాం సహస్రాణి సుబహూ న్యయుతాని చ,
 దిక్షు సర్వాసు మార్గస్తే సేయ మాసాదితా మయా.
 చారేణ తు సుయుక్తేన శత్రో శృక్తి మవేక్షతా,
 గూఢేన చరతా తావ దవేక్షిత మిదం మయా.

రాక్షసానాం విశేష శ్చ పురీ చేయ మవేక్షితా,
 రాక్షసాధిపతే రస్య ప్రభావౌ రావణస్య చ ౫
 యుక్తం తన్యాప్రమేయస్య సర్వస త్త్వదయావతిః,
 సమాశ్వాసయితుం భార్యాం పతిదర్శనకాక్షిణీమ్ ౬
 అహ మాశ్వాసయా మ్యేనాం పూర్ణ చన్ద్రనిభాననామ్,
 అదృష్టదుఃఖాః దుఃఖార్తాః దుఃఖ స్యాన్త మగచ్ఛతీమ్. ౭
 యద్య ప్యహ మిమాం దేవీం శోకోపహతచేతనామ్,
 అనాశ్వాస్య గమిష్యామి దోషవ ద్దమనం భవేత్ ౮
 గతే హి మయి తత్రేయం రాజపుత్రీ యశస్వినీ,
 పరిత్రాణ మవిన్దన్తీ జానకీ జీవితం త్యజేత్ ౯
 మయా చ స మహాబాహుః పూర్ణ చన్ద్రనిభాననః,
 సమాశ్వాసయితుం న్యాయ్య స్సీతాదర్శనలాలసః ౧౦
 నిశాచరీణాం ప్రత్యక్ష మనర్హం చాపి భాషణమ్,
 కథం ను ఖలు కర్తవ్య మిదం కృచ్ఛ్రగతో హ్యహమ్ ౧౧
 అనేన రాత్రిశేషేణ యది నాశ్వాస్యతే మయా,
 సర్వథా నా స్తి సద్దేహః పరిత్యక్యతి జీవితమ్ ౧౨
 రామ శ్చ యది పుచ్చే న్నాం కిం మాం సీతాబ్రవీ ద్వచః,
 కి మహం తం ప్రతిబ్రూయా మనుంభాష్య సుమధ్యమామ్ ౧౩
 సీతాసద్దేశరహితం మా మిత స్త్వరయా గతమ్,
 నిర్దహేదపి కాకుత్స్థః క్రుద్ధ స్త్రీవేణ చక్షుషా. ౧౪
 యది చోద్యోజయిష్యామి భర్తారం రామకారణాత్,
 వ్యర్థ మాగమనం తస్య ససైన్యస్య భవిష్యతి ౧౫
 అస్తరం త్వహ మాసాద్య రాక్షసీనా మిహ స్థితః,
 శన్తే రాశ్వాసయిష్యామి సంతాపబహులా మిమామ్ ౧౬

అహం త్వత్తితను శ్చైవ వానరి శ్చ విశేషతః,
 వాచం చోదాహరణ్యమి మానుషీ మిహ సంస్కృతామ్ ౧౭
 యది వాచం ప్రదాన్యామి ద్విజాతి రివ సంస్కృతామ్,
 రావణం మన్యమానా మాం సీతా భీతా భవిష్యతి. ౧౮
 వానరస్య విశేషేణ కథం స్యా దభిభాషణమ్,
 అవశ్య మేవ పక్షవ్యం మానుషం వాక్య మర్థపత్ ౧౯
 మయా నాన్త్యయితుం శక్యా నాన్య ధేయ మనిన్దితా,
 సేయ మాలోక్య మే రూపం జానకీ భాషితం తథా ౨౦
 రక్షోభి న్త్రాసితా పూర్వం భూయ స్త్రినం గమిష్యతి,
 తతో జాతపరిత్రానా శబ్దం కుర్యా న్మనస్వినీ ౨౧
 జానమానా విశాలాక్షీ రావణం కామరూపిణమ్,
 సీతయా చ కృతే శిల్లే సహనా రాక్షసీగణః ౨౨
 నానాప్రహరణో ఘోర స్సమేయా దన్తకోపమః,
 తతో మాం సంపరిక్షిప్య సర్వతో విప్రతాననాః ౨౩
 ఏధే చ గ్రహణే చైవ కుర్యు ర్యత్నం మహాబలాః,
 గృహ్య శాఖాః ప్రశాఖా శ్చ స్కన్ధాం శిచ్చీత్తమశాఖినామ్
 దృష్ట్వా విపరిధావన్తం భవేయ ర్భయశశ్కితాః,
 మమ రూపం చ సంప్రేక్ష్య ఏనే విచరతో మహత్. ౨౪
 రాక్షసో భయవిత్రిస్తా భవేయ ర్వికృతాననాః,
 తతిః కుర్యు స్సమాహ్వానం రాక్షసో రక్షసా మపి ౨౫
 రాక్ష సేంద్రనియుక్తానాం రాక్ష సేంద్రనివేశనే,
 తే శూలశక్తినిస్త్రీంశవివిధాయుధవాణయః ౨౬
 అప తేయ ర్విమద్దైస్సిక్త వేగే నోద్విగ్న కారిణః,
 సురుద్ధ సై స్తు పరితో విధమ ప్రశునాం బలమ్, ౨౭

శక్నుయా న్న తు సంప్రాప్తుం పరం వారం మహోదధేః,
 మాం వా గృహ్ణీయు రాప్తుత్య ఒహవ శ్శీఘ్రగారిణః 29
 న్యా దియం చాగృహీతాథా మను చ గ్రహణం భవేత్,
 హింసాభిరుచయో హి న్య రిమాం వా జనకాత్మజామ్ 30
 విషన్నం న్యా త్తతః కార్యం రామసుగ్రీవయో రిశమ్,
 ఉద్దేశే నప్రమాదోఽస్మి న్నాక్ష సైః పరివారితే 31
 సాగరేణ పరితేష్టే గుప్తే వసతి జానకీ,
 విశస్తే వా గృహీతే వా రిశోభి ర్న్యాయ సంయుగే. 32
 నాన్యం పశ్యామి రామస్య సహాయం కార్యసాధనే,
 విమృశంశ్చ న పశ్యామి యో మాతే మయి వానరః 33
 శతయోజనవిస్తీర్ణం లఙ్ఘయేత మహోదధిమ్,
 కామం హన్తుం సమర్థోఽస్మి సహస్రాణ్యపి రక్షసామ్. 34
 న తు శత్యోమి సంప్రాప్తుం పరం వారం మహోదధేః,
 అనత్యాని చ యుద్ధాని సంశయో మే న రోచతే 35
 కశ్చ నిస్సంశయం కార్యం కుర్యాత్ ప్రాజ్ఞ స్సంశయమ్,¹
 వ్రాణత్యాగ శ్చ వై దేహ్య భవే దనభిభాషణే 36
 ఏష దోషో మహా హి న్యా న్నమ సీతాబిభాషణే,
 భూతా శ్చార్థా విపద్యస్తే దేశకాలవిరోధితాః 37
 విక్లబం దూత మాసాద్య తమ స్సూర్యోదయే యథా,
 అర్థానర్థాస్తరే బుద్ధి ర్నిశ్చితాఽపి న శోభతే 38
 యో హ్యర్థం బహుధా వేద న సమర్థోఽర్థసాధనే,
 ఘోరతయన్తి హి కార్యాణి దూతాః పణ్డితమానినః 39
 న చినశ్యే త్కథం కార్యం వైక్లబ్యం న కథం భవేత్,
 లఙ్ఘనం చ సముద్రస్య కథం ను న వృధా భవేత్. 40

కథం ను ఖలు వాక్యం నే శృణుయా నోద్విజేత వా,
 ఇతి సజ్జిన్య హనుమాం శ్చకార మతిమా న్నతిమ్ ర౧
 రామ మక్లిష్టకర్మాణా స్పృహన్త మనుకీర్తయన్,
 నై నా ముద్వేజయిష్యామి తద్బన్ధుగతమానసామ్ ర_౨
 ఇత్వోకూణాం పరిష్కన్య కామస్య విదితాత్మనః,
 శుభాని ధర్మయుక్తాని వచనాని సమర్పయన్ ర౩
 శ్రావయిష్యామి సర్వాణి మధురాం ప్రబ్రువన్ గిరమ్,
 శ్రద్ధాస్యతి యథా హీయం తథా సర్వం సమాదధే ర౪
 ఇతి స బహువిధం మహానుభావౌ
 జగతిపతేః ప్రమదా మవేక్షమాణః,
 మధుర మవితథం జగాద వాక్యం
 ద్రుమవిటాన్తర మాస్థితో హనూమాన్ ర౫

ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దర కాణ్డే

త్రింశస్సర్గః

ఏకత్రింశసర్గః స్లోకాః ౧౯౪

—◆—సీతాప్రత్యయార్థం హనుమత్కృత రామప్రశంసనమ్ —◆—

ఏవం బహువిధాం చింతాం చిన్తయిత్వా మహాకపిః,
 సంశ్రవే మధురం వాక్యం వైదేహ్య వ్యాజహర హ ౧
 రాజా దశరథో నామ రథకుజ్జరవాజిమాన్,
 పుణ్యశీలో మహాకీర్తి ర్బ్రజ రాసీ న్నహాయశాః ౨
 రాజర్షీణాం గుణశ్రేష్ఠ స్తపసా చర్షిభి స్సమః,
 చక్రవర్తికులే జాతః పురన్దరసమో బలే. 3

అహింసారతి రక్షుద్రో ఘృణీ సత్యపరాక్రమః,
ముఖ్య శ్చేత్వా కువంశస్య లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మీవర్ధనః ౪
పార్థివవ్యజ్జనై ర్యుక్తః పృథుశ్రీః పార్థివర్షభః,
పృథివ్యాం చతురంతాయాం విశ్రుత స్సుఖద స్సుఖీ ౫
తస్య పుత్రః శ్రియో జ్యేష్ఠ స్తారాధిపనిభావః,
రామో నామ విశేషజ్ఞ శ్చేష్ఠ స్సంపదనుష్కృతామ్ ౬
రక్షితా స్వస్య ధర్మస్య స్వజనస్య చ రక్షితా,
రక్షితా జీవలోకస్య ధర్మస్య చ పరస్తపః ౭
తస్య సత్యాభినందస్య పృథ్వస్య వచనా త్పితృః,
సభార్య స్సహ చ భ్రాతృ వీరః ప్రవాజితో వనమ్ ౮
తేన తత్ర మహారణ్యే మృగయాం పరిధావతా,
రాక్షసా నిహతా శృంగరా బహవః కామరూపిణః ౯
జనస్థానవధం శ్రుత్వా హతౌ చ ఖరదూషణౌ,
తత స్త్వమర్షాపహృతా జానకీ రావణేన తు ౧౦
వశ్చయిత్వా వనే రామం మృగరూపేణ మాయయా,
స మార్గమాణ స్తాం దేవీం రామ స్సీతా మనిన్దితామ్ ౧౧
ఆససాద వనే మిత్రం సుగ్రీవం నామ వానరమ్,
తత స్స వాలినం హత్వా రామః పరపురజ్ఞయః ౧౨
ప్రాయచ్ఛ త్కపిరాజ్యం త త్సుగ్రీవాయ మహాబలః,
సుగ్రీవేణాపి సన్నిష్టా హరయః కామరూపిణః. ౧౩
దిక్షు సర్వాసు తాం దేవీం విచిన్వన్తి సహస్రశః,
అహం సంపాతివచనా చ్ఛతయోజన మాయతమ్. ౧౪
అస్యా హేతో ర్విశాలాఽహ్య స్సాగరం వేగవాన్ ప్లుతః,
యథారూపాం యథావర్ణాం యథాలక్ష్మీం చ నిశ్చితామ్. ౧౫

అశ్రౌపం రాఘవ స్యాహం సేయ మాసాదితా మయా,
 విరరా మైవ ముక్త్యా ౭సా వాచం వానరపుష్పవః ౧౬
 జానకీ చాపి త చ్చ్యుత్వా నిస్కమం పరచుం గతా,
 తత స్సా వక్రకేశాంతా సుకేశీ కేశసంస్మృతమ్ ౧౭
 ఉన్నమ్య వదనం భీరు శ్శింశువావృక్ష మైక్షుతః ౪
 నిశమ్య సీతా వచనం కపే శ్చ
 దిశ శ్చ సర్వాః ప్రచిశ శ్చ వీక్ష్య,
 స్వయం ప్రహర్షం పరమం జగామ
 సర్నాత్సనా రామ మనుస్మరన్తీ. ౧౮
 నా తిర్య గూర్ధ్వం చ తథా ౭ప్యథస్తా
 స్నిరీక్షమాణా త మచిన్త్యబుద్ధిమ్,
 దదర్శ పిష్టాధిపతే రమాత్యం
 వాతాత్మజం సూర్య మిప్రాదయస్థమ్ ౧౯

ఇత్యాష్టే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే
 ఏ క త్రిం శ స్సర్గః.

ద్వాత్రింశ సర్గః శ్లోకాః ౧౪.

◆◆◆ సీతాయా హాసూమదపలోకనమ్ ◆◆◆

తత శ్శాఖాన్తరే లీనం దృష్ట్వా చలితమాచసా,
 వేష్టితార్జునవస్త్రం తం విద్యుత్సజ్జాతపిఙ్గలమ్ ౧
 నా దదర్శ కపిం తత్ర ప్రశ్రితం ప్రియవాదినమ్,
 పుల్లాశోకోత్కరాభాసం త ప్తచామిక రేక్షణమ్ ౨

మైథిలీ చిస్తయామాస విస్మయం పరమం గతా,
 అహో! భీమ మిదం రూపం వానరస్య దురాసదమ్ ౩
 దుర్నిరీక్ష మితి జ్ఞాత్వా పునరేవ ముమోహ సా,
 విలలాప భృశం సీతా కరుణం భయమోహితా ౪
 రామరామేతి దుఃఖార్తా లక్ష్మణేతి చ భామినీ,
 రురోద మధురం సీతా మంద మన్దస్వరా సతీ ౫
 సా తం దృష్ట్వా హరిశ్రేష్ఠం వినీతవ దుపస్థితమ్,
 మైథిలీ చిస్తయామాస స్వప్నోఽయ మితి భామినీ. ౬
 సా వీక్షమాణా పృథుభుగ్నవక్త్రం
 శాఖామృగేంద్రస్య యథోక్తకారమ్,
 దదర్శ పి జ్ఞాధిపతే రమాత్యం
 వాతాత్మజం బుద్ధిమతాం వరిష్ఠమ్. ౭
 సా తం సమీక్ష్యైవ భృశం విసంజ్ఞా
 గతాసుకల్పేవ బభూవ సీతా,
 చిరేణ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య భూయో
 విచిస్తయామాస విశాలనేత్రా. ౮
 స్వప్నే మయాఽయం వికృతోఽద్య దృష్ట
 శ్శాఖామృగ శ్శాస్త్రగణై ర్నిషిద్ధః,
 స్వస్యస్తు రామాయ సలక్షణాయ
 తథా పితు ర్నే జనకస్య రాజ్ఞః. ౯
 స్వప్నోఽపి నాయం న హి మే ఽస్తి నిద్రా
 శోకేన దుఃఖేన చ వీడితాయాః,
 సుఖం హి మే నాస్తి యతో ఽస్మి హీనా
 తేనేస్తుపూర్ణప్రతిమాననేన. ౧౦

రామేతి రామేతి సదైవ బుద్ధ్యా
 విచిన్త్య వాచా బ్రువతీ త మేవ,
 త స్యాసురూపాం చ కథాం త మర్థ
 మేవం ప్రపశ్యామి తథా శృణోమి ౧౧
 అహం హి తస్యాద్య మనోభవేన
 సంపీడితా తద్గతసర్వభావా,
 విచిన్తయన్తీ సతతం త మేవ
 తదైవ పశ్యామి తథా శృణోమి ౧౨
 మనోరథ సన్న్య దితి చిన్తయామి
 తథాఽపి బుద్ధ్యా చ వితర్కయామి,
 కి జ్ఞానరణం తస్య హి నాస్తి రూపం
 సువ్యక్తరూప శ్చ వద త్యయం మామ్ ౧౩
 సమోఽస్తు వాచస్పతయే సవజ్జినే
 స్వయంభువే చైవ హుతాశనాయ,
 అనేన చోక్తం యదిదం మమాగ్రతో
 వనాకనా త చ్చ తథాఽస్తు నాన్యథా ౧౪

ఇత్యాక్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే
 ద్వా త్రిం శ స్స ర్గః

త్రయోవింశత్యర్గః స్లోకాః ౩౧౪.

—◆— సీతాంప్రతి హనుమత్కృతప్రశ్నః. —◆—

సోఽవతీర్య ద్రుమాత్తస్మా ద్విద్రుమప్రతిమాననః,
 వినీతవేషః కృపణః ప్రణివ త్యోపసృత్య చ. ౧

- తా మబ్రవీ న్నహాతేజా హనుమా న్నారుతాత్మజః,
 శిర స్యజ్జలి మాధాయ సీతాం మధురయా గిరా. ౧
- హేమపద్మపలాశాక్షీ! క్లిప్తకాశేయవాసిని!,
 'దుమస్య శాఖా మాలమ్భ్య తిస్థసి త్వ మనిన్దితే! 3
- కిమర్థం తవ నేత్రాభ్యాం వారి స్రవతి శోకజమ్,
 పుణ్డరీకపలాశాభ్యాం పిప్రకీర్ణ మిమౌషకమ్ ౪
- హిరణా మసురణాం వా నాగగన్ధర్వరక్షనామ్,
 యక్షాణాం కిన్నరాణాం వా కా త్వం భవసి శోభనే! ౫
- కా త్వం భవసి రుద్రాణాం మరుతాం వా వరాహనే,
 వసూనాం వా వరారోహే! దేవతా ప్రతిభాసి మే ౬
- కిన్న చంద్రమనా హీనా పతితా విబుధాలయాత్,
 రోహిణీ జ్యోతిషాం శ్రేష్ఠా శ్రేష్ఠసర్వగుణాన్వితా. ౭
- కా త్వం భవసి కల్యాణీ! త్వ మనిన్దితలోచనే!,
 కోసా ద్వా యది వా మోహా ద్భర్తార మసితేక్షణే!, ౮
- వసిష్ఠం కోపయిత్వా త్వం నాసి కల్యా! ణ్యరన్ధ్రీ,
 కో ను పుత్రం పితా భ్రాతా భర్తా వా తే సుమధ్యమే! ౯
- ఋన్నా ల్లోకా దిముం లోకం గతం త్వ మనుశోచసి,
 రోదనా దతినిశ్శ్వాసా ద్భూమిసంస్పర్శనా దపి ౧౦
- న త్వాం దేవీ మహం మన్యే రాజ్ఞ స్సంజ్ఞావధారణాత్,
 నృజ్ఞానాని చ తే యాని లక్షణాని చ లక్షయే ౧౧
- మహిషీ భూమిపాలస్య రాజకన్యాఽసి మే మతా,
 రావణేన జనస్థానా ద్బలా దపహృతా యది. ౧౨
- సీతా త్వ మసి భద్రం తే త న్నమాఽచక్ష్య పృచ్ఛతః,
 యథా హి తవ వై దైన్యం రూపం చా ప్యతిమానుషమ్. ౧౩

తపసా చాన్వితో వేష స్త్వం రామమహిషీ ధ్రువమ్,
 సా తస్య వచనం శ్రుత్వా రామకీర్తనహరితా ౧౪
 ఉవాచ వాక్యం వై దేహీ హనూమంతం ద్రుమాశ్రితమ్,
 పృథివ్యాం రాజసింహానాం ముఖ్యస్య విదితాత్మనః ౧౫
 స్నుమా దశరథ న్యాహం శత్రుసైన్యప్రతాపినః,
 దుహితా జనక న్యాహం వై దేహస్య మహాత్మనః. ౧౬
 సీతా చ నామ నామ్నాఽహం భార్యా రామస్య ధీమతః,
 సమా ద్వాదశ త్రితాహం రాఘవస్య నివేశనే ౧౭
 భుంజానా మాచుషా నోభిగాన్ సర్వకామసమృద్ధినీ,
 తత్ర త్రయోదిశే వర్షే రాజ్యే నేష్యౌతునందనమ్ ౧౮
 అభిషేచయితుం రాజా సోపాధ్యాయః ప్రచక్రిమే,
 తస్మిన్ సంభ్రయమాణేతు రాఘవ న్యాభిషేచనే. ౧౯
 కైకేయీ నామ భర్తారం దేవీ వచన మబ్రవీత్,
 స పిబేయం స ఖాదేయం ప్రత్యహం మమ భోజనమ్. ౨౦
 ఏష మే జీవిత న్యాన్తో రామో య ద్యభిషిచ్యతే,
 యత్త దుక్తం త్వయా వాక్యం ప్రీత్యా నృపతినత్తమ! ౨౧
 తచ్చేన్న వితథం కార్యం వనం గచ్ఛతు రాఘవః,
 స రాజా సత్యవా ద్దేవ్యా పరదాన మనుస్మరన్ ౨౨
 ముమోహా వచనం శ్రుత్వా కైకేయ్యాః క్రూర మప్రియమ్,
 తతస్తు స్థవిరో రాజా సత్యే ధర్మే వ్యవస్థితః ౨౩
 జ్యేష్ఠం యశస్వినం పుత్రం రుద న్రాజ్య మయాచత,
 స పితౄ ర్వచనం శ్రీమా నభిషేకా త్వరం ప్రియమ్. ౨౪
 మననా పూర్వ మాసాద్య వాచా ప్రతిగృహీతవాన్,
 దద్యాన్న ప్రతిగృహ్ణాయాన్న బ్రూయాత్కింశ్చి దప్రియమ్

అపి జీవితహేతో ర్వా రామ సృత్యపరాక్రమః,
 స విహా యోత్తరీయాని మహాద్వాణి మహాయశాః. ౨౬
 విసృజ్య మనసా రాజ్యం జనన్యై మాం సమాదిశత్,
 నాఽహం తస్యాగ్రత స్తూర్ణం ప్రస్థితా వనచారిణీ. ౨౭
 స హి మే తేన హీనాయా వాస స్వర్గేఽపి రోచతే,
 ప్రాగేవ తు మహాభాగ స్సామిత్ర ర్నిత్రనన్దనః. ౨౮
 పూర్వజ న్యానుయాతాథే ద్రుమచీరై రిలఙ్కృతః,
 తే వయం భర్తు రాదేశం బహుమాన్య దృఢవ్రతాః. ౨౯
 ప్రవిష్టా స్సు పురా దృష్టం వనం గమ్భీరదర్శనమ్,
 వసతో దణ్డకారణ్యే తన్యాహ మమితోజసః ౩౦
 రక్షనాఽపహృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా,
 ద్వా మాసా తేన మే కాలో జీవితానుగ్రహః కృత.
 ధృష్టం ద్వాభ్యాం తు మానాభ్యాం తత స్త్యక్త్యామి జీవితమ్.

ఇత్యావే శ్రీమద్రామాయణే అదికావ్యే సుందరకాండే
 త య స్త్రింశ స్సర్గః.

చతుస్త్రింశసర్గః శ్లోకాః ౪౩.

—●—●— సీతాహనూమతోన్సంలాపః. —●—●—

తస్యా స్తద్వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్ హరియూధపః,
 దుఃఖా ద్దుఃఖాభిభూతాయా స్సాస్త్య ముత్తర మబ్రవీత్. ౧
 అహం రామస్య సదేశా ద్దేవి! దూత స్తవాఽగతిః,
 వై దేహి! కుశలీ రామ స్త్వాం చ కాశల మబ్రవీత్. ౨

యో బ్రాహ్మ మస్త్రం వేదాం శ్చ వేద వేదవిదాం వరః,
 స త్వాం దాశరథీ రామో దేవి! కాశల మబ్రవీత్ 3
 లక్ష్మణ శ్చ మహావేదా భద్రు స్తే ఽనుచరః ప్రియః,
 స్మృతవాక్ శ్లోః సస్తస్త శ్శీరసా తే ఽభివాదనమ్ 4
 సా తయోః కుశలం దేవీ నిశమ్య నరసింహయోః,
 ప్రీతినంద్యస్త్రసర్వాశ్చ హనూమ స్త మధాబ్రవీత్ 5
 కల్యాణీ ఒత గాధేయం తాకికే ప్రతిభాతి మా,
 ఏతి జీసస్త మానందో నరం నర్వశతా దపి 6
 తయా సమాగతే తస్మిన్ ప్రీతి రుత్పాదితాఽదృభతా,
 పరస్పరేణ చాఽలూఽం విశ్వస్తా తౌ ప్రచక్రతుః 7
 తస్యా స్తవ్యచనం శ్రుత్వా హనుమాక్ హరియూధపః,
 సీతాయా శ్శోకదీనాయా స్సమీప ముపచక్రమే 8
 యథాయథా సమీపం స హనూమా నుపసర్పతి,
 తథాతథా రావణం సా తం సీతా పరిశఙ్కతే 9
 అహో! ధి గ్ధుష్కృత మిదిం కథితం హి య దస్య మే,
 రూపాస్తర ముపాగమ్య స ఏవాయం హి రావణః. 10
 తా మశోకస్య శాఖాం సా విముక్త్యా శోకకర్షితా
 తస్యామే వానవద్యాశ్చే ధరణ్యాం సముపవిశత్. 11
 హనుమానః దుఃఖాంతం తాం దృష్ట్వా భయమోహితామ్,
 అవన్దత మహాబాహు స్తత స్తాం జనకాత్మజామ్. 12
 సా చైనం భయవిత్రస్తా భూయో నై వాభ్యుదై తుత,
 తం దృష్ట్వా వస్తమానం తు సీతా శశినిభానసా. 13
 అబ్రవీ ద్ద్వి ముచ్ఛ్వస్య వానరం మధురస్వరా,
 మాయాం ప్రవిష్టో మాయావీ యది త్వం రావణ స్స్వయమ్

ఉత్పాదయసి మే భూయ స్సంతాపం త న్న శోభనమ్,
 స్వం పరిత్యజ్య రూపం యః పరివాజకరూపశృత్ ౧౫
 జనస్థానే మయా దృష్ట స్త్వం స ఏవాసి రావణః,
 ఉపహసకృశాం దీనాం కామరూప! నిశాచర! ౧౬
 సంతాపయసి మాం భూయ స్సంతాపం త న్న శోభనమ్,
 అథవా నై త' దేవం హి య న్మయా పరిశక్కితమ్. ౧౭
 మనసో హి మమ ప్రీతి రుత్పన్నా తవ దర్శనాత్,
 యది రామస్య దూత స్త్వ మాగతో భద్ర మస్తు తే. ౧౮
 పృచ్ఛామి త్వాం హరిశ్రేష్ఠ! ప్రియా రామకథా హి మే,
 గుణా న్రామస్య కథయ ప్రియస్య మమ వానర! ౧౯
 చిత్తం హరసి మే శామ్య! నదీకూలం యథా రయః,
 అహో స్వప్నస్య సుఖతా యా లహ మేవం చిరాహృతా.
 ప్రేషితం నామ పశ్యామి రాఘవేణ వనోకసమ్,
 స్వప్నేఽపి యద్యహం వీరం రాఘవం సహలక్ష్మణమ్ ౨౦
 పశ్యేయం నావసీదేయం స్వప్నోఽపి మమ మత్సరీ,
 నాహం స్వప్న మిమం మన్యే స్వప్నే దృష్ట్వా హి వానరమ్.
 స శశ్యోఽభ్యుదయః ప్రాప్తం ప్రాప్త శ్చాభ్యుదయో మమ,
 కిన్ను న్నా చ్చిత్తమోహోఽయం భవే ద్వాతగతి స్త్వియమ్.
 ఉన్నాదజో వికారో వా న్నా దియం మృగతృష్ణికా,
 అథవా నాయ మున్నాదో మోహోఽపున్నాదలక్షణః. ౨౧
 సంబుధ్యే చాహ మాత్మాన మిమం చాపి వనోకసమ్,
 ఇత్యేవం బహుధా సీతా సంప్రధార్య బలాబలమ్. ౨౨
 రక్షసాం కామరూపత్వా న్నేనే తం రాక్షసాధిపమ్,
 ఏతాం బుద్ధిం తదా కృత్వా సీతా సా తనుమధ్యమా ౨౩

న ప్రతివ్యాజహః రాధ వానరం జనకాత్మజా,
 సీతాయా శ్చిన్దితం బుద్ధ్యా హనూమా న్నారుతాత్మజః ౨౭
 శ్రోత్రానుకూలై ర్వచనై స్తదా తాం సంప్రహర్షయత్,
 ఆదిత్య ఇవ తేజస్వీ లోకకాన్త శ్శశీ యథా ౨౮
 (యన్తు విగ్రహవా న్దర్శనాన్ధు సన్త్యప్రతిశ్రవః,
 పరిత్యాతా ప్రణాతా చ సర్వభూతహితే రతః ౨౯
 బలవా న్తాతరిశ్వేవ మహేంద్ర ఇవ దుర్జయః,
 రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవౌ వై శ్రవణో యథా ౩౦
 విక్రమే ణోపపన్న శ్చిన్ది యథా విష్ణు ర్నిహాయశాః,
 సత్యవాదీ మధురవా గ్దేవౌ వాచస్పతి ర్యథా ౩౧
 రూపవా న్సుభగ శ్రీమాన్ కిన్దర్ప ఇవ మూర్తిమాన్,
 స్థానక్రోధః ప్రహర్తా చ శ్రేష్ఠో లోకే మహారథః ౩౨
 బాహుచ్ఛాయా మవప్త్యా యస్య లోకా మహాత్మనః,
 దేవా ఇవ మహేంద్రస్య మోదన్తే విగతజ్వరాః ౩౩
 అపకృష్ట్యాశ్రమపదా న్మృగరూపేణ రాఘవమ్,
 శూన్యే యేనాపసీతాసి తస్య ద్రక్ష్యసి యత్ఫలమ్. ౩౪
 న చిరా ద్రావణం సఖ్యే యో వధిష్యతి వీర్యవాన్,
 రోషప్రముక్తై రిమభి ర్జ్వలద్భి రివ పావకైః. ౩౫
 తేనాహం ప్రేషితో దూత స్త్వత్సకాశ మిహ ౭గతః,
 త్వద్వియోగేన దుఃఖార్త స్స త్వాం కాశల మబ్రవీత్. ౩౬
 లక్ష్మణ శ్చ మహాతేజా సుమిత్రానన్దవర్ధనః,
 అభివాద్య మహాబాహు స్స త్వాం కాశల మబ్రవీత్. ౩౭
 రామస్య చ సఖా దేవి! సుగ్రీవో నామ వానరః,
 రాజా వానరముఖ్యానాం స త్వాం కాశల మబ్రవీత్. ౩౮

చిత్త్యం స్మరతి రామ స్త్వాం సుగ్రీవ స్సహలక్షణః,
 విష్ణౌ జీవసి వై దేహీ! రాక్షసీవశ మూగతా. ౩౯
 న చిరా ద్ద్రత్యసే రామం లక్షణం చ మహాబలమ్,
 మధ్యే వానరకోటినాం సుగ్రీవం చామితౌజసమ్. ౪౦
 లహం సుగ్రీవసచిప్రా హనుమా న్నామ వానరః,
 ప్రవిశ్య నగరీం లఙ్కాం లఙ్ఘయిత్వా మహోదధిమ్. ౪౧
 కృత్వా మూర్ధ్ని పదన్యాసం రావణస్య దురాత్మనః,
 త్వాం ద్రష్టృ ముపయాతోఽహం సమాశ్రిత్య పరాక్రమమ్.
 నాహ మస్మి తథా దేవి! యథా మా మవగచ్ఛసి,
 నిశఙ్కా త్యజ్యతా మేషా శ్రద్ధత్స్వి వదతో మమ. ౪౩

ఇత్యురే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
 చ తు స్త్రిం శ స్స ర్గః.

పశ్చత్తింశసర్గః శ్లోకాః ౮౯.

హనుమంతప్రతి సీతాయాః ప్రశ్నః.

తాం తు రామకథాం శ్రుత్వా వై దేహీ వానర్షభాత్,
 ఉవాచ వచనం నా స్త్వ మిదం మధురయా గిగా. ౧
 క్వ తే రామేణ సంసర్గః కథం జానాసి లక్షణమ్,
 వానరాణాం నరాణాం చ కథ మాసీ త్సమాగమః. ౨
 యాని రామస్య లింగాని లక్షణస్య చ వానర!,
 తాని భూయ స్సమాచక్ష్వ న మాం శోక స్సమావిశేత్. ౩
 కీదృశం తస్య సంస్థానం రూపం రామస్య కీదృశమ్,
 కథ మూయా కథం బాహూ లక్షణస్య చ శంస మే. ౪

ఏవ ముక్త స్తు వై దేహ్య హనూమా న్నారితాత్మజః,
 తతో రామం యథాతత్త్వ మాఖ్యాతు ముపచక్రమే. ౫
 జానన్తీ బత దిప్త్యా మాం వై దేహి! పరిపృచ్ఛసి,
 భర్తుః కమలపత్రాక్షీ! సంస్థానం లక్ష్మణస్య చ. ౬
 యాని రామస్య చిహ్నాని లక్ష్మణస్య చ యాని వై,
 లక్ష్మీతాని విశాలాక్షీ! వదత శృణు తాని మే ౭
 రామః కమలపత్రాక్ష స్సర్వసత్త్వమనోహరః,
 రూపదాక్షిణ్యసంపన్నః ప్రసూతో జనకాత్మజే! ౮
 తేజసా ౭౭దిత్యసజ్గాశః క్షమయా పృథివీసమః,
 బృహస్పతిసమో బుద్ధ్యా యశసా వాసవోపమః. ౯
 రక్షితా జీవలోకస్య స్వజన న్యాభిరక్షితా,
 రక్షితా స్వస్య వృత్తస్య ధర్మస్య చ పతన్తపః ౧౦
 రామో భామిని! లోకస్య చాతుర్వర్ణ్యస్య రక్షితా,
 మర్యాదానాం చ లోకస్య కర్తా కారయితా చ సః ౧౧
 అర్చిష్ఠా నర్చితో ౭త్యర్థం బ్రహ్మచర్యవ్రతే స్థితః,
 సాధూనా ముపకారజ్ఞః ప్రచారిజ్ఞ శ్చ కర్మణామ్ ౧౨
 రాజవిద్యావినీత శ్చ బ్రాహ్మణానా ముపాసితా,
 శ్రుతవాక్ శీలసమ్మనో వినీత శ్చ పరన్తపః ౧౩
 యజుర్వేదవినీత శ్చ వేదవిద్భి స్సుపూజితః,
 ధనుర్వేదే చ వేదేషు వేదాన్లేషు చ నిష్ఠితః ౧౪
 విపులాంసో మహాబాహుః కమ్బుగ్రీవ శ్శుభాననః,
 గూఢజత్రు స్సుతామ్రాక్షో రామో దేవి! జనైశ్శృతః ౧౫
 దుష్టుభిష్వననిరోప స్నిగ్ధవర్ణః ప్రతాపవాక్,
 సమ స్సమవిభక్తాజ్ఞో వర్ణం శ్యామం సమాశ్రితః. ౧౬

త్రిస్థిర స్త్రీప్రలమ్బ శ్చ త్రిసమ స్త్రీషు చోన్నతః,
 త్రితామ్ర స్త్రీషు చ స్నిగ్ధో గమ్భీర స్త్రీషు నిర్విశేః ౧౮
 త్రివలీవాం స్త్ర్యవసత శ్చతుర్వర్తిజః స్త్రీశ్చైవ వాక్,
 చతుష్కల శ్చతుర్జేఖ శ్చతుష్కిన్సు శ్చతుస్సమః ౧౯
 చతుర్దశ సమద్వంద శ్చతుర్దంప్ర శ్చతుర్గతిః,
 మహాప్రహనునాన శ్చ పంచస్థితోఽప్తనంశవాక్ ౨౦
 దశపద్మో దశబృహ త్త్రిభి ర్వాప్యో ద్విశుక్లవాక్,
 షడున్నతో నవతను స్త్రీభి ర్వాప్యోఽతి రాఘవః ౨౧
 సత్యధర్మపర శ్రీమాన్ సంగ్రహానుగ్రహే రతః,
 దేశకాలవిభాగజ్ఞ సర్వలోకప్రియంవదః ౨౨
 భ్రాతా చ తస్య ద్వైమాత్ర స్సామిత్ర రిషరాజితః,
 అనురాగేణ రూపేణ గుణైశ్చైవ తథావిధః ౨౩
 తా పుభౌ నరశాద్దూతౌ త్వద్దర్శనసముత్సుకౌ,
 విచిన్వంతౌ మహీం కృత్వాన్మ మస్మాభి రభినజ్ఞతౌ ౨౪
 త్వా మేవ మార్గమాశౌ తౌ విచరంతౌ వసున్ధరామ్,
 దదర్శతు ర్మృగపతిం పూర్వజే నావరోపితమ్ ౨౫
 ఋశ్యమూకస్య పృష్ఠే తు బహుపాదపసంక్కులే,
 భ్రాతు ర్భయార్త మాసీనం సుగ్రీవం ప్రియదర్శనమ్ ౨౬
 వయ స్తు హరిరాజం తం సుగ్రీవం సత్యసన్గరమ్,
 పరిచర్యాస్మహే రాజ్యా త్పూర్వజే నావరోపితమ్ ౨౭
 తత స్తా చీరవసనౌ ధనుఃప్రవరపాణినౌ,
 ఋశ్యమూకస్య శైలస్య రమ్యం దేశ మునాగతౌ ౨౮
 స తౌ దృష్ట్వా నరవ్యాఘ్రౌ ధన్వినౌ వానరర్షభః,
 అవస్తుతో గిరే స్తస్య శిఖరం భయమోహితః ౨౯

తత స్స శిఖరే తస్మిన్ వానరేన్ద్రో వ్యసస్థితః,
 తయో స్సమీపం మామేవ ప్రేషయామాన సత్పరమ్. ౨౯
 తా వహం పురుషవ్యాఘ్రకా సుగ్రీవచనా త్వభూ,
 రూపలక్షణసమ్మన్నా కృతాజ్ఞలి రుపస్థితః 30
 తౌ పరిజ్ఞాతతత్త్వాణా మయా ప్రీతినమన్వితౌ,
 పృష్ఠ మార్కోప్య తం దేశం ప్రాపితౌ పురుషర్షభా 31
 నివేదితౌ చ తత్త్వేన సుగ్రీవాయ మహాత్మనే.
 తయో రన్యోన్యసల్లాపా ద్భృశం ప్రీతి రజాయత. 32
 తత స్తా ప్రీతినమ్మన్నా హరీశ్వర నరేశ్వరా,
 పరస్పరకృతాశ్వాసా కిధయా పూర్వసృత్తయా. 33
 తత స్స సా న్ద్వయామాన సుగ్రీవం లక్ష్మణాగ్రజః,
 స్త్రీహేతో ర్వాలినా భ్రాతౌ నిరస్త మురుతేజనా 34
 తత స్త్వన్నాశజం శోకం రామ స్యాక్లిప్తకర్మణః,
 లక్ష్మణో వానరేంద్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవేదయత్ 35
 స శ్రుత్వా వానరేన్ద్రః స్తు లక్ష్మణే నేరితం వచః,
 తదాఽఽసీ నిష్క్రభోఽత్యర్థం *గ్రహగ్రస్త ఇవాంశుమాన్
 తత స్త్వద్దాత్రశోభీని రక్షనా హ్రియమాణయా,
 యా న్యాభరణజాలాని పాతితాని మహీతలే. 36
 తాని సర్వాణి రామాయ ఆనీయ హరియూధపాః,
 సంహృష్టా దర్శయామాసు ర్గతిం +తు న విదు స్తవ. 37
 తాని రామాయ దత్తాని మయై పౌపహృతాని చ,
 స్వనవ స్త్యనకీర్ణాని తస్మి నిగతచేతసి 38

- తా న్యజ్ఞే దర్శనీయాని కృత్వా ఒహువిధం తన,
తేన దేవప్రకాశేన దేవేన పరిదేవితిమ్ ౪౦
- పశ్యత స్తాని రుదత స్తామ్యతి శ్చ పునఃపునః,
ప్రాదీపయ ద్దాశరథే స్తాని శోకహుతాశనమ్ ౪౧
- శయితం చ చిరం తేన దుఃఖాక్తేన మహత్త్వినా,
మయాఽపి వివిధై ర్వాక్తైః కృచ్ఛాన్ దుఃఖాపితః పునః
తాని దృష్ట్వా మహాబాహు ర్గర్భయిత్వా ముహుః క్షుహుః,
రాఘవ స్సహాసామిత్రి సుగ్రీవే సంన్యపదయత్ ౪౩
- స తవాదర్శనా దార్యే రాఘవః పరితప్యతే,
మహతా జ్వలతా నిత్య మగ్నినే వాగ్విప్రతః ౪౪
- త్వత్కృతే త మనిద్రా చ శోక శ్చింతా చ రాఘవమ్,
తాపయన్తి మహాత్మాన మగ్న్యగార మివాగ్నయః. ౪౫
- తవాదర్శనశోకేన రాఘవః ప్రవిచాల్యతే,
మహతా భూమిక మ్పేన మహా నివ శిలోచ్ఛయః ౪౬
- కాననాని సురమ్యాణి నదీః ప్రసవణాని చ,
చరన్తు రతి మాప్నోభి త్వా మపశ్యన్తుపాత్మజే! ౪౭
- స త్వాం మనుజశార్దూలః క్షీప్రం పాప్స్యతి రాఘవః,
సమిత్రబాన్ధవం హత్వా రావణం జనకాత్మజే! ౪౮
- సహితౌ రామసుగ్రీవా వృభా వకురుతాం తదా,
సమయం వాలినం హన్తుం తవ చాన్వేషణం తదా. ౪౯
- తత స్తాభ్యాం కుమారాభ్యాం వీరాభ్యాం స హరీశ్వరః,
కిష్కిన్ధాం సముపాగమ్య వాలీ యద్ధే నివాతితిః ౫౦
- తతో నిహత్య తరసా రామో వాలిన మాహవే,
సర్వర్ష హరిసజ్ఞానాం సుగ్రీవ మకరో త్పతిమ్. ౫౧

రామసుగ్రీవయో రైత్యం దేవ్యేవం సమజాయత,
 హనూమంతం చ మాం విద్ధి తదౌర్ధూర్ధ్వత మిహాగతమ్.
 స్వరాజ్యం ప్రాప్య సుగ్రీవ స్సమానీయ హరీశ్వరాన్,
 త్విదగ్ధం ప్రేషయామాస దిశో దశ మహాబలాన్. ౫౩
 అదిష్టా వానరేంద్రేణ సుగ్రీవేణ మహాజనా,
 అద్రిరాజప్రతీకాశా స్సర్వతః స్థితా మహీమ్ ౫౪
 తత స్తే మార్గమాణా మై సుగ్రీవ వచనాతురాః,
 చరన్తి వసుధాం కృత్వాన్యం వయ మన్యే చ వానరాః ౫౫
 అజ్ఞదో నామ లక్ష్మీవాన్ వాలిసూను ర్నహాబలః,
 ప్రస్థితః కపిశార్దుల స్త్రైభాగబలసంయుతః ౫౬
 తేషాం నో విప్రణిష్టానాం విధ్యే పర్వతస త్తమే,
 భృశం శోకపరీతానా మహంరాత్రగణా గతాః ౫౭
 తే వయం కార్యమైరాశ్యా త్కాల న్యాతిక్రమేణ చ,
 భయా చ్ఛ కపిరాజస్య ప్రాణాం స్త్యక్తుం వ్యవస్థితాః. ౫౮
 విచిత్త్య వనదుర్గాణి గిరిప్రస్రవణాని చ,
 అనానాద్య పదం దేవ్యాః ప్రాణాం స్త్యక్తుం సముద్యతాః
 దృష్ట్వా ప్రాయోపవిష్టాం శ్చ సర్వాన్ వానరపుష్కవాన్,
 భృశం శోకార్ణవే మగ్నః పర్యదేవయ ద్జడః ౬౦
 తవ నాశం చ మైదేహి! వాలిన శ్చ వధం తథా,
 ప్రాయోపవేశ మన్నాకం మరణం చ జటాయుషః ౬౧
 తేషాం స స్సాన్నిమిసదైశాన్నిరాశానాం ముమూర్షతామ్,
 కార్యహేతో రివాఽయాత శ్శకుని ర్వీర్యవాన్ మహాన్ ౬౨
 గృధ్రరాజస్య సోదర్య స్సమ్పాతి రామ గృధ్రరాట్,
 శ్రుత్వా భ్రాతృవధం కోపా దివం వచన మబ్రవీత్. ౬౩

- యవీయా స్కేన మే భ్రాతా హతః క్వ చ నిపాతితః,
 ఏత దాఖ్యాతు మిచ్ఛామి భవద్భి ర్వానరో త్తమాః. ౬౮
- అజ్ఞదో ఒకథయ త్తస్య జనన్థానే మహ ద్వధమ్,
 రక్షసా బీమరూపేణ త్వా ముద్దిశ్య యథాతథమ్. ౬౯
- జటాయుషో వధం శ్రుత్వా దుఃఖిత స్సోఒరుచాత్మజః,
 త్వాం శశంస వరాహోహే । వన స్తీం రావణాలయే. ౭౦
- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సమ్పాతేః ప్రీతివర్ధనమ్,
 అజ్ఞదప్రముఖా స్తూర్ణం తత స్సంప్రస్థితా వయమ్. ౭౧
- విధ్యా దుత్థాయ సంప్రాప్తా *స్నాగర న్యాస్త ముత్తరమ్,
 త్వద్దర్శనకృతోత్సాహో హృష్టా సుష్టాః స్లవజ్గమాః. ౭౨
- అజ్ఞదప్రముఖా స్సర్వే వేలోచా స్త ముపశ్చితాః,
 చింతాం జగ్ముః పున ర్భీతా స్త్వద్దర్శనసముత్సుకాః ౭౩
- అథాహం హరిసైన్యస్య సాగరం ప్రేక్ష్య నీడతః,
 వ్యవదూయ భయం తీవ్రం యోజనానాం శతం ప్లుతః. ౭౪
- లఙ్కా చాపి మయా రాత్రౌ ప్రవిష్టా రాక్షసాకులా,
 రావణ శ్చ మయా దృష్ట స్త్యం చ శోకపరిప్లుతా. ౭౫
- ఏత త్రై సర్వ మాఖ్యాతం యథావృత్త మనిద్ధితే,
 అభిభాషస్వ మాం దేవి! దూతో దాశరథే రహమ్ ౭౬
- తం మాం రామకృతోద్యోగం త్వన్నిమిత్త మిహఒగతమ్,
 సుగ్రీవసచివం దేవి! బుధ్యస్వ పవనాత్మజమ్. ౭౭
- క్షశలీ తవ కాకుత్స్థ స్సర్వశస్త్రభృతాం వరః,
 గురో రారాధనే యుక్తో లక్షణ శ్చ సులక్షణః ౭౮

తస్య వీర్యవతో దేవి! భర్తు న్నవ హితే రతః,
 అహ మేక స్తు సంప్రాప్త స్సుగ్రీవవచనా దిహ 2౫
 మయేయ మసహాయేన చరతా కానురూపిణా,
 దక్షిణా ది గనుక్రాంతా త్వన్మౌగవిచయైషిణా 2౬
 దిష్ట్యాఽహం హరిసైన్యానాం త్వన్నాశ మనుశోచతామ్,
 అపనేష్యామి సంతాపం తవాభిగమశంసనాత్ 2౭
 దిష్ట్యా హి మమ న వ్యర్థం దేవి! నాగరలజ్ఘనమ్,
 ప్రాప్స్య మ్యహ మిదం దిష్ట్యా త్వద్గృహకృతం యశః 2౮
 రాఘవ శ్చ మహావీర్యః క్షిప్రం త్వా మభిపత్స్యతే,
 సమితభాన్ధవం హత్వా రావణం రాక్షసాధిపమ్ 2౯
 మాల్యవా న్నామ వై దేహి! గిరీశా ముత్తమో గిరిః,
 తతో గచ్ఛతి గోకర్ణం పర్వతం కేసరీ హరిః ౩౦
 స చ దేవర్షిభి ర్దిష్టః పితా మమ మహాకపిః,
 తీర్థే నదీపతేః పుణ్యే శమృద్ధసాదన ముద్ధరత్ ౩౧
 తస్యాహం హరిణః క్షేత్రే జాతో వాతేన మైథిలి,
 హనుమా నితి విఖ్యాతో లోకే స్వేనైవ కర్మణా. ౩౨
 విశ్వాసార్థం తు వై దేహి! భర్తు రుక్తా మయా గుణాః,
 అచిరా ద్రాఘవో దేవి! త్వా మితో నయితాఽనఘే. ౩౩
 ఏవం విశ్వాసితా సీతా హేతుభి శ్శృంకకర్మితా,
 ఉపపన్నై రభిజ్ఞానై ర్దుతం త మవగచ్ఛతి. ౩౪
 అతులం చ గతా హర్షం ప్రహర్షేణ చ జానకీ,
 నేత్రాభ్యాం వక్రపత్నోభ్యాం ముమోచాఽనన్దజం జలమ్.
 చారు తద్వదనం తస్యా స్త్రామశుక్లాయ తేక్షణమ్,
 అశోభత విశాలాక్ష్యో రాహుముక్త ఇమోడురాట్. ౩౬

హనుమస్తా కపిం వ్యక్తం మన్యతే నాన్యధేతి సా,
 అధోవాచ హనూమాం స్తా ముత్తరం ప్రియదర్శనామ్ ౮౭
 ఏత త్తే సర్వ మాఖ్యాతం సమాశ్వాసిహి మైథిలి,
 కిం కరోమి కథం వా తే రోచతే ప్రతియా మ్యహమ్ ౮౮
 హతే అసురే సంయతి శమ్భుసాదనే
 కపిప్రవీరేణ మహర్షి చోదనాత్,
 తితో అస్మి వాయుప్రభ శ్రా హి మైథిలి
 ప్రభావత స్తత్ప్రతిమ శ్చ వానరః ౮౯

ఇత్యాపి శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుస్తరకాణ్డ
 ప ఞ్చ త్రింశ సర్గః.

షట్త్రింశసర్గః — స్లోకాః ౪౭

—◆◆◆ రామనామాజ్ఞితాజ్ఞులీయకప్రదానమ్ ◆◆◆—

భూయ ఏవ మహాతేజా హనూమా న్దాగుతాత్మజః,
 అబ్రవీ త్ప్రశ్రితం వాక్యం సీతాప్రత్యయకారణాత్. ౧
 వానరోఽహం మహాభాగే! దూతో రామస్య ధీమతః,
 రామనామాజ్ఞితం చేదం పశ్య దేవ్యజ్ఞులీయకమ్ ౨
 ప్రత్యయార్థం తవాఽనీతం తేన దత్తం మహాత్మనా,
 సమాశ్వాసిహి భద్రం తే ఖీణదుఃఖఫలా హ్యసి. ౩
 గృహీత్వా ప్రేక్షమాణా సా భర్తుః కరవిభూషణమ్,
 భర్తార మివ సంప్రాప్తా జానకీ ముదితాభవత్. ౪

చారు తద్వదనం తస్యా స్తామ్రశుక్లాయ తేక్షణమ్,
అశోభత విశాలాఘ్నో రాహుముక్త ఇమ్రాడురాట్. ౫

తత స్సా హీమతీ బాలా భర్తృసదేశహర్షితా,
పరితుష్టా ప్రియం కృత్వా ప్రశశంస మహాకపిమ్. ౬

విక్రాంత స్త్వం సమర్థ స్త్వం ప్రాజ్ఞ స్త్వం షానరోత్తమ!,
యేనేదం రాక్షసపదం త్వయైకేన ప్రధర్షితమ్ ౭

శతయోజనవిస్తీర్ణ స్సాగరో మకరాలయః,
విక్రమశ్లాఘనీయేన క్రమతా గోష్పదీకృతః. ౮

న హి త్వాం ప్రాకృతం మన్యే వానరం వానరర్షభ!,
యస్య తే నాస్తి సన్త్రాసో రావణా న్నాపి సంభ్రమః. ౯

అర్హసే చ కపిశ్రేష్ఠ! మయా సమభిభాషితుమ్,
యద్యపి ప్రేషిత స్తేన రామేణ విదితాత్మనా ౧౦

ప్రేషయిష్యతి దుర్యో రామో న హ్యపరీక్షితమ్,
పరాక్రమ మవిజ్ఞాయ మత్సకాశం విశేషతః ౧౧

దిష్ట్యా చ కుశలీ రామో ధర్మాత్మా సత్యసజ్జరః,
లక్ష్మణ శ్చ మహాతేజా సుమిత్రానందవర్ధనః ౧౨

కుశలీ యది కాకుత్స్థః కిన్ను నాగరమేఘలామ్,
మహీం దహతి కోపేన యుగాంతాగ్ని రిమ్రాత్థితః. ౧౩

అథవా శక్తిమంతా తౌ సురాణా మపి నిగ్రహే,
మమైవ తు న ద్దుఃఖానా మస్తి మన్యే విపర్యయః. ౧౪

కచ్చిన్న వ్యధితో రామః కచ్చిన్న పరితప్యతే,
ఉత్తరాణి చ కార్ధాణి కురుతే పురుషోత్తమః. ౧౫

- కచ్చి న్ను దీన స్సంభ్రాంతః కార్యేషు చ న ముహ్యతి,
కచ్చి త్పురుషకారాణి కురుతే నృపతే న్సుతః. ౧౬
- ద్వివిధం త్రివిధోపాయ ముపాయ మపి సేవతే,
విజిగీషు న్సుహృత్కచ్చి నిగ్రతేషు చ పరస్తపః. ౧౭
- కచ్చి నిగ్రతాణి లభతే మిత్రైశ్చాపి పృథిగమ్యతే,
కచ్చి త్కల్యాణమిత్ర శ్చ మిత్రైశ్చాపి పురస్కృతః ౧౮
- కచ్చి దాశాస్తి దేవానాం ప్రనాదం పార్థివాత్సృజః,
కచ్చి త్పురుషకారం చ దైవం చ ప్రతిపద్యతే ౧౯
- కచ్చి న్ను విగతస్నేహః ప్రవానా న్నయి రాఘవః,
కచ్చి న్నాం వ్యసనా దన్తా నోక్ష్యిష్యతి వానర! ౨౦
- సుఖానా ముచితో నిత్య మసుఖానా మనౌచితః,
దుఃఖ ముత్తర మాసాద్య కచ్చి ద్రామో న సీదతి. ౨౧
- కాసల్యాయాస్తథా కచ్చి త్సుమిత్రాయా స్తథైవ చ,
అభీక్షం శ్రూయతే కచ్చి త్కుశలం భరతస్య చ ౨౨
- మన్నిమిత్రేన మాన్వీకృత కచ్చి చ్చేకేన రాఘవః,
కచ్చి న్నాన్యమనా రామః కచ్చి న్నాం తారయిష్యతి. ౨౩
- కచ్చి దక్షాహిణీం భీమాం భరతో భ్రాతృవత్సలః,
ధ్వజినిం మన్త్రిభి ర్దుష్టాం ప్రేషయిష్యతి మత్కృతే. ౨౪
- వానరాధిపతి శ్రీమూక సుగ్రీవః కచ్చి దేష్యతి,
మత్కృతే హరిభి ర్వీరై ర్వృతో దస్తనఖాయుధైః ౨౫
- కచ్చి చ్చ లక్షణ శూర సుమిత్రానస్తవర్ధనః,
అస్త్రవి చ్చరణాలేన రాక్షసా నివధయిష్యతి. ౨౬
- రాద్రేణ కచ్చి దస్త్రేణ జ్వలతా నిహతం రణే,
ద్రక్ష్యో మ్యల్పేన కాలేన రావణం ససుహృజ్జనమ్. ౨౭

కచ్చి స్మ త ద్ధేమసమానవర్ణం
తస్యాఽననం పద్మసమానగర్భి,
మయా వినా శుష్యతి శోకదీనం
జలక్షయే పద్మ మివాఽతపేన

౨౮

ధర్మాపదేశా త్యజత శ్చ రాజ్యం
మా జ్ఞాప్యరణ్యం నయతః పదాతిమ్,
నాసీ ద్వ్యధా యస్య న భీ ర్ష శోకః
కచ్చి చ్చ ధైర్యం హృదయే కరోతి
న చాస్య మాతా న పితా న చాస్య
స్నేహా ద్విశిష్టోఽస్తి మయా సమో వా,
తావ త్త్వహం దూత! జిజీవిషేయం

౨౯

యావ త్ప్రవృత్తిం శృణుయాం ప్రియస్య.

౩౦

ఇతీవ దేవీ వచనం మహాగ్ధం
తం వానరేంద్రం మధురాథ ముక్త్యా,
శ్రోతుం పున స్తస్య వచోఽభిరామం
రామార్థయు క్తం విరరామ రామా

౩౧

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా మారుతి ర్భీమవిక్రమః,
శిర స్యజ్జలి మాధాయ వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్
న త్వా మిహస్థాం జానీతే రామః కమలలోచనే!,
తేన త్వాం నానయ త్యాశు శచీమివ పురందరః

౩౨

౩౩

శ్రుత్వైవ తు వచో మహ్యం క్షీప్ర మేష్యతి రాఘవః,
చమూం ప్రకర్ష న్నహతీం హర్యృక్షగణసమ్మూలామ్.

౩౪

విప్రమృయిత్యా బాణౌఘై రక్షోభ్యం వరుణాలయమ్,
కరిష్యతి పురీం లక్ష్మణం కాకుత్స్థ శ్శాన్తరాక్షసామ్.

౩౫

- తత్ర యద్యస్తరా మృత్యు ర్యది దేవా స్సహసురాః,
 స్థాస్యన్తి పథి రామస్య స తా నపి వధిష్యతి. ౩౬
- తివాదర్యనజేనాఽర్యే! శోకేన స పరిపుతః,
 స శర్మ లభతే రామ స్సింహార్జిత ఇవ ద్విపః. ౩౭
- మలయేన చ విధ్యేన మేరుణా మన్దరేణ చ,
 దద్దురేణ చ తే దేవి! శపే మూలఫలేన చ ౩౮
- యథా సునయనం ఎల్లు బిమ్బాబ్జం చారుకుణ్డలమ్,
 ముఖం ద్రక్ష్యసి రామస్య పూర్ణ చంద్ర మివ్రాచితమ్. ౩౯
- క్షీప్రం ద్రక్ష్యసి వై దేహి! రామం ప్రసవణే గిరౌ,
 శతక్రతు మివాఽసీనం నాకప్యషస్య మూర్ధని. ౪౦
- స మాంసం రాఘవౌ భుక్త్యే న చాపి మధు సేవతే,
 వన్యం సువిహితం నిత్యం భక్త మశ్నాతి పశ్చిమమ్ ౪౧
- నైవ దంశా న్న మశకా న్న కీటా న్న సరిశృపాః,
 రాఘవౌఽపనయే ద్దాత్రా త్వద్దతే నాన్తరాత్మనా. ౪౨
- నిత్యం ధ్యానపరో రామో నిత్యం శోకపరాయణః,
 నాస్య చ్ఛిన్నయతే కించి త్స తు కామవశం గతః ౪౩
- అనిద్ర స్మతతం రామ స్సుప్తోఽపి చ నరోత్తమః,
 సీతేతి మధురాం వాణీం వ్యాహర స్పృతిబుధ్యతే ౪౪
- దృష్ట్వా ఫలం వా పుష్పం వా యద్వాఽన్య త్సుమనోహరమ్,
 బహుశో హా! ప్రియేత్యేవం శ్వసం స్త్వా మభిభాషతే. ౪౫
- స దేవి! నిత్యం పరితప్యమాన
 స్త్వామేవ సీతే త్యభిభాషమాణః,
 శృతవ్రతో రాజసుతో మహాత్మా
 తవైవ లాభాయ కృతప్రయత్నః. ౪౬

సా రామసక్కిర్తనవీతశోకా
 రామస్య శోకేన సమానశోకా,
 శరన్నుభే సామృద్ధశేషచన్ద్రా
 నిశేవ వై దేహసుతా భూవ.

౪౭

ఇత్యాపి శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
 పత్రింశస్సర్గః

సప్తత్రింశసర్గః — శ్లోకాః ౬౬

—◆◆◆ సీతాయా హనుమంతం ప్రత్యుక్తిః ◆◆◆—

సీతా తద్వచనం శ్రుత్వా పూర్ణచంద్రనిభాననా,
 హనుమంత మువాచేదం ధర్మార్థసహితం వచః ౧
 అమృతం విషసంసృష్టం త్వయా వానర! భాషితమ్,
 యచ్ఛ నాన్యమనా రామో యచ్ఛ శోకపరాయణః ౨
 ఐశ్వర్యే వా సువిస్తీర్ణే వ్యసనే వా సుదారుణే,
 రజ్జ్వేన పురుషం బద్ధ్వా కృతాంతః పరికర్షతి ౩
 విధి ర్హున మసంహర్యః ప్రాణినాం ప్లవగోత్తమ!,
 సౌఖ్యత్రిం మాం చ రామం చ వ్యసనైః పశ్య మోహితాః.
 శోక స్యాస్య కదా పారం రాఘవైఽధిగమిష్యతి,
 ప్లవమానః పరిశ్రాంతో హతనౌ స్సాగరే యథా ౪
 రాక్షసానాం వధం కృత్వా సూర్యుత్వా చ రావణమ్,
 లక్ష్మీ మున్నూలితాం కృత్వా కదా ద్రక్ష్యతి మాం పతిః ౫
 స వాచ్య స్సత్త్వర స్వేతి యావ దేవ స పూర్వతే,
 అయం సంవత్సరః కాలస్తావద్ధి మమ జీవితమ్. ౬

వర్తతే దశమో మాసో ద్వా తు శేషోష్ఠవజ్రమ!,
 రావణేన నృశంసేన సమయో యః కృతో మమ. ౮
 విభీషణేన చ భ్రాత్రా మమ నిర్యాతనం ప్రతి,
 అనుసీతస ప్రయత్నేన న చ త త్కురుతే మతిమ్ ౯
 మమ ప్రతిప్రదానం హి రావణస్య న రోచతే,
 రావణం మార్గతే సత్త్వే మృత్యుః కాలవశం గతమ్ ౧౦
 జ్యేష్ఠా కన్యా నలా నామ విభీషణసుతా కపి!,
 తయా మమేద మాఖ్యాతం మాత్రా ప్రహితయా స్వయమ్.
 అసంశయం హరిశ్రేష్ఠ! క్షీప్రం మాం వ్రాప్స్యతే పతిః,
 అస్తరాత్నా హి మే శుద్ధస్తస్మిం శ్చ బహుశా గుణాః ౧౧
 ఉత్సాహః పారుషం సత్త్వ మానృశంస్యం కృతజ్ఞతా,
 విక్రమ శ్చ ప్రభావ శ్చ సన్తి వాసర! రాఘవే ౧౩
 చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం జఘాన యః,
 జనస్థానే వినా భ్రాత్రా శత్రున క స్తస్య నోద్విజేత్. ౧౪
 న స శక్య స్తులయితుం వ్యసనైః పురుషర్షభః,
 అహం తస్య ప్రభావజ్ఞా శక్రస్యేవ పులోమజా. ౧౫
 శరజాలాంశుమా ఇచ్ఛారః కపి! రామదివాకరః,
 శత్రురక్షోమయం తోయ ముపశోషం నయిష్యతి ౧౬
 ఇతి సజ్జల్పమానాం తాం రామాథే శోకకర్షితామ్,
 అశ్రుసంపూర్ణనయనా మువాచ వచనం కపిః ౧౭
 శ్రుత్వైవ తు వచో మహ్యం క్షీప్ర మేష్యతి రాఘవః,
 చమాం ప్రకర్ష న్నహతీం హర్షృత్ గణసంక్కులామ్ ౧౮
 అథవా మోచయిష్యామి త్వా మదైవ వరాసనే!,
 అస్మా ద్దుఃఖా దుపారోహ మమ పృష్ఠ మనిద్ధితే!. ౧౯

త్వాం తు పృష్ఠగతాం కృత్వా సస్తరిష్యామి సాగరమ్,
 శక్తిరస్తిహి మే పౌఢుం లజ్జామపి సరావణామ్ ॥ ౨౦ ॥
 అహం ప్రప్రవణస్థాయ రాఘవా యాద్య మైధిలీ,
 ప్రాపయిష్యామి శక్రాయ హవ్యం హుత మివానలః ॥ ౨౧ ॥
 ద్రక్ష్య స్యద్యైవ వై దేహి! రాఘవం సహలక్ష్మణమ్,
 వ్యవనాయసమాయుక్తం విష్ణుం దైత్యవధే యథా ॥ ౨౨ ॥
 త్వద్దర్శనకృతోత్సాహ మాశ్రమన్థం మహాబలమ్,
 పురస్తర మివాఽసీనం నాగరాజస్య మూర్ధని ॥ ౨౩ ॥
 పృష్ఠ మారోహ మే దేవి! మా వికాఙ్క్ష్య స్వ శోభనే!,
 యోగ మన్విచ్ఛ రామేణ శశాఙ్క్షే నేవ రోహిణీ ॥ ౨౪ ॥
 కథయస్తీవ చంద్రేణ సూర్యేణ చ మహార్చిషా,
 మత్ప్రప్త మధిరుహ్య త్వం తరాఽకాశమహాగ్నవౌ ॥ ౨౫ ॥
 సహి మే సంప్రయాతస్య త్వా మితో నయతోఽగ్నినే!,
 అనుగన్తుం గతిం శక్తా స్సర్వే లజ్జానివాసినః. ॥ ౨౬ ॥
 యథై వాహా మిహ ప్రాప్త స్తథై వాహా మసంశయః,
 యాస్యామి పశ్య వై దేహి! త్వా ముద్యమ్య విహాయసమ్. ॥ ౨౭ ॥
 మైధిలీ తు హరిశ్రేష్ఠా చ్ఛృత్వా వచన మద్భుతమ్,
 హర్షవిస్మితసర్వాక్షీ హనుమన్త మధాబ్రవీత్ ॥ ౨౮ ॥
 హనుమత్! దూర మధ్వానం కథం మాం పౌఢు మిచ్ఛసి,
 తదేవ ఖిలు తే మన్యే కపిత్వం హరియాధవ! ॥ ౨౯ ॥
 కథం వాఽల్పశరీరస్త్వం మా మితో నేతు మిచ్ఛసి,
 సకాశం మానవేంద్రస్య భర్తు ర్గ్నే ప్లవగర్షభ! ॥ ౩౦ ॥
 నీతాయా వచనం శ్రుత్వా హనుమా న్నారుతాత్మజః,
 చిన్తయామాస లక్ష్మీవా న్నవం పరిభవం కృతమ్. ॥ ౩౧ ॥

ప. 32] సీతాంధ్రతి హనుమతః స్వరూపావిష్కరణమ్. 185

న మే జానాతి సత్త్వం వా ప్రభానం వాఽసి తేక్షణా,
 తస్మా త్పశ్యతు వై దేహీ యద్రూపం మమ కామతః. 32
 ఇతి సంచిస్త్య హనుమాం స్తదా ప్లవగసత్తమః,
 దర్శయామాస వై దేహ్య స్స్వరూప మరిమర్దనః. 33
 స తస్మా త్పాదపా ద్ధీమా నాప్లుత్య ప్లవగర్షభః,
 తతో వర్ధితు మారేభే సీతాప్రత్యయకారణాత్. 34
 ఘేరుమన్దరసజ్కాళో బభౌ దీప్తానలప్రభః,
 అగ్రతో వ్యపితథే చ సీతాయా వానరోత్తమః. 35
 హరిః పర్వతసజ్కాశ న్తామ్రవక్రో మహాబలః,
 పబ్రదంష్ట్రినఖో భీమో వై దేహీ మిద మబ్రవీత్. 36
 సపర్వతవనోద్దేశాం సాష్టప్రాకారతోరణామ్,
 లజ్కా మిమాం సనాథాం వా నయతుం శక్తి రస్తి మే. 37
 త దవస్థాప్యతాం బుద్ధి రలం దేవి! వికాఙ్క్షయా,
 విశోకం కురు వై దేహీ! రాఘవం సహలక్ష్మణమ్. 38
 తం దృష్ట్వా భీమసజ్కాశ మువాచ జనకాత్మజా,
 పద్మపత్రవిశాలాక్షీ మారుత స్సౌరసం నుతమ్. 39
 తవ సత్త్వం బలం చైవ విజానామి మహాకపే!,
 వాయో రిస గతిం చాపి తేజ శ్చాగ్నే రివాద్యుతమ్. 40
 ప్రాకృతోఽన్యః కథం చేమాం భూమి మాగన్తు మర్హతి,
 ఉదధే రప్రమేయస్య పారం వానరపుష్ప! 41
 జానామి గమనే శక్తిం నయనే చాపి తే మమ,
 అవశ్యం సంప్రధార్యాశు కార్యసిద్ధి ర్నహతస్యః 42
 అయుక్తం తు కపిశ్రేష్ఠ! మమ గన్తుం త్వయాఽనఘ!,
 వాయువేగసవేగస్య వేగో మాం మోహయే త్తవ. 43

అహ మాకాశ మాపన్నా హ్యుపర్యుపరి సాగరమ్,
 ప్రపతేయం హి తే పృష్ఠా ద్భయా ద్వేగేన గచ్ఛతః ౮౮
 పతితా సాగరే చాహం తిమినక్రర్షమాకులే,
 భవేయ మాశు వివశా యాదసా మన్న ముత్తమమ్ ౮౯
 న చ శత్యే త్వయా సార్థం గన్తుం శత్రువినాశనః,
 కశత్రవతి సందేహ స్త్యయ్యపి స్యా దసంశయః ౯౦
 హ్రీయమాణాం తు మాం దృష్ట్వా రాక్షసా భీమవిక్రమాః,
 అనుగచ్ఛేయ రాదిష్ఠా రావణేన దురాత్మనా ౯౧
 తై స్త్వం పరివృత శ్శూరై శ్శూలముద్గరపాణిభిః,
 భవే స్త్వం సంశయం ప్రాప్తో మయా వీర! కశత్రవాః. ౯౨
 సాయుధా బహుౌ ప్యౌమ్ని రాక్షసా స్త్వం నిరాయుధః,
 కథం శత్యసి సంయాతుం మాం చైవ పరిరక్షితుమ్ ౯౩
 యుధ్యమానస్య రక్షోభీస్తవ తైః కూరకర్మభిః,
 ప్రపతేయం హి తే పృష్ఠా ద్భయార్తా కపిసత్తమ! ౯౪
 అథ రక్షాంసి భీమాని మహాన్తి బలవన్తి చ,
 కథం చి త్సంపరాయే త్వాం జయేయః కపిసత్తమ! ౯౫
 అథవా యుధ్యమానస్య పతేయం విముఖస్య తే,
 పతితాం చ గృహీత్వా మాం నయేయః పాపరాక్షసాః ౯౬
 మాం వా హరేయ స్త్వద్ధస్తా ద్విశసేయ రథాపి వా,
 అవ్యవస్థా హి దృశ్యేతే యుద్ధే జయపరాజయా ౯౭
 అహం వాఽపి వివద్యేయం రక్షోభి రభితర్జితా,
 త్వత్ప్రియతోహ్రిత్రేష్ట! భవే న్నిష్ఫల ఏవ తు ౯౮
 కామం త్వ మసి పర్యాప్తో నిహన్తుం సర్వరాక్షసాన్,
 రాఘవస్య యశో హీయే త్వయా శస్తై స్తు రాక్షసైః ౯౯

అథవాఽఽదాయ రక్షంసి న్యసేయు స్సంవృతే హి మామ్,
యత్ర తే నాభిజానీయు ర్హరయో నాపి రాఘవా ౫౬

ఆరమ్భ స్తు మదగ్ధోఽయం తత స్తవ నిరర్థకః,
త్వయా హి సహ రామస్య మహా నాగమనే గుణః ౫౭

మయి జీవిత మ్మాయత్తం రాఘవస్య మహాత్మనః,
భ్రాతృశాంతం చ మహాబాహూ! తవ రాజకులస్య చ, ౫౮

తో నిరాశౌ మదగ్ధం తు శోకి సంతాపకర్షితౌ,
సహ సర్వక్ష హరిభి స్త్యక్త్యుతః ప్రాణసంగ్రహమ్. ౫౯

భర్తృభ క్తిం పురస్కృత్య రామా దన్యస్య వానర!,
న స్పృశామి శరీరం తు పుంసో వానరపుజవ! ౬౦

య దహం గాత్రసంస్పర్శం రావణస్య బలా ద్గతా,
అసీశా కిం కరిష్యామి వినాధా వివశా సతీ ౬౧

యది రామో దశక్రవ మిహ హత్వా సబాన్ధవమ్,
మా మితో గృహ్య గచ్ఛేత త త్తస్య సదృశం భవేత్ ౬౨

శ్రుతా హి దృష్టా శ్చ మయా పరాక్రమా
మహాత్మన స్తస్య రణావమర్దినః,

న దేవగన్ధర్వభుజ్జరాక్షసా
భవన్తి రామేణ సమా హి సంయుగే ౬౩

సమీక్ష్య తం సంయతి చిత్రకార్ముకం
మహాబలం వాసవతుల్యవిక్రమమ్,

సలక్షణం కో విషహేత రాఘవం
హుతాశనం దీప్త మివానిలేరితమ్ ౬౪

సలక్షణం రాఘవ మాజిమర్దనం
దిశాగజం నుత్తమివ వ్యవస్థితమ్,
సహేత కో వాసరముఖ్య! సంయుగే
యుగాంతసూర్యప్రతిమం శరార్చిపమ్.

౬౫

న మే హరిశ్రేష్ఠ! సలక్షణం పతిం
సయాధపం పీఠ మిహోపపాదయ,
చిరాయ రామం ప్రతి శోకకర్షితాం
కురుష్వ మాం వాసరముఖ్య! హర్షితామ్.

౬౬

ఇత్యావే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే
సప్త త్రింశ స్సర్గః.

అష్టత్రింశ సర్గః — స్లోకాః ౨౩

— సీతాయా రామాయ కాకాసురవృత్తాంతాభిజ్ఞానకథనమ్ —

తత స్స కపిశార్దూల నైవ వాక్యేన హర్షితః,
సీతా మువాచ త చ్ఛ్చుత్వా వాక్యం వాక్యవిశారదః. ౧
యుక్తరూపం త్వయా దేవి! భాషితం శుభదర్శనే!
సదృశం 'స్త్రీస్వభావస్య సాధీనాం వినయస్య చ ౨
స్త్రీత్వం న తు సమర్థం హి సాగరం వ్యతివర్తితుమ్,
మా మధిషాయ విస్త్రీణం శతయోజన మాయతమ్. 3
ద్వితీయం కారణం యచ్ఛ బ్రవీషి వినయాన్వితే!
రామా దన్యస్య నాహ్లామి సంస్పర్శ మితి జానకి! ౪
ఏత త్తే దేవి! సదృశం పత్నీ స్తస్య మహాత్మనః,
కా హ్యన్యా త్వా మృతే దేవి! బ్రూయా ద్వచన మీదృశమ్.

శ్రోష్యతే చైవ కాకుత్స్థ స్సర్వం నిరసశేషతః,
 చేష్టితం యత్త్వయా దేవి! భాషితం మమ చాగ్రతః. ౬
 కారణై ర్భహుభి ర్దేవి! రామప్రియచీర్యయా,
 స్నేహప్రసక్తమ్మనసా మయైత త్సముదీరితమ్ ౭
 లక్ష్మాయా దుష్ప్రవేశత్వా ద్దుస్తరిత్వా న్నహోదధేః,
 నామథ్యా దాత్రిన శ్చైవ మయైత త్సముదీరితమ్ ౮
 ఇచ్ఛామి త్వాం సమానేతు మద్యైవ రఘుబంధనా,
 గురుస్నేహేన భక్త్యా చ నాన్య ధైత దుదాహృతమ్ ౯
 యది నోత్సహసే యాతుం మయా నార్థ మనిన్దితే,
 అభిజ్ఞానరీ ప్రయచ్ఛ త్వం జానియా ద్రాఘవ్రా హితత్. ౧౦
 ఏవ ముక్తా హనుమతా సీతా సురసుతోఽమా,
 ఉవాచ వచనం మన్దం బాష్పప్రగ్గతాక్షరమ్ ౧౧
 ఇదం శ్రేష్ఠ మభిజ్ఞానం బ్రూయా స్త్వం తు మమ ప్రియమ్,
 శైలస్య చిత్రకూటస్య పాదే పూర్వోత్తరే పురా. ౧౨
 తాపసాశ్రమవాసిన్యాః ప్రాజ్యమూలఫలోదకే,
 తస్మిన్ సిద్ధాశ్రితే దేశే మందాకిన్యా హ్యదూరతః. ౧౩
 తస్యోపవనషణ్డేషు నానాపుష్పసుగంధిషు,
 విహృత్య సలిలక్లిన్నా తవాఙ్మే సముపావిశమ్. ౧౪
 తతో మాంససమాయుక్తో వాయసః పర్యతుణ్డయత్,
 త మహం లోష్ఠ ముద్యమ్య వారయామి స్మ వాయసమ్ ౧౫
 దారయన్ స చ మాం కాః స్తత్రైవ పరిలీయతే,
 న చాపుష్పారమ న్నాంసా ద్భక్ష్యాన్థీ ఒలిభోజనః ౧౬

ఉత్కర్షన్త్యాం చ రశనాం కృద్ధాయాం మయి పక్షిణి,
 స్రస్యచూనే చ వసనే తతో వృష్టా త్వయా హ్యహమ్. ౧౭
 త్వయాఽపహసితా చాహం క్రుద్ధా సంలజ్జితా తదా,
 భక్ష్యగృధ్నేన కాకేన దారితా త్వా ముపాగతా ౧౮
 ఆసీనస్య చ తే శ్రాంతా పున దుత్సజ్జ మావిశమ్,
 క్రుధ్యంతి చ ప్రహృష్టేన త్వయాఽహం పరిసాన్త్వితా. ౧౯
 బాష్పపూర్ణముఖి మందం చక్షుషీ పరిమార్జతీ,
 లక్ష్మితాఽహం త్వయా నాథ! వాయసేన ప్రకోపితా ౨౦
 పరిశ్రమా త్వసుప్తా చ రాఘవాజ్ఞేఽప్యహం చిరమ్,
 పర్యాయేణ ప్రసుప్త శ్చ మమాజ్ఞే భరతాగ్రజః ౨౧
 స తత్ర పున లేవాథ వాయస స్సముపాగమత్,
 తత స్సుప్త ప్రబుద్ధాం మాం రామ స్యాజ్ఞా త్సముత్థితామ్.
 వాయస స్సహసాఽఽ గమ్య విదదార స్తనాన్తరే,
 పునఃపున రథోత్పత్య విదదార స మాం భృశమ్ ౨౩
 తత స్సముక్షితో రామో ముక్తైశ్శోణితబిద్దభిః,
 వాయసేన తత స్తేన బలవత్ క్లిశ్యమానయా ౨౪
 స మయా బోధిత శ్రీమాన్ సుఖసుప్తః పరస్తపః,
 స మాం దృష్ట్వా మహాబాహు ర్వితున్నాం స్తనయో స్తదా.
 ఆశీవిష ఇవ క్రుద్ధ శ్వస్కా వాక్య మభాషత,
 కేన తే నాగనాసోరు! విక్షతం వై స్తనాన్తరమ్. ౨౬
 కః క్రిడతి సరోషేణ పశ్చివక్త్రేణ భోగినా,
 వీక్షమాణ స్తత స్తం వై వాయసం సముదైక్షత. ౨౭
 నఖై స్సరుధిరై స్తీర్ణై ర్నామే వాభిముఖం స్థితమ్,
 పుత్రః కిల స శక్రస్య వాయసః పతతాం వరః. ౨౮

భరాన్తరగత శ్రీఘ్రం పవనస్య గతౌ సమః,
 తత స్తస్మి న్నహాబాహుః కోపనం వర్తితేక్షణః. ౨౯
 వాయసే కృతవాక్ కూరాం మతిం మతిమతాం వరః,
 స దర్శం సంస్తరా ద్దృహ్య బ్రాహ్మణాస్త్రేణ యోజయత్.
 స దీప్త ఇవ కాలాగ్ని ర్జజ్వా లాభిముఖో ద్విజమ్,
 స తం ప్రదీప్తం చిక్షేప దర్శం తం వాయసం ప్రతి. ౩౦
 తత స్తం వాయసం దర్శ సోఽమృరేఽనుజగామ హ,
 అనుసృప్త స్త్రివా కాకో జగామ వివిధాం గతిమ్ ౩౧
 లోకకామ ఇమం లోకం సర్వం వై విచచార హ,
 స పితౌ చ పరిత్స్యక్త స్సరై శ్చ సమహర్షిభిః ౩౨
 త్రీణ్ లోకాన్ సంపరిక్రమ్య తమేవ శరణం గతః,
 స తం నిపతితం భూమా శరణ్య శ్వరణాగతమ్ ౩౩
 వధార్హ మపి కాకుత్స్థస్య కృపయా పర్యవాలయత్,
 స శర్మ లభ్యా లోకేషు త మేవ శరణం గతః ౩౪
 పరిదూనం విషణ్ణం చ స త మాయాన్త మబ్రవీత్,
 మోఘం కర్తుం న శక్యంతుబ్రాహ్మ మస్త్రం త దుచ్యతామ్.
 హిసన్తు దక్షిణాక్షీ త్వచ్చర ఇత్యథ సోఽబ్రవీత్,
 తత స్తస్యాక్షీ కాకస్య హిసన్తి స్మ స దక్షిణమ్. ౩౫
 దత్వా స దక్షిణం నేత్రం ప్రాణేభ్యః పరిరక్షితః,
 స రామాయ నమస్కృత్వా రాజ్ఞే దశరథాయ చ. ౩౬
 విసృష్ట స్తేన వీరేణ ప్రతిపేదే స్వ మాలయమ్,
 మత్కృతే కాకిమాత్రే తు బ్రహ్మాన్త్రం సముదీరితమ్. ౩౭
 కస్మా ద్యో మాం హర త్వత్తః క్షమసే తం మహిపతే!,
 స కురుష్వ మహోత్సాహః కృపాం మయి నరర్షభ!. ౪౦

త్వయా నాథవతీ నాథ! హ్యనాథా ఇవ దృశ్యతే,
 ఆన్మశంస్యం పరో ధర్మ స్త్వత్త ఏవ మయా శ్రుతః. ౪౧
 జానామి త్వాం మహావీర్యం మహాత్మాహం మహాబలమ్,
 అపారపార మక్షోభ్యం గామీర్యా త్సగరోపమమ్. ౪౨
 భర్తారం ససముద్రాయా ధరణ్యా వాసప్రాపమమ్,
 ఏవ మస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠ సృత్యవా నృపవానపి ౪౩
 కిమర్థ మస్త్రం రక్షస్సు న యోజయతి రాఘవః,
 న నాగా నాపి గన్ధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః. ౪౪
 రామస్య సమరే వేగం శక్తాః ప్రతిసమాధితుమ్,
 తస్య వీర్యవతః కశ్చి గ్యద్యస్తీ మయి సంభ్రమః ౪౫
 కిమర్థం న శక్తై స్తీక్ష్ణే క్షయం నయతి రాక్షసాన్,
 భ్రాతు రాదేశ మాదాయ లక్ష్మణో వా పర స్తపః ౪౬
 కస్య హేతో ర్న మాం వీరః పరిత్రాతి మహాబలః,
 యది తౌ పురుషవ్యాఘ్రా వాయ్వగ్నిసమ తేజసౌ ౪౭
 సురాణా మపి దుర్ధర్షా కిమర్థం మా ముపేక్షతః,
 మమైవ దుష్కృణం కించి న్నహ న స్తి న సంశయః. ౪౮
 సమర్థా వపి తౌ య న్తాం నావేక్షేతే పర స్తపా,
 వై దేహ్య వచనం శ్రుత్వా కరుణం సాశ్రుభాషితమ్. ౪౯
 అధాబ్రవీ న్నహాతేజా హనుమా న్తారుతాత్మజః,
 త్వచ్ఛక్తికవిముఖో రామో దేవి! సత్యేన మే శపే. ౫౦
 రామే దుఃఖాభివన్నే చ లక్ష్మణః పరితప్యతే,
 కథంచి ద్భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుమ్ ౫౧
 ఇమం మహూర్తం దుఃఖానాం ద్రక్ష్య స్యన్త మనిన్దితే!,
 తా వృథా పురుషవ్యాఘ్రా రాజపుత్రౌ మహాబలా. ౫౨

త్వద్దర్శనకృతోత్సాహః లజ్జాం భస్మీకరివ్యతః,
హత్వా చ సమరే క్రూరం రావణం సహబాన్ధవమ్ ౫౩

రాఘవ స్త్యాం విశాలాక్షీ! నేష్యతి స్వాం పురీం ప్రతి,
బ్రూహి య ద్రాఘవౌ వాచ్యో లక్ష్మణ శ్చ మహాబలః.

సుగ్రీవౌ వాఽపి తేజస్వీ *హరయౌ ఽపి సమాగతాః,
ఇత్యుక్తవతి తస్మిం శ్చ సీతా సురసుతోపమా. ౫౪

ఉవాచ శోకసన్తప్తా హనుమన్తం ప్లవజ్జమమ్,
కౌసల్యా లోకభర్తారం సుషువే యం మనస్విని. ౫౫

తం మనూర్థే సుఖం పృచ్ఛ శిరసా చాభివాదయ,
స్రజ శ్చ సర్వరత్నాని ప్రియా యా శ్చ వరాజ్ఞనాః. ౫౬

ఐశ్వర్యం చ విశాలాయాం పృథివ్యా మపి దుర్లభమ్,
పితరం మాతరం చైవ సంమా న్యౌభిప్రసాద్య చ. ౫౭

అనుప్రప్రజితో రామం సుమిత్రా యేన సుప్రజాః,
అనుకూలేన ధర్మాత్మా త్యక్త్వా సుఖ మనుత్తమమ్. ౫౮

అనుగచ్ఛతి కాకుత్స్థం భ్రాతరం పాలయన్వనే,
సింహస్కన్ధో మహాబాహు ర్ఘనస్వీ ప్రియదర్శనః. ౫౯

పితృవ ద్వర్తతే రామే మాతృవ న్నాం సమాచరణ,
హ్రియమాణాం తదా వీరో న తు మాం వేద లక్ష్మణః. ౬౦

పృథ్విపసేవీ లక్ష్మీవాన్ శక్తో న బహుభాషితా,
†రాజపుత్రః ప్రియ శ్చైష్ట్య సదృశ శ్చృశురస్య మే. ౬౧

* హరయౌ వా - ఇతి పా † రాజ్ఞః పుత్రః - ఇతి పా.

మమ ప్రియతరో నిత్యం భ్రాతా రామస్య లక్ష్మణః,
 నియుక్తో ధురి యన్యాం తు తా ముద్వహతి వీర్యవాక్ ౬౩
 యం దృష్ట్వా రాఘవౌ నైవ వృత్త మార్య మనుస్మరేత్,
 స మమార్థాయ కుశలం వక్తవ్యౌ వచనా న్నమ ౬౪
 మృదు ర్నిత్యం శుచి ర్దక్షః ప్రియో రామస్య లక్ష్మణః,
 యథా హి వానరశ్రేష్ఠ! దుఃఖక్షయకరో భవేత్ ౬౫
 త్వ మస్మి న్కార్యనిర్వోగే ప్రమాణం హరిసత్తమ!,
 రాఘవ స్త్వత్సమారమ్భా న్నయి యత్నపరో భవేత్ ౬౬
 ఇదం బ్రూయా శ్చ మే నాథం శూరం రామం పునః పునః,
 జీవితం ధారయిష్యామి మాసం దశరథాత్మజ! ౬౭
 ఊర్ధ్వం మాసా న్న జీవేయం సత్యే నాహం బ్రవీమి తే,
 రావణే నోపరుద్ధాం మాం నికృత్యా పాపకర్మణా ౬౮
 త్రాతు మర్హసి వీర! త్వం పాతాలాదివ కాశికీమ్,
 తతో వస్త్రగతం ముక్త్యా దివ్యం చూడామణిం శుభమ్. ౬౯
 ప్రదేయో రాఘవా యేతి సీతా హనుమతే దదౌ,
 ప్రతిగృహ్య తతో వీరో మణిరత్న మనుత్తమమ్ ౭౦
 అఙ్గుల్యా యోజయామాస న హ్యస్య ప్రాభవ దృఢజః,
 మణిరత్నం కపివరః ప్రతిగృ హ్యభివాద్య చ ౭౧
 సీతాం ప్రదక్షిణం కృత్వా ప్రణతః పార్శ్వత స్థినితః,
 హర్షేణ మహతా యుక్త స్సీతాదర్శనజేన సః ౭౨
 హృదయేన గతో రామం శరీరేణ తు విష్ణితః ౪

చుణిచర ముపగృహ్య తం మహాత్మ్యం
జనకస్మృతాత్మజయా ధృతం ప్రధావాత్,
గిరిరివ పవనావధూతముక్త
స్ఫుళితమనాః ప్రతినంక్రమం ప్రపేదే

23౫

ఇత్యాపి శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
అష్టత్రింశస్సర్గః.

ఏకోనచత్వారింశ సర్గః—స్లోకాః ౫౪.

—●●◆— చూడామణిప్రదానం, సీతావచనం చ. —◆●●—

మణిం దత్వా తత స్సీతా హనుమంత మధాబ్రవీత్,
అభిజ్ఞాన మభిజ్ఞాత మేత ద్రామస్య తత్త్వతః ౧
మణిం తు దృష్ట్వా రామో వై త్రయాశాం సంస్మరిష్యతి,
వీరో జనన్యా మమ చ రాజ్ఞో దశరథస్య చ ౨
స భూయ స్త్వం సముత్సాహే చోదితో హరినత్తమ!,
అస్మి న్కార్యసమారమ్భే ప్రచిన్తయ య దుత్తరమ్ ౩
త్వ మస్మిన్ కార్యనియోగే ప్రమాణం హరినత్తమ!,
హనుమత్! యత్న మాస్థాయ దుఃఖక్షయకరో భవ. ౪
తస్య చిన్తయతో యత్నో దుఃఖక్షయకరో భవేత్,
స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ మారుతి ర్భీమవిక్రమః. ౫
శిరసా వద్వ్య వై దేహీం గమనా యోపచక్రమే,
జ్ఞాత్వా సంప్రసృతం దేవీ వానరం *మారుతాత్మజమ్. ౬

బాష్పగద్గదయా హాచా మైథిలీ వాక్య మబ్రవీత్,
 కుశలం హనుమత్! బ్రూయా స్సహితౌ రామలక్ష్మణౌ ౭
 సుగ్రీవం చ సహమాత్యం పృథ్వా సర్వాం శ్చ వానరాన్,
 బ్రూయా స్త్వం వానరశ్రేష్ఠ! కుశలం ధర్మసంహితమ్ ౮
 యథా స చ మహాబాహు గ్గాం తారయతి రాఘవః,
 అన్యా ద్దుఃఖామ్బుసంరోధా త్త్వం సమాధాతు మర్హసి ౯
 జీవంతీం మాం యథా రామ స్సమ్భావయతి కీర్తిమాన్,
 తత్తథా హనుమ! న్వాచ్యం వాచా ధర్మ మవాఘ్నుహి ౧౦
 నిత్య ముత్సాహాయక్తా శ్చ వాచ శ్శ్చుత్వా త్వయేరితాః,
 వర్ధిష్యతే దాశరథేః పారుషం మదవాప్తయే ౧౧
 మత్సందేశయుతా వాచ స్త్వత్త శ్శ్చుత్వై వ రాఘవః,
 పరాక్రమవిధిం వీరో విధివ త్సంవిధాన్యతి ౧౨
 సీతాయా వచనం శ్రుత్వా హనుమా న్నాగుతాత్మజః,
 శిర స్సంజ్ఞలి మాధాయ వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్ ౧౩
 షీప్ర మేష్యతి కాకుత్స్థో హర్ష్యక్షప్రవరై ర్వృతః,
 య స్తే యుధి విజిత్యారీభ్యో శోకం వ్యపసయిష్యతి ౧౪
 స హి పశ్యామి మర్త్యేషు నాను రేషు సురేషు వా,
 య స్తస్య షీషతో బాణాన్ స్థాతు ముత్సహతే ౭గ్రతః ౧౫
 అప్యర్క మపి పర్జన్య మపి వై వన్వతం యమమ్,
 స హి సోఘం రణే శ క్త స్తవ హేతో ర్విశేషతః ౧౬
 స హి సాగరపర్యంతాం మహీం శాసితు మీహతే,
 త్వన్నిమిత్తో హి రామస్య జయో జనకనన్దినీ! ౧౭
 తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సమ్య క్సత్యం సుభాషితమ్,
 జానకీ బహుమేనే ౭థ వచనం చేద మబ్రవీత్ ౧౮

తత స్తం ప్రస్థితం సీతా వీక్షమాణా పునః పునః,
 భర్తృస్నేహాన్వితం వాక్యం సాహార్దా దనుమానయత్. ౧౯
 యది వా మన్యసే వీర! వసై కాహ మర్హిషమ్!,
 కస్మింశ్చి త్సంవృతే దేశే విశ్రాంత శ్శ్వే గమిష్యసి. ౨౦
 మమ చే దల్పభాగ్యాయా న్నాన్నిధ్యా త్తవ వాసర!,
 అస్య శోకస్య మహతో ముహూర్తం మోక్షణం భవేత్ ౨౧
 యతే హి హరిశార్దూల! పునరాగమనాయ తు,
 ప్రాణానా మపి సద్దేహో మమ న్యా న్నాచ్ర సంశయః ౨౨
 తవాదర్శనజ శ్శోకో భూయో మాం పరితాపయేత్,
 ముఖా ద్దశఖపరామృష్టాం దీపయన్నివ వాసర! ౨౩
 అయం చ వీర! సద్దేహ స్తిషతీవ మచూగ్రతః,
 సుమహాం స్త్యత్సహాయేషు హర్యృక్షేషు హరీశ్వర! ౨౪
 కథం ను ఖిలు దుష్పారం తరిష్యన్తి మహాబధిమ్,
 తాని హర్యృక్షైస్సైన్యాని తౌ వా సరవరాత్మజౌ. ౨౫
 త్రయాణామేవ భూతానాం సాగర స్యాస్య లఙ్ఘనే,
 శక్తి స్యాన్య ద్వైవతేయస్య తవ వా మూరుతిస్య వా ౨౬
 త దస్మిన్ కార్యనిర్వోగే వీరైవం దురతిక్రమే,
 షి పశ్యసి సమాధానం త్వం హి కార్యవిదాం పరః ౨౭
 కామ మస్య త్వమే వై కః కార్యస్య పరిసాధనే,
 పర్యాప్తః పరవీరఘ్న! యశస్య స్తే ఫలోదయః ౨౮
 బలై స్సమగై ర్యది మాం రావణం జిత్య సంయుగే,
 విజయీ స్వపురీం యాయా తత్తు మే న్యా ద్యశస్కరమ్. ౨౯
 శరైస్తు సమ్మూలాం కృత్వా లఙ్కాం పరబలార్దనః,
 మాం నయే ద్యది కాకుత్స్థ స్త త్వస్య సదృశం భవేత్. ౩౦

త ద్యధా తస్య విక్రాంత మనురూపం మహాత్మనః,
 భవే దాహవశూన్య తథా త్వ ముపవాదయ 3౧
 తదర్థోపహితం వాక్యం సహితం హేతుసంహితమ్,
 నిశమ్య హనుమాం ఛేషం వాక్య ముర మబ్రవీత్ 3౨
 దేవి! హర్యక్షసైన్యానా మిశ్వరః స్తవతాం ఐరః
 సుగ్రీవ స్సత్త్వసంపన్న స్తవాగ్ధే కృతనిశ్చయః 3౩
 స వానరసహస్రాణాం కోటీభి రభినంవృతః,
 ఊప్ర మేష్యతి వై దేహి! రాక్షసానాం నిబర్హణః 3౪
 తస్య విక్రమసంపన్నా స్సత్త్వసంతో మహాబలాః,
 మనస్సక్కుల్పసంపాతా నిదేశే హరియ స్థితాః 3౫
 యేషాం నోపరి నాధస్థా న్న తిర్య క్సజ్జతే గతిః,
 స చ కర్మసు సీదన్తి మహ త్స్వమిత తేజసః 3౬
 అసక్మత్తై ర్మహోత్సాహై సుసాగరధరా ధరా,
 ప్రదక్షిణీకృతా భూమి ర్వాయమాద్గానుసారిభిః. 3౭
 మద్విశిష్టా శ్చ తుల్యా శ్చ సన్తి తత్ర వనాకసః,
 మత్తః ప్రత్యవరః కశ్చి న్నాస్తి సుగ్రీవసన్నిధౌ 3౮
 అహం తావ దిహ ప్రాప్తః కిం పున స్తే మహాబలాః,
 స హి ప్రకృష్టాః ప్రేష్యన్తే ప్రేష్యన్తే హీతరే జనాః. 3౯
 త దలం పరితాపేన దేవి! శోకో వ్యవైతు తే,
 ఏకోత్పాతేన తే లక్ష్మ మేష్యన్తి హరియూధపాః. ౪౦
 మమ పృష్ఠగతౌ తౌ చ చంద్రసూర్యా విఘ్నాదితౌ,
 త్వత్సకాశం మహాసత్త్వై సృసింహా వాగమిష్యతః ౪౧
 తౌ హి వీరౌ నరవరౌ సహితౌ రామలక్ష్మణౌ,
 ఆగమ్య నగరిం లక్ష్మం సాయకై ర్విధమిష్యతః. ౪౨

సగణం రావణం హత్వా రాఘవౌ రఘునందనః,
 త్వా మాదాయ వరాహే! స్వపురం ప్రతి యాస్యతి. •౪౩
 త దాశ్వసిహి భద్రం తే భవ త్వం కాలకాక్షిణీ,
 న చిరా ద్ద్రక్ష్యసే రామం స్రజ్వలస్త మిచానలమ్. ౪౪
 నిహతే రాక్షసేంద్రే లస్కిన్ సప్రతామాత్యబాన్ధవే,
 త్వం సమేష్యసి రామేన శశాన్కే నేవ లోహిణీ ౪౫
 క్షీప్రం త్వం దేవి! శోకస్య వారం యాస్యసి మైథిలీ!,
 రావణం చైవ రామేన నిహతం ద్రక్ష్యసే లచిరాత్. ౪౬
 ఏవ మౌశాస్య వై దేహీం హనుమా న్నారుతాత్మజః,
 గమనాయ మతిం పృత్వా వై దేహీం పున రబ్రవీత్. ౪౭
 త మరిఘ్నం కృతాత్మానం క్షీప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్,
 లక్ష్మణం చ ధనుష్పాణిం లఙ్కాద్వార ముపస్థితమ్. ౪౮
 సఖదంప్రాయుధా న్వీరాన్ సింహశార్దూలవిక్రమాన్,
 వానరా న్వాఙ్మేంద్రాభాన్ క్షీప్రం ద్రక్ష్యసి సజ్జతాన్. ౪౯
 శైలామ్బుదనికాశానాం లఙ్కామలయసానుషు,
 నర్దతాం కపిముఖ్యానా మార్చ్యే! యూధా స్యనేకశః. ౫౦
 స తు మర్గణి ఘోరేణ తాడితో మన్మధేషునా,
 న శర్మ లభతే రామ సింహార్దిత ఇవ ద్విపః. ౫౧
 మా రుదో దేవి! శోకేన మా భూ త్తే మనసో లప్రియమ్,
 శచీవ పత్యా శక్రేణ భర్త్యా నాధవతీ హ్యసి, ౫౨
 రామా ద్విశిష్టః కో లన్యో లస్తి కశ్చి త్సేమిత్రిణా సమః,
 అగ్నిమారుతకల్పా తౌ భ్రాతరా తవ సంశ్రయా. ౫౩

నాస్కిం చ్చిరం వత్స్యసి దేవి! దేవే
 రక్షోగణై రధ్యుషితేతిరాద్రే,
 న తే చిరౌ దాగమనం ప్రియస్య
 క్షమస్య మత్సజ్జమకాలమాత్రమ్

౫౪

ఇత్యాషే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే
 ఏ కో న చ త్వా రిం శ స్స ర్గః.

చత్వారింశ సర్గః—స్లోకాః. ౫౨

—●●● అభిజ్ఞానా స్తిరక ధనమ్ ●●●—

శ్రుత్వా తు వచసం తస్య వాయుసూనో న్నహోత్థనః,
 ఉవాచాత్మహితం వాక్యం సీతా సురసుతోపమా ౧
 త్వాం దృష్ట్వా ప్రియవక్తారం సంప్రహృష్యామి వానర!,
 అర్థసంజాతసన్యేవ వృష్టిం ప్రాప్య వసున్దరా ౨
 యథా తం పురుషవ్యాఘ్రం గాత్రై శ్శోకాభికర్షితైః,
 సంస్పృశేయః సకామాః సహం తథా కురు దయాం మయి.
 అభిజ్ఞానం చ రామస్య దద్యా హరిగణోత్తమ!,
 క్షీప్తా మిషీకాం కాకస్య కోవా దేకాక్షిణాతనీమ్ ౪
 మనశ్శిలాయా స్తిలకో గణ్డపార్శ్వే నివేశితః,
 త్వయా ప్రణిష్టే తిలకే తం కిల స్మర్తు మర్హసి ౫
 స వీర్యవాన్కథం సీతాం హృతాం సమనుమన్యసే,
 వసన్తీ రక్షనాం మధ్యే మహేంద్రవరుణోపమః ౬
 ఏష చూడామణి ర్దివ్యా మయా సుపరిరక్షితః,
 ఏతం దృష్ట్వా ప్రహృష్యామి వ్యసనే త్వా మివానఘ! ౭

పష నిర్మాత త భీమా మయా తే వారిసంభవః,
 అతః పరం న శక్యోమి జీవితం శోకలాలసా ౮
 అసహ్యని చ దుఃఖాని వాచ శ్చ హృదయచ్ఛిదః,
 రాక్షసీనాం సుఖేరాణాం త్వత్కృతే మర్షయా మ్యహమ్.
 దాసయిష్యామి మాసం తు జీవితం శత్రుసూదన!,
 మానా దూర్ధ్వం న జీవిష్యే త్వయా హీనా నృవాత్మజ!, ౧౦
 ఘోరో రాక్షసరాజోఽయం దృష్టి శ్చ న సుఖా మయి,
 త్వాం చ శ్రుత్వా విషజ్జన్తం న జీవేయ మహం తుణమ్.
 వై దేహ్య వచసం శ్రుత్వా కరుణం నాశ్రుభాషితమ్,
 అధాబ్రవీన్నహతేజా హనుమా న్నామతాత్మజః ౧౧
 త్వచోచ్ఛికవిముఖో రామో దేవి! సత్యేన తే శపే,
 రామే దుఃఖాభిభూతే తు లక్షణః పరతస్యతే ౧౩
 కథంచి దృనతీ దృష్ట్వా న కాలః పరిశోచితుమ్,
 ఇమం ముహూర్తం దుఃఖానా మన్తం ద్రక్ష్యసి భామిని!. ౧౪
 తా పుభౌ పురుషవ్యాఘ్రా రాజపుత్రా వరిన్దమా,
 త్వద్దర్శనస్సోత్సాహశ్చ లజ్కాం భస్మీకరిష్యతః ౧౫
 హత్వా తు సమరే క్రూరం రావణం సహబాన్ధవమ్,
 రాఘవా త్వాం విశాలాక్షి! స్వాంపురీం ప్రాపయిష్యతః ౧౬
 యత్తు రామో విజానీయా దభిజ్ఞాన మనిన్దివే!,
 ప్రీతిసంజననం తస్య భూయస్త్యం దాతు మర్హసి. ౧౭
 సాఽబ్రవీ ద్దత్తమేవేతి మయాఽభిజ్ఞాన ముత్తమమ్,
 ఏతదేవ హి రామస్య దృష్ట్వా మత్కేశభూషణమ్ ౧౮

శ్రద్ధేయం హనుమ ! న్వాక్యం తవ వీర ! భవిష్యతి,
స తం మణిచరం గృహ్య శ్రీమాన్ ప్లచగసత్తమః. ౧౯

ప్రణమ్య శిరసా దేవీం గమనా యోపచక్రమే,
త ముత్పాతకృతోత్సాహ మవేక్ష్య హరిపుజ్యవమ్ ౨౦

వర్ధమానం మహావేగ మువాచ జనకాత్మజా,
అశ్రుపూర్ణముఖి దీనా బాష్పగద్గదయా గిరా ౨౧

హనుమన్ ! సింహసజ్జాశౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ,
సుగ్రీవం చ సహామాత్యం సర్వాన్ బ్రూయా హ్యనామయమ్.

యథా చ స మహాబాహు ర్నాం తారయతి రాఘవః,
అస్మా ద్దుఃఖామ్భుసంరోధా త్వం సమాధాతు మర్హసి ౨౩

ఇమం చ తీవ్రం మమ శోకవేగం
రక్షోభి రేభిః పరిభర్తనం చ,
బ్రూయాస్తు రామస్య గత స్సమీపం
శివ శ్చ తేఽధ్వాఽస్తు హరిప్రవీర ! ౨౪

స రాజపుత్ర్యా ప్రతివేదితార్థః
కపిః కృతార్థః పరిహృష్టచేతాః,
అల్పావశేషం ప్రసమీక్ష్య కార్యం
దిశం హ్యుదీచీం మనసా జగామ. ౨౫

ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే
చ త్వారింశస్సర్గః.

ఏకవత్సారింశ సర్గః—హ్లోకాః. ౨౧

—కార్యశేషం ప్రతి హనుమత స్సంచిస్తనమ్.

స చ వాగ్భిః ప్రశస్తాబి ర్గమిష్య న్నూజిత స్తయా,
 తస్మా ద్దేశో దపక్రమ్య చిస్తయామాస వాసరి. ౧
 అల్పశేష మిదం కార్యం దృష్టేయ మశితేక్షణా,
 త్రీ నుపాయా నతిక్రమ్య చక్షుర్థ ఇహ దృశ్యతే -౨
 న నామ రక్షస్సు గుణాయ కల్పతే
 న దాన మర్హోపచితేషు యుష్యతే,
 న భేదసాధ్యా బలదర్పితా జనాః
 పరాక్రమ స్త్వేవ మమేహ రోచతే ౩
 న చాస్య కార్యస్య పరాక్రమా దృతే
 వినిశ్చయః కశ్చి దిహాపపద్యతే,
 హతప్రవీరా హి రణే హి రాక్షసాః
 కథంచి దీయు ర్య దిహాద్య మార్దవమ్ ౪
 కార్యే కర్మణి నిర్దిష్టే యో బహూ న్యపి సాధయేత్,
 పూర్వకార్యావిరోధేన స కార్యం కర్తు మర్హతి ౫
 న హ్యేక సాధకో హేతుః స్వల్పస్యాపీహ కర్మణః,
 యో హ్యర్థం బహుధా వేద స సమర్థోఽగ్రసాధ సే ౬
 ఇహైవ తావ త్కృతనిశ్చయో హ్యహం
 యది వ్రజేయం ప్లవ గేశ్వరాలయమ్,
 పరాత్మసంమర్దవిశేషత త్త్వవి
 త్తతః కృతం స్యా న్నమ భర్తృశాసనమ్ ౭
 కథం ను ఖల్వద్య భవే త్సుఖాగతం
 ప్రసహ్య యుద్ధం మమ రాక్షసైస్సహ,

తదైవ ఖ ల్వాత్కబలం చ సారవ
 త్సంమానయే న్నాం చ రణే దశాననః ౮
 తత స్సమాసాద్య రణే దశాననం
 సమన్త్రివర్గం సబలప్రయాయినమ్,
 హృది స్థితం తస్య మతం బలం చ నై
 సుఖేన మత్వాఽహ మితః పున ర్వృజే ౯
 ఇద మస్య నృశంసస్య నస్తనోపమ ముత్తమమ్,
 వనం నేత్రమచఃకాంతం నానాద్రుమలతాయుతమ్ ౧౦
 ఇదం విధ్వంసయిష్యామి శుష్కం వన మివానలః,
 అస్మి స్ఫగ్నే తతః కోపం కరిష్యతి దశాననః ౧౧
 తతో మహ త్సాశ్వమహారధద్విపం
 బలం సమాదేత్యతి రాక్షసాధిపః,
 త్రిశూలకాలాయసఽట్టసాయధం
 తతో మహ ద్యుధ్ధ మిదం భవిష్యతి ౧౨
 అహం తు తై స్సంయతి చణ్డవిక్రమై
 స్సమేత్య రక్షోభి రసహ్యవిక్రమః,
 నిహత్య తద్రావణచోదితం బలం
 సుఖం గమిష్యామి కపిశ్వరాలయమ్ ౧౩
 తతో మారుతవత్ క్రుద్ధో మారుతి ర్భిమవిక్రమః,
 ఊరువేగేన మహతా ద్రుమాన్ డేప్తు మధాఽరభత్. ౧౪
 తత స్తు హనుమా న్వీరో బభజ్జ ప్రమదావనమ్,
 మత్తద్విజసమాఘుష్టం నానాద్రుమలతాయుతమ్. ౧౫
 తద్వనం మధితై ర్వృక్షై ర్భినై శ్చ సలిలాశయైః,
 చూర్ణితైః పర్వతాగ్నై శ్చ బభూవాప్రియదర్శనమ్. ౧౬

స ౪౨] హనుమస్తమజేక్ష్య తత్రత్యానాం త్రాసః 205

నానాశకుస్తవిరుత్తైః ప్రభిన్నైః సులిలాశయైః,
తామ్రైః కిసలయైః క్లాంతైః క్లాస్తద్రుమలలాయుతమ్ ౧౮
న బభౌ తగ్వనం తత్ర దావానలహతం యథా,
వ్యాకులావరణా రేజు ర్విహ్వలా ఇవ తా లతాః ౧౯
లతాగృహైః చ్ఛిత్రగృహైః శ్చ నాశితైః
ర్నహారగైః ర్వాల్మలమృగైః శ్చ నిర్దుతైః,
శీలాగృహైః రున్మథితైః స్తథా గృహైః
ప్రణప్టరూపరి త దభూ న్మహ ద్వనమ్ ౨౦
నా విహ్వలాశోకలతాప్రతానా
వనస్థలీ శోకలతాప్రతానా,
జాతా దశాస్యప్రమదావనస్య
కపే ర్బలాద్ధి ప్రమదావనస్య ౨౧
స తస్య కృత్వాఽర్థపతే ర్నహాకపి
ర్నహా ద్వ్యలీకం మనసో మహాత్మనః,
యుయుత్సు రేకో బహుభి ర్నహాబలైః
శ్చియా జ్వలం స్తోరణ మాస్థితః కపిః ౨౨

ఇత్యాపి శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
ఏ క చ త్వా రి ం శ సు ర్గః.

ద్విచత్వారింశ సర్గః— శ్లోకాః. ౪౩

—••• హనుమస్తమజేక్ష్య తత్రత్యానాం త్రాసః. •••—

తతః పక్షినినాదేన వృక్షభజ్జన్యనేన చ,
బభూవు స్త్రాససంభ్రాంతా సుర్యే లజ్కానివాసినః. ౧

విద్రుతా శ్చ భయత్రస్తా వినేదు ర్మృగపక్షిణః,
 రక్షసాం చ నిమిత్తాని క్రూరాణి ప్రతివేదిరే ౨
 తతో గతాయాం నిద్రాయాం రాక్షసో వికృతాననాః,
 తద్వనం దదృశు ర్భగ్నం తం చ వీరం మహాకపిమ్ ౩
 స తా దృష్ట్వా మహాబాహు ర్మహాసత్త్వో మహాబలః,
 చకార సుమహా ద్రూపం రాక్షసీనాం భయావహమ్. ౪
 తత స్తం గిరిసంకాశ మతికాయం మహాబలమ్,
 రాక్షసో వానరం దృష్ట్వా పప్రచ్ఛ ర్జనకాత్మజామ్. ౫
 కోఽయం కస్య కుతో వాఽయం కిన్నిమిత్త మిహాఽగతః,
 కథం త్వయా సహనేన సంవాదః కృత ఇత్యుత ౬
 ఆచక్షు నో విశాలాక్షి ! మా భూ తే సుభగే ! భయమ్,
 సంవాద మసితాపాణ్డే ! త్వయా కిం కృతవా నయమ్ ౭
 అథాబ్రవీ త్తదా సాధ్వీ సీతా సర్వాజ్ఞచుందరీ,
 రక్షసాం భీమరూపాణాం విజ్ఞానే మమ కా గతిః ౮
 యూయ మేవాభిజానీత యోఽయం యద్వా కరిష్యతి,
 అహిరేవ హ్యహేః పాదా నివజానాతి స సంశయః ౯
 అహ మప్యప్య భీతాఽస్మి నైనం జానామి కో న్వయమ్,
 వేద్మి రాక్షసమే వై నం కామరూపిణ మాగతమ్ ౧౦
 నై దేహ్యో వచనం శ్రుత్వా రాక్షసో విద్రుతా దిశః,
 స్థితాః కాశ్చి ద్దతాః కాశ్చి ద్రావణాయ నివేదితుమ్ ౧౧
 రాచణస్య సమీపే తు రాక్షసో వికృతాననాః,
 విరూపం వానరం భీమ మాఖ్యాతు ముపచక్రముః ౧౨
 అశోకవనికామధ్యే రాజ! న్భీమవపుః కపిః,
 సీతయా కృతసంవాద స్తిష్ఠ త్యమితవిక్రముః. ౧౩

- న చ తం జానకీ సీతా హరిం హరిణలోచనా,
అన్నాభి ర్భహుధా పృష్టా నివేదయితు మిచ్ఛతి. ౧౪
- వాసవస్య భవే ద్ధూతో దూతో వై శ్రవణస్య వా,
ప్రేషితో వాఽపి రామేణ సీతాన్వేషణకాక్షుయా. ౧౫
- తేన త్వద్భుతరూపేణ య త్త త్తవ మనోహరమ్,
నానామృగగణాకీర్ణం ప్రమృష్టం ప్రమదావనమ్. ౧౬
- న తత్ర కశ్చి దుద్దేశో య స్తేన న వినాశితః,
యత్ర సా జానకీ సీతా స తేన న వినాశితః ౧౭
- జానకీరక్షణార్థం వా శ్రమాద్వా నోపలభ్యతే,
అథవా త శ్శృమ స్తస్య సైవ తేనాభిరక్షితా ౧౮
- చారుపల్లవపుష్పాఢ్యం యం సీతా స్వయ మాస్థితా,
ప్రవృద్ధ శ్శింశువావృక్ష సృ చ తేనాభిరక్షితః ౧౯
- తస్యోగ్రరూప స్యోగ్రతస్వం దణ్డ మాఞ్ఞాతు మర్హసి,
సీతా సంభాషితా యేన తద్వనం చ వినాశితమ్ ౨౦
- మనఃపరిగృహీతాం తాం తవ రక్షోగణేశ్వర!,
క సీతా మభిభాషేత యో న న్యాత్వైక్తజీవితః. ౨౧
- రాక్షసీనాం వచ శ్శృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః,
హుతాగ్నిరివ జజ్వాల కోపసంవర్తి తేక్షణః. ౨౨
- తస్య క్రుద్ధస్య నేత్రాభ్యాం ప్రాపత న్నాన్రబిద్ధవః,
దీప్తాభ్యా మివ దీపాభ్యాం సార్చిష స్సేహబిద్ధవః. ౨౩
- ఆత్మన స్సదృశాన్ శూరా నిజ్జురా న్నామ రాక్షసాన్,
వ్యాదిదేశ మహాతేజా నిగ్రహార్థం హనూమతః. ౨౪
- తేషా మశీతిసాహస్రం కిజ్జురాణాం తరస్వినామ్,
నిర్యయు ర్భవనా త్తస్మా త్కూటముద్గరపాణయః. ౨౫

- మహాదరా మహాదంష్ట్రా ఘోరరూపా మహాబలాః,
 యుద్ధాభిమనస స్సర్వే హనుమద్గ్రహానోన్ముఖాః ౨౬
- తే కపీంద్రం సమాసాద్య తోరణస్థ మవస్థితమ్,
 అభిపేతు ర్మహావేగాః పతజ్ఞా ఇవ పావకమ్ ౨౭
- తే గదాభి ర్విచిత్రాభిః పరిఘైః కాంచనాఙ్గదైః,
 ఆజఘ్ను ర్వాసరశ్రేష్ఠం శరై శ్చాఽదిత్యసన్నిభైః ౨౮
- ముద్గరైః పట్టసై శ్శూలైః ప్రాసతోమరశక్తిభిః,
 పరివార్య హనూమంతం సహసా తస్థు ర్గతః. ౨౯
- హనుమానపి తేజస్వీ శ్రీమా స్పర్వతసన్నిభః,
 క్షితా వావిధ్య లాఙ్గాలం ననాద చ మహాస్వనమ్ ౩౦
- స భూత్వా సుమహాకాయో హనుమా న్నారుతాత్మజః,
 ధృష్ట మాసఫీటయామాస లఙ్కాం శబ్దేన పూరయన్. ౩౧
- తస్యాఽసఫీటితశబ్దేన మహతా సానునాదినా,
 పేతు ర్విహజ్ఞా గగనా దుచ్చైశ్చ క్షేప మఘోషయత్. ౩౨
- జయ త్యతిబలో రామో లక్ష్మణ శ్చ మహాబలః,
 రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ౩౩
- దాసోఽహం కోసలేంద్రస్య రామస్యాక్లిప్తకర్మణః,
 హనుమాన్ శత్రుపైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః. ౩౪
- స రావణసహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్,
 శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదవై శ్చ సహస్రశః ౩౫
- అర్దయిత్వా పురీం లఙ్కా మభివాద్య చ మైథిలీమ్,
 సమృద్ధాఢ్లో గమిష్యామి మిషతాం సర్వరక్షసామ్. ౩౬
- తస్య సన్నాదశబ్దేన తేఽభవ న్భయశక్తితాః,
 దదృశు శ్చ హనూమంతం సన్ధ్యామేఘ మివోన్నతమ్ ౩౭

స్వామిసద్దేశనిశ్శక్ష్మా స్తత స్తే రాక్షసాః కషిమ్,
 చిత్రైః ప్రహరణైః శ్రీమై రభిపేతు స్తత స్తతః. ౩౮
 స తైః పరివృత శ్శూరైః స్పర్శిత స్స మహాబలః,
 ఆసనాదాయసం భీమం పరిఘం తోరణాశ్రితమ్. ౩౯
 స తం పరిఘ మాదాయ జఘాన రజనిచరాన్,
 స పన్నగ మివాదాయ స్ఫురంతం వినతాసుతః. ౪౦
 విచచా రామ్భరే వీరః పరిగృహ్య చ మారుతిః,
 స హత్వా రోక్షసా న్వీరా నిజ్జురా న్నాగుతాత్మజః. ౪౧
 యుద్ధకాక్షీ పున ర్వీర స్తోరణం సముపాశ్రితః,
 తత స్తస్మాదభయా న్ముక్తాః కతిచి త్తత్ర రాక్షసాః ౪౨
 నిహతా నిజ్జురాన్ సర్వా న్రావణాయ న్యవేదయన్ ౪
 స రాక్షసానాం నిహతం మహా వృలం
 నిశమ్య రాజా పరివృత్తలోచనః,
 సమాదిదే శాప్రతిమం పరాక్రమే
 ప్రహస్తపుత్రం సమరే సుదుర్జయమ్. ౪౩౪

ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
 ద్వి చ త్వా రిం శ స్స ర్గః.

త్రిచత్వారింశ సర్గః — శ్లోకాః ౨౫౪.

—◆◆◆ హనుమత శైచత్యప్రాసాదనాశసమ్ ◆◆◆—

తత స్స కిజ్జురాన్ హత్వాహనుమా న్ధ్యాన మాస్థితః,
 వనం భగ్నం మయా చైత్యప్రాసాదో న వినాశితః. ౧

తస్మా త్ప్రసాద మప్యేనం భీమం విధ్వంసయా మ్యహమ్,
 ఇతి సంచిస్త్య మననా హనుమా న్దర్శయ న్బలమ్ ౨
 చైత్యప్రసాద మాప్లుత్య మేరుశృంగ మిహౌన్నతమ్,
 ఆరురోహ కపిశ్రేష్ఠో హనుమా న్నారుతాత్మజః 3
 ఆరుహ్య గిరినజ్జాశం ప్రానావం హరియాధవః,
 బభౌ న సుమహాతేజాః ప్రతిసూర్య ఇహౌదితిః ౪
 సంప్రథమ్య చ దుర్ధర్షం చైత్యప్రసాద ముత్తమమ్,
 హనుమా న్ప్రజ్వలం లక్ష్మ్యై వరియాత్రోపమోభవత్. ౫
 న భూత్వా సుమహాకాయః ప్రభావా న్నారుతాత్మజః,
 ధృష్ట మాసఫీటయామాస లజ్జాం శబ్దేన పూరయత్ ౬
 తస్యాఽసోఫీటితశబ్దేన మహతా శ్రోత్రఘాతినా,
 పేతు ర్విహజ్జమా న్తత్ర చైత్యసాలా శ్చ మోహితాః ౭
 అస్త్రవి జ్జయతాం రామో లక్ష్మణ శ్చ మహాబలః,
 రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవే చాభిపాలితః ౮
 దాసోఽహం కోసలేన్ద్రస్య రామ స్యాక్లిప్తకర్మణః,
 హనుమాన్ శత్రుసైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః. ౯
 న రావణసహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్,
 శిలాభి స్తు ప్రహరతః పాదవై శ్చ సహస్రశః ౧౦
 అర్దయిత్వా పురీం లజ్జా మభివాద్య చ మైథిలీమ్,
 సమృద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వరక్షసామ్ ౧౧
 ఏవ ముక్త్యా విమానస్థ శ్చైత్యస్థా న్తరియాధవః,
 ననాద భీమనిర్హాదో రక్షసాం జనయ న్భయమ్ ౧౨
 తేన శబ్దేన మహతా చైత్యసాలా శ్చ తం యయుః,
 గృహీత్వా వివిధా నస్త్రా న్ప్రసాఖిక్తా స్పరశ్వధాన్. ౧౩

విసృజంతో మహాకాయా మారుతిం సర్వవారయన్	
తే గదాభి ర్విచిత్రాభిః పరిమైః కాశ్చనాజ్ఞదైః	౧౪
ఆజఘ్ను ర్వాసరశ్రేష్ఠం బాణై శ్చౌదిత్యసన్నిభైః,	
ఆవర్త ఇవ గణ్గాయా స్తోయస్య విపులో మహాన్.	౧౫
పరిక్షిప్య హరిశ్రేష్ఠం స బభౌ రక్షసాం గణః,	
తతో వాతాత్మజః క్రుద్ధో భీమరూపం సమాస్థితః.	౧౬
ప్రాసాదస్య*మహాస్తస్య స్తమ్భం హేమపరిష్కృతమ్,	
ఉత్పాటయిత్వా వేగేన హనుమా చ్చననాత్మజః	౧౭
తత స్తం భ్రామయామాన శతధారం మహాబలః,	
తత్ర చాగ్ని ససచభవ త్ప్రాసాద శ్చౌస్యదహ్యత	౧౮
దహ్యమానం తతో దృష్ట్వా ప్రాసాదం హరియూధవః,	
స రాక్షసశతం హత్వా వజ్రేణేంద్ర ఇవాసురాన్	౧౯
అస్తరితే స్థిత శ్రీమా నిగం నచన మ్రవీత్,	
మాదృశానాం సహస్రాణి విసృష్టాని మహత్కనా	౨౦
బలినాం వానరేంద్రాణాం సుగ్రీవవశవ ర్తినామ్.	
అట ని వసుధాం కృతస్మిం వయ మనేయ చ వానరాః	౨౧
దశనాగబలాః కేచి త్కేచి ద్దశగుణోత్తరాః	
కేచి న్నాగసహస్రస్య బభూవు స్తుల్యవిక్రమాః	౨౨
స ని చాఘబలాః కేచి త్కేచి ద్వాయుబలోపమాః,	
అప్రమేయబలా శ్చౌనేయ తత్రాన స్థరియూధపాః	౨౩
ఈదృగ్విధైస్తు హరిభి ర్స్వతో దస్తనఖాయుధైః,	
శతై శ్శతసహస్రై శ్చ కోటిభి రయుతై రపి	౨౪

ఆగమిష్యతి సుగ్రీవ స్సర్వేషాం పౌ నిషూచినః,
 నేయ మస్తి పురీ లజ్జా న యూయం న చ రావణః
 యస్మా దిత్వోకునాథేన బంధం వైరం మహాత్మనా. ౨౫౪

ఇత్యాదే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే
 త్రి చ త్వా రిం శ స్స ర్గః

చతుశ్చత్వారింశ సర్గః — శ్లోకాః. ౨౫౫

❖ { హనుమతాఽఽయోధనాయ ప్రస్థానం } ❖
 జమ్బుమాలినః

సద్విష్టో రాక్షసేంద్రేణ ప్రహస్తస్య సుతో బలీ,
 జమ్బుమాలీ మహాదంష్ట్రో నిర్జ గామ ధనుర్ధరః ౧
 ర క్తమాల్యామృరధరః స్వగ్వి రుచిరకుణ్డలః,
 మహా నివృత్తనయన శ్చణ్డ స్సమరదుర్జయః ౨
 ధను శ్శక్రధనుఃప్రఖ్యం మహ ద్రుచిరసాయకమ్,
 విష్ణురయానో వేగేన వజ్రాశనిసమస్వనమ్ ౩
 తస్య విష్ణురఘోపేణ ధనుషో మహతా దిశః,
 ప్రదిశ శ్చ నభశ్చైవ సహసా సమపూర్వత. ౪
 (ఉదయస్థ ఇవాఽదిత్యః ప్రబాభి రతిలోహితః,
 లోహితాగ్నేన మహ తా కవచే నాభిసంవృతః ౫
 తిష్ఠ తిష్ఠేతి సహసా హనుమంత మధాబ్రవీత్,)
 రథేన ఖరయుక్తేన తి మాగత ముదీక్ష్య సః. ౬
 హనుమా న్వేగసంపన్నో జహర్వా చ ననాద చ,
 తం తోరణవిటక్కుప్తం హనుమంతం మహాకపిమ్, ౭

జమ్బుమాలీ మహాబాహు ద్వివ్యాధ నిశితై శ్మరైః,	
అర్ధచంద్రేణ వదనే శిరస్యేకేన కర్ణినా	౪
బాహ్వో ద్వివ్యాధ నారాచై ర్దశభి స్తు కపీశ్వరమ్,	
తస్య త చ్చుశుభే తామ్రం శరేణాచీహతం ముఖమ్.	౫
శరదీవామ్బుజం పుల్లం విద్ధం భాస్కరః శ్శినా,	
త త్తస్య రక్తం రక్తేన రక్షితం శుశుభే యుఖమ్	౧౦
ఘృధాఽఽకాశే మహాపద్మం సిక్తం స్వస్థమింద్రభిః,	
మహోప బాణాభిహతో రాక్షసస్య మహాకషిః	౧౧
తతః సార్వేంద్రియవిపులాం దదర్శ మహతీం శిలామ్,	
తరసా తాం సముత్పాట్య చిత్తేష బలవ ద్భవీ	౧౨
తాం శరై ర్దశభిః క్రుద్ధ న్నాడయామాస రాక్షసః,	
విపన్నం కర్ణ త ద్దృష్ట్వా హనుమాం శ్చండాలక్రమః	౧౩
సాలం విపుల ముత్పాట్య భ్రామయామాస వీర్యవాన్,	
భ్రామయన్తుం కసిం దృష్ట్వా సాలవృక్షం మహాబలమ్.	౧౪
చిత్తేష సుబహూన్ బాణాన్ జమ్బుమాలీ మహాబలః,	
సాలం చతుర్భి శ్చిచ్ఛేద వానరం పశ్చాచ్ఛి ర్భుజే	౧౫
ఉరస్యేకేన బాణేన దశభిస్తు స్తనాస్తరే,	
స శ్మరైః పూరితతనుః క్రోధేన మహతా వృతః	౧౬
తమేవ పరిఘం గృహ్య భ్రామయామాస వేగతః,	
అతివేగోఽతివేగేన భ్రామయిత్వా బహోత్కటః	౧౭
పరిఘం సాతయామాస జమ్బుమాలే ర్మహోరసి,	
తస్య చైవ శిరో నాస్తి స బాహూ న చ జానునీ.	౧౮
స ధను ర్న రథో నాశ్వాస్త్రతాదృశ్యస్త నేషవః,	
స హత స్తరసా తేన జమ్బుమాలీ మహాబలః.	౧౯

పపాత నిహతో భూమకా చూర్ణితాజ్ఞవిభూషణః,
 జమ్బుమాలిం చ నిహతిం పిఙ్గురాంశ్చ మహాబలాః. ౨౦
 చుక్రోధ రావణ శ్చుత్వా కోపనంర క్తలోచనః. ౪
 స రోషనంవ ర్తితతామ్రలోచనః
 ప్రహస్తపుత్రే నిహతే మహాబలే,
 అమాత్యపుత్రా నతివీర్యవిక్రమాః
 సమాదిదేశాశు నిశాచరేశ్వరః. ౨౧౪

ఇత్యాక్షరే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుస్తరకాండే
 చ తు శ్చ త్వా రిం శ స్స ర్గః

పశ్చిచత్వారింశ సర్గః.—శ్లోకాః ౧౩

—◆◆◆ మన్త్రిసుతానాం యుద్ధాణు నిర్యాణమ్. ◆◆◆—
 తతస్తే రాక్షసేంద్రేణ చోదితా మన్త్రిణ స్సుతాః,
 నిర్యాయు ర్భవనా త్తస్మా త్సప్తసప్తార్చివర్చసః ౧
 మహాబలపరీవారా ధనుష్కన్తో మహాబలాః,
 కృతాస్త్రాస్త్రవిదాం శ్రేషాః పరస్పరజన్మైషిణః. ౨
 హేమజాలపరిక్షిప్తై ర్ధ్వజవద్భిః పతాకిభిః,
 తోయదస్వననిఘోషై ర్వాజయై కై ర్గహరైశ్చైః. ౩
 తప్తకాశ్చనచిత్రాణి చాపా న్యమితవిక్రమాః,
 విష్ణురయస్తస్సంహృష్టా స్తటిత్వస్త ఇవాన్ముదాః ౪
 జనన్య స్తు తతస్తేషాం విదిత్వా కిఙ్కురా వ్హతాః,
 బభూవు శ్శోకసంభ్రాంతా సుబాన్ధవసుహృజ్ఞనాః. ౫

తే పరస్పరసంఘర్షా తప్తకాశ్చ సభూషణాః, అభిపేతు ర్హనూమంతం చోరణస్థ మవస్థితమ్	౬
సృజన్తో బాణవృష్టిం తే రథగర్భిణిస్సన్వినాః, వృష్టిమస్త ఇవామౌభద్రా విచేరు రైర్మృతాచ్యుతాః	౭
అవక్షిర్ణ స్తత స్తాభి ర్హనుమాన్ శరసృష్టిభిః, అభవ త్సంవృతాకార శైలరాశీవ సృష్టిభిః	౮
స శరా న్నోఘుయామాస తేషా మాశుచరణ కపిః, రథవేగం చూపీరాణాం విచర నిష్ఠమలేఽచ్యురే	౯
స తైః క్షీణ స్థనుష్కంబై ర్వోద్యమిషు వీరః ప్రకాశతే, ధనుష్కంబై ర్యథా మేఘై ర్దారుతః ప్రభు రమృరే	౧౦
స కృత్వా నిసదం ఘోరం త్రాసయం స్తా మహాచమూమ్, చకార హనుమా న్వేగం తేషు ంక్షున్సు వీర్యవాన్	౧౧
తలే నాభ్యహస త్కాంశ్చి త్పాదైః కాంశ్చి త్వరంతపః, ముష్టినాఽభ్యహస త్కాంశ్చి స్పృశైః కాంశ్చి ద్వ్యదారయత్.	
ప్రమమా ధోరనా కాంశ్చి దూరుభ్యా మపరా న్కపిః, కేచి త్తస్య నినాదేన తత్రైవ పతితా భువి	౧౩
తత స్తే వ్యవసన్నేషు భూమా నిపతితేషు చ, తత్రైస్య మగమ త్సర్వం దిశో దశ భయూర్దితమ్	౧౪
వినేదు ర్విస్వరం నాగా నిపేతు ర్భువి వాజినః, భగ్నునీడధ్వజచ్ఛత్రై ర్భూ శ్చ క్షీర్ణాఽభవ ద్రథైః	౧౫
ప్రసతా రుధిరేణాథ ప్రవన్త్యో దర్శితాః పథి, వివిధై శ్చ స్వరై ర్లజ్జా సనాద వికృతం తదా.	౧౬

సతా స్పృశ్యద్ధా నివినిహత్య రాక్షసాన్
 మహాబల శ్చన్డపరాక్రమః కపిః,
 యుయుత్స్స రన్వై యః పునరేవ రాక్షసై
 స్తమేవ వీరోఽభిజగామ తోరణమ్

౧౭

ఇత్యాష్ట శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే
 ప ఞ్చ చ త్వా రి ం శ స్స ర్గః.

షట్పత్వారింశ సర్గః — స్లోకాః 3౯౪

◆◆◆ సేనాపతీనాం యుద్ధాయ నిర్యాణమ్ ◆◆◆

మాతాన్ మన్త్రిసుతాన్ బుద్ధ్వా వానరేణ మహాత్మనా,
 రావణ స్సంవృతాకార శ్చకార మతి ముత్తమామ్
 స విరూపాక్ష యూపాత్మౌ దుర్ధరం చైవ రాక్షసమ్,

౧

ప్రఘసం భాసకర్ణం చ పఞ్చ సేనాగ్రనాయకాన్

౨

సద్విదేశ దశగ్రీవౌ వీరా న్నయవిశారదాన్,

హనుమద్ద్రహణే వ్యగ్రా న్వాయువేగసమా న్ముధి

3

యాత సేనాగ్రగా స్సర్వే మహాబలపరిగ్రహాః,

సవాజిరథమాతఙ్గా స్స కపి శ్శాస్యతా మితి

౪

యతై శ్చ ఖలు భావ్యం స్యా త్త మాసాద్య వనాలయమ్,

కర్క చాపి సమాధేయం దేశకాలావిరోధినమ్

౫

స హ్యహం తం కపిం మన్యే కర్కశా ప్రతితర్కయన్,

సర్వధా త న్నహ ద్భూతం మహాబలపరిగ్రహమ్

౬

భవే దిద్ద్రోణ వా సృష్ట మస్మదర్థం తపోబలాత్,

సనాగయక్షగన్ధర్వా దేవాసురమహర్షయః.

౭

యుష్మాభి స్సహితై స్సర్వై ర్నయా సహ విచిర్జితాః,
 తై రసశ్యం విధాతవ్యం వ్యభిక్తం కిచ్చిదేవ సః ౮
 త దేవ నాత్ర సద్దేహః ప్రసవ్య పరిగృహ్యతామ్,
 నావమాన్యో భవద్భి శ్చ హరి ర్ధిరపరాక్రమః, ౯
 దృష్టా హి హరయః పూర్వం మయా విపులవిక్రమాః,
 వాలీ చ సహశుగ్రీవౌ జామృవాం శ్చ మహాబలః ౧౦
 నీల సేనాపతి త్చైవ యే చాన్యే ద్వివిదాదయః,
 నైవం తేషాం గతి ర్భీమా న తేజా న పరాక్రమః ౧౧
 న మతి ర్న బలోత్సాహశా న దూపపరికల్పనమ్,
 మహ త్సత్త్వ మిదిం జ్ఞేయం కషిరూపం వ్యవస్థితమ్ ౧౨
 ప్రయత్నం మహ దాస్థాయ క్రియతా మస్య నిగ్రహః,
 కామం లోకా స్త్రయ సేన్యా స్సనురాసురమానవాః, ౧౩
 భవతా మగ్రతం స్థాతుం న పర్యాప్తా రణాజరే,
 తథాఽపి తు నయజ్ఞేన జయ మాకాఙ్క్షతా రణే ౧౪
 ఆత్మా రక్ష్యోఽప్రయత్నేన యుద్ధసిద్ధి ర్ని చచ్ఛలా,
 తే న్యామివచనం సర్వే ప్రతిగృహ్య మహాజనః ౧౫
 సముత్పేతు ర్నహానేగా హుతాశసమ తేజసః,
 రథై ర్నై శ్చ మాతజై ర్వాజిభి శ్చ మహాజనైః ౧౬
 శస్త్రై శ్చ వివిధై స్తీక్ష్ణై స్సర్వై శ్చోపచితా బలైః,
 తత స్తం దదృశు ర్వీరా దీప్యమానం ఘహాకపిమ్ ౧౭
 రశ్మిమన్త మివౌద్యన్తం స్వతేజోరశ్మిమాలినమ్,
 తోరణస్థం మహాత్సాహం మహాసత్త్వం మహాబలమ్ ౧౮
 మహామతిం మహావేగం మహాకాయం మహాబలమ్,
 తం సమీక్ష్యైవ తే సర్వే దిక్షు సర్వా స్వవస్థితాః ౧౯

- తై స్తైః ప్రహరణై ర్భీమై రభివేతు స్తత స్తతః,
తస్య పఞ్చాయసా స్త్రీష్టా శ్శితాః పీతముఖా శ్శరాః ౨౦
- శిర స్యుత్పల పత్రాభా దుర్ధరేణ నిపాతితాః,
స తైః పఞ్చభి రావిధ శ్శరై శ్శిరసి వానరః ౨౧
- ఉత్పాత నద న్స్మిన్ని దిశో దశ వినాదయన్,
తత స్తు దుర్ధరో వీర స్సరథ సృజ్యకార్ముకః ౨౨
- కిరన్ శరశతై స్త్రీష్టై రభివేదే మహాబలః,
స కపి ర్వారయామాన తం ప్రియాన్ని శరవర్షిణమ్ ౨౩
- వృష్టిమస్తం పయోదాన్తే పయోద మివ మారుతః,
అర్ద్యమాన స్తతి స్తేన దుర్ధరేణానిలాత్మజః ౨౪
- చకార కదనం భూయో వ్యవర్ధతి చ వేగవాన్,
స దూరం సహసోత్పత్య దుర్ధరస్య రథే హరిః ౨౫
- నిపపాత మహావేగో విద్యుద్రాశి ర్గిరా వివ,
తత స్స మభితాప్తాశ్వం రథం భగ్నాక్షకూబరమ్ ౨౬
- విహాయ స్యపత ద్భూమా దుర్ధర స్త్యక్తజీవితః,
తం విరూపాక్షయూవాక్షౌ దృష్ట్వా నిపతితం భువి ౨౭
- సజ్ఞాతరోషా దుర్ధర్షా పుశ్పేతతు రరిన్దమా,
స తాభ్యాం సహసోత్పత్య విస్మితో విమలేఽమృరే ౨౮
- ముద్గరాభ్యాం మహాబాహు ర్విక్ష స్యభిహతః కపిః,
తయో ర్వేగవతో ర్వేగం వినిహత్య మహాబలః ౨౯
- నిపపాత పున ర్భూమా సుపర్ణ సమవిక్రమః,
స సాలవృక్ష మాసాద్య త ముత్పాత్య చ వానరః ౩౦

తా వృథా రాక్షసా వీరా జఘావ పవనాత్మజః,
 తత స్తాః స్త్రీః హతాః జ్ఞాత్వా వానరేణ తరస్విना 3౧
 అభిపేదే మహావేగః ప్రసహ్య ప్రఘసో హరిమ్,
 భానకర్ణ శ్చ సంక్రుద్ధ శూల మాదాయ వీర్యవాన్ 3౨
 ఏకతః కపిశార్దూలం యశస్విన మవస్థితమ్,
 పట్టనేన శితాగ్రేణ ప్రఘసః ప్రత్యయోధయత్ 3౩
 భానకర్ణ శ్చ శూలేన రాక్షసః కపిసత్తమమ్,
 స తాభ్యాం విక్షుత్తై స్త్రాత్తై రస్పగ్నిగతనూరుహః 3౪
 అథవ ద్వానరః క్రుద్ధో బాలసూర్యసమప్రభః,
 సముత్పృట్య గిరే శ్శృంఖం సమృగవ్యాలపాదపమ్ 3౫
 జఘాన హనుమా న్వీరో రాక్షసా కపికుష్ఠరః,
 తత స్తే ష్వనసన్నేషు సేనాపతిషు పఞ్చసు 3౬
 బలం త దవశేషం చ నాశయామాస వానరః,
 అశ్వై రశ్వాన్లజై ర్నాగాన్యోధై ర్యోధాన్ రథై రధాన్
 స కపి ర్నాశయామాస సహస్రాక్ష ఇవాసురాన్,
 హతై ర్నాగై శ్చ శూరై ర్భగ్నై శ్చ మహాబధైః 3౭
 హతై శ్చ రాక్షసై ర్భూమి రుద్ధమార్గా సమన్తతః ౪
 తతః కపి స్తాన్ ధ్వజనీపతీన్ స్రజే
 నిహత్య వీరాన్ సబలాన్ సవాహనాన్,
 సమీక్ష్య వీరః పరిగృహ్య తోరణం
 కృతక్షణం కాల ఇవ ప్రజాక్షయే. 3౮౪

ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
 ప ట్న త్వా రి ం శ స్స ర్గః

సప్తచత్వారింశ సర్గః.—శ్లోకాః. ౩౫.

—●●● అక్షకుమారిస్య యుద్ధాయ నిర్యాణమ్. ●●●—

సేనాపతీః పశ్య స తు ప్రమాపితాః
హనూమతా సానుచరాః సవాహనాః,
సమీక్ష్య రాజా సమరోద్ధతోన్ముఖం
కుమార మక్షం ప్రసమైక్ష తాగ్రతః

౧

స తస్య దృష్ట్యర్పణసంప్రచోదితః
ప్రతాపవా న్కాశ్చనచిత్రకార్ముకః,
సముత్పసా తాథ సద స్యుదీరితో
ద్విజాతిముఖై ర్హిరవిషేవ పావకః

౨

తతో మహ ద్బాలదివాకరప్రభం
ప్రతస్తజామ్బూనదజాలసన్తతమ్,
రథం సమాస్థాయ యయకా స వీర్యవాన్
మహాహరిం తం ప్రతి నై రృతర్షభః

౩

తత స్తపస్సజ్జహసశ్చయార్జితం
ప్రతస్తజామ్బూనదజాలశోభితమ్,
పతాకేనం రత్నవిభూషితధ్వజం
మనోజవాష్టాశ్వవరై స్సయోజితమ్.

౪

సురాసురాధృప్య మసజ్గచారిణం
రవిప్రభం వ్రామచరం సమాహితమ్,
సతూణ మష్టాసినిబద్ధబన్ధురం
యథాక్రమావేశితశక్తితోమరమ్.

౫

విరాజమానం * ప్రపృష్టానస్తునా
 సహేమదామ్నా శశిసూర్యవిచ్చినా,
 దివాకరాభం రథ మాస్థిత స్తత
 స్స నిర్జగమామరతుల్యవిక్రమః
 స పూరయన్ ఖం చ మహీం చ నాచలాం
 తురజ్జమాతజ్జమహారథస్వనైః,
 భల్లై స్సమేత స్స హి తోరణస్థితం
 సమర్థ మానీన ముపాగమ త్కపిమ్
 స తం సమానాద్య హరిం హణీక్షణో
 యుగాస్తకాలాగ్ని మివ ప్రజాక్షయే,
 అవస్థితం విస్థితజాతసంభ్రమ
 స్సమైక్ష తాక్షో బహుమాన నక్షుమా.
 స తస్య వేగం చ కపే ర్మహాత్మనః
 పరాక్రమం చారిషు పార్థివాత్మజః,
 †విధారయన్ స్వం చ బలం మహాబలో
 హిమక్షయే సూర్య ఇవాభివర్ధతే
 స జాతమన్యుః ప్రసమీక్ష్య ఫిక్రమం
 స్థిరం స్థిర స్సంయతి దుర్నివారణమ్,
 సమాహితాత్మా హనుమంత మాహవే
 ప్రచోదయామాన శరైః ప్రైభి శ్శితైః.
 తతః కపిం తం ప్రసమీక్ష్య గర్వితం
 జితశ్రమం శత్రుపరాజయోర్జితమ్,

౮

౯

౧౦

౧౧

అవైక్షతాక్ష స్సముదీర్ణమానస
 స్సబోణవాణిః ప్రగృహీతకార్ముకః. ౧౧
 సహేమనిష్కాజ్జదచారుకణ్డల
 స్సమాససాదాఽశు పరాక్రమః కపిమ్,
 తయో ర్భూ వాప్రతిమ స్సమాగమ
 స్సురాసురాణా మపి సంభ్రమప్రదః ౧౨
 రరాస భూమి ర్న తతాప భానుమాన్
 వవౌ న వాయుః ప్రచచాల చాచలః,
 కపేః కుమారస్య చ వీక్ష్య సంయుగం
 ననాద చ ద్యౌ రుదధి శ్చ చుక్షుభే ౧౩
 తత స్స వీర స్సముఖాన్ పతత్రిణ
 స్సువర్ణపుష్పాన్ సవిషా నిఘోరగాన్,
 సమాధిసంయోగవిమోక్షతత్త్వవి
 చ్ఛరా నథ త్రీ నృపిమూర్ధ్నైవతయత్.
 స తై శ్శరై ర్ముగ్ధి సమం నివాతితైః ౧౪
 క్షరన్నసృద్ధిగ్ధవిప్రత్తలోచనః,
 నఘోదితాదిత్యనిభ శ్శరాంశుమా
 న్వ్యరాజతాఽదిత్య ఇవాంశుమాలికః ౧౫
 తత స్స పిష్టాధిపమన్త్రిన త్తమ
 స్సమీక్ష్య తం రాజవరాత్మజం రణే,
 ఉదగ్రచిత్రాయుధచిత్రకార్ముకం
 జహర్ష చాపూర్యత చాఽహఘోనున్నఖః. ౧౬
 స మద్దరాగ్రస్థ ఇవాంశుమాలికో
 వివృద్ధకోపో బలవీర్యసంయుతః,

కుమార మక్షం సబలం సవాహనం

దదాహ నేత్రాగ్ని మరీచిభి స్తదా.

౧౭

తత స్స బాణాసనచిత్రకార్ముక

శ్శరప్రవర్షో యుధి రాక్షసామ్బుదః,

శరా న్ముమోచాఽశు హరీశ్వరాచలే

వలాహకో వృష్టి మివాచలోత్తమే

౧౮

ఞ్ఞతః కపి స్తం రణచణ్డవిక్రమం

విప్రుద్ధతేజో బిలవీర్యసంయుతమ్,

కుమారి మక్షం ప్రసమీక్ష్య సంయుగే

ననాద హోర్షా ధ్వనతుల్యవిక్రమః

౧౯

స బాలభావా ద్యుధి వీర్యదర్పితః

ప్రవృద్ధమన్యుః క్షతజోపమేక్షణః,

సమాససా దాప్రతిమం కపిం రణే

గజో మహాకూపమివాఽవృతం తృణైః

౨౦

స తేన బాణైః ప్రసభం నిపాత్యై

శ్చకారి నాదం ఘననాదనిస్స్వనః,

సముత్పాతాఽశు నభ స్స మారుతి

ర్భుజోరువిక్షేపణఘోరదర్శనః

౨౧

సముత్పతస్తం సమభిద్రవ దృలీ

స రాక్షసానాం ప్రవరః ప్రతాపవాక్,

రథీ రథిశ్రేష్ఠతమః కిరం ఛరైః

పయోధర శ్చైల మివాశ్శవృష్టిభిః

౨౨

స తాం ఛరాం స్తస్య హరి ర్విమోఽయక్

చచార వీరిః పథి వాయుసేవితే,

- శరాస్తరే మారుతవ ద్వినిష్పత
 న్మనోజవ స్సంయతి చణ్డవిక్రమః. ౨౩
- త మాత్తబాణానన మాహపూన్ముఖం
 ఖ మాస్త్రణస్తం విశ్శిఖై శ్శరోత్తమైః,
 అవైక్ష తాక్షం బహుమానచక్షుషా
 జగామ చింతాం చ స మారుతాత్సజః. ౨౪
- తత శ్శరై ర్భిన్నభుజాస్తరః కపిః
 కుమారపీఠేణ మహాత్మనా నదః,
 మహాభుజః కర్కవిశేషతత్త్వవి
 ద్విచిస్తయామాస రణే పరాక్రమమ్ ౨౫
- అబాలవ ద్బాలదివాకరప్రభః
 కరో త్యయం కర్క మహా న్మహాబలః,
 న చాస్య సర్వాహవకర్కశోభినః
 ప్రమాపణే మే మతి రత్రి జాయతే ౨౬
- అయం మహాత్మా చ మహాం శ్చ వీర్యతి
 స్సమీహిత శ్చాతిసహ శ్చ సంయుగే,
 అసంశయం కర్కగుణోదయా దయం
 సనాగయత్నై ర్గునిభి శ్చ పూజితః ౨౭
- పరాక్రమోత్సాహవివృద్ధమానస
 స్సమీక్ష తే మాం ప్రముఖాగత స్థితిః,
 పరాక్రమో హ్యస్య మనాంసి కమ్యయే
 త్సురాసురాణా మపి శ్రీఘ్రగామినః ౨౮
- న ఖల్వయం నాభిభవే దుపేక్షితః
 పరాక్రమో హ్యస్య రణే వివర్ధతే,

ప్రమాపణం త్వేవ * మమాస్య రోచతే
 న వర్ధమానోఽగ్ని రుపేక్షితుం క్షమః
 ఇతి ప్రవేగం తు పరస్య తర్కయన్
 స్వకర్మయోగం చ విధాయ వీర్యవాన్,
 చకార వేగం తు మహాబల స్తదా
 మతిం చ చక్రేఽస్య నధే. మహాకపిః
 శ్చ తస్యతా నష్టహయా న్నహాజవాన్
 సమాహితాన్ భారసహ నివర్తనే,
 జఘాన వీరః పథి వాయుసేవితే
 తలప్రహారైః పవనాత్మజః కపిః
 తత స్తలే నాభిహతో మహారథః
 న తస్య పిశ్టాధిపమన్త్రినిర్జితః,
 ప్రభగ్ననీడః పరిముక్తకూబరః
 పసాత భూమా హతివాజి రమ్భరాత్
 న తం పరిత్యజ్య మహారథో రథం
 సకార్ముకః ఖడ్గధరః ఖ ముత్పతన్,
 తపోభియోగా దృషి రుగ్రవీర్యవా
 నివహాయ దేహం మరుతా మివాఽలయమ్
 తతః కపి స్తం విచరన్త మమ్బరే
 పతత్రిరాజానిలసిద్ధసేవితే,
 సమేత్య తం మారుతతుల్యవిక్రమః
 క్రమేణ జగ్రాహ స పాదయోర్ద్వధమ్

౨౯

30

30

3౨

33

3౪

* మమాద్య - ఇతి పా.

స తం సమావిధ్య సహస్రశః కపి
 ర్నహారగం గృహ్య ఇవాణ్ణజేశ్వరః,
 ముమోచ వేగాత్ప్రత్యుల్యవిక్రమో
 మహీతలే సంయతి వాసరోత్తమః

31

స భగ్నబాహూరుకటీశిరోధరః
 క్షర స్పృశ్చిరస్థితాస్థిలోచనః,
 స భగ్నసన్ధిః ప్రవిక్రీర్ణబద్ధనో
 హతః క్షితో వాయుసుతేన రాక్షసః

32

మహాకపి ర్భూమితలే నివీడ్య తం
 చకార రక్షోధిపతే ర్నహ ద్భయమ్,
 మహర్షిభి శ్చక్రచరై ర్నహావ్రతై
 స్సమేత్య భూతై శ్చ సయక్షపన్నగైః

32

సురై శ్చ సేన్ద్రై ర్భృశజాతవిస్ఫయై
 ర్హతే కుమారే స కపి ర్నిరీక్షితః,
 నిహత్య తం వజ్రసుతోపమప్రభం
 కుమార మక్షం క్షతజోపమేక్షణమ్.
 తమేవ వీరోఽభిజగామ తోరణం

కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజాక్షయే

3౪౫

ఇత్యాపి శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే

స ప్త చ త్వా రి ం శ స్స ర్గః.

అష్టచత్వారింశస్తకః — స్లోకాః. ౬౨.

◆◆◆ రావణేనయుద్ధార్థమిద్వజితః ప్రోత్సాహనమ్. ◆◆◆

తత స్స రక్షోధివతి ర్మహాత్మా
హనూమతాఽఙ్గే నిహతే కుమారే,

మన స్సమాధాయ తదేన్ద్రకల్పం
సమాదిదే శేన్ద్రజితం సరోషమ్

త్వమ్మస్త్రవి ఛ్చస్త్రవిదాం వరిష్ఠ
స్సురాసురాణా మపి శోకదాతా.

సురేషు సేన్ద్రేషు చ దృష్టకర్ణా
పితామహారాధనశఙ్చితాస్త్రః

తవాస్త్రబల మాసాద్య నాసురా న మరుద్గణాః,
న కేకు స్సమరే ణ్ఢాతుం సురేశ్వరసమాశ్రితాః

న కశ్చి త్త్రిషు లోకేషు సంయుగే న గతశ్రమః,
భుజవీర్వాభిగుప్త శ్చ తపసా చాభిరక్షితః.

దేశకాలవిభాగజ్ఞ స్త్వమేవ మతిన త్రమః

న జేఽస్త్యశక్యం సమరేషు కర్మణా

న జేఽస్త్యకార్యం మతిపూర్వమస్తజే,

న సోఽస్తి కశ్చి త్త్రిషు సంగ్రహేషు వై

న వేద య స్తేఽస్త్రబలం బలం చ తే

మమానురూపం తపసో బలం చ తే

పరాక్రమ శ్చాస్త్రబలం చ సంయుగే,

న త్వాం సమాసాద్య రణావమర్దే

మనశ్శ్రమం గచ్ఛతి నిశ్చితార్థమ్.

౧

౨

౩

౪

౫

౬

౭

- నిహతాః కింకరౌ స్స ర్వే జమ్బూమాళీ చ రాక్షసః,
అమాత్యపుత్రౌ వీరా శ్చ పశ్చ సేనాగ్రయానుః ౭
- బలాని సుసమ్మద్ధాని సాశ్వనాగరధాని చ,
సహోదర స్తే దయితః కుమారోఽక్ష శ్చ సూదితః ౮
- న హి తేష్వేవ మే సారో య స్త్వ య్యరినిష్ఠాదన'
ఇదం హి దృష్ట్వా మతిమ ! న్నహ ద్భలం ౯
- కపేః ప్రభావం చ పరాక్రమం ఛ,
త్వ మాత్మన శ్చాపి సమీక్ష్య సారం
కురుష్వ వేగం స్వబలానురూపమ్ ౧౦
- బలావమర్ద స్త్వయి సన్నిప్త్యే
యథా గతే శామ్యతి శాస్త్రశత్రౌ,
తథా సమీక్ష్యోఽత్మబలం పరం చ
సమారభ స్వాస్త్రవిదాం వరిష్ఠ !. ౧౧
- న వీర ! సేనా గణశో చ్యవన్తి
న వజ్ర మాదాయ విశాలసారమ్,
న మారుత స్యాస్య గతేః ప్రమాణం
న చాగ్నికల్పః కరణేన హన్తుమ్ ౧౨
- త మేవ మర్థం ప్రసమీక్ష్య సమ్యక్
స్వకర్తనామ్యా ధి సమాహితాత్మా,
స్థరం శ్చ దివ్యం ధనుషోఽస్త్రవీర్యం
వ్రజాక్షతం కర్క సమారభస్వ. ౧౩
- న ఖ ల్వియం మతి శ్రేష్ఠాయ త్వాం సంప్రేషయా మ్యహమ్,
ఇయం చ రాజధర్మాణాం క్షత్రస్య చ మతి ర్మతా ౧౪

నానాశస్త్రై శ్చ సజ్జామే వై శారద్య మరిష్టమ',
అచశ్యమేవ యోధవ్యం కామ్య శ్చ విజయో రణే. ౧౫

తతః పితు స్తద్వచనం నిశమ్య ప్రదక్షిణం దత్తుసుతప్రభావః,
చకార భర్తార మదీనసత్తో రణాయ వీరః ప్రతిపన్నబుద్ధిః ౧౬

తతః సై స్వగతై రిష్టై రిద్యజి త్ప్రతిపూజితః,
యుద్ధోద్ధతిః కృతోత్సాహ స్సంగ్రామం ప్రత్యపద్యత. ౧౭

క్రీమా స్పద్మపలాశాక్షో రాక్షసాధిపతే స్సుతః,
నిర్జగమ మహాతేజా స్సముద్ర ఇవ పర్వసు. ౧౮

స పక్షిరాజోత్తమతుల్యవేగై
ర్వాల్మై శ్చతుర్భి సితితీక్ష్ణదంష్ట్రైః,

రథం సచాయు క్త మసజ్గవేగం
సమారురో హేద్యజి దిద్యకల్పః ౧౯

స రథీ ధన్వినాం క్రేష్ట శ్చస్త్రజ్ఞోఽస్త్రవిదాం వరః,
రథే నాభియయా క్షీప్రం హనుమా న్యత్ర సోఽభవత్. ౨౦

స తస్య రథనిరోపం జ్యోస్వనం కార్ముకస్య చ,
నిశమ్య హరివీరోఽసౌ సంప్రహృష్టతరోఽభవత్. ౨౧

సుమహ చ్ఛాప మాదాయ శితిశల్యాం శ్చ సాయకాః,
హనుమ స్త మభిప్రేత్య జగమ రణపణ్డితః ౨౨

తస్మిం స్తత స్సంయతి జాతహర్షే
రణాయ నిర్గచ్ఛతి బాణపాణౌ,

దిశశ్చ సర్వాః కలుమా బభూవు
ర్మౌగా శ్చ రౌద్రా బహుధా వినేదుః. ౨౩

సమాగతా స్తత్ర తు నాగయతౌ

మహర్షయ శ్చక్రచరా శ్చ సిద్ధాః,

నభ స్సమావృత్య చ పఠీసజ్ఞా

వినేదు రుచ్చైః పరమప్రహృష్టాః

౨౪

ఆయాస్తం సరథం దృష్ట్వా తూర్ణ మింద్రజితం కపిః,

విననాద మహానాదం వ్యవర్ధత చ వేగవాన్.

౨౫

ఇంద్రజిత్తు రథం దివ్య మాస్థిత శ్చిత్రకార్ముకః,

ధను ర్విష్ణురయామాస తటిదూర్జితనిస్స్వనమ్.

౨౬

తత స్సమేతా వతితీక్షణవేగౌ మహాబలౌ తౌ రణనిర్విశజ్ఞౌ,

కపి శ్చ రక్షోధిపతే శ్చ పుత్ర స్సురాసురేంద్రావివ బద్ధవై రా

స తస్య వీరస్య మహారథస్య ధనుష్కృత స్సంయతి సమ్మతస్య,

శరప్రవేగం వ్యహన త్ప్రవృద్ధ శ్చచారి మార్గే పితు రప్రమేయే

తత శ్చరా నాయతతీక్షణశల్యాన్

నుపత్రిణః కాంచనచిత్రపుష్పాన్,

ముమోచ వీరః పరవీరహస్తా

నుసన్నతాన్ వజ్రనిపాతవేగాన్.

౨౭

తతస్తు తత్స్వదననిస్స్వనం చ మృదజ్జభేరీపటహస్వనం చ,

వికృష్యమాణస్య చ కార్ముకస్య నిశమ్య ఘోషం పున రుత్పపాత.

శరాణా మస్తరే ష్వాశు వ్యవర్తత మహాకపిః,

హరి స్తస్యాభిలక్ష్యస్య మోఘయన్ లక్ష్యసంగ్రహమ్

30

శరాణా మగ్రత స్తస్య పున స్సమభివర్తత,

ప్రసార్య హస్తా హనుమా నుత్పపా తానిబాత్మజః

3౨

తా పుభౌ వేగసంపన్నా రణకర్షవిశారదా,

సర్వభూతమనోగ్రాహి చక్రతు ర్యుద్ధ ముత్తమమ్

33

హనుమతో వేద స రాక్షసోఽన్తరం
 స మారుతి స్తస్య మహాత్మనోఽన్తరమ్,
 పరస్పరం నిర్విషహశా బభూవతు
 స్సమేత్య తౌ దేవసమానవిక్రమా. 3౪

తతస్తు లక్ష్మ్యే స విహస్యమానే
 శరే ష్వమోఘేషు చ సంపతత్సు,
 జగామ చింతాం మహతీం మహాత్మా
 సమాధిసంయోగసమాహితాత్మా 3౫

తతో మతిం రాక్షసరాజసూను శ్చ కార తస్మిన్ హరివీరముఖ్యే,
 అవధ్యతాం తస్య కపే స్సమీక్ష్య కథం నిగచ్ఛేదితి నిగ్రహార్థమ్.
 తతః వై తామహం వీర సోఽన్త్ర మస్త్రవిదాం వరః,
 సన్దధే నుమహాతేజా స్తం హరిప్రవరం ప్రతి 3౬

అవధ్యోఽయ మితి జ్ఞాత్వా త మస్త్రేణాస్త్ర తత్త్వవిత్,
 నిజగ్రాహ మహాబాహు ర్ధారతాత్మజ మిన్ద్రజిత్ 3౭
 తేన బద్ధ స్తతోఽస్త్రేణ రాక్షసేన స వానరః,
 అభవ న్నిర్విచేష్ట శ్చ పపాత చ మహీతలే 3౮

తతోఽథ బుద్ధ్వా స తదాస్త్రబంధం
 ప్రభోః ప్రభావా ద్విగతాత్మవేగః,
 పితామహనుగ్రహ మాత్మన శ్చ
 విచి స్తయామాస హరిప్రవీరః ౪౦

తత స్సాన్వయంభువై ర్ఙనై ర్భ్రహ్మాస్త్ర మభిమన్వితమ్,
 హనుమాం శ్చి స్తయామాస వరదానం పితామహాత్. ౪౧

స మేఽన్త్రబంధస్య చ శక్తి రస్తి
 విమోక్షణే లోకగురోః ప్రభావాత్,

ఇత్యేవ మత్వా విహితోఽస్త్రబద్ధో
మయాఽత్మయోనే రనువ ర్తితవ్యః.

౪౨

సవీర్య మస్త్రస్య కపి ర్విచార్యపి తామహానుగ్రహ మాత్మనశ్చ,
విమోక్షశక్తిం పరిచి త్తయిత్వా పితామహాజ్ఞా మనువ ర్తతే స్థ.

అస్త్రేణాపి హి బద్ధస్య భయం మమ న జాయతే,
పితామహమహేంద్రాభ్యాం రక్షిత స్యానిలేన చ.

౪౪

గహణే చాపి రక్షోభి ర్గహా న్నే గుణదర్శనః,

రాక్షసేంద్రేణ సంవాద స్తస్మా ద్దృష్టాన్తు మాం పరే

౪౫

స నిశ్చితార్థః పరవీరహంతా

సమీక్ష్యకారీ వినివృత్తచేష్టః,

పరైః ప్రస హ్యభిగతై ర్విగృహ్య

ననాద తైస్తైః పరిభ ర్తన్యమానః

౪౬

తత స్తం రాక్షసా దృష్ట్వా నిర్విచేష్ట మర్హిషమమ్,

బబద్ధు శ్శృణవల్లై శ్చ ద్రుమచీరై శ్చ సంహతైః

౪౭

స రోచయామాస పరై శ్చ బద్ధనం

ప్రసహ్య వీరై రభినిగ్రహం చ,

కౌతూహలా న్నాం యది రాక్షసేంద్రో

ద్రష్టుం వ్యవస్యే దితి నిశ్చితార్థః

౪౮

స బద్ధ స్తేన వల్కేన విముక్తోఽస్త్రేణ వీర్యవాన్,

అస్త్రబద్ధ స్స చాన్యం హి న బద్ధ మనువ ర్తతే.

౪౯

అధేంద్రజిత్తు ద్రుమచీరబద్ధం

విచార్య వీరః కపిస త్రమం తమ్,

విముక్త మస్త్రేణ జగామ చింతాం

నాన్యేన బద్ధో హ్యనువ ర్తతేఽస్త్రమ్.

౫౦

అచణో! మహా త్కర్మ కృతం నిరర్థకం

స రాక్షసైర్హనుమగతిర్విమృష్టా,

పునశ్చ నాస్త్రే విహతేఽస్త్ర మన్య

త్ప్రవర్తతే సంశయితా స్స సర్వే.

౫౦

అస్త్రేణ హనుమా న్ముక్తో నాత్మాన మవబుధ్యత,

కృష్యమాణ స్తురక్షోభి స్తై శ్చ బద్ధైర్నివీడితః

౫౧

హన్యమాన స్తతః కూరై రాక్షసైః కాష్టముష్టిభిః,

సమీపం రాక్షసేంద్రిన్య ప్రాకృష్యతి స వానరః

౫2

అధేంద్రజి త్తం ప్రసమీక్ష్య ముక్త

మస్త్రేణ బద్ధం ద్రుమచీరసూత్రైః,

వ్యదర్శయ త్తత్ర మహాబలం తిం

హరిప్రవీరం సగణాయ రాజ్ఞే.

౫౩

తం మత్తమివ మాతజ్ఞం బద్ధం కపివరోత్తమమ్,

రాక్షసా రాక్షసేంద్రియ రావణాయ న్యవేదయన్

౫౪

కోఽయం కన్య కుణో వాఽత్ర కిం కార్యం కో వ్యపాశ్రయః,

ఇతి రాక్షసవీరాణాం తత్ర సంజజ్ఞ రే కథాః.

౫౫

హన్యతాం దహ్యతాం వాఽపి భక్ష్యతా మితి చాపరే,

రాక్షసా స్తత్ర సజ్కుర్ధాః పరస్పర మధాబ్రువన్.

౫౬

అతీత్య మార్గం సహసా మహాత్మా

స తత్ర రక్షోధిపపాదమూలే,

దదర్శ రాజ్ఞః పరిచారవృద్ధాన్

గృహం మహాతత్త్వవిభూషితం చ

౫౭

న దదన్మ మహాతేజా రావణః కపిసత్తమమ్,
 రక్షోభి ర్వికృతాకారైః స్త్రీవ్యమాణ మితి స్తతః ౫౯
 రాక్షసాధిపతిం చాపి దదన్మ కపిసత్తమః,
 తేజోబలసమాయుక్తం తిషన్త మిచ భాస్కరమ్. ౬౦
 న రోషసంవ ర్తితతామృదృష్టి
 ర్దశాననస్తం కపి మన్వవేక్ష్య,
 అధోఽవిష్టా న్కులశీలవృద్ధాన్
 సమాదిశత్తం ప్రతి మన్త్రిముఖ్యాన్ ౬౧
 యథాక్రమం తై స్స కపి ర్విప్రుష్టః
 కార్యార్థ మర్థస్య చ మూల మాచా,
 నివేదయామాస హరీశ్వరస్య
 దూత స్సకాశా దహ మాగతోఽస్మి ౬౨

ఇత్యాక్షరే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుస్తరకాండే
 అష్ట చ త్వా రిం శ స్స ర్గః.

ఏకోనవచ్ఛాశసర్గః — శ్లోకాః ౨౦

హనుమతోరాక్షసైర్మితస్యరావణసందర్శనమ్

తత స్స కర్మణా తస్య విస్మితో భీమవిక్రమః,
 హనుమా న్రోషతామ్రాక్షో రక్షోధిప మవైక్షత ౧
 భ్రాజమానం మహార్షేణ కాశ్చనేన విరాజతా,
 ముక్తాజాలాన్మతే నాథ మకుచేన మహాద్యుతిమ్ ౨
 వజ్రసంయోగసంయుక్తై ర్మహార్హమణివిగ్రహైః,
 సైమై రాభరణై శ్చిత్రై ర్మనసేవ ప్రకల్పితైః ౩

స ౪౯] హనుమతో రాక్షసైర్వీతస్య రావణసందర్శనమ్. 235

మహార్హక్షౌమసంవీతం రక్తచంద్రనరూపితమ్,
 స్వనులిప్తం విచిత్రాభి రిద్వివిధాభి శ్చ భక్తిభిః ౪
 విష్ణుతై ర్దర్శనీయై శ్చ రక్తాక్షై ర్భీమదర్శనైః,
 దీప్తతీక్షణమహాదంష్ట్రైః ప్రలమ్బదశనచ్ఛరైః ౫
 శిరోభి ర్దశభి ర్వీరంభ్రాజమానం మహాశాసనమ్,
 నానావ్యాఽసమాకీర్ణైః శ్శిఖరై రివ మందరమ్ ౬
 సోఽజ్ఞానచయప్రఖ్యం హాశే శోరసి రాజతా,
 పూర్ణచంద్రాభవక్రేణ సబలాక మివామ్బుజమ్ ౭
 బాహుభి ర్బద్ధకేయూరై శ్చంద్రనోత్తమరూపితైః,
 భ్రాజమానాఙ్గదైః పీనైః పఞ్చశీరై రివౌరగైః ౮
 మహతి స్థాటికే చిత్రే రత్నసంయోగసంస్కృతే,
 ఉత్తమాస్తరణాస్తీరే సూపవిప్తం వరాసనే ౯
 అలంకృతాభి రత్యర్థం ప్రమదాభి స్సమన్తతః,
 వాలవ్యజనహస్తా¹ రారా త్సముపసేవితమ్ ౧౦
 దుర్ధరేణ ప్రహస్తేన మహావార్హేష్విన రక్షసా,
 మన్త్రిభి ర్ఘన్త్రత త్వజ్జై ర్మికుమేభిన చ మన్త్రిణా ౧౧
 సుఖోపవిప్తం రక్షోభి శ్చతుర్భి ర్బలదర్శితైః,
 కృత్స్నైః పరివృతో లోక శ్చతుర్భి రివ సాగరైః ౧౨
 మన్త్రిభి ర్ఘన్త్రత త్వజ్జై రన్తై శ్చ శుభబుద్ధిభిః,
 అన్వాస్యమానం రక్షోభి స్సురై రివ సురేశ్వరమ్ ౧౩
 అపశ్య ద్రాక్షసపతిం హనుమా నతి తేజసమ్,
 విప్రీతం మేరుశిఖరే సతోయ మివ తోయదమ్. ౧౪

స తై స్సంపీడ్యమానోఽపి రక్షోభి ర్భీమవిక్రమైః,
 విస్మయం పరమం గత్వా రక్షోధిప మవైక్షుత ౧౫
 భ్రాజమానం తతో దృష్ట్వా హనుమా న్రాక్షసేశ్వరమ్,
 మనసా చింతయామాస తేజసా తస్య మోహితః ౧౬
 అహో! రూప మహో ధైర్య! మహో సత్త్వ! మహోద్యుతిః!,
 అహో రాక్షసరాజస్య సర్వలక్షణయుక్తతా ౧౭
 య ద్యధర్తో న బలవాన్ స్యా దయం రాక్షసేశ్వరః,
 స్యా దయం సురలోకస్య సశక్రస్యాపి రక్షితా! ౧౮
 అస్య క్రూరై ర్నృపశంసై శ్చ కర్మభి ర్లోకకుత్సితైః,
 తేన బిభ్యతి ఖల్వస్తా ల్లోకా స్సామరదానవాః ౧౯
 అయం హ్యుత్సహతే క్రుద్ధః కర్తు మేకార్ణవం జగత్,
 ఇతి చింతాం బహువిధా మకరో న్నతిమాన్ హరిః
 దృష్ట్వా రాక్షసరాజస్య ప్రభావ మమితౌజసః ౨౦౪

ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
 ఏ కో న ప ఇచ్చా శ స్స ర్గః.

పంచాశతసర్గః — స్లోకాః ౧౯

—◆◆◆ హనుమంతం ప్రతి రావణచోదితప్రహస్తప్రశ్నః. ◆◆◆—
 త ముద్వీక్ష్య మహాబాహుః పిష్టాక్షం పురతస్థితమ్,
 కోపేన మహతాఽఽవిష్టో రావణో లోకరావణః ౧
 శక్జాహతాత్మా దధ్యౌ స కపీంద్రం తేజనా వృతమ్,
 కిమేష భగవా న్నన్దీ భవే త్సాక్షా దిహఃకరతః. ౨

యేన శస్త్రోఽస్మి కైలాసే మయా సజ్జాలితే పురా,
 సోఽయం వానరమూర్తిస్సాస్మి త్కింస్వి ద్భాణోఽపి వాఽసురః.
 న రాజా గోపతామ్రాక్షః ప్రహస్తం మన్త్రిసత్తమమ్,
 కాలయుక్త మువాచేశం నచో విపుల మర్థవత్ ౪
 దురాత్మా పృచ్ఛ్యతా మేష కుతః కిం వాఽస్య కారణమ్,
 వనభక్తైః చ కోఽస్యాస్థో రాక్షసీనాం చ తర్జనే ౫
 మత్పురీ మప్రథమ్యాం వాఽఽగమనే కిం ప్రయోజనమ్,
 ఆశ్మీదనే వా కిం కార్యం పృచ్ఛ్యతా మేష దుర్మతిః ౬
 రావణస్య వచ శృణ్వత్వా ప్రహస్తో వాక్య మబ్రవీత్,
 సమాశ్మసిహి భద్రం తే న భీక కార్యా త్వయా కపే! ౭
 యది తావత్త్వ మింద్రేణ ప్రేషితో రావణాలయమ్,
 తత్త్వ మాఖ్యాహి మా భూత్తే భయం వానర! మోక్ష్యసే.
 యది వైశ్రవణస్య త్వం యమస్య వరుణస్య చ,
 చారూప మిదం కృత్వా ప్రవిష్టో నగి పురీ మిమామ్. ౮
 విష్ణునా ప్రేషితో వాఽపి దూతో విజయకాక్షిణా,
 న హి తే వానరం తేజో రూపమాత్రం తు వానరమ్. ౧౦
 తత్త్వతః కథయ స్వాద్య తతో వానర! మోక్ష్యసే,
 అన్యతం వదతశ్చాపి దుర్లభం తవ జీవితమ్ ౧౧
 అథవా యన్నిమిత్తం తే ప్రవేశో రావణాలయే,
 ఏవ మక్తో హరిశ్రేష్ఠ స్తదా రక్షోగణేశ్వరమ్. ౧౨
 అబ్రవీన్నాస్మి శక్రస్య యమస్య వరుణస్య వా,
 ధనదేన న మే సఖ్యం విష్ణునా నాస్మి చోదితః. ౧౩
 జాతి రేవ మమ త్వేషా వానరోఽహ మిహోఽగతః,
 దర్శనే రాక్షసేంద్రస్య దుర్లభే తదిదం మయా. ౧౪

వనం రాక్షసరాజస్య దర్శనార్థే వినాశితమ్,
 తత స్తే రాక్షసాః ప్రాప్తా బలినో యుద్ధకాక్షిణః ౧౫
 రక్షసార్థం తు దేహస్య ప్రతియుద్ధా మయా రణే,
 అస్త్రపాశై ర్న శక్యోఽహం ఒద్ధుం దేవాసురైరపి ౧౬
 పితామహదేవ వరో మమాప్యేషోఽ భ్యుపాగతః,
 రాజానం ద్రష్టుకామేన మయాఽస్త్ర మనువ ర్తితమ్ ౧౭
 విముక్తో హ్యహ మస్త్రేణ రాక్షసై స్త్వభిషీడితః,
 కేనచి ద్రాజకార్యేణ సంప్రాప్తోఽస్మి తవాన్తికమ్ ౧౮
 దూరోఽహ మితి విజ్ఞేయో రాఘవ న్యామితోజనః,
 శ్రూయతాం చాపి వచనం మమ పథ్య మిదం ప్రభో ౧౯

ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే

ప ఞ్చ శ స్స ర్గః

ఏకపాద్యశ సర్గః — శ్లోకాః ౪౬౪

—◆◆◆ రావణం ప్రతి హనుమతః ప్రత్యుత్తిరమ్ ◆◆◆
 తం సమీక్ష్య మహాసత్త్వం సత్త్వవాన్ హరిసత్తమః,
 వాక్య మర్థవ దవ్యగ్ర స్త మువాచ దశాననమ్ ౧
 అహం సుగ్రీవసద్దేశా దిహ ప్రాప్త స్తవాఽలయమ్,
 రాక్షసేన్ద్ర! హరీశ స్త్వాం భ్రాతా కుశల మబ్రవీత్ ౨
 భ్రాతు శ్చౌణు సమాదేశం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః
 ధర్మార్థోపహితం వాక్య మిహ చాముత్ర చ త్సమమ్. ౩
 రాజా దశరథో నామ రథకుజ్జరవాజిమాన్,
 పితేవ బద్ధు ర్లోకస్య సురేశ్వరసమద్యుతిః. ౪

జ్యేష్ఠ తస్య మహాబాహుః పుత్రః క్రియకరిః ప్రభుః,
 పితు ర్నిదేశో నిష్కృంతః ప్రవిష్టో దణ్డకావనమ్ ౫
 లక్ష్మణేన సహ భ్రాతృ సీతయా చాప భార్యయా,
 రామో నామ మహాతేజా ధర్మ్యం పథాన మాశ్రితః ౬
 తస్య భార్యా వనే సప్తా సీతా పతి మనువ్రతా,
 నైదేహస్య సుతా రాజ్ఞో జనస్య మహాత్మనః ౭
 స మార్గమాణ స్తాం దేవీం రాజపుత్ర స్సహానుజః,
 ఋత్యుమూక తునుప్రాప్త స్సుగ్రీవేణ సమాగతః ౮
 తస్య తేన ప్రతిజ్ఞాతం సీతాయాః పరిమార్గణమ్,
 సుగ్రీవస్యాపి రామేణ హరిరాజ్యం నివేదితమ్ ౯
 తత స్తేన మృధే హత్వా రాజపుత్రేణ వాలినమ్,
 సుగ్రీవః స్థాపితో రాజ్యే హర్యృతౌణాం గణేశ్వరః. ౧౦
 త్వయా విజ్ఞాతపూర్వ శ్చ వాలీ వానరపుష్పవః,
 రామేణ నిహత స్సఖ్యే శరేణైకేన వానరః ౧౧
 స సీతా మార్గణే వ్యగ్ర స్సుగ్రీవ స్సత్యసజ్జరః,
 హరీక సంగ్రహేషయామాన దిశ స్సర్వా హరీశ్వరః. ౧౨
 తాం హరీణాం సహనాణి శతాని నియుతాని చ,
 దిక్షు సర్వాసు మార్గస్తే హ్యథ శోచ్యపరి చామృతే ౧౩
 వై సతేయసమాః కేచి త్కేచి త్తత్రానిలోపమాః,
 అసజ్జగతయ శ్శీఘ్రా హరివీరా మహాబలాః ౧౪
 అహం తు హనుమా న్నామ మారుత స్యౌరస స్సతః,
 సీతాయా స్తు కృతే తూర్ణం శతయోజన మాయతమ్. ౧౫
 సముద్రం లఙ్ఘయిత్వైవ తాం దిదృక్షు రిహఃకతః,
 భ్రమతా చ మయా దృష్టా గృహే తే జనకాత్మజా. ౧౬

తద్భవాన్ దృష్టధర్మార్థ స్తపఃకృతపరిగ్రహః,
 పరివారా న్నహప్రాజ్ఞ! నోహోద్ధుం త్వ మర్హసి ౧౭
 న హి ధర్మవిరుద్ధేషు బహ్వాపాయేషు కర్మసు,
 మూలఘాతేషు సజ్జనే బుద్ధిమన్తో భవద్విధాః ౧౮
 కశ్చ లక్ష్మణముక్తానాం రామకోపానున ర్తినామ్,
 శరాణా మగ్రత స్థాతుం శక్తో దేవాసురేష్వపి ౧౯
 న చాపి త్రిషు లోకేషు రాజ! నివ్యద్యేత కశ్చన,
 రాఘవస్య వ్యలీకం య కృత్వా గుఖ మవాప్నుయాత్ ౨౦
 త త్త్రికాలహితం వాక్యం ధర్మ్య మథానుబద్ధి చ,
 మన్యస్వ నరదేవాయ జానకీ ప్రతిదీయతామ్ ౨౧
 దృష్టా హీయం మయా దేవీ లబ్ధం య దిహ దుర్లభమ్,
 ఉత్తరం కర్మ య ఛేషం నిమిత్తం తత్ర రాఘవః ౨౨
 లక్ష్మితేయం మయా సీతా తథా శోకపరాయణా,
 గృహ్య యాం నాభిజానాసి పశ్చాన్యా మివ పన్నగీమ్. ౨౩
 నేయం జరయితుం శక్యా నానురై రమరై రపి,
 విషసంస్పృష్ట మత్యర్థం భుక్త మన్న మివౌజసా. ౨౪
 తపస్సంతాపలబ్ధ స్తే యోఽయం ధర్మపరిగ్రహః,
 న స నాశయితుం న్యాయ్య ఆత్మప్రాణపరిగ్రహః ౨౫
 అవధ్యతాం తపోభి ర్భ్యాం భవాన్ సమనుపశ్యతి,
 ఆత్మన స్సానురై ర్దేవై ర్దేతు స్తత్రాప్యయం మహాన్. ౨౬
 సుగ్రీవౌ స హి దేవౌఽయం నానురో న చ రాక్షసః,
 న దానవౌ న గన్ధర్వో న యక్షో న చ పన్నగః. ౨౭
 తస్మా త్ప్రాణపరిత్రాణం కథం రాజ! స్మరిష్యసి,
 న తు ధర్మోపసంహార మధర్మఫలసంహితమ్ ౨౮

తదేవ ఫల మస్వేతి ధర్మ శ్చార్థనాశనః.
 ప్రాప్తం ధర్మఫలం తావ ద్భుతా నాత్ర సంశయః. ౨౯
 ఫల మస్య పృథర్మస్య క్షేప్ర మేవ ప్రపత్స్యసే,
 జనస్థానవధం బుద్ధ్వా బుద్ధ్వా వాలిచధం తథా 30
 రామసుగ్రీవసఖ్యం చ బుద్ధ్యస్య హిత మాత్మనః,
 కామం ఖల్వహ మప్యేక స్సవాజరధకుష్ణరామ్ 31
 లజ్కాం నాశయితుం శ క్త స్తస్యైష తు వినిశ్చయః,
 రామేణ హి ప్రతిజ్ఞాతం హర్యృక్షగణసన్నిధౌ 32
 ఉత్సాదన మమిత్రాణాం సీతా యై స్తు ప్రధర్షితా,
 అపకుర్వత్ హి రామస్య సాక్షాదపి పుండరః. 33
 న సుఖం ప్రాప్నుయా దన్యః కింపున స్త్వద్విధో జనః,
 యాం సీతేత్యభిజానాసి యేయం తివ్రతి తే వశే. 34
 కాలరాత్రీతి తాం విద్ధి సర్వలజ్కావినాశినీమ్,
 త దలం కాలపాశేన సీతావిగ్రహయాపిణా 35
 స్వయం స్కన్ధావన క్తేన తుమ మాత్మని చిన్త్యతామ్,
 సీతాయా * స్తపసా దగ్ధాం రామకోపప్రపీడితామ్ 36
 దహ్యామానా మిమాం పశ్య పురీం సాట్ప్రతోలికామ్,
 స్వాని మిత్రాణి మ స్త్రింశ్చ జ్ఞాతీన్ భ్రాతృనుతాహితాన్
 భోగా ద్దారాం శ్చ లజ్కాం చ మా వినాశ ముపానయ,
 సత్యం రాక్షసరాజేన్ద్ర! శృణుష్వ వచనం మమ. 37
 రామదాసస్య దూతస్య వానరస్య విశేషతః,
 సర్వా లోకానుసంహృత్య సభూతా సచరాచరాన్. 38

* స్తపసా - ఇతి పా.

పున రేవ తథా స్రష్టుం శక్తో రామో మహాయశాః,
 దేవాసున రేద్దేషు యక్షరక్షోగణేషు చ ౪౦
 విద్యాధరేషు సర్వేషు గంధర్వే ఛూరగేషు చ,
 సిద్ధేషు కిన్నరేద్దేషు పతిత్రిషు చ సర్వతః. ౪౧
 సర్వభూతేషు స్వత్ర సర్వకాలేషు నాస్తి సః,
 యో రామం ప్రతియుధ్యేతి విష్ణుతుల్యపరాక్రమమ్ ౪౨
 సర్వలోకేశ్వర సైవం కృత్వా విప్రియ ముత్తమమ్,
 రామస్య రాజసింహస్య దుర్లభం తవ జీవితమ్. ౪౩
 దేవాశ్చ దైత్యాశ్చ నిశాచరేద్ద్రా
 గంధర్వ విద్యాధర నాగ యతాః,
 రామస్య లోకత్రయనాయకస్య
 స్థాతుం న శక్తా సమచేషు సర్వే ౪౪
 బ్రహ్మ స్వయంభూ శ్చతురాననో వా
 రుద్ర * స్త్రిశేత్ర స్త్రిపురాస్తకో వా,
 ఇంద్రో మహేంద్ర స్సురనాయకో వా
 త్రాతుం న శక్తా యథి రామవధ్యమ్ ౪౫
 స సౌప్త్యోపేత మదీనవాదినః
 కపే ర్నిశమ్యాప్రతిమోఽప్రియం వచః,
 దశాననః కోపవివృత్తలోచన
 స్సమాదిశ త్రస్య వధం మహాకపేః. ౪౬
 ఇత్యాక్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సునందరకాణ్డే
 ఏ క ప ఞ్చా శ స్స ర్గః.

విభీషణవచ శ్రుత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః,
రోషేణ మహతాఽవిష్టో వాక్యం ముత్తర మబ్రవీత్. ౧౦

న పాపానాం వధే పాపం విద్యతే శత్రుసూదన!,
తస్మా దేనం నధిష్యామి వాసరం పాపచారిణమ్. ౧౧

అథర్థమూలం బహుదోషయక్త
మనార్యజుష్టం వచనం నిశమ్య,
ఉవాచ వాక్యం పరమార్థతత్త్వం
విభీషణో బుద్ధిమతాం వసిష్ఠః ౧౨

ప్రసీద లక్ష్మేశ్వర! రాక్షసేశ్వర!
ధర్మార్థయక్తం వచనం శృణుష్వ!,
* దూతా నవధ్యాన్ సమయేషు రాజన్!
సర్వేషు సర్వత్ర వదన్తి సన్తః ౧౩

అసంశయం శత్రు రయం ప్రవృద్ధః
కృతం హ్యనే నాప్రియ మప్రమేయమ్,
న దూతవధ్యాం ప్రవదన్తి సన్తో
దూతస్య దృష్టా బహుై హి దన్డాః. ౧౪

వైరూప్య మగ్నేషు కళాభిఘాతో
మాణ్డ్యం తథా లక్షణసన్నిపాతః,
ఏతాన్ హి దూతే ప్రవదన్తి దన్డాన్
వధన్తు దూతస్య న న శ్మృతోఽపి ౧౫

కథం చ ధర్మార్థవినీతబుద్ధిః
పరావరప్రత్యయనిచ్చితార్థః,

* న వధ్యా సమయేషు - ఇతి పా.

244 రావణేన హనుమద్వధాయాజ్ఞాపనం, తస్మై కార్యమితి విభీషణేన
యం కృదణప్రదర్శనమ్.

భవద్విధః కోపవశే హి తిష్ఠే
 తో-పం నియచ్ఛన్తి హి సత్త్వవ-స్తః ౧౬
 స ధర్మవాదే న చ లోకవృత్తే
 స శాస్త్రబుద్ధిగ్రహణేషు చాపి,
 విద్యేత కల్పితవ వీర! తుల్య
 స్త్వం హ్యుత్తమ స్సర్వసురాసురాణామ్. ౧౭
 స చాప్యస్య కపే ధ్వాతే కఙ్కి తృశ్శ్యా మృహం గుణమ్,
 ఆప్యయం వాత్యతాం దద్ధో యై రయం ప్రేషితక కపిః ౧౮
 సాధుర్వా యదివాఽసాధుః పరై రేష సమర్పితః,
 బ్రువన్పిరార్థం పరవాక్ న దూతో వధ మర్హతి. ౧౯
 అపి చాస్మి స్త్వతే రాజ! న్నాన్యం పశ్యామి ఘోచరమ్,
 ఇహ యః పున రాగచ్ఛే త్పరం పాపం మహోదధేః. ౨౦
 తస్మా న్నాన్య వధే యత్నః కార్యః పరపురజ్ఞయ!,
 భవాక్ సేద్యేషు దేవేషు యత్న మాస్థాతు మర్హతి. ౨౧
 అస్మి నివినష్టే న హి దూత మన్యం
 పశ్యామి య స్తా నరరాజపుత్రో,
 యుద్ధాయ యుద్ధప్రియ! దుర్విసీతా
 పుద్యోజయే దీర్ఘపథావరుద్ధా. ౨౨
 (అస్మిన్ హతే వానరయూధముఖ్యే
 సర్వాపదం సంప్రపదన్తి సర్వే,
 స హి ప్రపశ్యామి గుణం యశో వా
 లోకాపవాదో భవతి ప్రసిద్ధః. ౨౩
 మూఢైః ప్రగల్భై రతిదుర్విసీతై
 రై ర్వానరో-యం పురుషై ర్విసృష్టః,

తేషాం పథార్థం కురు వీర' యత్నం
 శీఘ్రం వినాశాయ నిశాచరేష్వ!
 కురుష్వ తావత్ త్పరిమం ప్రయత్నం
 ధర్మం సమాస్థాయ సుకేన్ద్రశత్రో,
 దేవేషు సేన్ద్రేషు సా వకేషు

౨౪

దై త్యేషు సర్వేషు సదాసవేషు
 కృత్వా ప్రయత్నం సుదృఢం సుశీఘ్రం
 మద్వాక్య మేవం మనసా కురుష్వ,
 తౌ రాజపుత్రౌ వినిగృహ్య వీరా
 జయం పరం ప్రాప్స్యసి రాక్షసేష్వ!)

౨౫

పరాక్రమోత్సాహమనన్వినాం చ
 సురాసురాణామసి దుర్జయేన,
 త్వయా మనోనందన! నై రృతానాం
 యుద్ధాయతి ర్నాశయితుం న యుక్తా
 హితాశ్చ ఖూరాశ్చ సమాహితాశ్చ
 కులేషు జాతాశ్చ మహాగుణేషు,
 మనస్విన శ్శస్త్రభృతాం వరిషాః

౨౬

కోట్యగ్రత స్తే సుభృతాశ్చ యోధాః,
 తదేకదేశేన బలస్య తావ
 త్కేచి త్తవాదేశకృతో లభియాన్తు,
 తౌ రాజపుత్రౌ వినిగృహ్య మూఢౌ
 పరేషు తే భావయితుం ప్రభావమ్.

౨౭

౨౮

౨౯

నిశాచరాణా మధిపోఽనుజస్య
 విభీషణ స్యోత్తమవాక్య మిష్టమ్,

జగ్రాహ బుద్ధ్యా సురలోకశ్రేణు
 ర్మహాబలో రాక్షసరాజముఖ్యః
 (కింవా పరం బ్రహ్మ పరం చ సత్యం
 సర్వస్య భీతిం జగతోఽస్య విష్ణోః,
 యద్దేవదేవస్య పరం చ తేజ
 స్తదేవ తేజః కిపి రేష ఏరః
 వధాయ మే వైష్ణవతేజ ఏవ
 సే సంశయోఽయం కిపిరూపధాన్,
 ఇత్యేవ మేత ద్భహుదా విచిన్త్య
 రక్షోధిపః క్రోధవశం జగామ.
 క్రోధం తు జాతం హృదయే నిరుధ్య
 విభీషణోక్తం వచనం నిశమ్య,
 ఉవాచ రక్షోధిపతి ర్మహాత్మా
 విభీషణం శస్త్రభృతాం వరిష్ఠమ్)

3౦

3౧

3౨

33

ఇత్యాపి శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
 ద్వి ప శ్చ శ స్స ర్గః.

త్రిపశ్చ శ సర్గః — స్లోకాః ౪౪౫.

—◆◆◆ విభీషణం ప్రతి రావణవచనమ్. ◆◆◆—

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవో మహాబలః,
 దేశకాలహితం వాక్యం భ్రాతు రుత్తర మబ్రవీత్.
 సమ్య గుక్తం హి భవతా దూతవధ్వా విగర్హితా,
 అవశ్యన్తు వధా దన్యః క్రియతా మస్య నిగ్రహః.

౧

౨

- కపీనాం కిల లాఙ్గాల మిష్టం భవతి భూషణమ్,
త దన్య దీప్యతాం శీఘ్రం తేన దధ్ధేన గచ్ఛతు. 3
- తతః పశ్య స్త్విమం దీన మజ్జవైరూప్యకర్షితమ్,
సమిత్రజ్ఞాతయ సుర్వే బాన్ధవా సుసుహృజ్జనాః ౪
- అజ్ఞాపయ ద్రాక్ష సేన్ద్రః పురం సర్వం సచత్వరమ్,
లాఙ్గాలేన ప్రదీప్తేన రక్షోభిః పరిణీమతామ్ ౫
- తస్య త ద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసాః కోపకర్షితాః,
వేష్టయన్తి స్థ లాఙ్గాలం జీర్ణైః కార్పాసకైః పతైః ౬
- సంవేష్ట్యమానే లాఙ్గాలే వ్యవర్ధత మహాకషిః,
శుష్క మిన్ధన మాసాద్య వసేష్విస హుతాశనః ౭
- తైలేన పరిషిచ్యాధ తేఽగ్నిం తత్రాభ్యవాయకా,
లాఙ్గాలేన ప్రదీప్తేన రాక్షసాం స్తా నవాతయత్ ౮
- రోషామర్ష పరీతాత్నా బాలసూర్యసమాననః,
లాఙ్గాలం సంప్రదీప్తం ద్రష్టుం తస్య హనూమతః. ౯
- సహస్రీబాలవృద్ధా శ్చ జగ్ముః ప్రీతా నిశాచరాః,
స భూయ స్సజ్జతైః కూరై రాక్షసై ర్హరిస త్తమః. ౧౦
- నిబద్ధః కృతవా స్వీర స్తత్కాలసదృశీం మతిమ్,
కామం ఖలు న మే శక్తా నిబద్ధస్యాపి రాక్షసాః. ౧౧
- ఛిత్వా పాశాన్ సముత్పత్య హన్యా మహ మిమా స్పనః,
యది భర్తు ర్హితార్థాయ చరన్తం భర్తృశాసనాత్. ౧౨
- బద్ధస్త్వేతే దురాత్మానో న తు మే నిష్క్రమితి కృతా,
సర్వేషా మేవ పర్యాప్తో రాక్షసానా మహం యుధి. ౧౩

కిన్తు రామఽప్య ప్రీత్యర్థం విషహిష్యేహ మిదృశమ్,
 లఙ్కా చారయితవ్యా వై పున రేన భవే దితి ౧౪
 రాత్రౌ న హి సువృష్టా మే దుర్గకర్ణవిదానతః,
 అపశ్య మేవ బ్రహ్మవ్యా మయా లఙ్కా నిశాక్షయే. ౧౫
 కామం బద్ధస్య మే భూయః పుచ్చ స్యోద్దీపనేన చ,
 వీడాం కుర్వన్తు రక్షాంసి న మేఽస్తి మనస శృమః ౧౬
 తత స్తే సంవృతాకారం సత్త్వవన్తం మహాకపిమ్,
 పరిపూర్ణాయుష్కృష్టా రాక్షసాః కపికుఙ్కరమ్ ౧౭
 శఙ్ఖభేరినిన్దాదైన్తం ఘోషయన్త స్స్వకిర్నభిః,
 రాక్షసాం క్రూరకిర్నాణ శ్చారయన్తి స్స తాం పురీమ్ ౧౮
 అనీయమానో రక్షోభి ర్యయశా సుఖ మరిన్దమః,
 హనుమాం శ్చారయామాస రాక్షసానాం మహాపురీమ్. ౧౯
 అధాపశ్య ద్విమానాని విచిత్రాశి మహాకపిః,
 సంవృతాః భూమిభాగాం శ్చ సువిభక్తాం శ్చ చత్వరాః. ౨౦
 వీధీ శ్చ గృహసమ్బాధాః కపిః శృంఖలాకాని చ,
 తథా రథోపరథ్యా శ్చ తద్దైవ గృహకాన్తరాః. ౨౧
 గృహం శ్చ మేఘసంక్లాశాః దదర్శ పవనాత్మజః,
 చత్వరేషు చతుష్కేషు రాజమార్గే తద్దైవ చ. ౨౨
 ఘోషయన్తి కపిం సర్వే చారీక ఇతి రాక్షసాః,
 స్త్రీబాలవృద్ధా నిర్జగున్త స్తత్ర తత్ర కుతూహలాత్ ౨౩
 తం ప్రదీపితలాఙ్గాలం హనుమన్తం దిదృక్షవః,
 దీప్యమానే తత స్తస్య లాఙ్గాలాగ్రే హనుమతః. ౨౪
 రాక్షస్య స్తా విరూపాక్ష్య శ్శంసు దేవ్యా స్తదప్రియమ్,
 యస్త్యయా కృతసంవాద స్సీతే! తామ్రముఖః కపిః. ౨౫

లాజ్ఘాలేన ప్రదీప్తేన స ఏష పరిణీయతే,
 శ్రుత్వా తద్వచనం క్రూర మాత్మాహవహనోపమమ్ ౨౬
 వై దేహీ శోకనస్తప్తా హుతాశన ముపాగనుత్,
 మజ్జశాభిముఖీ తస్య నా తదాఽసీ న్నహకపేః ౨౭
 ఉపతస్థే విశాలాక్షీ ప్రయతా హవ్యవాహనమ్,
 యగ్యస్తి పతిశుశ్రూషా యద్యస్తి చరితం తపః. ౨౮
 యది చాస్త్యేకపత్నీత్వం శీతో భవ హనూమతః,
 యది * కశ్చి దనుక్రోశ స్తస్య మయ్యస్తి ధీమతః. ౨౯
 యది వా భాగ్యశేషో మే శీతో భవ హనూమతః,
 యది మాం వృత్తసంపన్నాం తత్సమాగమలాలసామ్. ౩౦
 స విజానాతి ధర్మాత్మా శీతో భవ హనూమతః,
 యది మాం తారయే దార్య సుగ్రీవ సత్వసజ్జరః ౩౧
 అస్మా ద్దుఃఖామ్బుసంరోధా చ్ఛీతో భవ హనూమతః,
 తత స్తీతార్చి రవ్యగ్రం ప్రదక్షిణశిఖోఽనలః ౩౨
 జజ్వాల మృగశాబాహ్యై శృంసన్నివ శివం కపేః,
 హనుమజ్జనక శ్చాపి పుచ్చానలయుతోఽనిలః ౩౩
 వవా స్వాస్థ్యకరో దేవ్యాః ప్రాలేయానిలశీతలః,
 దవ్యామానే చ లాజ్ఘాలే చిస్తయామాస వానరః. ౩౪
 ప్రదీప్తోఽగ్ని రయం కస్మా న్న మాం దహతి సర్వతః,
 దృశ్యతే చ మహాజ్వాలాః కరోతి న చ మే రుజమ్ ౩౫
 శిశిరస్యేవ సంపాతో లాజ్ఘాలాగ్రే ప్రతిష్ఠితః,
 అథవా తదిదం వ్యక్తం య ద్దృష్టం ప్లవతా మయా. ౩౬

రామప్రభావా దాశ్చర్యం పర్వత స్సరితాం పరా.
 యది తావ త్సముద్రస్య మైరాకిస్య చ ఫిచుతః 32
 రామార్థం సంభ్రమ స్తావృ క్షి మస్మిన్న కరిష్యతి,
 సీతాయా శ్చాన్యశంస్యేన లేజనా రాఘవస్య చ. 33
 వితుశ్చ మమ సభ్యేన న మాం దహతి పాపకః,
 భూయ స్స చింతయామాస ముహూర్తం కపికుష్ఠర. 34
 ఉత్పపాతాథ వేగేన ననాద చ మహాకపిః,
 పురద్వారం తత స్త్రీనూం ఘైలశృంగ మిస్సోన్నతమ్ 35
 విభక్తరక్షస్సమ్బాధ మాసనా దానిలాత్మజః,
 స భూత్వా కైలసఙ్గాళం క్షణేన పున రాత్మవాక్. 36
 హ్రస్వతాం పరమాం ప్రాప్తో బధనా న్యవశాతయత్,
 విముక్త శ్చాభవ చ్ఛ్రీమాన్ పునః పర్వతసన్నిభః 37
 వీక్షమాణ శ్చ దదృశే పరిఘం తోరణాశ్రితమ్,
 స తం గృహ్య మహాబాహుః కాలాయసపరిష్కృతమ్ 38
 రక్షేణ స్తాన్ పున స్సర్వాన్ సూదయామాస మారుతిః,
 స తాన్నిహత్వా రణచణ్డవిక్రమ
 స్సమీక్షమాణః పునరేవ లక్ష్కామ్,
 ప్రదీప్తలాఙ్గాలకృతార్చిమాలీ
 ప్రకాశతాఽదిత్య ఇవార్చిమాలీ 39

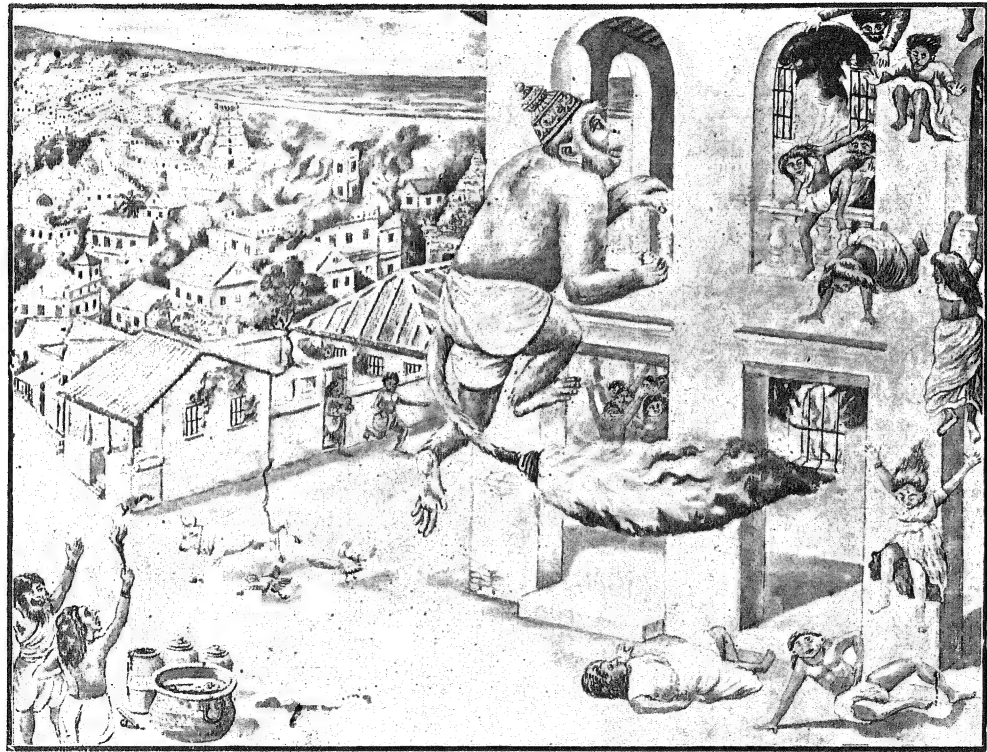
ఇత్యాక్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే

త్రి ప ఞ్చ శ స్స ర్గః

చతుశ్చక్ర శ సర్గః. — స్తోకాః ౫౦

— హనుమత్కృత లక్ష్మీదహనమ్ —

- వీక్షమాణస్తతో లక్ష్మం కిషిః కృతమనోరథః,
 వర్ధమానసముత్సాహః కార్యశేష మచింతయత్. ౧
- కిన్ను ఖల్వవశిష్టం మే కర్తవ్య మిహ సాంప్రతమ్,
 య దేహం రక్షసాం భూయ స్సంతాపజననం భవేత్. ౨
- వనం తావ త్ప్రమథితం ప్రకృష్టా రాక్షసా హతాః,
 బలైకదేశః క్షపిత శ్చేషం దుర్గవినాశనమ్ 3
- దుర్గే వినాశితే కర్ణ భవే త్సుఖపరిశ్రమమ్,
 అల్పయత్నేన కాశ్యేఽస్మిన్ మమ స్యా త్సఫల శ్శ్రమః. ౪
- యో హ్యయం మమ లాజ్ఞాలే దీప్యతే హవ్యవాహనః,
 అస్య సంతర్పణం న్యాయ్యం కర్తు మేభి ర్మహో త్తమైః. ౫
- తతః ప్రదీప్తలాజ్ఞాల స్సవిద్యుదివ తోయదః,
 భవనాగ్రేషు లక్ష్మాయా విచచార మహాకిషిః ౬
- గృహే గ్లహం రాక్షసానా ముద్యానాని చ వానరః,
 వీక్షమాణో హ్యసస్త్రస్తః ప్రాసాదాం శ్చ చచార సః. ౭
- అవప్లుత్య మహావేగః ప్రహస్తస్య నివేశనమ్,
 అగ్నిం తత్ర స నిక్షిప్య శ్వసనేన సమో బలీ ౮
- తతోఽన్య త్పుప్లువే వేశ్మ మహాచార్మ్యస్య వీర్యవాన్,
 ముమోచ హనుమా నగ్నిం కాలానలశిఖోపమమ్. ౯
- వజ్రదంష్ట్రస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకిషిః,
 శుకస్య చ మహాతేజా స్సారణస్య చ ధీమతః. ౧౦
- తథా చేంద్రజితో వేశ్మ దదాహ హరియాధపః,
 జమ్బూమాలే సుమాలే శ్చ దదాహ భవనం తతః. ౧౧

252. హనుమత్కల్పజ్ఞాదహనమ్.

- రశ్మికేతో శ్చ భవనం సూర్యశత్రో చైవ చ,
 హ్రస్వకర్ణస్య చంద్రస్య రోమశస్య చ రక్షసః. ౧౭
- యుద్ధోన్మత్తస్య మత్తస్య ఘృజగ్రీవస్య రక్షసః,
 విద్యుజ్జిహ్వస్య ఘోరస్య తదా హస్తముఖస్య చ. ౧౮
- కరాలస్య పిశాచస్య శోణితాక్షస్య చైవ హి,
 కుమ్భకర్ణస్య భవనం మకరాక్షస్య చైవ హి. ౧౯
- ఝజ్జశత్రో శ్చ భవనం బ్రహ్మశత్రో స్తథైవ చ,
 నరాత్తకస్య కుమ్భస్య నికుమ్భస్య దురాత్మనః. ౨౦
- వర్జయిత్వా మహాతేజా విభీషణగృహం ప్రతి,
 క్రమమాణః క్రమేణైవ దదాహ *హరిపుష్టవః. ౨౧
- తేషు తేషు మహాహ్నేషు భవనేషు మహాయశాః,
 గృహే వ్యుద్ధిమతా మృద్ధిం దదాహ స మహాకపిః. ౨౨
- సర్వేషాం సమతిక్రమ్య రాక్షసేంద్రస్య వీర్యవాన్,
 ఆససాదాధ లక్ష్మీవాన్ రావణస్య నివేశనమ్. ౨౩
- తతస్తస్మిన్ గ్రహే ముఖ్యే నానారత్నవిభూషితే,
 మేరుమద్దరినజ్జాశే సర్వమగ్నశశోభితే. ౨౪
- ప్రదీప్త మగ్ని ముత్సృజ్య లాజ్జాలాగ్రే ప్రతిష్ఠితమ్,
 ననాద హనుమా స్వీరో యుగాంతజలదో యథా. ౨౫
- శ్వసనేన చ సంయోగా దతివేగో మహాబలః,
 కాలాగ్నిరివ జజ్వాల ప్రానర్ధత హుతాశనః. ౨౬
- ప్రదీప్త మగ్నిం పవన స్తేషు వేశ్య స్వచారయత్,
 అభూ చ్ఛ్వసనసంయోగా దతివేగో హుతాశనః. ౨౭

- తాని కాళ్ళనజాలాని ముక్తామణిమయాని చ,
భవనా న్యశీక్యత్ రత్నవన్తి మహాన్తి చ ౨౩
- తాని భగ్నవిమానాని నిపేతు *ర్వసుధాతలే,
భవనానీవ సిద్ధానా మమృరా త్పుణ్యసంక్షయే. ౨౪
- సంజజ్ఞే తుముల శృంగో రాక్షసానాం ప్రధావతామ్,
స్వగృహస్య పరిత్రాణే భగ్నోత్సాహోర్జితశ్రియామ్. ౨౫
- నూన మేషోఽగ్ని రాయాతిః కపిరూపేణ హః! ఇతి,
క్రస్థస్థ్య స్సహనా పేతు స్తనస్థయధరాః స్త్రియః ౨౬
- కాళ్ళి దగ్నిపరీతేభ్యో హర్తేభ్యో ము క్తమూర్ధజాః,
పతన్త్యో రేజరేఽక్రేభ్య స్సాదామిష్య ఇవామృరాత్. ౨౭
- వజ్ర విద్రుమ వైడూర్య ముక్తా రజత సంహితాః,
విచిత్రా నృవనా ధాతుకాః స్వప్రమానా న్దదృశ ౨౮
- నాగ్నిస్తప్యతి కాష్ఠానాం తృణానాం హరియూధపః,
నాగ్నే ర్నాపి విశస్తానాం రాక్షసానాం వసున్ధరా ౨౯
- క్వచి త్కింశుకసంజ్ఞాశాః క్వచి చ్ఛాల్మలిసన్నభాః,
క్వచి త్కుంభుమసంజ్ఞాశా శ్శిఖా వహ్నే శ్చకాశిరే. ౩౦
- హనూమతా వేగవతా వానరేణ మహత్కనా,
లంకాపురం ప్రదగ్ధం త ద్రుద్రేణ త్రిపురం యథా. ౩౧
- తతస్తు లంకాపురపర్వతాగ్రే
సముత్థితో భీమపరాక్రమోఽగ్నిః,
ప్రనార్య చూడావలయం ప్రదీప్తో
హనూమతా వేగవతా విస్మప్తః ౩౨

యుగాంతకాలాసలతుల్యవేగ
 స్సమారుతోఽగ్ని ర్వసృధే దివిష్పత్రే,
 విధూమరశ్మి ర్భసనేషు సక్తో
 రక్షశ్శరీరాద్యసమర్చితార్చిః 33
 ఆదిత్యకోటిసపుశ సుతేజా
 లక్ష్మం *సమాప్తాం పరివార్య తిష్ఠత్,
 శబ్దై రనేకై రశనిప్రయాజై

ర్భిదై న్నివాణ్డం ప్రబభౌ మహాగ్నిః. 34
 తత్రామృతా దగ్ని రతిప్రవృద్ధో
 రూక్షప్రభః కింశుకపుష్పచూడః,

నిర్వాణధూమాకులరాజయ శ్చ
 నీలోత్పలాభాః ప్రచకాశేరేభ్రాః 35

వజ్రీ మహేంద్ర స్త్రిదశేశ్వరో వా
 సాక్షౌ ద్యమౌ వా వరుణోఽనిలో వా,
 రుద్రోఽగ్ని రరోఽధనద శ్చ సోమౌ
 న వానరోఽయం స్వయమేవ కాలః, 36

కిం బ్రహ్మణ స్సర్వపితామహస్య
 సర్వస్య ధాతు శ్చతురాననస్య,
 ఇహోఽగతో వానరరూపధారీ
 రక్షోపసంహరకరః ప్రకోపః. 37

కిం వైష్ణవం వా కపిరూప మేత్య
 రక్షోవినాశాయ పరం సుతేజః,

అనన్త మవ్యక్త మచిన్త్య మేకం
 స్వమాయయా సాన్త్రత మాగతం వా. 3౮
 ఇత్యేవ మూచు ర్భహమౌ విశిష్టా
 రక్షోగణాన్తత్ర సమేత్య సర్వే,
 సప్రాణిసజ్ఞాన్ సగృహం సనృతౌం
 దగ్ధాన్ పురీం తాన్ సహసా సమీత్య 3౯
 తతస్తు లజ్కా సహసా ప్రదగ్ధా
 సరాక్షసా సాశ్వరధా సనాగా,
 సపక్షిసజ్ఞా సమృగా సవృతౌ
 రురోద దీనా తుములం సశ్చమ్ ౪౦
 హా! తాత! హా! పుత్రక! కాన్త! మిత్ర!
 హా! జీవితం భోగయుతం సుపుణ్యమ్,
 రక్షోభి రేవం బహుధా బ్రువన్భి
 శ్శబ్దః కృతో ఘోరతర స్సుభీమః ౪౧
 హుతాశనజ్వాలసమావృతా సా
 హతప్రవీరా పరివృత్తయోధా,
 హనూమతః క్రోధబలాభిభూతా
 బభూవ శాపోపహతేవ లజ్కా. ౪౨
 ససంభ్రమత్ర స్తవిషణ్ణరాక్షసాన్
 సముజ్జ్వలజ్వాలహుతాశనాశ్కితామ్,
 దదర్శ లజ్కాన్ హనుమాన్ మహామనాః
 స్వయంభుకోపోపహతా మివావనిమ్. ౪౩
 భజ్క్త్యా వనం పాదపరత్నసంక్కులం
 హత్వా తు రక్షాన్సి మహాన్తి సంయుగే,

స ౫౪] హనుచుచుపేక్ష్య దేవాదీనాం ప్రీతిః

257

దగ్ధా పురీం తాం గృహకర్తృచూలిని

తిష్ఠా హనూమా స్పృహంత్యిదం కషః

౪౪

ప్రతికూటశృంగై గతలే విచిత్రే

ప్రతిష్ఠితో వానరరాజసింహః,

ప్రదీప్తబాణ్ణాలశృతార్చిమాత్రే

వ్యరాజతాదిత్య ఇచాంశుమాత్రే.

౪౫

సో రాక్షసాం స్తాకౌ సుబహూం శ్చ హత్వా

వనం చ భజ్క్త్వా బహువాదపం తత్,

విసృజ్య రక్షోభవనేషు చాగ్నిం

జగామ రామం మనసా మహాత్మా.

౪౬

తతస్తు తం వానరవీరముఖ్యం

మహాబలం మారుతతుల్యవేగమ్,

మహామతిం వాయుసుతం పరిష్ఠం

ప్రతుష్టవు దైవగణా శ్చ సర్వే.

౪౭

భజ్క్త్వా వనం మహాతేజా హత్వా రంఘోసి సంయుగే,

దగ్ధా లక్ష్మీపురీం రమ్యాం రరాజ స మహాకపిః.

౪౮

తత్ర దేవా సుగంధర్వా సిద్ధా శ్చ పరమర్షయః,

దృష్ట్వా లక్ష్మం ప్రదగ్ధాం తాం విస్మయం పరమం గతాః.

తం గృష్ట్వా వానరశ్రేష్ఠం హనుమంతం మహాకపిమ్,

కాలాగ్ని రితి సజ్చిన్త్య సర్వభూతాని తత్రనుః.

౫౦

దేవాశ్చ సర్వే మునిపుంగవా శ్చ

గంధర్వా విద్యాధర నాగ యత్యైః,

భూతాని సర్వాణి మహాన్తి తత్ర

జగ్ముః పరాం ప్రీతి మతుల్యరూపామ్.

౫౦

ఇత్యాక్షరే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాణ్డే

చ తుః ప ఞ్చ శ స్ర ర్గః

పఞ్చపఞ్చాశ సర్గః — స్లోకాః ౩౫

—◆◆◆ హనుమతస్సీతాం ప్రత్యాశక్త్యా ◆◆◆—

లక్ష్మణం సమస్తాం సదీప్య లాజ్ఞాలాగ్నిం మహాబలః,

నిర్వాసయామాస తదా సముద్రే హరిన త్తమః

౧

సదీప్యమానాం విధిస్తాం త్రస్తరక్షోగణాం పునీమ్,

అవేక్ష్య హనుమాం లక్ష్మణం చింతమాయాస వానరః

౨

తస్యాభూ త్సుమహం స్త్రాసః కుత్సా చాత్మ న్యజాయత,

లక్ష్మణం ప్రదహతా కర్మ కింస్వి త్కృత మిదం మయా

౩

ధన్యా స్తే పురుషశ్రేష్ఠా యే బుద్ధ్యా కోప ముత్థితమ్,

నిరున్ధన్తి మహత్మానో దీప్త మగ్ని మివామ్భసా

౪

క్రుద్ధః పాపం న కుర్యా త్కః క్రుద్ధో హన్యా ధ్దురూ నసి,

క్రుద్ధః పరుషయా వాచా నర స్సాధూ నధిక్షి పేత్

౫

వాచ్యావాచ్యం ప్రకపితో న విజానాతి కర్త్తచిత్

నాకార్య మస్తి క్రుద్ధస్య నావాచ్యం విద్యతే క్వచిత్

౬

య స్సముత్పత్తితం క్రోధం క్షమయైవ నిరస్యతి,

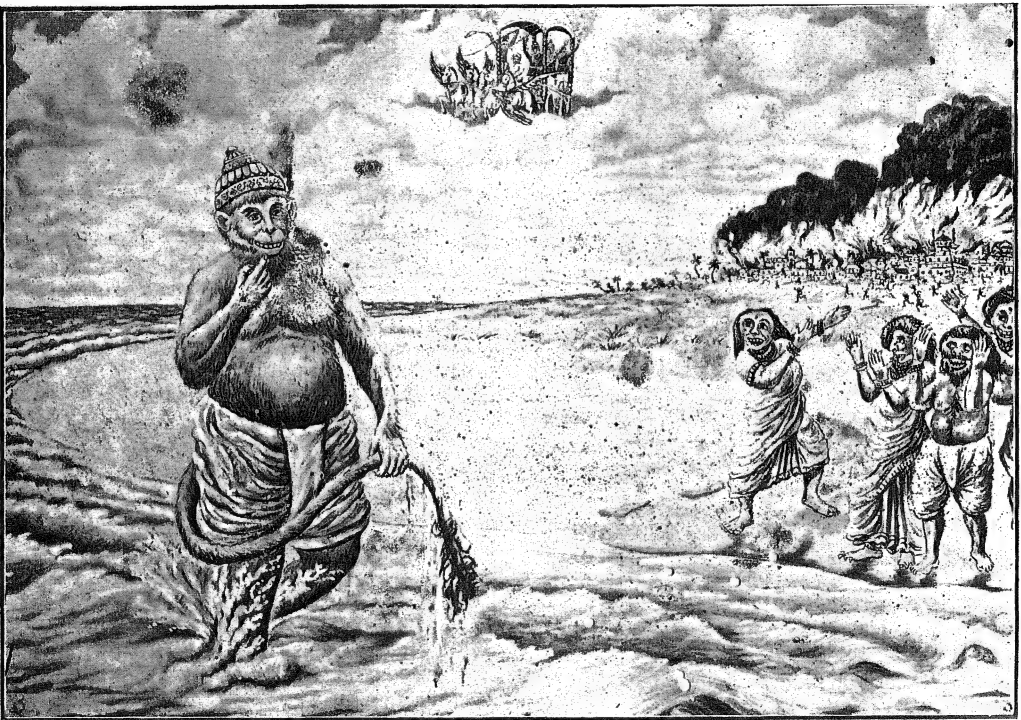
యథోరగ స్త్వచం జీర్ణాం న వై పురుష ఉచ్యతే.

౭

ధి గస్తు మాం సుదుర్బుద్ధిం నిర్లజ్జుం పాపకృత్తమమ్,

అచింతయిత్వా తాం సీతా మగ్నిదం న్వామిఘాతుకమ్.

౮

280 హనుమతాలజ్ఞానం సమస్తాంసద్విప్రు సముద్రే వాలజ్ఞానా
నిర్వాహణమ్, సీతాలవతివిత్తవంశమ్.

యది క్షణా త్వీయం లక్ష్మీ మాన మర్యాఽపి జానతి,
 క్షణా తేన మయా భర్తుర్వైతం కార్య మజాచతా ౯
 యశ్చ మయ మారమ్భ స్తత్కార్య మనాదితమ్,
 మయా హి దహతా లక్ష్మీం న సీతా పరిరక్షితా. ౧౦
 ఈషత్కార్య మిదం కార్యం క్రిత మాసీన్న సంశయః,
 తస్య క్రోధాభిభూతేన మయా సూలక్షయః కృతః. ౧౧
 వినష్టా జానకీ నూనం న హ్యదగః ప్రవృత్తతే,
 లక్ష్మీయాం కశ్చి దుద్దేశ స్వర్వా భస్మీకృతా పురీ. ౧౨
 యది త ద్విహతం కార్యం మమ ప్రజ్ఞావిపర్యయాత్,
 ఇహైవ ప్రాణనన్న్యాసో మమాపి హ్యద్య రోచ తి. ౧౩
 కి మగ్నా నిపతా మ్యద్య ఆహోస్వి! దృఢబాముభే,
 శరీర మాహో! సత్త్వానాం దద్మి సాగిరవాసినామ్. ౧౪
 కథం హి జీవతా శక్యో మయా ద్రష్టుం హవీశ్వరః,
 తౌ వా పురుషశార్దూలా కార్యసర్వస్వఘాతినా. ౧౫
 మయా ఖలు త దేవేదం రోషదోషా త్ప్రదర్శితమ్,
 ప్రధితం త్రిషు లోకేషు కపిత్వ మననస్థితమ్ ౧౬
 ధి గన్తు రాజనం భావ మనీశ మననస్థితమ్,
 ఈశ్వరేశాపి య ద్రాగా న్నయా సీతా న రక్షితా. ౧౭
 వినష్టాయాం తు సీతాయాం తా పుభా వినశిష్యతః,
 తయో ర్వి నాశే సుగ్రీవ స్సబన్ధు ర్వివశిష్యతి. ౧౮
 ఏతదేవ వచ శ్శ్మత్వా భరతో భ్రాతృవత్సలః,
 ఫర్మాత్తా సహ శత్రుఘ్నకథం శత్యుతి జీవితమ్ ౧౯

ఇక్ష్వాకువంశే ధర్మిషే గతే నాశ మసంశయమ్,
 భవిష్యన్తి ప్రజా స్సర్వా శ్శీకసంతాపవీడితాః ౨౦
 త దహం భాగ్యరహితో లుప్తధర్మాధ్వసంగ్రహః
 రోషదోషపరీతాత్నా వ్యక్తం లోకవిनाశనః ౨౧
 ఇతి చింతయత స్తస్య నిమిత్తా న్యుపవేదిరే,
 పూర్వమ ప్యుపలభ్యాని సాత్మా త్పున రచింతయత్ ౨౨
 అథవా చారుసర్వాజ్ఞీ రక్షితా స్వేన తేజసా,
 న నశిష్యతి కల్యాణీ నాగ్ని రగ్నా ప్రవర్తతే ౨౩
 న హి ధర్మాత్మన స్తస్య భార్యా మమిత తేజసః,
 స్వచారిత్రాభిగచ్ఛాం తాం స్పృష్టు మర్హతి సావకః ౨౪
 నూనం రామప్రభావేన వై దేహ్య స్సుకృతేన చ,
 య న్నాం దహనకర్తాఽయం నాదహ ధవ్యవాహనః. ౨౫
 త్రయాణాం భరతాదీనాం భ్రాతృణాం దేవతా చ యా,
 రామస్య చ మనఃకాంతా నా కథం వినశిష్యతి. ౨౬
 యద్వా దహనకర్తాఽయం సర్వత్ర ప్రభు రివ్యయః,
 న మే దహతి లాఙ్ఘాలం కథ మార్యాం ప్రధక్ష్యతి. ౨౭
 పున శ్చచింతయ త్తత్ర హనుమా నివ్విస్మిత స్తదా,
 పిరణ్యనాభస్య గిరే ర్జలమధ్యే ప్రదర్శనమ్ ౨౮
 తపనా సత్యవాక్యేన అనన్యత్వా చ్చ భర్తరి,
 అపి సా నిర్దహే దగ్నిం న తా మగ్నిః ప్రధక్ష్యతి. ౨౯
 స తథా చింతయం స్తత్ర దేవ్యా ధర్మపరిగ్రహమ్,
 శుశ్రావ హనుమా వాక్యం చారణానాం మహాత్మనామ్. ౩౦
 అహో ! ఖలు కృతం కర్మ దుష్కరం హి హనూమతా,
 అగ్నిం విస్మజతాఽభీక్ష్యం భీమం రాక్షసవేశ్యని. ౩౧

ప్రపలాయితరక్షస్త్రీనిబాలశుద్ధసమాకులా,
 జనకోలాహలాద్ధాతా క్రద్దస్త్రీ వాదీకన్దరే 32
 దగ్ధేయం నగరీ సర్వా సాట్టప్రాకారతోరణా,
 జానకీ న చ దగ్ధేతి విస్మయోఽద్భుత నివ నః. 33
 స నిమిత్తై శ్చ దృష్టాశ్చై కారణై శ్చ మహాగుణైః,
 ఋషివాక్యై శ్చ హనుమా సభవ త్ప్రీతమానసః. 34
 తతః కిషిప్రాస్తమనోరధార్థ
 స్తా మక్షతాం రాజసుతాం విసిత్వా,
 ప్రత్యక్షత స్తాం పునరేవ దృష్ట్యా
 ప్రతిప్రయాణాయ మతిం చకార. 35

ఇత్యాక్షరే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
 ప ఇచ్చ ప ఇచ్చ శ స్స ర్గః

మట్పచ్చాశ సర్గః — స్లోకాః 384.

❖❖❖ పునర్హనుమత స్సీతావలోకనం, మిథస్సల్లాపశ్చ ❖❖❖
 తతస్తు శింశుపామూలే జానకీం పర్యుపస్థితామ్,
 అభివా ద్యాబ్రవీ ద్విప్ర్యా పశ్యామి త్వా మిహాక్షతామ్ ౧
 తతస్తం ప్రస్థితం సీతా వీక్షమాణా పునఃపునః,
 భర్తృస్నేహానిర్వం వాక్యం హనురుస్త మభాషత. ౨
 కామ మస్య త్వమే వైకః కార్యస్య పరినాథనే,
 పర్యాప్తః పరవీరఘ్న! యశస్య స్తే బలోదయః 3
 శరైస్తు సజ్కులాం కృత్వా లఙ్కాం పరబలార్దనః,
 మాం నయేద్యది కాకుత్స్థ స్త త్తస్య సదృశం భవేత్. ౪

తద్యథా తస్య విక్రాంత మనరూపం మహాత్మనః,
 *భవ త్యాహవశూరస్య తథా త్వ ముపపాదయ ౫
 త దర్థోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతుసంహితమ్,
 నిశమ్య హనుమాం స్తస్యా వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్. ౬
 ఊప్ర మేష్యతి కాక క్లస్థో హర్యుక్షప్రవరై ర్వృతః,
 య స్తే యథి విజిత్యారీం ఛోకం వ్యపసయిష్యతి ౭
 ఏవ మాశ్వాస్య వై దేహీం హనుమా న్మారుతాత్మజః,
 గమనాయ మతిం కృత్వా వై దేహీ మభ్యవాదియత్. ౮
 తత స్స కపిశార్దూల స్సాన్వమిసద్దర్శనోత్సుకః.
 ఆరురోహ గిరిశ్రేష్ఠ మరిష్ట మరిమర్దనః. ౯
 తుఙ్గపద్మకజచ్చాభి ర్మీలాభి ర్వనరాజభిః,
 సోత్తరీయ మివామ్భాదై శ్శృంగైస్తరవిలమ్బిభిః. ౧౦
 బోధ్యమాన మివ ప్రీత్యా దివాకరకరై శ్శుభైః,
 †ఉన్నిష స్త మివోద్ధూతై ర్లోచనై రివ ధాతుభిః ౧౧
 తోయాఘనిస్సన్వనై ర్నైర్దైః ప్రాధీత మివ పర్వతమ్,
 ప్రగీతమివ విస్పష్టై ర్నానాప్రసవణస్వనైః. ౧౨
 దేవదారుభి రత్యుచ్చై ర్హర్ధ్వబాహు మివ స్థితమ్,
 ప్రవాతజలనిఘ్నైః ప్రాక్రుప్త మివ సర్వతః. ౧౩
 వేపమాన మివ శ్యామైః కమ్పమానై శ్శరద్వనైః,
 వేణుభి ర్మారుతోద్ధూతైః కూజ స్త మివ కీచకైః. ౧౪
 నిశ్శ్వస స్త మివామర్షా ద్ధోరై రాశీవిఘ్నోత్తమైః,
 నీహరకృతగమ్భిరై ర్ధ్యాయ స్త మివ గహ్వరైః. ౧౫

స. ౫౬] సముద్రలక్ష్మినోద్యోగో లక్ష్మీపుర్యా హనూమతః. 263

- మేఘపాదనిభైః పాదైః ప్రకాస్తమివ సర్వతః,
జృమ్భమాణ మివాకాశే కిఖరైః క్రథమాలిభిః ౧౬
కూటైశ్చ బహుధాన్తైశ్చ శ్శోభితం ఒచుక్తైః,
సాలతాలాశ్వకైశ్చ సంతైశ్చ బహుభి ర్వృతమ్. ౧౭
లతావితానై ర్నితితైః పుష్పవద్భి రలక్ష్మతమ్,
నానామృగగణాకీర్ణం ధాతునిష్ఠ్యద్దభాషితమ్. ౧౮
బహుప్రస్రవణోపేతం శిలాసంచయసంకటమ్,
మహర్షి యక్షగన్ధర్వకిన్న రోరగసేవితమ్ ౧౯
లతాపాదపసంక్లాతం సింహాధ్యుషితకన్దరమ్,
వ్యాఘ్రుశంఖుశమాకీర్ణం స్వాదుమూలఫలద్రుమమ్. ౨౦
త మారురోహ హనుమాన్ పర్వతం పవనాత్మజః,
రామదర్శనశీఘ్రేణ ప్రహర్షేణాభిచోదితః. ౨౧
తేన పాదతలాక్రాంతా రమ్యేషు గిరిసానుషు,
సఘోషా స్సమశీర్యన్త శిలా శుచ్చర్ణీకృతాస్తతః. ౨౨
స త మారుహ్యై శ్చైలేన్ద్రం వ్యవర్ధత మహాకపిః,
దక్షిణా దుత్తరం పారం ప్రార్థయం ల్ల వణామృశః. ౨౩
అధిరుహ్య తతో వీరః పర్వతం పవనాత్మజః,
దదర్శ సాగరం భీమం మీనోరగనిషేవితమ్. ౨౪
స మారుత ఇవాకాశం మారుతస్యాత్కృతసమ్భవః,
ప్రపేదే హరిశార్దూలో దక్షిణా దుత్తరాం దిశమ్. ౨౫
స తదా వీడితస్తేన కపినా పర్వతోత్తమః,
రరాస సహ తై ర్భూతైః ప్రవిశ న్వసుధాతలమ్. ౨౬

- కమ్పమానై శ్చ శిఖరైః పతన్భి రపి చ ద్రుమైః,
తస్మైరువేగోన్మగ్ధితాః వాదచః పుష్పశాలినః ౨౭
- నిపేతు యౌతలే రుణా శ్చక్రాయథహతా ఇవ,
కన్దరాన్తరసంస్థానాం వీశితానాం మహాజనమ్ ౨౮
- సింహానాం నిసదో భీమో నభో బిన్దకా స శుశ్రువే,
త్రస్త వ్యావిధచసనా వ్యాకులీకృతభూషణాః ౨౯
- విద్యాధర్య సముత్పేతు సహనా ధరణీధరాత్,
అతిప్రమాణా బలినో దీప్తజిహ్వ మహావిమాః ౩౦
- చివీశితశిరోగ్రీవా వ్యవేష్టస్త మహాహయః,
కిన్నరోరగగన్ధర్వయక్షవిద్యాధరాన్తదా. ౩౧
- వీశితం తం నగవరం త్యక్త్వా గగన మ్హస్తితాః,
స చ భూమిధర శ్రీమాన్బలినా తేన వీశితః ౩౨
- సవృక్షశిఖరోన్మగ్ః ప్రవివేశ రనాతలమ్,
దశయోజనవిస్తార స్త్రింశద్ద్యోజన ముచ్ఛ్రితః. ౩౩
- ధరణ్యాం సమతాం యాత స్స బభూవ ధరాధరః,
స లిలజ్ఞయిషు ర్భీమం సలీలం లవణార్ణవమ్
- కల్లోలాస్ఫలవేలాన్త ముత్పచాత నభో హరిః ౩౪

ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే

ష ట్ప ఇచ్చా శ స్స ర్గః

స స్తపశ్చాశ సర్గః.—శ్లోకాః. ౫౦

—◆◆◆ హనుమతో గగనమాన్దేణ సముద్రలక్ష్మణమ్. ◆◆◆—

- సచస్త్రిశముదం రమ్యం నార్కకారణ్ణనం శుభమ్,
 తిష్ఠ్యత్రనణకాడమ్బ మభ్రశైవాలశాన్వలమ్. ౧
- పునర్వసుమహామీనం లోహితాజ్ఞమహాగ్రహమ్,
 ఐరావతిమహాద్వీపం న్యాతీహంసవిలోలితమ్ ౨
- వాతసంఘాతజాతోర్ద్వి చంద్రాంశుశేశరామ్బుమత్,
 భుజజ్ఞ యత్ గర్భర్ష ప్రబుద్ధమహాత్పలమ్ 3
- హనుమా న్నాగుతగతి స్థిహాచారిన నాగుమ్,
 అవార మపరిశ్రాంతః పుప్లువే గగనార్ణవమ్ ౪
- గ్రసమాన ఇవాఽకాశం తారాధిప మిప్రాల్లిఖణ్,
 హర్షన్నివ సనాత్రం గగనం సాన్కిమణ్డలమ్. ౫
- మారుతస్యాఽత్పద శ్రీమా న్కపి ర్వ్యోమచరో మహాన్,
 హనుమా న్నేఘజాలాని వికర్ష న్నివ గచ్ఛతి. ౬
- పాణ్డురారుణవర్ణాని నీలమాఞ్జఞ్ఘకాని చ,
 హరితారుణవిర్ణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే ౭
- ప్రవిశి స్సభ్రజాలాని నిష్పతం శ్చ పునఃపునః,
 ప్రచ్ఛన్న శ్చ ప్రకాశ శ్చ చంద్రమా ఇవ లక్ష్మితే ౮
- వివిధాభ్రఘనాపన్నగోచరో ధవలామ్బరః,
 దృశ్యానృశ్యతీను ర్వీర స్తదా చంద్రాయతేఽమ్బరే. ౯
- తార్జ్యాయమాణో గగనే బభాసే వాయునన్దనః,
 దారయ న్నేఘబృందాని నిష్పతం శ్చ పునఃపునః ౧౦
- నద న్నాదేన మహతా మేఘస్వనమహాస్వనః,
 ప్రవరా న్రాక్షసాన్ హత్వా నామ విశ్రావ్య చాఽత్మనః.

ఆకులాం నగరీం కృత్వా చ్యవయిత్వా చ రావణమ్,
 అర్ధయిత్వా బలం ఘోరిం వై దేహీ చుభివాద్య చ ౧౨
 ఆజగామ మహాతేజాః పున ర్మధ్యేన సాగరిమ్,
 పర్వతేద్ధ్రం సునాభం చ సముఃస్పృశ్య వీర్యవాక్. ౧౩
 జ్యాముక్త ఇవ నారాచో మహావేగోఽభ్యుపాగతః,
 స కింఞ్చ దనుసంప్రాప్త స్సమాలోక్య మహాగిరిమ్. ౧౪
 మహేద్ధ్రం మేఘసజ్జాశం ననాద హరిపుష్కరః,
 స పూరయామాస కపి ర్దిశో దశ సమస్తత. ౧౫
 నద న్నాదేన మహతా మేఘస్వసమహాస్వనః,
 స తం దేశ మనుప్రాప్త స్సుహృద్దర్శనలాలసః. ౧౬
 ననాద హరిశార్దూలో లాఙ్ఘాలం చాప్యకమ్పయత్,
 తస్య నానద్యమానస్య సుషర్ణ చరితే పథి ౧౭
 ఫలతీవాస్య ఘోషేణ గగనం సార్కమణ్డలమ్,
 యే తు తత్రోత్తరే తీరే సముద్రస్య మహాబలాః ౧౮
 పూర్వం సంవిష్కేతా శ్శూరా వాయుపుత్రదిన్ద్రక్షవః,
 మహతో*వాయునున్న స్య తోయదస్యేవగర్జితమ్ ౧౯
 శుశ్రువు స్తే తదా ఘోష మూరువేగం హనూమతః,
 తే దీప్తమనస స్రుర్యే శుశ్రువుః కాననాకసః ౨౦
 వానరేంద్రస్య నిరోపం పర్జన్యనినదోపమమ్,
 నిశమ్య నదశో నాదం వానరా స్తే సమస్తతః ౨౧
 బభూవు రుత్సుకా స్రుర్యే సుహృద్దర్శనకాక్షిణః,
 జామ్బవాక్ స హరిశ్రేష్ఠః ప్రీతిసంహృష్టమానసః. ౨౨

ఉపామస్త్ర్య హరీః సర్వా విదం విచర ముద్రవీత్,
 సర్వధా కృతకార్యోఽసౌ హనుమా న్నాత్ర సంశయః ౨౩
 న హ్యన్యాకృతకార్యస్య నాద ఏవంవిధో భవేత్,
 తస్య బాహూరువేగం చ వినాదం చ మహాత్మనః. ౨౪
 నిశమ్య హరయో హృష్టా స్సముత్పేతు స్తత స్తతః,
 తే నగగ్రా స్నగగ్రాణి శిఖరా చ్ఛిఖరాణి చ ౨౫
 ప్రహృష్టా స్సమహ్యస్త హనుమంతం దిదృక్షుః,
 తౌప్రీతాః వాడవాగ్రేషు గృహ్య శ ఖా న్సువిష్మితాః ౨౬
 వాసాంసీవ ప్రశాఖా శ్చ సమావిధ్యస్త వాచరాః,
 గిరిగవశ్చీరసంలీనో యథా గర్జతి మారుతః ౨౭
 ఏవం జగర్జ బలవాన్ హనుమా న్మారుతాత్పిజః,
 త మభ్రఘనసజ్కాశ మాపతంతం మహాకపిమ్ ౨౮
 దృష్ట్వా తే వానరా సుర్వే తస్థుః ప్రాజ్వలయంతదా,
 తత స్తు వేగవాం స్తస్య గిరే ర్గిరినిభః కపిః ౨౯
 నిపపాత మహేంద్రస్య శిఖరే వాదపాకులే,
 హవ్వేణాఽపూర్యమాణోఽసౌ రమ్యే పర్వతనిర్భరే ౩౦
 చిన్నపక్ష ఇవాఽకాశా త్పపాత ధరణీధరః,
 తత స్తే ప్రీతమనస సుర్వే వానరపుష్పవాః ౩౧
 హనుమంతం మహాత్మానం పరివా ర్యోపతస్థిరే,
 పరివార్య చ తే సర్వే పరాం ప్రీతి ముపాగతాః ౩౨
 ప్రహృష్టవదనా సుర్వే త మరోగ ముపాగతమ్,
 ఉపాయనాని చాదాయ మూలాని చ ఫలాని చ ౩౩
 ప్రత్యర్చయన్ హరిశ్రేష్ఠం హరయో మారుతాత్పజమ్,
 హనుమాం స్తు గురూ న్స్వధ్ధా జ్ఞామ్బవత్ప్రముఖాం స్తదా

కుమార మజ్జదం చైవ సోఽపస్తత మహాకపిః,
 స తాభ్యాం పూజితః పూజ్యః కపిభి శ్చ ప్రసాదితః 3౫
 దృష్టా నీతేతి విక్రాంత స్సంక్షేపేణ న్యవేదయత్,
 నిషనాద చ హస్తేన గృహీత్వా వాలిన స్సుతమ్ 3౬
 రమణీయే చనోద్దేశే మహేష్వస్య గిరేస్తదా,
 హనుమా నబ్రవీ ధృష్టస్తదా తా న్వానరృభాన్. 3౭
 అశౌకననికాసంస్థా దృష్టా సా జనకాత్మజా,
 రక్ష్యమాణా సుఖేనారాభీ రాక్షసీభి రనిన్దితా. ౩౮
 ఏకవేదేధరా బాలా రామదర్శనలాలసా,
 ఉపవాసపరిశ్రాంతా జటిలా మలినా కృశా 3౯
 తథో దృష్టేతి వచనం మహార్థ మమృతోపమమ్,
 నిశన్య మారుతే స్సర్వే ముదితా వానరా భవన్ ౪౦
 త్వేల స్త్యస్త్యే నగ స్త్యస్త్యే గర్జ స్త్యస్త్యే మహాబలాః,
 చక్రః కలకిలా మన్యే ప్రతిగర్జన్తి చాపరే. ౪౧
 కేచి దుచ్చిత్రలాఙ్గాలాః ప్రహృష్టాః కపికుఙ్కరాః,
 అఙ్గితాయతద్విర్భాణి లాఙ్గాలాని ప్రవిన్యధుః. ౪౨
 అపరే చ హనుమన్తం వానరా వారణోపమమ్,
 అప్లుత్య గిరిశృంగేధ్య స్సంస్పృశన్తి స్త హర్షితాః ౪౩
 ఉక్తవాక్యం హనుమన్త మజ్జద స్త మధాబ్రవీత్,
 సర్వేషాం హరివీరాణాం మధ్యే వచన ముత్తమమ్ ౪౪
 సత్త్వే వీర్యే స తే కశ్చి శ్శమో వానర! విద్యతే,
 య దవప్లుత్య విస్తీర్ణం సాగరం పునరాగతః ౪౫
 అహో! స్వామిని తే భక్తి రహో! వీర్య మహో! ధృతిః,
 చిప్త్యా దృష్టా త్వయా దేవీ రామపత్నీ యశస్విని. ౪౬

స ౫౦] జామ్యనదాదీస్పృతి హనుమతః స్వప్రకృత్యైక్తిః. 269

దిష్ట్యా త్యక్త్యతి కాకుత్స్థ శ్శోకం సీతావియోగజమ్,
తతోఽన్యదం హనుమంతం జామ్యనంతం చ వాసరాః ౪౭
పరివార్య ప్రముదితా భేజి రే విపులా శ్శీలాః,
శ్రోతుకామా స్సముద్రస్య ల్ఘనం వాచరోత్తమాః. ౪౮
దర్శనం చాపి లజ్కాయా స్సీతాయా రావణస్య చ,
తస్థః ప్రాజ్ఞలయ స్సర్వే హనుమద్వననోన్ముఖాః ౪౯
తస్థా తత్రాశ్లాద శ్రీమా వ్యాసరై ర్బహుభి ర్వృతః,
ఉపాస్యమానో విబుధై ర్దివి దేవపతి ర్యథా. ౫౦
హనుమతా కీర్తిమతా యశస్వినా
తథాజ్ఞదే నాజ్ఞదఽధబాహునా,
ముదా తదాధ్యాసిత మున్నత మ్మహ
న్మహీధరాగ్రం జ్వలితం శ్రియాఽభవత్. ౫౧

ఇత్యాక్షరే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే

స ప్రప ఇచ్చ శ స్స ర్గః

అప్రప ఇచ్చ శ సర్గః — శ్లోకాః. ౧౬౬౪

—◆◆◆ జామ్యనదాదీస్పృతి హనుమతః స్వప్రకృత్యైక్తిః ◆◆◆—
తత స్తస్య గిరే శ్శృణ్వే మహేంద్రస్య మహాబలాః,
హనుమత్ప్రముఖాః ప్రీతిం హరయో జగ్గు రుత్తమామ్. ౧
తం తతః ప్రీతినంహృష్టః ప్రీతిమంతం మహాకపిమ్,
జామ్యవా నాగర్యవృత్తాన్త మప్పచ్ఛ దనిలాత్నజమ్. ౨
కథం దృష్ట్వా త్వయా దేవి కథం వా తత్ర వ ర్తతే,
తస్యాం వా స కథం వృత్తః క్రూరకర్నా దశానసః. 3

తత్త్వత స్సర్వ మేత న్నః స్రబూహి త్వం మహాకపే!,
 శ్రుతార్థా శ్చిన్తయిష్యామో భూయః కార్యవినిశ్చయమ్. ౪
 య శ్చార్థ స్తత్ర వక్తవ్యో గతై రన్తాభి రాతన్మవాన్,
 రక్షితవ్యం చ యత్తత్ర త ద్భవా న్వాక్యకరోతు నః. ౫
 స నియుక్త స్తత స్తేన సంప్రహృష్టతనూరుహః,
 ప్రణమ్య శిరసా దేవ్యై నీతాయై ప్రత్యభాషత ౬
 ప్రశ్నోక్షమేవ భవతాం మహేంద్రాగ్రా శ్చ మాప్లుతః,
 ఉదధే ర్దక్షిణం పారిం కాఙ్క్షమాణ స్సమాహితః. ౭
 గచ్ఛత శ్చ హి మే ఘోరం విఘ్నరూప మివాభవత్,
 కాఙ్చ్ఛనం శిఖరం దివ్యం పశ్యామి సుమనోహరమ్. ౮
 స్థితం పథాన మాపుత్య మేనే విఘ్నం చ తా నగమ్,
 ఉపసక్తమ్య తం దివ్యం కాఙ్చ్ఛనం నగిన త్తమమ్ ౯
 కృతా మే మనసా బుద్ధి ర్భేత్తవ్యోఽయం మయేతి చ,
 ప్రహతం చ మయా తస్య లాగ్నాలేని మహాగిరేః. ౧౦
 శిఖరం సూర్యసంకాశం వ్యశీర్యత సహస్రధా,
 వ్యవసాయం చ తం బుద్ధ్వా స హోవాచ మహాగిరిః. ౧౧
 పుత్రేతి మధురాం వాణీం మనః ప్రహ్లాదయ స్నివ,
 పితృవ్యం చాపి మాం విద్ధి సఖాయం మాతరిశ్వనః. ౧౨
 *మైనాక ఇతి విఖ్యాతం నివసన్తం మహాదధా,
 పక్షవన్తః పురా పుత్ర! బభూవుః పర్వతోత్తమాః ౧౩
 ఛన్దతిః పృథివీం చేరు ర్బాధమానా స్సమన్తతః,
 శ్రుత్వా నగానాం చరితం మహేంద్రః పాకశాసనః ౧౪

- చిచ్ఛేద భగవా న్మహా స్వజేణైహం సహస్రశః,
అహం తు మోక్షిత స్తస్మా త్తప షితా మహాత్మనా ౧౫
మారుతేన తదా వత్స! ప్రక్షిప్తోఽస్మి మహర్ణవే,
రామస్య చ మయా నాహ్యే వర్తితవ్య మరిష్టమ! ౧౬
రామో ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠో మహేష్వరమవిక్రమః,
ఏత చ్ఛృత్వా వచ స్తస్య మైనాకస్య మహాత్మనః ౧౭
కార్య మావేద్య తు గిరే రుద్యతం చ మనో మమ,
తన చాహ మనుజాతో మైనాకేన మహాత్మనా ౧౮
స చాప్యన్తర్నిత శ్చైవలో మానుషేణ వపుష్కతా,
శరీరేణ మహాశైల శ్చైవలేన చ మహాదధౌ. ౧౯
ఉత్తమం జవ మాస్థాయ శేషం పథాన మాస్థితః,
తతోఽహం సుచిరం కాలం వేగే నాభ్యగమం పథి. ౨౦
తితః పశ్యా మ్యహం దేవీం సురనాం నాగమాతరమ్,
సముద్రమధ్యే సా దేవీ వచనం మా మభాషత. ౨౧
మమ భక్షిః ప్రదిప్త స్త్వ మమరై వ్హరిసత్తమ!,
అత స్త్వాం భక్షయిష్యామి విహిత స్త్వం చిరస్య మే. ౨౨
ఏవ ముక్త స్సురసయా వ్రాజ్జలిః ప్రణత స్థితః,
వివర్ణవదనో భూత్వా వాక్యం చేద ముదీరయమ్ ౨౩
రామో దాశరథి శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దణ్డకావనమ్,
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చ సరస్తపః ౨౪
తస్య సీతా హృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా,
తస్యా స్సకాశం దూతోఽహం గమిష్యే రామశాసనాత్.
కర్తు మర్హసి రామస్య సాహాయ్యం విషయే సతీ,
అథనా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారిణమ్ ౨౬

ఆగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమి తే,
ఏవముక్తా మయా సా తు సురసా కామరూపిణీ. ౨౭

అబ్రవీ న్నాతివర్తేత కిచ్చి దేష వరో మమ,
ఏవ ముక్త స్సురిసయా ఓశయోజన మాయతః ౨౮

తతోఽర్ధగుణవిస్తారో బభూవాహం త్షణేన తు,
మత్ప్రమాణానురూపం చ వ్యాదితం తు ముఖం తయా ౨౯

త ద్దృష్ట్యా వ్యాదితం చాస్యం హ్రస్వం హ్యకరవం వపుః,
తస్మి న్నమూర్తే చ పున ర్బభూ వాఙ్మృతమాత్రకః. ౩౦

అధిపత్యాఽశు తద్వక్త్రం నిర్గతోఽహం తతః త్షణాత్,
అబ్రవీ త్సురసా దేవీ స్వేన రూపేణ మాం పునః. ౩౧

అర్థసిద్ధ్యై హరిశేష్ఠ! గచ్ఛ సౌమ్య! యథానుఖమ్,
సమానయ చ వై దేహీం రాఘవేణ మహత్తనా ౩౨

సుఖీ భవ మహాబాహూ! ప్రీతాఽస్మి తవ వాసర!,
తతోఽహం సాధు నాధ్వీతి సర్వభూతైః ప్రశంసితః ౩౩

తతోఽన్తరిక్షం విపులం ప్లుతోఽహం గరుడో యథా,
ఛాయా మే నిగృహీతా చ న చ పశ్యామి కిచ్చన. ౩౪

సోఽహం విగతవేగ స్తు దిశో దశ విలోకయన్,
న కించి త్తత్ర పశ్యామి యేన మేఽపహృతా గతిః ౩౫

తతో మే బుద్ధి రుత్పన్నా కిన్నామ గగనే మమ,
ఈదృశో విఘ్న ఉత్పన్నో రూపం యత్ర న దృశ్యతే. ౩౬

అథోభాగేన మే దృష్టి శోచతా సాతితా మయా,
తతోఽద్రాక్ష మహం భీమాం రాక్షసీం సలిలేశయామ్. ౩౭

స ౫౮] జామ్యసదాచీన్ప్రతిహనుమతస్సప్రపవృత్తుక్తిః 27కి

ప్రహస్య చ నుహనాద ముక్తోఽహం భీమయా తయా,
 అవస్థిత మసంభ్రాంత మిదం వాక్య మశోభనమ్. 3౮
 క్వాసి గంతా మహాకాయ! తుధితాయా మమేష్ఠితః,
 భక్షః ప్రీణయ మే దేహం చిర మాహారవర్జితమ్ 39
 బాధమిత్యేవ తాం వాణీం ప్రత్యగృహ్లా మహం తతః,
 ఆస్యప్రమాణా దధికం తిన్యాః కాయ మఘారయమ్ ౪౦
 తస్యా శ్చాఽస్యం మహ ద్భీమం వర్ధతే మమ భక్షణే,
 న చ మాం సా తు బుబుధే మమ వా నికృతం కృతమ్ ౪౧
 తతోఽహం విపులం రూపం సంక్షిప్య నిమిషాన్తరాత్,
 తస్యా హృదయ మాదాయ ప్రపతామి నభస్థలమ్. ౪౨
 సా విసృష్టభుజా భీమా పపాత లవణామ్భసి,
 మయా పరవ్రతసజ్జాశా నికృ త్తహృదయా సతీ. ౪౩
 శృణోమి ఖగతానాం చ సిద్ధానాం చారణై స్సహ,
 రాక్షసీ సింహికా భీమా క్షిప్రం హనుమతా హతా. ౪౪
 తాం హత్వా పున రేవాహం కృత్య మాత్మయికం స్మరణ,
 గత్వా చాహం మహాధ్వనం పశ్యామి నగమణ్డితమ్. ౪౫
 దక్షిణం తీర ముదధే ర్లజ్జా యత్ర చ నా పురీ,
 అస్తం దినకరే యాతే రక్షసాం నిలయం పురమ్. ౪౬
 ప్రవిష్టోఽహ మవిజ్ఞాతో రక్షోభి ర్భీమవిక్రమైః,
 తత్ర ప్రవిశత శ్చాపి కల్పాన్తఘనసన్నిభా. ౪౭
 అట్టహాసం విముఞ్చంతీ నారీ కాఽపుష్కలితా పురః,
 జిఘాంసంతీ తత స్తాం తు జ్వలదగ్ని శిరోరుహమ్. ౪౮
 నవ్యముష్టిప్రహరేణ పరాజిత్య సుభైరవామ్,
 ప్రదోషకాలే ప్రవిశం భీతయాఽహం తయోదితః. ౪౯

- అహం లజ్కాపురీ వీర ! నిర్జితా విక్రమేణ తే,
యస్మా త్తస్మా ద్విజేతాసి సర్వరక్షాం స్యశేషతః. ౫౦
- తత్రతాహం సర్వరాత్రం తు విచిన్వత్ జనకాశ్శజామ్,
రావణాన్తపురగతో న చాపశ్యం సుమధ్యమామ్ ౫౧
- తత స్సీతా మపశ్యంస్తు రావణస్య నివేశనే,
శోకసాగర మానాద్య న పార ముపలక్షయే. ౫౨
- శోచతా చ మయా దృష్టం ప్రాకారేణ సమావృతమ్,
కాఞ్చనేన విచిత్రేణ గృహోపవన ముత్తమమ్ ౫౩
- సప్రాకార మవస్తుత్య పశ్యామి బహుపాదపమ్,
అశోకవనికామధ్యే శింశువాపాదబో మహాన్. ౫౪
- త మారుహ్య చ పశ్యామి కాఞ్చనం కదలీవనమ్,
అదూరే శింశువావృత్ తృశ్యామి వరవర్ణినీమ్ ౫౫
- శ్యామాం కమలప్రతాక్షీ సుపవాసకృశాననామ్,
తదేకవాసస్సంవీతాం రజోధ్వస్తశిరోరుహామ్ ౫౬
- శోకసంతాపదీనాక్షీం సీతాం భర్తృహితే స్థితామ్,
రాక్షసీభి ర్విరూపాభిః కూరాభి రభిసంవృతామ్ ౫౭
- మాంసశోణితభక్షాభి ర్వాప్తీభి ర్హరిణీ మివ,
సామయా రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః. ౫౮
- ఏకవేణీధరా దీనా భర్తృచింతాపరాయణా,
భూమిశయ్యా వివర్ణాక్షీ పద్మినీవ హిమాగమే. ౫౯
- రావణా ద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్యకృతనిశ్చయా,
కథంచి స్మృగశాఖాక్షీ తూర్ణ మాసాదితా మయా. ౬౦
- తాం దృష్ట్వా తాదృశీం నారీం రామపత్నీం యశస్వినీమ్,
తత్రైవ శింశువావృత్తే పశ్య స్నహ మవస్థితః. ౬౧

తతో హలహలాశబ్దం కాఞ్చీనూపురమిత్రమ్,
 శృణోమ్యధికగమ్భీరం రావణస్య నివేశనే. ౬౨
 తతోఽహం పరమోద్విగ్న స్సం రూపం ప్రతినంహరణ,
 అహం తు శింశుపావృక్షే పక్షీవ గహనే స్థితః ౬౩
 తతో రావణదారాశ్చ రావణశ్చ మహాబలః,
 తం దేశం సమనుప్రాప్తా యత్ర సీతాఽభవత్ స్థితా ౬౪
 *తం దృష్ట్వాఽథ వరారోహః సీతా †రక్షోగణేశ్వరమ్,
 సంకుచ్యోరూప్తనా వీనా బాహుభ్యాం పరిరభ్య చ. ౬౫
 విత్రస్తాం పరమోద్విగ్నం వీక్షమాణాంతతస్తతః,
 త్రాణం కింఞ్చ దిపశ్యంతి వేపమానాంతపస్విసీమ్. ౬౬
 తా మువాచ దశగ్రీవ స్సీతాం పరమదుఃఖితామ్,
 అవాక్పిరాః ప్రపతితో బహుచున్యస్య మామితి ౬౭
 యదిచేత్త్వన్తు దర్పా న్నాం నాభినందసి గర్వితే,
 ద్వా మాసా వస్తరం సితే! పాన్యామి రుధిరం తవ. ౬౮
 ఏత చ్ఛ్చుత్వా వచస్తస్య రావణస్య దురాత్మకః,
 ఉవాచ పరమక్రుద్ధా సీతా వచన ముత్తమమ్ ౬౯
 రాక్షసాధమ! రామస్య భార్యా మమిత తేజసః,
 ఇత్వోకుకులనాధస్య స్నుషాం దశరథస్య చ. ౭౦
 అనాచ్యం వదతో జిహ్వ కథం న పతితా తవ,
 కించిద్వీర్యం తవానార్య! యో మాం భర్తు రసన్నిహౌ ౭౧
 అపహృత్యాఽగతః పాప! తేనాదృష్టో మహాత్మనా,
 న త్వం రామస్య సదృశో దాస్యేఽప్యస్య న యుజ్యసే. ౭౨

యజ్ఞేయ సృత్యవాదీ చ రణశ్లాఘీ చ రాఘవః,
 జానక్యా పరుషం వాక్య మేవ ముక్తో దశాననః. 23
 భజ్జ్వాల సహసా కోపా చ్చిత్తాస్థ ఇవ వావకః,
 విపుత్య సయనే క్రూరే ముష్టి ముద్యమ్య దక్షిణమ్. 24
 మైథిలీం హస్తు మారభ్య స్త్రీ సభి హ్వాహాకృతం తదా,
 స్త్రీణాం మధ్యా తస్ముత్పత్య తస్య భార్యా దురాత్మనః 25
 వరా మన్దోదరీ నామ తయా స ప్రతిషేధితః,
 ఉక్తశ్చ మధురాం వాణీం తయా స మదనార్దితః. 26
 సీతయా తవ కిం కార్యం మహేంద్రసమవిక్రమ !,
 దేవగన్ధర్వకన్యాభి య్యక్షకన్యాభి రేవ చ 27
 సార్థం ప్రభో ! రమస్వేహ సీతయా కిం కరిష్యసి,
 తత స్తాభి స్సమేతాభి ర్నారీభి స్స మహాబలః 28
 ప్రసాద్య సహసా నీతో భవనం స్వం నిశాచరః,
 యాతే తస్మిన్ దశగ్రీవే రాక్షస్యో వికృతాననాః. 29
 సీతాం నిర్భర్త్యయామాను ర్వాక్యైః క్రూరై స్సుదారుణైః,
 తృణవ ద్భాషితం తాసాం గణయామాన జానకీ ౩౦
 గర్జితం చ తదా తాసాం సీతాం ప్రాప్య నిరర్థకమ్,
 వృధాగర్జితనిశ్చేష్టా రాక్షస్యః పిశితాశనాః ౩౧
 రావణాయ శశంసు స్తా స్సీతాధ్యవసితం మహత్,
 తత స్తా స్సహితా స్సర్వా విహతాశా నిరుద్యమాః ౩౨
 పరిక్షిప్య సమస్తా త్తాం నిద్రావశ ముపాగతాః,
 తాను చైవ ప్రసుప్తాను సీతా భర్తృహితే రతా ౩౩
 విలప్య కరుణం దీనా ప్రశుశోచ సుదుఃఖితా,
 తాసాం మధ్యా తస్ముత్థాయ త్రిజటా వాక్య మబ్రవీత్. ౩౪

ఆత్మానం ఖాదత క్షీప్రం న సీతా వినశిష్యతి,
 జనకస్యాఽత్నజా సాధ్వీ స్తుమా దశరథస్య చ ౧౫
 స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః,
 రక్షసాం చ వినాశాయ భర్తు రస్యా జయాయ చ ౧౬
 అల మస్తా త్పరిత్రాశుం రాఘవా ద్రాక్షసీగణమ్,
 అభియాచామ వై దేహీ మేతద్ధి మమ రోచతే ౧౭
 యన్యా హ్యేవంవిధ స్స వప్నో దుఃఖతాయాః ప్రదృశ్యతే,
 సా దుఃఖై ర్యవిధై ర్ముక్తా సుఖ మాప్నోత్యనుత్తమమ్ ౧౮
 ప్రణిపాతప్రసన్నా హి మైధిలీ జనకాత్మజా,
 తత న్నా హ్రీమతీ బాలా భర్తు ర్విజయహర్షితా ౧౯
 అపౌచ ద్యది తత్తద్యం భవేయం శరణం హి వః,
 తాం చాహం తాదృశీం దృష్ట్వా సీతాయా దారుణాం దశామ్.
 చింతయామాస విక్రాంతో న చ మే నిర్వృతం మనః,
 సంభాషణార్థం చ మయా జానక్యా శ్చింతితో విధిః. ౨౦
 ఇత్సోకూణాం హి వంశస్తు తతో మమ పురస్కృతః,
 శ్రుత్వా తు గదితాం వాచం రాజర్షి గణపూజితామ్. ౨౧
 ప్రత్యభాషత మాం దేవీ బాష్పైః పిహితలోచనా,
 కస్త్యం కేన కథం చేహ ప్రాప్తో వానరపుణ్గవ! ౨౨
 కా చ రామేణ తే ప్రీతి స్త న్నే శంసితు మర్హసి,
 తస్యా స్తద్వచనం శ్రుత్వా హ్యహ మప్యబ్రవం వచః ౨౩
 దేవి రామస్య భర్తుస్తే సహాయో భీమవిక్రమః,
 సుగ్రీవౌ నామ విక్రాంతో వానరేంద్రో మహాబలః ౨౪
 తస్య మాం విద్ధి భృత్యం త్వం హనుమస్త మిహాఽగతమ్,
 భర్త్యాఽహం ప్రేషిత స్తుభ్యం రామేణాక్లిప్తకర్మణా. ౨౫

ఇదం చ పురుషవ్యాఘ్రు శ్రీమాన్ దాశరథి స్వయమ్,
 అజ్ఞులీయ మభిజ్ఞాన మదా త్తుభ్యం యశస్విని', ౯౭
 త దిచ్చామి త్వయాఽఽజ్ఞప్తం దేవి! కిం కరవాణ్యహమ్,
 రామలక్ష్మణయోఽసి సార్థ్యం నయామి త్వాం కిము త్తరమ్
 ఏత చ్చుత్వా విదిత్వా చ సితా జనకనన్దినీ,
 ఆహ రావణ ముత్సాద్య రాఘవౌ మాం నయేత్స్వతి. ౯౯
 ప్రణమ్య శిరసా దేవీ మహా మార్యా మనిన్దితామ్,
 రాఘవస్య మనోహ్లాద మభిజ్ఞాన మయాచిషమ్ ౧౦౦
 అథ మా మబ్రవీ త్సీతా గృహ్యతా మయ ముత్తమః,
 మణి ర్శేన మహాబాహూ రామ స్త్వాం బహుమన్యతే, ౧౦౧
 ఇత్యుక్త్వా తు వరాహోహ మణిప్రవర మద్భుతమ్,
 ప్రాయచ్చ త్పురిమోద్విగ్నా వాచా మాం సందిదేశ హ ౧౦౨
 తత స్తస్య ప్రణమ్యాహం రాజపుత్రైస్స సమాహితః,
 ప్రదక్షిణం పరికామ మిహాభ్యుద్గతమానసః ౧౦౩
 ఉత్తరం పున రేవేదం నిశ్చిత్వ మనసా తయా,
 హనుమ! న్నమ వృత్తాంతం ఏక్త మర్హసి రాఘవే. ౧౦౪
 యథా శ్రుత్వైవ న చిరా త్తా పుభా రామలక్ష్మణౌ,
 సుగ్రీవసహితౌ వీరా పువేయాతాం తథా కురు. ౧౦౫
 యద్యన్యథా భవే దేత ద్ద్వౌ మాసౌ జీవితం మమ,
 న మాం ద్రక్ష్యతి కాకుత్స్థో మ్రియే సాహ మనాథవత్
 త చ్చుత్వా కరుణం వాక్యం క్రోధో మా మభ్యవర్తత,
 ఉత్తరం చ మయా దృష్టం కార్యశేష మనన్తరమ్. ౧౦౬
 తతోఽవర్ధత మే కాయ స్తదా పర్వతసన్నిభః,
 యుద్ధకాక్షీ వనం తచ్చ వినాశయితు మారభే. ౧౦౭

స. ౫౦] జామ్యవహాదీన్వృతిహనుమతస్సప్రవృత్త్యుక్తిః. 279

తద్భగ్నం వనవణ్డం తు భ్రాస్తతస్తమృగద్విజమ్,
ప్రతిబుద్ధా నిరీక్షస్తే రాక్షసోఽవికృతాననాః. ౧౦౯
మాం చ దృష్ట్వా వనే తస్మిన్ సమాగమ్య తతస్తతః,
తా సమభ్యాగతాః క్షిప్రం రావణాయాఽచచక్షిరే. ౧౧౦
రాజ! న్వన మిదం దుర్గం తవ భగ్నం దురాత్మనా,
వానరేణ హ్యవిజ్ఞాయ తవ వీర్యం మహాబల! ౧౧౧
దుర్బుద్ధే స్తస్య రాజేన్ద్ర! తవ విప్రియకారిణః,
వధీమాజ్ఞాపయ క్షిప్రం యథాఽసౌ విలయం ప్రజేత్.
త చ్ఛ్చుత్వా రాక్షసేన్ద్రేణ విసృష్టా భృశదుర్జయాః,
రాక్షసోఽకింకరా నామ రావణస్య మనోనుగాః ౧౧౨
తేహ మశీతినాహస్రం శూలముద్గర పాణినామ్,
మయా తస్మిన్వనోద్గేశే పరిఘేణ నిషూదితమ్. ౧౧౩
తేహం తు హతశేహ యే తే గత్వా లఘువిక్రమాః,
నిహతం చ మహ తైస్సయం రావణాయాఽచచక్షిరే ౧౧౪
తతో మే బుద్ధి రుత్పన్నా చైత్యప్రాసాద మాక్రమమ్,
తత్రస్థా న్రాక్షసా స్తత్త్వా శశం స్తవేభ్యన వై పునః. ౧౧౫
లలామభూతో లఙ్కాయా స్స వై విధ్వంసితో మయా,
తతః ప్రహస్తస్య సుతం జమ్బూమాలిన మాదిశత్. ౧౧౬
రాక్షసై ర్భవలభి సాస్థం ఘోరరూపై ర్భయానకైః,
త మహం బలసంపన్నం రాక్షసం రణకోవిదమ్ ౧౧౭
పరిఘేణాతిఘోరేణ సూదయామి సహనుగమ్,
తచ్ఛ్చుత్వా రాక్షసేన్ద్ర! స్తు మన్త్రిపుత్రా న్మహాబలాః.
పదాతిబలసంపన్నాః ప్రేషయామాస రావణః,
పరిఘేనైవ తాన్ సర్వా స్నయామి యమసాదనమ్. ౧౧౮

మన్తిపుత్రా స్తతాం ఛ్యుత్వా సమరే లఘువిక్రమాన్,
 పశ్చిమేనాగ్రగాం ఛూరాన్ ప్రేషయామాస రావణః ౧౨౦
 తా సహం సహసైన్యా నైవ సర్వా సేవాభ్యసూదయమ్,
 తేతః పున ర్దశగ్రీవః పుత్రృ మక్షం మహాబలమ్ ౧౨౧
 బహుభీ రాక్షసై స్సార్థం ప్రేషయామాస రావణః,
 తం తు మన్దోదరీపుత్రం కుమారం రణవణ్ణితమ్ ౧౨౨
 సహసా ఖం సముత్కృంతం వాదయో శ్చ గృహీతవాన్,
 చర్మాసినం శతగుణం భ్రామయిత్వా వ్యపేషయన్ ౧౨౩
 త మక్ష మాగతం భగ్నం నిశమ్య స దశాననః,
 తేత ఇన్ద్రజితం నామ ద్వితీయం రావణ స్సుతమ్ ౧౨౪
 వ్యాదిదేశ సుసంక్రుద్ధో బలినం యుద్ధదుర్మదమ్,
 త చ్చాప్యహం బలం సర్వం తం చ రాక్షసపుష్కవమ్. ౧౨౫
 సప్తేజసం రణే కృత్వా పరం హర్ష ముపాగమమ్,
 మహతాఽపి మహాబాహుః ప్రత్యయేన మహాబలః. ౧౨౬
 ప్రేషితో రావణేనైవ సహ వీరై ర్మదోత్కృతైః,
 సోఽవిషహ్యం హి మాం బుద్ధ్వా స్వబలం చావమర్దితమ్.
 బ్రాహ్మణా స్త్రేణ స తు మాం ప్రాబధ్నా చ్చాశివేగితః,
 రజ్జుభి శ్చాభిబద్ధన్తి తతో మాం తత్ర రాక్షసాః. ౧౨౭
 రావణస్య సమీపం చ గృహీత్వా మా ముపాసయన్,
 పృష్టా సమ్భాషిత శ్చాహం రావణేన దురాత్మినా ౧౨౮
 పృష్ట శ్చ లజ్కాగమనం రాక్షసానాం చ తం వధమ్,
 త త్సర్వం చ మయా తత్ర సీతార్థ మితి జల్పితమ్. ౧౨౯
 అస్యాహం దర్శనాకాక్షీ ప్రాప్త స్తద్భవనం విభో!,
 మారుత స్యోరసః పుత్రో వానరో హనుమా సహమ్. ౧౩౦

రామదూతం చ మాం విద్ధి సుగ్రీవసచివం కపిమ్,
 సోఽహం దూత్యేన రామస్య త్వత్సకాశ మిహాఽగతః. ౧౩౩
 సుగ్రీవ శ్చ మహాతేజా స్స త్వాం కాశల మబ్రవీత్,
 ధర్మార్థకామసహితం హితం పథ్య మువాచ చ ౧౩౪
 వసతో ఋశ్యమూకే మే పర్వతే విపులద్రుమే,
 రాఘవౌ రణవిక్రాంతో మిత్రత్వం సమువాగతః ౧౩౫
 తేన మే కథితం రాజ్ఞా భార్యా మే రక్షసా హృతా,
 తత్ర సాహాయ్య మస్మాకం కార్యం సర్వాత్మనా త్వయా.
 మయా చ కథితం తస్మై వాలినశ్చ వధం ప్రతి,
 తత్ర నాహాయ్యహేతో ర్మే సమయం కర్తు మర్హసి. ౧౩౬
 వాలినా హృతరాజ్యేన సుగ్రీవేణ మహాప్రభుః,
 చక్రేఽగ్నిసాక్షికం సఖ్యం రాఘవ స్సహలక్ష్మణః. ౧౩౭
 తేన వాలిన ముత్సాహ్య శరేణై కేన సంయుగే,
 వానరాణాం మహారాజః కృత స్స ప్లవతాం ప్రభుః. ౧౩౮
 తస్య సాహాయ్య మస్మాభిః కార్యం సర్వాత్మనా త్వహా,
 తేన ప్రథాపిత స్తుభ్యం సమీప మిహ ధర్మతః. ౧౩౯
 క్షీప్ర మానీయతాం సీతా దీయతాం రాఘవాయ చ,
 యావన్న హరయౌ వీరా విధమన్తి బలం తవ ౧౪౦
 వానరాణాం ప్రభావౌ హి న కేన విదితః పురా,
 దేవతానాం సకాశం చ యే గచ్ఛన్తి నిమన్త్రితాః. ౧౪౧
 ఇతి వానరరాజ స్త్వా మాహే త్యభిహేతో మయా,
 మా మైక్షత తతః కృద్ధ శ్చక్షుషా ప్రదహన్మివ. ౧౪౨
 తేన వహ్నోఽహ మాజ్ఞప్తో రక్షసా రాద్రకర్మణా,
 మత్ప్రభావ మవిజ్ఞాయ రావణేన దురాత్మనా. ౧౪౩

తతో విభీషణో నామ తస్య భ్రాతా మహామతిః,
తేన రాక్షసరాజోఽసౌ యాచితో మమ కారణాత్. ౧౮౫

నైవం రాక్షసశార్దూల! త్యజ్యతా మేష నిశ్చయః,
రాజశాస్త్రవ్యపేతో హి మార్గ స్సంసేవ్యతే త్వయా. ౧౮౬

దూతవధ్యా న చృష్టా హి రాజశాస్త్రేషు రాక్షస!,
దూతేన వేదితవ్యం చ యధార్థం హితవాదినా. ౧౮౭

సుమహ త్యపరాధేఽపి దూత స్యాతులవిక్రమ!,
విరూపకరణం దృష్టం న వధోఽస్తీతి శాస్త్రతః. ౧౮౮

విభీషణేనై వ ముక్తో రావణ స్సందిదేశ తాన్,
రాక్షసా నేత దేవాస్య లాంఛాలం దహ్యాతా మితి. ౧౮౯

తత స్తస్య వచ శ్శ్చుత్వా మమ పుచ్ఛం సమ స్తతః,
వేష్టితం శణవలైశ్చ శ్చ జ్జీర్ణైః కార్పాసజైః పటైః. ౧౯౦

రాక్షసా సిద్ధసన్నాహ స్తత స్తే చణ్డవిక్రమాః,
తదాఽదహస్త మే పుచ్ఛం నిఘ్నంతః కాష్ఠముష్టిభిః. ౧౯౧

బద్ధస్య బహుభిః పాలై ర్యన్త్రితస్య చ రాక్షసైః,
తత స్తే రాక్షసా శ్శూరా బద్ధం మా మగ్నిసంవృతమ్. ౧౯౨

అఘోషయ నాగజమాన్దే నగరద్వార మాగతాః,
తతోఽహం సుమహాద్రూపం సంక్షిప్య పున రాత్మనః. ౧౯౩

విమోచయిత్వా తం బద్ధం ప్రకృతిస్థ స్థితిః పునః,
ఆయసం పరిఘం గృహ్య తాని రక్షాం స్యసూదయమ్. ౧౯౪

తత స్త స్నగరద్వారం వేగేనాఽప్లుతవా నహమ్,
పుచ్ఛేన చ ప్రదీప్తేన తాం పురీం సాట్టగోపురామ్. ౧౯౫

స .౫౮] జామ్యవదాదీస్వృతిహనుమతస్వప్రవృత్తుక్తిః 283

దహమ్యహ మసంభ్రాంతో యుగాంతాగ్నిరివ ప్రజాః,
 వినష్టా జానకీ వ్యక్తం న హ్యదగ్ధః ప్రదృశ్యతే ౧౫౬
 లక్ష్మాయాం కశ్చి దుద్దేశ స్సర్వా భస్మీకృతా పురీ,
 దహతా చ మయా లక్ష్మ్యాం దగ్ధా సీతా న సంశయః. ౧౫౭
 రామస్య హి మహ త్కార్యం మయేదం వితథీకృతమ్,
 ఇతి శోకసమావిష్ట శ్చింతా మహ ముపాగతః ౧౫౮
 అధాహం వాచ మశ్రౌషం చారణానాం శుభాక్షరామ్,
 జీనకీ న వ దగ్ధేతి విస్మయోదంత *భాషితామ్ ౧౫౯
 తతో మే బుద్ధి రుత్పన్నా శ్రుత్వా తా మద్భుతాః గిరమ్,
 అదగ్ధా జానకీ త్యేవం నిమిత్తై శ్చోపలక్ష్మితా, ౧౬౦
 దీప్యమానే తు లాఙ్గాలే న మాం దహతి పావకః,
 హృదయం చ ప్రహృష్టం మే వాతా స్సరభిగనినః. ౧౬౧
 తై ర్నిమిత్తై శ్చ దృష్టార్థైః కారణైశ్చ మహాగుణైః,
 ఋషివాక్యైశ్చ సిద్ధార్థై రభవం హృష్టమానసః. ౧౬౨
 పున ర్దృష్ట్వా చ వై దేహీం విస్మృష్ట శ్చ తయా పునః,
 తతః పర్వత మాసాద్య తత్రారిష్ట మహం పునః ౧౬౩
 ప్రతిష్ఠవన మారేభే యవన్దర్శనకాఙ్గయా,
 తతః పనసచంద్రాగ్న సిద్ధగన్ధర్వసేవితమ్ ౧౬౪
 పథాన మహ మాక్రమ్య భవతో దృష్టవా నిహ,
 రాఘవస్య ప్రభావేన †భవతాం చైవ తేజనా ౧౬౫

* భాషితామ్ ఇతి పా † భవతాంచైవతేజనా । సుగ్రీవస్యచ
 కార్యార్థమ్" ఇత్యే తత్పాదద్వయం ప్రాచీనతాలపత్ర పుస్తకే నదృశ్యత
 ఇతి విద్వన్నోదనకారాః.

సుగ్రీవస్య చ కార్యార్థం మయా సర్వ మనుష్ఠితమ్,
ఏతత్సర్వం మయా తత్ర యథావ దుపసాదితమ్.

అత్ర య స్మ కృతం శేషం తత్సర్వం క్రియతా మితి. ౧౬౬౪

ఇత్యాదే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే

అష్టపఞ్చశస్సర్గః

ఏకోసపష్టితమ సర్గః.— స్లోకాః 3౯౪.

—●—●— జామ్యవదాచీవృత్తిపునర్హనుమతోపచనమ్ —●—●—

ఏత దాఖ్యాయ తత్సర్వం హనుమా న్నారుతాత్మజః,
భూయ స్సముపచక్రామ వచనం వక్తు ముత్తరమ్. ౧

సఖలో రాఘవైద్యోగ సుగ్రీవస్య చ సంభ్రమః,
శీల మాసాద్య సీతాయా మమ చ ప్రవణం మనః. ౨

తపసా ధారయే ల్లోకా స్కుద్ధో వా నిర్దహే దపి,
సర్వధాఽతిప్రవృద్ధోఽసా రావణో రాక్షసాధిపః 3

తస్య తాం స్పృశణో గాత్రం తపసా న వినాశితమ్,
న త దగ్నిశిఖా కుర్యా త్సంస్పృష్టా పాణినా సతీ ౪

జనకస్యాఽత్మజా కుర్యా ద్యత్కోధకలుషీకృతా,
జామ్యవత్ప్రముఖాన్ సర్వా ననుజ్ఞాప్య మహాహరీన్. ౫

అస్మి న్నేవం గతే కార్యే భవతాం చ నివేదితే,
న్యాయ్యం స్న సహ వై దేహ్య ద్రష్టుం తౌ పార్థివాత్మజౌ.

అహ మేకోఽపి పర్యాప్త స్సరాక్షసగణాం పురీమ్,
తాం లజ్కాం తరసా హన్తుం రావణం చ మహాబలమ్. ౬

కిం పున స్సహేతో వీరై ర్బలవద్భిః కృతాత్సభిః,
 కృతాస్తైః స్సనగై శ్శూరై ర్భవద్భి ర్విజయైషిభిః ౮
 అహన్తు రావణం యుద్ధే ససైస్యం సపురస్సరమ్,
 సహపుత్రం నధిష్యామి సహోదరయుతం యుధి ౯
 బ్రాహ్మ మైస్త్వం చ రాద్రం చ వాయవ్యం వారుణం తథా,
 యది శక్రజితోఽస్త్రాణి దుర్నిరీక్షాణి సంయుగే ౧౦
 తాన్యహం విధమిష్యామి నిహనిష్యామి రాక్షసాన్,
 భవతా మధ్యనుజ్ఞాతో విక్రమో మే రుణద్ధి తమ్. ౧౧
 మయాఽతులా విసృష్టా హి శైలవృష్టి ర్నిరస్తరా,
 దేవానపి రణే హన్యా త్కింపున స్తాన్నిశాచరాన్ ౧౨
 సాగరోఽప్యతియా ద్వేలాం మందరః ప్రచలే దపి,
 న జామ్యనస్తం సమరే కమ్పయే దరివాహినీ ౧౩
 సర్వరాక్షససజ్ఞానాం రాక్షసా యే చ పూర్వకాః,
 అల మేకో వినాశాయ వీరో వాలినుతః కపిః ౧౪
 పనస స్యోరువేగేన నీలస్య చ మహాత్మనః,
 మందరోఽప్యవశీర్యేత కిం పున ర్యుధి రాక్షసాః ౧౫
 సదేవాసురయక్షేషు గన్ధర్వోరగపక్షిషు,
 మైందస్య ప్రతియోద్ధారం శంసత ద్వివిదస్య వా. ౧౬
 అశ్వీపుత్రైః మహాభాగా వేతౌ ప్లవగసత్తమా,
 ఏతయోః ప్రతియోద్ధారం న పశ్యామి రణాజరే. ౧౭
 పితామహవరోత్సేకా త్పరమం దర్శ మాస్థితౌ,
 అమృతప్రాశినా వేతౌ సర్వవానరసత్తమా. ౧౮
 అశ్వినో ర్క్షాననార్థం హి సర్వలోకపితామహాః,
 సర్వావధ్యత్వ మతుల మనయౌ ర్దత్తవా న్సురా. ౧౯

- పరోత్సేకేన మత్తై చ ప్రమధ్య మహతీం చమూమ్,
 సురాణా మమృతిం వీరా వీతవంతా ప్లవజ్జమా. ౨౦
 ఏతావేవ హి సంక్రుద్ధా సవాజిరథకుజ్జరామ్,
 లఙ్కాం నాశయితుం శక్తా సర్వే తిషన్తు వాసరాః. ౨౧
 మమైవ నిహతా లఙ్కా దగ్ధా భస్మీకృతా పునః,
 రాజమాగ్ధేషు సర్వత్ర నామ విశ్రావితం మయా. ౨౨
 జయ త్యతిబలో రామో లక్ష్మణ శ్చ మహాబలః,
 రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః. ౨౩
 అహం కోసలరాజస్య దాసః పవనసంభవః,
 హనుమా నితి సర్వత్ర నామ విశ్రావితం మయా. ౨౪
 అశోకవనికామధ్యే రావణస్య దురాత్మనః,
 అధస్తా చ్ఛింశుసావృక్షే సాధ్వీ కరుణ మాస్థితా. ౨౫
 రాక్షసీభిః పరివృతా శోకసంతాపకర్షితా,
 మేఘలేఖాపరివృతా చంద్రలేఖేవ నిష్ప్రభా ౨౬
 అచింతయ స్తీ వై దేహీ రావణం బలదర్పితమ్,
 పతివ్రతా చ సుశ్రోణీ అవప్తభా చ జానకీ. ౨౭
 అనురక్తా హి వై దేహీ రామం సర్వాత్మనా శుభా,
 అనన్యచిత్తా రామే చ పౌలోమీవ పురన్దరే. ౨౮
 తదేకవాసస్సంవీతా రజోద్వస్తా తథైవ చ,
 శోకసంతాపదీనాగ్ణీ సీతా భర్తృహితే రతా. ౨౯
 సా మయా రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః,
 రాక్షసీభి ర్విరూపాభి ర్ద్రుష్టా హి ప్రమదావనే. ౩౦
 ఏకవేణీధరా దీనా భర్తృచింతాపరాయణా,
 అధశ్శయ్యా వివర్ణాగ్ని పద్మినీవ హిమాగమే. ౩౧

- రావణా ద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్యకృతవిశ్వయా,
కథంచి స్మృగశాబాక్షీ విశ్వాన ముపపాదితా. ౩౨
- తత స్సమ్భాషితా చైవ సర్వ మథం చ దర్శితా,
రామసుగ్రీవసఖ్యం చ శ్రుత్వా ప్రీతి ముపాగతా. ౩౩
- నియత స్సమదాచారో భక్తి ర్భర్తరి చోత్తమా,
య స్స హో ని దశగ్రీవం స మహాత్మా కృతాగనమ్. ౩౪
- నిమిత్తమాత్రం రామస్తు వధే తస్య భవిష్యతి,
సా ప్రకృత్యైవ తన్వక్ష్ణీ తద్వియోగాచ్చ కర్షితా. ౩౫
- సతిపత్నిరశీలస్య విద్యేవ తనుతాం గతా,
ఏవ మాస్తే మహాభాగా సీతా శోకపరాయణా.
- య దత్ర ప్రతికర్తవ్యం త త్సర్వ ముపపద్యతామ్. ౩౬౪

ఇత్యాహే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
ఏ శో న ష స్తి త మ స్స ర్గః.

పప్లితమ సర్గః — శ్లోకాః ౬౪.

—●●●● అజ్ఞదవచనమ్. ●●●●—

- తస్య త ద్వచనం శ్రుత్వా వాలిసూను రభాషత,
అయుక్తం తు విన్వా దేవీం దృప్తవద్భి శ్చ వానరాః. ౧
- సమీపం గన్తు మస్తాభీ రాఘవస్య మహాత్మనః,
దృష్టా దేవీ న చానీతా ఇతి తత్ర నివేదనమ్. ౨
- అయుక్త మివ పశ్యామి భవద్భిః ఖ్యాతవిక్రమైః,
స హి నః ప్లవనే కల్పే న్నాపి కల్పి త్పరాక్రమే. ౩

తుల్య స్సామర్థదై త్యేషు లోకేషు హరిస త్తమాః,
 తేష్యేషాం హరివీరేషు రాక్షసేషు హనూమతా ౪
 కి ముస్య దత్ర క ర్తవ్యం గృహీత్వా యామ జానకీమ్,
 తమేవం కృతసంకల్పం జామ్బవాన్హరిస త్తమః. ౫
 ఉవాచ పరమప్రీతో వాక్య మర్థవ దర్థవిత్
 న తావ దేషా మతి రక్షమాన్
 యథా భవా న్పశ్యతి రాజపుత్ర!,
 యథా తు రామస్య మతి ర్నివిష్టా
 తథా భవా న్పశ్యతు కార్మసిద్ధిమ్ ౬౫

ఇత్యాక్షరే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుస్తరకాణ్డే
 షష్టి త మ స్స ర్గః

ఏకషష్టితమ సర్గః — శ్లోకాః ౨౩.

—●—●— వానరాణాం ప్రత్యాగమనమ్ —●—●—

తతో జామ్బవతో వాక్య మగృహ్లాన్త వనౌకసః,
 అజ్గదప్రముఖా వీరా హనుమాం శ్చ మహాకపిః. ౧
 ప్రీతిమన్త స్తత స్సర్వే వాయుపుత్రపురస్సరాః,
 మహేన్ద్రాదిం పరిత్యజ్య పున్లుపుః ప్లవగర్షభాః. ౨
 మేరుమందరసజ్కాశా మత్తా ఇవ మహాగజాః,
 ఛాదయన్త ఇవాకాశం మహాకాయా మహాబలాః. ౩
 సభాజ్యమానం భూతై స్తమాత్మవన్తం మహాబలమ్,
 హనుమన్తం మహావేగం వహన్త ఇవ దృష్టిభిః. ౪

రాఘవే చార్థనిర్వృత్తిం కర్తుం చ పరమం యశః,

సమాధాయ సమృద్ధార్థాః కర్ణసిద్ధిభి రున్నతాః.

౫

ప్రియాఖ్యానోస్తుఖా సుర్వే సర్వే యుద్ధాభినందినః,

సర్వే రామప్రతీకారే నిశ్చితార్థా మనస్వినః.

౬

ప్లవమానాః ఖ మాప్లుత్య తత స్తే కాననాకసః,

నన్దనోపమ మాసేదు ర్వనం ద్రుమలతాయుతమ్.

౭

య త్త న్నధువనం నామ సుగ్రీవ స్యాభిరక్షితమ్,

అభ్యవ్యం యర్హభూతానాం సర్వభూతమనోహరమ్.

౮

య ద్రక్షతి మహావీర్య సుదా దధిముఖః కపిః,

మాతూలః కపిముఖ్యస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః.

౯

తే తద్వన ముపాగమ్య బభూవుః పరమోత్కటాః,

వానరా వానరేంద్రస్య మనఃకాంతతమం మహత్.

౧౦

తత స్తే వానరా హృష్టా దృష్ట్వా మధువనం మహత్,

కుమార మభ్యయాచస్త మధూని మధుపిఙ్గలాః.

౧౧

తతః కుమార స్తా న్వృద్ధాః జ్ఞాన్మృవత్ప్రముఖాః కపీః,

అనుమాన్య దదౌ తేషాం నిసర్గం మధుభక్షణే.

౧౨

తత శ్చానుమతా సుర్వే సంప్రహృష్టా వనాకసః,

ముదితాః ప్రేరితా శ్చాపి ప్రవృత్త్యన్తోభవం స్తతః.

౧౩

గాయన్తి కేచి త్ప్రణమన్తి కేచి

న్నృత్యన్తి కేచి త్ప్రహసన్తి కేచిత్,

పతన్తి కేచి ద్విచరన్తి కేచిత్

ప్లవన్తి కేచిత్ ప్రలపన్తి కేచిత్.

౧౪

పరస్పరం కేచి దుపాశ్రయన్తే

పరస్పరం కేచి దుపాక్రమన్తే

పరస్పరం కేచి దుపబ్రువస్తే
పరస్పరం కేచి దుపారమస్తే.

౧౫

ద్రుమా ద్ద్రుమం కేచి దభిద్రవస్తే
క్షితౌ నగాగ్రాన్ని పతన్తి కేచిత్,
మహీతలా త్కేచి దుదీర్ఘవేగా
మహాద్రుమాగ్రాణ్యభినంపతన్తి.

౧౬

గాయస్త మన్యః ప్రహసన్మవైతి
హసస్త మన్యః ప్రరుదన్మవైతి,
రుదస్త మన్యః ప్రణుదన్మవైతి
నుదస్త మన్యః ప్రణదన్మవైతి

౧౭

సమాకులం తత్కపిసైన్య మాసీ
న్గధుప్రపానోత్కటనత్వచేష్టమ్,
స చాత్ర కశ్చిన్న బభూవ మత్తో
స చాత్ర కశ్చిన్న బభూవ తృప్తః.

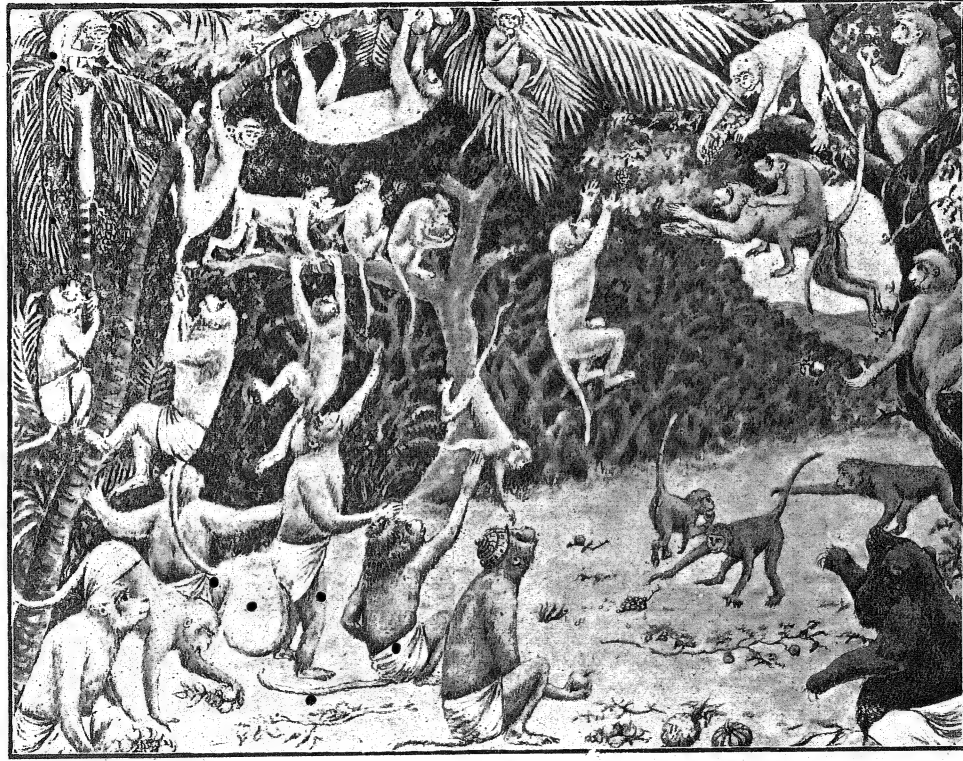
౧౮

తతో వనం తత్పరిభక్ష్యమాణం
ద్రుమాం శ్చ విధ్వంసితపత్రపుష్పాన్,
సమీక్ష్య కోపా ద్దధివక్త్రనామా
లివారయామాస కపిః కపీంస్తాన్.

౧౯

స తైః ప్రవృద్ధైః పరిభర్తృభూనో
వనస్యగోస్తా హరివీరవృద్ధః,
చకార భూయో మతి ముగ్రతేజా
వనస్య రక్షౌ ప్రతి వానరేభ్యః.

౨౦

ఉవాచ కాంశ్చి త్పరుమాణి ధృష్ట
 మస క్త మన్యాం శ్చ తలై ర్జఘాన,
 సమేత్య కైశ్చి త్కలహం చకారి
 త్తథైవ సామెచ్చపజగామ కాంశ్చిత్. ౨౧
 స తై ర్నదా త్సంపరివార్య వాకై ర్వి
 ర్బలాచ్చ తేన ప్రతివార్యమాణైః,
 ప్రధర్మిత స్త్యక్తభయై స్సమేత్య
 ప్రకృష్యతే చాప్యనవేక్ష్య దోషమ్ ౨౨
 నఖై స్తుదంతో దశనై ర్దశస్త
 స్తలైశ్చ పాదైశ్చ సమాపయన్తః,
 మదా త్కించి తం కపయ స్సమగ్రా
 మహావనం నిర్విషయం చ చక్రుః. ౨౩

ఇత్యాక్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
 ఏ క ష ష్టి త మ సు ర్గః.

ద్విషష్టితమ సర్గః — శ్లోకాః ౪౦.

◆◆◆ మధువనభజ్జనం, వనపాలోపరోధశ్చ. ◆◆◆

తా నువాచ హరిశ్రేష్ఠో హనుమా న్వాసరర్షభః,
 *అవ్యగ్రమనసో యూయం మధు సేవతి వాసరాః! ౧
 అహ మావారయిష్యామి యుష్మాకం పరిపన్థినః.
 †శుత్వా హనుమతో వాక్యం హరీణాం ప్రవరోఽబ్ధదః. ౨

ప్రత్యువాచ ప్రసన్నాత్నా పిబన్తు హరయో ! మధు,
 అవశ్యం కృతకార్యస్య వాక్యం హనుమతో మయా. 3
 అకార్య మపి కర్తవ్యం కిమగ్గ ! పున రీదృశమ్,
 అజ్ఞదస్య ముఖా చ్ఛ్చుత్వా వచనం వానరర్షభాః. 4
 సాధుసాధ్వీతి సంహృష్టా వానరాః ప్రత్యపూజయన్,
 పూజయిత్వాఽగ్గదం సర్వే వానరా వానరర్షభమ్ 5
 జగ్ను ర్నధువనం యత్ర నదీవేగా ఇవ ద్రుతమ్,
 తే ప్రవిష్టా మధువనం పాలా నాక్రమ్య వీర్యతః. 6
 అతిసర్గా చ్చ పటలౌ దృష్ట్వా శుత్వా చ మైథిలీమ్,
 పపు సర్వే మధు తదా రసవ త్ఫల మాదదుః. 7
 ఉత్పత్య చ తత సర్వే వినపాలాన్ సమాగతాన్,
 తాడయన్తి స్మ శతశ స్సక్తా న్నధువనే తదా 8
 మధూని ద్రోణమాత్రాణి బాహుభిః పరిగృహ్య తే,
 బిన్తి సహితా సర్వే నిఘ్నన్తి స్మ తథా పరే. 9
 కేచి త్ప్రీత్యాఽపవిధ్యన్తి మధూని మధుపిఙ్గలాః,
 మధూచ్ఛిప్తేన కేచిచ్ఛ జఘ్ను రన్యోన్య ముత్కుటాః 10
 అపరే వృక్షమూలే తు శాఖాం గృహ్య వ్యవస్థితాః,
 అత్యర్థం చ మదగ్లానాః పర్ణా న్యాస్తీర్య శేరతే. 11
 ఉన్నతభూతాః స్లవగా మధుమత్తాశ్చ హృష్టవత్,
 ఊషన్తి చ తదాఽన్యోన్యం స్థలన్తి చ తథా పరే. 12
 కేచిత్ ఔర్వలాం ప్రకుర్వన్తి కేచి త్కూజన్తి హృష్టవత్,
 హరయో మధునా మత్తాః కేచి త్సుప్తా మహీతలే 13
 కృత్వా కేచి ధనన్త్యనే కేచి త్కుర్వన్తి చేతరత్,
 కృత్వా కేచి ద్వదన్త్యనే కేచి ద్బుధ్యన్తి చేతరత్. 14

యేఽప్యత్ర మధుపాలా న్సుయః ప్రేష్యా దధిముఖస్య తు,
 తేఽపి తై ర్వానరై ర్భీమైః ప్రతిషిద్ధా దిశో గతాః. ౧౪
 జానుభిస్తు ప్రకృష్టా శ్చ దేవమార్గం ప్రదగ్ధితాః,
 అబ్రువన్ పరమోద్విగ్నా గత్వా దధిముఖం వచః. ౧౫
 హనూమతా దత్తవరై ర్హతం మధువనం బలాత్,
 వయం చ జానుభిః కృష్టా దేవమార్గం చ దర్శితాః. ౧౬
 తతో దధిముఖః క్రుద్ధో వనప స్తత్ర వానరః,
 హతం మధువనం శ్రుత్వా సాన్తస్త్వయామాస తాన్ హరీన్
 ఇహఽగచ్ఛత గచ్ఛామో వానరాన్ బలదర్పితాన్,
 బలేన వారయిష్యామో మధు భక్షయతో వయమ్. ౧౭
 శ్రుత్వా దధిముఖస్యేదం వచనం వానరర్షభాః,
 పున ర్వీరా మధువనం తేనైవ సహసా యయుః. ౧౮
 మధ్యే చైషాం దధిముఖః ప్రగృహ్య తరసా తరుమ్,
 సమభ్యధావ ద్వేగేన తే చ సర్వే ప్లవజ్గమాః. ౧౯
 తే శిలాః పాదపాం శ్చాపి పర్వతాం శ్చాపి వానరాః,
 గృహీత్వాఽభ్యగమన్ క్రుద్ధా యత్ర తే కపికుష్టరాః. ౨౦
 తే స్యామివచనం వీరా హృదయే ష్వవసజ్య తత్,
 త్వరయా హ్యభ్యధావన్త సాలతాలశిలాయుధాః. ౨౧
 వృక్షస్థాం శ్చ తలస్థాం శ్చ వానరా న్బలదర్పితాన్,
 అభ్యక్రామం స్తతో వీరాః పాలాన్తత్ర సహస్రశః. ౨౨
 అథ దృష్ట్వా దధిముఖం క్రుద్ధం వానరపుంగవాః,
 అభ్యధావన్త వేగేన హనుమత్ప్రముఖాన్తదా. ౨౩
 తం సవృక్షం మహాబాహు మాపతన్తం మహాబలమ్,
 ఆర్యకం ప్రాహర త్తత్ర బాహుభ్యాం కుపితోఽఙ్గదః. ౨౪

మదాన్ధ శ్చ స వేదై న మార్శకోఽయం మమేతి సః,
 అథైసో నిష్పిపేషోఽశు వేగవ ద్వసుధాతలే ౨౭
 సభగ్న బాహూరుభుజో విహ్వల శ్శోణితోక్షితః,
 ముమోహ సహసా వీరో ముహూర్తం కపికుణ్డరః ౨౮
 స సమాశ్వస్య సహసా సంక్రుద్ధో రాజమాతులః,
 వానరా న్వారయాచూస దడ్డేన మధుమోహితాన్ ౨౯
 స కథంచి ద్విముక్త స్తై ర్వానరై ర్వానరర్షభః,
 ఉవాచైతాన్త మాశ్రిత్య భృత్యాన్ స్వాన్ సముపాగతాన్
 ఏతే తిష్ఠన్తు గచ్ఛామో భర్తానో యత్ర వానరః,
 సుగ్రీవో విపులగ్రీవ స్సహ రామేణ తిష్ఠతి. ౩౦
 నర్వం చైవాక్లదే దోషం శ్రావయిష్యామి పార్థివే,
 అమర్షీ వచనం శ్రుత్వా ఘాతయిష్యతి వానరాన్ ౩౧
 ఇష్టం మధువనం హ్యేత త్సుగ్రీవస్య మహత్సనః,
 పితృవైతామహం దివ్యం దేవై రపి దురాసదమ్ ౩౨
 స వానరా నిమాన్ త్సర్వాన్ మధులుభాన్తతాయుషః,
 ఘాతయిష్యతి దడ్డేన సుగ్రీవ స్ససుహృజ్జనాన్ ౩౩
 వధ్యా హ్యేతే దురాత్మానో నృపాజ్ఞాపరిభావినః,
 అమర్షప్రభవో రోష స్సఫలో నో భవిష్యతి ౩౪
 ఏవ ముక్త్యా దధిముఖో వనపాలా న్నహాబలః,
 జిగామ సహసోత్పత్య వనపాలై స్సమన్వితః ౩౫
 నిమేషాన్తరమాత్రేణ స హి ప్రాప్తో వనాలయః,
 సహస్రాంశుసుతో ధీమాన్ సుగ్రీవో యత్ర వానరః ౩౬
 రామం చ లక్ష్మణం చైవ దృష్ట్వా సుగ్రీవ మేవ చ,
 సమప్రతిష్ఠాం జగతీ మాకాశా న్నిపపాత హ ౩౭

స. ౬౩] సుగ్రీవాయ దధిముఖస్య వానరచర్యా నివేదనమ్. 295

సన్నిపత్య మహావీర్య స్సర్వై స్తైః పరివారితః,
హరి ర్దధిముఖః పాతైః పాలానాం పరమేశ్వరః. ౩౯

స దీనవదనో భూత్వా కృత్వా శిరసి చాఙ్గాలిమ్,
సుగ్రీవస్య శుభౌ మూర్ధ్నా చరణౌ ప్రత్యవీడయత్. ౪౦

ఇత్యాశ్చ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
ద్విషష్టితమస్సర్గః.

త్రిషష్టితమ సర్గః.—శ్లోకాః. ౨౯.

—◆◆◆ సుగ్రీవాయ దధిముఖస్య వానరచర్యా నివేదనమ్ ◆◆◆—

తతో మూర్ధ్నా నిపతితం వానరం వానరర్షభః,
దృష్ట్వై పౌద్విగ్నహృదయో వాక్య మేత దువాచ హ. ౧

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కస్మాత్త్వం పాదయోః పతితో మమ,
అభయం తే భవేద్వీర! సర్వమే వాభిధీయతామ్. ౨

స తు విశ్వాసిత స్తేన సుగ్రీవేణ మహత్కనా,
ఉత్థాయ సుమహాప్రాఙ్జోవాక్యం దధిముఖోబ్రవీత్. ౩

నైవర్త రజసా రాజ! న్న త్వయా నాపి వాలినా,
వనం నిశృప్తపూర్వం హి భక్షితం తచ్చ వానరైః. ౪

ఏభిః ప్రధర్షితాశ్చైవ వానరా వనరక్షిభిః,
మధూ న్యచింతయి త్వేమా నృత్యయన్తి పిబన్తి చ. ౫

శిష్ట మత్రాపవిధ్యన్తి భక్షయన్తి తథా పరే,
నివార్యమాణా స్తే సర్వే భ్రువౌ నై దర్శయన్తి హి. ౬

- ఇమే హి సంరబ్ధతరా స్తథా తై సంప్రధర్షితాః,
వారయంతో వనాత్తస్మా త్కుద్ధై ర్వానరపుష్కవైః 2
- తతస్త్వై ర్బహుభి ర్వీరై ర్వానరై ర్వానరర్షభాః,
సంరక్తనయనైః క్రోధా ద్ధరయః ప్రవిచాలితాః. ౩
- పాణిభి ర్నిహతాః కేచి త్కేచి జ్ఞానుభి రాహతాః,
ప్రకృష్టాశ్చ యథాకామం దేవమార్గం చ దర్శితాః ౪
- ఏవ మేతే హతా శ్శూరా స్త్వయి తిష్ఠతి భర్తరి,
కృత్స్నం మధువనం చైవ ప్రకామం తైః ప్రభక్ష్యతే ౧౦
- ఏవం విజ్ఞాప్యమానం తం సుగ్రీవం వానరర్షభమ్,
అపృచ్ఛ త్తం మహాప్రాజ్ఞో లక్ష్మణః పరవీరహః. ౧౧
- కి మయం వానరో రాజః! వనపః ప్రత్యుపస్థితః,
కం చార్థ మభినిర్దిశ్య దుఃఖితో వాక్య మబ్రవీత్. ౧౨
- ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో లక్ష్మణేన మహత్కనా,
లక్ష్మణం ప్రత్యువాచేదం వాక్యం వాక్యవిశారదః. ౧౩
- ఆర్య! లక్ష్మణ! సంప్రాహ వీరో దధిముఖః కపిః,
అజ్ఞదప్రముఖై ర్వీరై ర్భక్షితం మధు వానరైః ౧౪
- విచిత్ర్య దక్షిణా మాశా మాగతై ర్హరిపుష్కవైః,
నైషా మకృతకృత్యానా మీదృశ స్స్వా దుపక్రమః. ౧౫
- ఆగతైశ్చ ప్రమథితం యథా మధువనం హి తైః,
ధర్షితం చ వనం కృత్స్న ముపయుక్తం చ వానరైః. ౧౬
- వనం యదాభిపన్నాస్తే సాధితం కర్మ వానరైః,
దృష్టా దేవీ న సందేహో న చాన్యేన హనూమతా. ౧౭

స హ్యస్య సాధనే హేతుః కర్మణోఽస్య హనూమతః,
కార్యసిద్ధి ర్నతిశ్చైవ తస్మి న్వానరపుంగవే. ౧౮

వ్యవసాయశ్చ వీర్యం చ శ్రుతం చాపి ప్రతిష్ఠితమ్,
జామ్బవా న్యత్ర నేతా న్యా దజ్ఞదశ్చ మహాబలః. ౧౯

హనుమాం శ్చౌప్యధిషాతా స తస్య గతి రన్యధా,
అజ్ఞదప్రముఖై ర్వీరై ర్నతం మధువనం కిల ౨౦

వారయన్త శ్చ సహితా స్తథా జానుభి రాహతాః,
ఏతదర్థ మయం ప్రాప్తో వక్తుం మధురివా గిహ. ౨౧

నామ్నా దధిముఖో నామ హరిః ప్రఖ్యాతవిక్రమః,
దృష్టా నీతా మహాబాహూ! సౌమిత్రే! పశ్య తత్త్వతః.

అభిగమ్య తథా సర్వే పిబన్తి మధు వానరాః,
స చాప్యదృష్ట్వా వై దేహీం విశ్రుతాః పురుషర్షభ!. ౨౩

వనం దత్తవరం దివ్యం ధర్మ యేయ ర్వనౌకసః,
తతః ప్రహృష్టో ధర్మాత్మా లక్ష్మణ స్సహరాఘవః. ౨౪

శ్రుత్వా కర్ణసుఖాం వాణీం సుగ్రీవవదనా చ్ఛ్చ్యుతామ్,
ప్రాహృష్యతి భృశం రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః. ౨౫

శ్రుత్వా దధిముఖ సైన్యం సుగ్రీవస్తు ప్రహృష్య చ,
వనపాలం పునర్వాక్యం సుగ్రీవః ప్రత్యభాషత. ౨౬

ప్రీతోఽస్మి సోఽహం యద్భుక్తం వనం తైః కృతకర్మభిః,
మర్షితం మర్షణీయం చ చేష్ఠితం కృతకర్మణామ్. ౨౭

ఇచ్ఛామి శీఘ్రం హనుమత్ప్రధానాన్
శాఖామృగాం స్తాన్ మృగరాజదర్పాన్,

ద్రష్టుం కృతార్థాన్ సహ రాఘవాభ్యాం
శ్రోతుం చ నీతాభిగమే ప్రయత్నమ్. ౨౮

ప్రీతిస్థితాఢౌ సంప్రహృష్టౌ కుమారౌ
 దృష్ట్యై సిద్ధాఢౌ వానరాణాం చ రాజా,
 లక్ష్మై స్సంహృష్టైః కర్మసిద్ధిం విదిత్వా

బాహ్యో రాసన్నాం సోఽతిమాత్రం ననన్ద ౨౯

ఇత్యావై శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సున్దరకాండే
 త్రి ష ష్టి త మ స్స ర్గః.

చతుష్షష్టితమ సర్గః — శ్లోకాః ౩౯౪

—◆◆◆ దధిముఖస్య మధువనం ప్రత్యాగమనమ్. ◆◆◆—

సుగ్రీవేణైవ ముక్తస్తు హృష్టో దధిముఖః కపిః,
 రాఘవం లక్ష్మణం చైవ సుగ్రీవం చాభ్యువాదయత్ ౧
 స ప్రణమ్య చ సుగ్రీవం రాఘవౌ చ మహాబలా,
 వానరైః స్సహితైః శూరైః ర్ద్ధివ మేవౌత్పాతపాత హ. ౨
 స యథైవాఽగతః పూర్వం తథైవ త్వరితం గతః,
 నిపత్య గగనా ద్భూమా తద్వనం ప్రవేషే శ హ. ౩
 స ప్రవిష్టో మధువనం దదర్శ హరియూధవాన్,
 వినుదా నుశ్చితాన్ సర్వాన్ మేహమానాన్ మధూదకమ్ ౪
 స తా నుపాగమ ద్వీరో బద్ధ్వా కరపుటాఙ్గాలిమ్,
 ఉవాచ వచనం శ్లక్ష్య మిదం హృష్టవ దఙ్గదమ్ ౫
 సౌమ్య! రోషో న కర్తవ్యో య దేభి రభివారితః,
 అజ్ఞానా ద్రక్షిభిః క్రోధా ద్భవన్తః ప్రతిషేధితాః ౬
 యువరాజ స్త్వ మీశశ్చ వనస్యాస్య మహాబల!,
 మార్భ్యా త్పుర్వం కృతో దోషస్తం భవాన్ తున్తు మర్హతి. ౭

ఆఖ్యాతం హి మయా గత్వా పితృవ్యస్య తవానఘః!,
 ఇహోపయాతం సర్వేషా మేతేషాం వనచారిణామ్ ౮
 స త్వదాగమనం శ్రుత్వా సహైభి ర్హరియూధవైః,
 ప్రహృష్టో న తు రుష్టోఽసౌ వనం శ్రుత్వా ప్రధర్మితమ్. ౯
 ప్రహృష్టో మాం పితృవ్య స్తే సుగ్రీవౌ వానరేశ్వరః,
 శీఘ్రం ప్రేషయ సర్వాంస్తా నితి హోవాచ పార్థివః ౧౦
 శ్రుత్వా దధిముఖస్వేదం వచనం శ్లక్ష్య మజ్జదః,
 అబ్రవీ త్తా హరిశ్రేష్ఠో వాక్యం వాక్యవిశారదః ౧౧
 శశ్కే శ్రుతోఽయం వృత్తాంతో రామేణ హరియూధపః,
 తత్త మం నేహ నః స్థాతుం కృతే కార్యే పరస్తపః. ౧౨
 పీత్వా మధు యథాకామం విశ్రాంతా వనచారిణః,
 కిం శేషం గమనం తత్ర సుగ్రీవౌ యత్ర మే గురుః ౧౩
 సర్వే యథా మాం వత్స్యంతి సమేత్య హరియూధపః,
 తథాఽస్మి కర్తా కర్తవ్యే భవద్భిః పరవా సహమ్ ౧౪
 నాజ్ఞాపయితు మీశోఽహం యువరాజోఽస్మి యద్యపి,
 అయ్యుక్తం కృతకర్తాణో యూయం ధర్మ యితుం మయా ౧౫
 బ్రువత ఇచ్చాజ్ఞానస్యైవం శ్రుత్వా వచన మవ్యయమ్,
 ప్రహృష్టమనసో వాక్య మిద మూచు ర్వనౌకసః ౧౬
 ఏవం వత్స్యతి కో రాజః! ప్రభు స్సౌ వానరర్షభ!,
 ఐశ్వర్యమదమంతో హి సర్వోఽహ మితి మన్యతే. ౧౭
 తవ చేదం సుసదృశం వాక్యం నాన్యస్య కన్యచిత్,
 సన్నతి ర్హి తవాఽఖ్యాతి భవిష్యచ్ఛుభయోగ్యతామ్ ౧౮
 సర్వే వయ మపి ప్రాప్తా స్తత్ర గన్తుం కృతక్షణాః,
 స యత్ర హరివీరాణాం సుగ్రీవః పతి రవ్యయః. ౧౯

త్వయా హ్యను క్షైర్హరిభి రైవ శక్యం పదా త్పదమ్,
 క్వచిద్దంతం హరిశ్శేష్ఠః । బ్రూమ స్సత్య మిదం తు తే. ౨౦
 ఏవం తు వదతాం తేషా మజ్జదః ప్రత్యభాషత,
 బాధం గచ్ఛామ ఇత్యుక్త్వా ఖ ముత్పేతు ర్మహాబలాః ౨౧
 ఉత్పతంత మనూత్పేతు స్సర్వే తే హరియూధవాః,
 కృత్వాకాశం నిరాకాశం యన్మోక్షిష్టా ఇవాచటాః. ౨౨
 తేఽన్మృరం సహసాత్పత్య వేగవంతః ప్లవజ్జమాః,
 వినదన్తో మహానాదం ఘనా వాతేరితా యథా. ౨౩
 అజ్గదే హ్యననుప్రాప్తే సుగ్రీవౌ వానరాధిపః,
 ఉవాచ శోకోపహతం రామం కమలలోచనమ్ ౨౪
 సమాశ్వసిహి భద్రం తే దృష్టా దేవీ న సంశయః,
 నాగన్తు మిహ శక్యం తై రతీతే సమయే హి నః ౨౫
 న మత్సకాశ మాగచ్ఛే త్కృత్యే హి వినిపాతితే,
 యుజరాజో మహాబాహుః ప్లవతాం ప్రవరోఽజ్జదః. ౨౬
 యద్య ప్యకృతకృత్యానా మిదృశ స్సాన్య దుపక్రమః,
 భవే త్స దీనవదనో భ్రాన్తవిప్లుతమానసః. ౨౭
 పితృవై తామహం చైత త్పూర్వకై రభిరక్షితమ్,
 న మే మధువనం హన్యా దహృష్టః ప్లవగేశ్వరః. ౨౮
 కౌసల్యా సుప్రజా రామ ! సమాశ్వసిహి సువృతః,
 దృష్టా దేవీ న సద్దేహాః న చాన్యేన హనూమతా. ౨౯
 న హ్యన్యః కర్మణో హేతు స్సాధనేఽస్య హనూమతః,
 హనూమతి హి సిద్ధి శ్చ మతి శ్చ మతిస త్తమః ౩౦
 వ్యవసాయ శ్చ వీర్యం చ సూర్యే తేజ ఇవ ధ్రువమ్,
 జాన్మవా న్యత్ర నేతా న్యా దజ్జదశ్చ బలేశ్వరః. ౩౧

స. ౬౪ సుగ్రీవకృతరామసాన్తవనం, వానరాగమనాదిచ. 30

హనుమాం శ్చాప్యధిష్ఠాతా న తస్య గతి రస్యధా,
మాభూ శ్చింతాసమాయుక్త స్సంప్ర త్యమితవిక్రమ! 32

తతః కిలకిలాశబ్దం శుశ్రావాఽసన్న మమ్భరే,
హనుమత్కర్ణదృప్తానాం నర్దతాం కాననాకసామ్. 33

కిష్కిన్ధా ముపయాతానాం సిద్ధిం కథయతా మివ,
తత శ్శృత్యా నినాదం తం కపీనాం కపిసత్తమః. 34

ఆయతాశ్చితలాఙ్గాల స్సోఽభవ ద్ధృష్టమానసః,
ఆజగ్ను స్తేఽపి హరయౌ రామదర్శనకాక్షిణః. 35

అబ్జదం పురతః కృత్వా హనుమంతం చ వానరమ్,
తేఽబ్జదప్రముఖా వీరాః ప్రహృష్టా శ్చ ముదాఽన్వితాః. 36

నిపేతు ర్హరిరాజస్య సమీపే రాఘవస్య చ,
హనుమాం శ్చ మహాబాహుః ప్రణమ్య శిరసా తతః 37

నియతా మక్షతాం దేవీం రాఘవాయ న్యవేదయత్,
నిశ్చిన్తార్థస్తత స్తస్మిన్ సుగ్రీవః పవనాత్మజే. 38

లక్ష్మణః త్రితిమా స్ప్రీతం బహుమానా దనై తుత,
ప్రీత్యా చ రమమాణోఽథ రాఘవః పరవీరహః.

బహుమానేన మహతా హనుమంత మనై తుత 39

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుందరకాండే
చ తుష్టస్త్రితమస్సర్గః.

సజ్జపప్రితమ సర్గః — స్లోకాః ౨౭౫.

—◆◆◆ రామప్రతి హనుమతస్సీతావృత్తాంతకథనమ్ ◆◆◆—

తతః ప్రసవణం శైలం తే గత్వా చిత్రకాననమ్,
 ప్రణమ్య శిరసా రామం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ ౧
 యువరాజం పురస్కృత్య సుగ్రీవ మభివాద్య చ,
 ప్రవృత్తి మథ సీతాయాః ప్రవక్తు ముపచక్రముః ౨
 రావణాన్తపురే రోధం రాక్షసీభిశ్చ తర్జనమ్,
 రామే సమనురాగం చ య శ్చాయం సమయః కృతః ౩
 ఏత దాఖ్యాన్తి తే సర్వే హరయో రామసన్నిధౌ,
 వై దేహీ మక్షతాం శ్రుత్వా రామ స్తూత్వా మబ్రవీత్. ౪
 క్వ సీతా వర్తతే దేవీ కథం చ మయి వర్తతే,
 ఏత న్నే సర్వ మాఖ్యాత వై దేహీం ప్రతి వాసరాః! ౫
 రామస్య గదితం శ్రుత్వా హరయో రామసన్నిధౌ
 చోదయన్తి హనుమన్తం సీతావృత్తాంతకోవిదమ్ ౬
 శ్రుత్వా తు వచనం తేషాం హనుమా న్నారతాత్మజః,
 ప్రణమ్య శిరసా దేవ్యై సీతాయై తాం దిశం ప్రతి. ౭
 ఉవాచ వాక్యం వాక్యజ్ఞ సీతాయా దర్శనం యథా,
 సముద్రం లబ్ధయత్వాహం శతయోజన మాయతమ్ ౮
 అగచ్ఛం జానకీం సీతాం మార్గమాణో దిదృక్షయా,
 తత్ర లక్ష్మేతి నగరీ రావణస్య దురాత్మనః. ౯
 దక్షిణస్య సముద్రస్య తీరే వసతి దక్షిణే,
 తత్ర దృష్టా మయా సీతా రావణాన్తపురే సతీ ౧౦
 సన్నయస్య త్వయి జీవన్తి రామా రామ! మనోరథమ్,
 దృష్టా మే రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః. ౧౧

రాక్షసీభి ర్విరూపాభీ రక్షితా ప్రమదావనే,
దుఃఖ మానాద్యతే దేవీ తథాఽదుఃఖోచితా సతీ. ౧౨

రావణా న్తఃపురే రుద్ధా రక్షసీభి స్సురక్షితా,
ఏకవేణీధరా దీనా త్వయి చింతాపరాయణా ౧౩

అధశ్శయ్యా వివర్ణాశ్చ పద్మినీవ హిమాగమే,
రావణా ద్విసివృత్తార్థా మర్తవ్యకృతనిశ్చయా. ౧౪

దేవీ కథంచి తామ్రకుత్స్థా త్వన్ననా మార్గితా మయా,
ఇత్తోకువంశవిఖ్యాతిం శనైః కీర్తయతాఽనఘ! ౧౫

సా మయా నరశార్దుల! విశ్వాస ముపపాదితా,
తత స్సమ్భాషితా దేవీ నర్వ మర్థం చ దర్శితా. ౧౬

రామసుగ్రీవసఖ్యం చ శ్రుత్వా ప్రీతి ముపాగతా,
నిఘత స్సముదాచారో భక్తి శ్చస్యాస్తథా త్వయి. ౧౭

ఏవం మయా మహాభాగా దృష్టా జనకనందినీ,
ఉగ్రేణ తపసా యుక్తా త్వద్భక్త్యా పురుషర్షభ! ౧౮

అభిజ్ఞానం చ మే దత్తం యథావృత్తం తవాన్తికే,
చిత్రకూటే మహాప్రాజ్ఞ! వాయసం ప్రతి రాఘవ! ౧౯

విజ్ఞాప్య శ్చ నరవ్యాఘ్రా రామో వాయుసుత! త్వయా,
అఖలేనేహ యద్ద్రుష్ట మితి మా మాహ జానకీ. ౨౦

*అయం చాస్తై ప్రదాతవ్యో యత్నా త్సుపరిరక్షితః,
బ్రువతా వచనా న్యేనం సుగ్రీవ స్యోపశ్మణ్యతః ౨౧

ఏష చూడామణి శ్రీమా న్నయా సుపరిరక్షితః,
నునశ్శిలాయా స్తిలకో గణ్డపార్శ్వే నివేశితః. ౨౨

* 'ఇదం చాస్తై ప్రదాతవ్యం యత్నాత్సుపరిరక్షితమ్, మణిరత్నం
కపిశ్రేష్ఠ! శిరోభూషణ ముత్తమ్.' - ఇతి పా.

త్వయా ప్రణప్తే తిలకే తం కిల స్మర్తు మ్వర్తసి,
 ఏన నిర్యాతిత శ్రీమా న్నయా తే వారిసంభవః ౨౩
 ఏతం దృష్ట్వా ప్రమోదిష్యే వ్యసనే త్వా మివానఘ!,
 జీవితం ధారయిష్యామి మాసం దశరథాత్మజ! ౨౪
 ఊర్ధ్వం మాసా న్న జీవేయం రక్షసాం వశ మాగతా,
 ఇతి మా మబ్రవీ త్సీతా కృశాక్షీ ధర్మచారిణీ. ౨౫
 రావణా న్తఃపురే రుద్ధా మృగీ పౌత్ఫుల్లలోచనా,
 ఏతదేవ మయాఽఽఖ్యాతం సర్వం రాఘవ! యద్యథా. ౨౬
 సర్వథా సాగరజలే సంతారః ప్రవిధీయతామ్. ౪

జాతాశ్వాసా తౌ రాజపుత్రౌ విదిత్వా
 త చ్చాభిజ్ఞానం రాఘవాయ ప్రదాయ,
 దేవ్యా చాఽఖ్యాతం సర్వ మేవానుపూర్వ్యా
 ద్వాచా సంపూర్ణం వాయుపుత్ర శ్శశంస. ౨౭౪

ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుస్తరకాణ్డే
 ప ఇచ్చ ప ప్తి త మ స్స ర్గః

షట్పత్తితమ సర్గః—శ్లోకాః. ౧౫.

—●●●రామస్య చూడామణిం దృష్ట్వతో విషదాది ●●●—

ఏవ ముక్తో హనుమతా రామో దశరథాత్మజః,
 తం మణిం హృదయే కృత్వా ప్రరురోద సలక్షణః. ౧
 తన్తు దృష్ట్వా మణిశ్రేష్ఠం రాఘవ శ్శోకకర్షితః,
 నేత్రాభ్యా మశ్రుపూర్ణాభ్యాం సుగ్రీవ మిద మబ్రవీత్. ౨

304. హనుమతా శ్రీరామసన్నిధౌ నీతావృత్తానకథసహస్రకం
చూడామణిప్రదానమ్

యథైవ ధేను స్సృవతి స్నేహః ద్వత్సస్య వత్సలా,
 తథా మమాపి హృదయం మణిరత్నస్య దర్శనాత్ 3
 మణిరత్న మిదం దత్తం వై దేహ్య శ్శ్వశురేణ మే,
 వధూకాలే యథా బద్ధ మధికం మూర్ధ్ని శోభతే. ౪
 అయం హి జలసంభూతో మణి స్సజ్జనపూజితః,
 యజ్ఞే పరమతుష్టేన దత్త శ్శక్రేణ ధీమతా. ౫
 ఇమం దృష్ట్వా మణిశ్రేష్ఠం యథా తాతస్య దర్శనమ్,
 అద్యాస్మ్యత్కత శ్శామ్య! వై దేహస్య తథా విభోః. ౬
 అయం హి శోభతే తస్యాఽప్రియాయా మూర్ధ్ని మే మణిః,
 అస్యాద్య దర్శనే నాహం ప్రాప్తాం తా మివ చిన్తయే. ౭
 కిమాహ సీతా వై దేహీ బ్రూహి శామ్య! పునఃపునః,
 పిపాసు మివ తోయేన సిన్ధుస్తీ వాక్యవారిణా. ౮
 ఇతన్తు కిం దుఃఖితరం యదిమం వారిసంభవమ్,
 మణిం పశ్యామి శామిత్రే! వై దేహీ*మాగతం వినా. ౯
 చిరం జీవతి వై దేహీ యది మానసం ధరిష్యతి,
 క్షణం శామ్య! న జీవేయం వినా తా మసితేక్షణమ్ ౧౦
 నయ మామపి తం దేశం యత్ర దృష్టా మమ ప్రియా,
 న తిష్ఠేయం క్షణమపి ప్రవృత్తి ముపలభ్య చ ౧౧
 కథం సా మమ సుశ్రోణీ భీరుభీరు స్సతీ సదా,
 భయావహానాం ఘోరాణాం మధ్యే తిష్ఠతి రక్షసామ్. ౧౨
 శారద స్తిమిరోన్ముక్తో నూనం చంద్ర ఇవామ్బుదైః,
 ఆవృతం వదనం తస్యా న విరాజతి రాక్షసైః. ౧౩

* మాగతం వినా. ఇతి పా.

కి మాహ సీతా హనుమం! స్తత్త్వతః కథయాద్య మే,
 ఏతేన ఖలు జీవిష్యే భేషజేనాతురో యథా. ౧౪
 మధురా మధురాలాపా కి మాహ మమ భామినీ,
 మద్విహీనా వరారోహ హనుమ! నృథయస్వ మే. ౧౫

ఇత్యాదీ శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుస్తరకాణ్డే
 ష ట్ ష స్త్రి త మ స్స ర్గః.

స స్తపష్టితమ సర్గః — శ్లోకాః. ౩౭౪

—♦♦♦రామప్రతి హనుమత స్సీతోదిత వాయున పృతాన్తోక్తిః♦♦♦—
 ఏవము క్త స్తు హనుమా న్రాఘవేణ మహాత్మనా,
 సీతాయా భాషితం సర్వం న్యవేదయత రాఘవే ౧
 ఇద ము క్తవతీ దేవీ జానకీ పురుషర్షభ!,
 పూర్వవృత్త మభిజ్ఞానం చిత్రకూటే యథాతథమ్ ౨
 సుఖసుప్తా త్వయా సార్థం జానకీ పూర్వ ముత్థితా,
 వాయున స్సహసోత్పత్య * విదదార స్తనాస్తరే. ౩
 పర్యాయేణ చ సుప్తస్త్వం దేవ్యజ్ఞే భరతాగ్రజ!,
 పునశ్చ కిల పక్షీ స దేవ్యా జనయతి వ్యథామ్ ౪
 పునఃపున రుపాగమ్య † విదదార భృశం కిల,
 తత స్త్వం బోధిత స్తస్యా శ్శోణితేన సముక్షితః ౫
 వాయుసేన చ తేనై వ సతతం బాధ్యమానయా,
 బోధితః కిల దేవ్యా త్వం సుఖసుప్తః పర స్తప! ౬

తాం తు దృష్ట్వా మహాబాహూ! దారితాం చ స్తనాస్తరే,
 ఆశీవిష ఇవ క్రుద్ధో నిశ్శ్వసన్ నృభ్యభాషణాః ౭

నఖాగ్రైః కేన తే భీరు! గారితం తు స్తనాస్తరమ్,
 కః క్రీడతి సరోషేణ పశ్యువక్త్రేణ భోగినా ౮

నిరీక్షమాణ స్సహనా వాయసం సమవైక్షధాః,
 నఖై స్సరుద్ధిరై స్తీక్ష్ణై స్తా మేవాభిముఖం స్థితమ్ ౯

సుతః కిల స శక్రస్య వాయసః పతతాం వరః,
 ధరాస్తరచర శ్చేమ్రుం పవనస్య గతౌ సమః ౧౦

తత స్తస్మిన్ సహాబాహూ! కోపసంవర్తితేక్షణః,
 వాయసే త్వం కృధాః కూరాం మతిం మతిమతాం వర! ౧౧

స దర్శం సంస్తరా ద్దృష్ట్యా బ్రహ్మస్త్రేణ హ్యయోజయః,
 స దీప్త ఇవ కాలాగ్ని ర్జ్వాలాభిముఖః ఖగమ్ ౧౨

క్షీప్తవాం స్త్వం ప్రదీప్తం హి దర్శం తం వాయసం ప్రతి,
 తతస్తు వాయసం దీప్త స్స దర్శోఽనుజగామ హ ౧౩

స పిత్రా చ పరిత్యక్త స్సరైశ్చ సమ హర్షిభిః,
 త్రీం ల్లోకాన్ సంపరిక్రమ్య త్రాతారం నాధిగచ్ఛతి ౧౪

పునరేవాఽగత స్తస్త స్త్వత్సకాశ మరిష్టమ!,
 స తం నిపతితం భూమా శరణ్య శ్శరణాగతమ్. ౧౫

వధార్హమపి కాకుత్స్థ! కృపయా పర్యపాలయః,
 మోఘ మస్త్రం స శక్యం కర్తు మిత్యేవ రాఘవ! ౧౬

భవాం స్తన్యాక్షి కాకస్య హినస్తి స్య దక్షిణమ్,
 రామ! త్వం స సమస్కృత్య రాజ్ఞే దశరథాయ చ. ౧౭

విస్మయస్త తదా కాకః ప్రతిపేదే స్వ మాలయమ్,
 ఏవ. మస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠ స్స త్వవాఙ్మో చ్ఛీలవా నపి. ౧౮
 కిమర్థ మస్తం రక్షస్సు న యోజయతి రాఘవః,
 న నాగా నాపి గన్ధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః ౧౯
 న చ సర్వే రణే శక్తా రామం ప్రతి సమాసితుమ్,
 తస్య వీర్యవతః కశ్చి ద్యద్య స్తి మయి సంభ్రమః ౨౦
 క్షీప్రం సునిశితై ర్బాణై ర్హన్యతాం యుధి రావణః,
 భ్రాతు రాదేశ * మాస్థాయ లక్ష్మణో వా పర స్తపః. ౨౧
 న కిమర్థం నరవరో న మాం రక్షతి రాఘవః,
 శక్తా తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ వాయ్వగ్నిసమ తేజసా. ౨౨
 సురాణా మపి దుర్ధర్షా కిమర్థం మా ముపేక్షతః,
 మమైవ దుష్కృతం కించి న్నహ ద స్తి న సంశయః ౨౩
 సమర్థా సహితౌ య న్నాం నావేక్షేతే పర స్తపా,
 వై దేహ్యో వచనం శ్రుత్వా కరుణం సాశ్రుభాషితమ్. ౨౪
 పునర ప్యహ మార్యాం తా మిదం వచన మబ్రవమ్,
 త్వచ్ఛోకవిముఖో రామో దేవి! సత్యేన తే శపే. ౨౫
 రామే దుఃఖాభిభూతే తు లక్ష్మణః పరితప్యతే,
 కథంచి ద్భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుమ్ ౨౬
 అస్మి న్నుహూర్తే దుఃఖానా మస్తం ద్రక్ష్యసి భామిని!,
 తా పుభౌ నరశార్దూలా రాజపుత్రా వనిన్దితౌ ౨౭
 త్వద్దర్శనకృతోత్సాహౌ లజ్జాం భస్మీకరిష్యతః,
 హత్వా చ సమరే రౌద్రం రావణం సహబాన్ధవమ్. ౨౮

స. ౬౭] రామప్రతి హనుమతో వాయసవృత్తాంతోక్తిః. 309

రాఘవ స్త్వాం వరాహోహే! స్వాం పురీం నయతే ధ్రువమ్,
యత్తు రామో విజానీయా దభిజ్ఞాన మనిన్దితే!.

౨౯

ప్రీతినంజననం తస్య ప్రదాతుం త్వ మిహార్హసి,
సాఽభివీక్ష్య దిశ స్సర్వా వేణ్యుద్గ్రధన ముత్తమమ్.

30

ముక్త్యా వస్త్రా ద్దదౌ మహ్యం మణి మేతం మహాబల!
ప్రతిగృహ్య మణిం దివ్యం తవ హేతో రఘూద్వహ!

31

శిరసా తాం ప్రణమ్యాఽర్యా మహ మాగమనే త్వరే,
గమసే చ కృతోత్సాహ మవేక్ష్య వరవర్ణినీ.

3౨

వివర్ధమానం చ హి మా మువాచ జనకాత్మజా,
అశ్రుపూర్ణముఖి దీనా బాష్పసద్విగ్రభాషిణీ

33

మమోత్పతనసంభ్రాంతా శోకవేగసమాహతా,
హనుమత్! సింహసంక్రాంతా పృభా తౌ రామలక్ష్మణౌ.

3౪

సుగ్రీవం చ సహమాత్ర్యం సర్వాన్ బ్రూయాన్యనామయమ్,
యథా చ స మహాబాహు ర్థాం తారయతి రాఘవః.

3౫

అస్మా ద్దుఃఖామ్బుసంరోధాత్త్వం సమాధాతు మర్హసి.

౪

ఇమం చ తీవ్రం మమ శోకవేగం

రక్షోభి రేభిః పరిభర్తనం చ,

బ్రూయాన్తు రామస్య గత స్సమీపం

శివశ్చ తేఽధ్వాఽస్తు హరిప్రవీర!

3౬

ఏత త్తవాఽర్యా సృపరాజసింహ!

నీతా వచః ప్రాహ విషాదపూర్వమ్,

ఏతచ్చ బుద్ధ్యా గదితం మయా త్వం
శ్రద్ధత్స్వ సీతాం కుశలాం సమగ్రమ్

32౪

ఇత్యాపి శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే సుస్తరకాణ్డే
సప్తమస్తోతమస్సర్గః.

అష్టమస్తోతమ సర్గః — శ్లోకాః ౨౯

◆◆◆ రామం ప్రతి హనుమతః పునస్తీతాపృతాంతోక్తిః ◆◆◆

అథాహ ము త్తరం దేవ్యా పునరుక్త స్ససంభ్రమః,
తవ స్నేహో స్మరవ్యాఘ్ర! సౌహార్దా దనుమాన్య వై
ఏవం బహువిధం వాచ్యో రామో దాశరథి స్త్వయా,
యథా మా మాఘ్నయా చ్ఛీఘ్రం హత్వా రావణ మాహవే
యది వా మన్యసే వీర! వృషైకాహ మరిష్టమ!,
కస్మింశ్చి త్సంపుతే దేశే విశ్రాంత శిశ్వే గమిష్యసి. 3
మమ చాప్యల్పభాగ్యాయా సాన్నిధ్యా త్తవ వీర్యవన్!,
అస్య శోకవిపాకస్య ముహూర్తం స్యా ద్విమోక్షణమ్ ౪
గతే హి త్వయి విశ్రాంతే పునరాగమనాయ వై,
ప్రాణానా మపి సద్దేహా మమ న్యా న్నాత్ర సంశయః. ౫
తవాదర్శనజ శిశ్కో భూయో మాం పరితాపయేత్,
దుఃఖా ద్దుఃఖపరాభూతాం దుర్గతాం దుఃఖభాగినీమ్. ౬
అయం చ వీర! సద్దేహ స్తిష్ఠతీవ మమాగ్రతః,
సుమహం స్త్వత్సహాయేషు హర్యృత్యేషు హరీశ్వర! ౭
కథం ను ఖలు దుష్పారం తరిష్యన్తి మహోదధిమ్,
తాని హర్యృత సైన్యాని తౌ వా నరవరాత్మజౌ. ౮

స. ౬౦]రామం ప్రతి హనుమతః పునస్సీతావృత్తాంతోక్తిః. 311

త్రయాణా మేవ భూతానాం సాగరస్యాస్య లఙ్ఘనే,
శక్తి స్సాస్య ద్వైవతేయస్య తవ వా మారుతస్య వా. ౯
త దస్మి న్కార్యనిర్వోగే వీరైవం దురతిక్రమే,
కిం పశ్యసి సమాధానం బ్రూహి కార్యవిదాం వర! ౧౦

కామ మస్య త్వమేవై కిం కార్యస్య పరిసాధనే,
పర్యాప్తః పరవీరఘ్న! యశస్య స్తే బలోదయః. ౧౧
బలై స్సమక్రైర్యది మాం హత్వా రావణ మాహవే,
విజయీ స్వాం పురీం రామో నయే త్త త్సాస్య ద్యశస్కరమ్.
యథాఽహం తస్య వీరస్య వనా దుపధినా వృతా,
రక్షసా తద్భయాదేవ తథా నార్హతి రాఘవః. ౧౩

బలై స్తు సంకులాం కృత్వా లఙ్ఘ్యం పరబలార్దనః,
మాం నయే ద్యది కాకుత్స్థస్త త్తస్య సదృశం భవేత్. ౧౪
తద్యథా తస్య విక్రాంత మనురూపం మహాత్మనః,
భవత్యాహవశూరస్య తథా త్వ ముపపాదయ. ౧౫

తదగ్ధోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతుసంహితమ్,
నిశమ్యాహం తత శ్చేషం వాక్య ముత్తర మబ్రవమ్. ౧౬
దేవి! హర్యృక్షసైన్యానా మిశ్వరః స్లవతాం వరః,
సుగ్రీవ స్స త్వసంపన్న స్తవాగ్ధే కృతనిశ్చయః ౧౭

తస్య విక్రమసంపన్నా స్స త్వవంతో మహాబలాః,
మనస్సంకల్పసంపాతా నిదేశే హరయ స్థి తాః. ౧౮
యేషాం నోపరి నాధస్తా న్న తిర్యక్ సజ్జతే గతిః,
న చ కర్మసు నీదన్తి మహ త్స్వమితతేజసః. ౧౯

అనకృతై ర్మహాభాగై ర్వానరై ర్బల*గర్వితైః,
ప్రదక్షిణీకృతా భూమి ర్వాయుమాగ్ధానుసారిభిః. ౨౦

మద్విశిష్టా శ్చ తుల్యా శ్చ సన్తి తత్ర వనాకసః,
మత్తః ప్రత్యవరః కశ్చి న్నాస్తి సుగ్రీవసన్నిధౌ ౨౧

అహం తావ దిహ ప్రాప్తః కిం పున స్తే మహాబలాః,
న హి ప్రకృష్టాః ప్రేష్యంతే ప్రేష్యంతే హీతరే జనాః. ౨౨

త దలం పరితాపేన దేవి' మన్యు ర్వ్యవైతు తే,
ఏకోత్పాతేన † తే లజ్కా మేష్యన్తి హరియాధపాః. ౨౩

మమ పృష్ఠగతౌ తౌ చ చన్ద్రసూర్యా విఘ్నాదితౌ,
త్వత్సకాశం మహాభాగే! నృసింహ వాగమిష్యతః. ౨౪

అరిష్టుం సింహసంజ్ఞాశం క్షీప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్,
లక్ష్మణం చ ధనుష్పాణిం లజ్కాద్వార ముపస్థితమ్ ౨౫

సఖదంష్ట్రాయుధా న్వీరాన్ సింహశార్దూలవిక్రమాన్,
వానరా న్వారణేన్ద్రాభాన్ క్షీప్రం ద్రక్ష్యసి సజ్గతాన్ ౨౬

శైలామ్బుదనికాశానాం లజ్కామలయనానుషు,
సరత్తాం కపిముఖ్యానా మచిరా చోఽఘ్ర్యసి స్వనమ్. ౨౭

నివృత్తవనవాసం చ త్వయా సార్థ మరిన్దమమ్,
అభిషిక్త మయోధ్యాయాం క్షీప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్. ౨౮

తతో మయా వాగ్భి రదీనభాషిణా
శివాభి రిష్టాభి రభిప్రసాదితా,

స. ౬౮]రామం ప్రతి హనుమతఃపునస్సీతావృత్తాంతోక్తిః. ౩1౩

జగామ తాన్తిం మమ మైథిలాత్సజా

తవాపి శోకేన తథాభివీడితా.

౨౯

ఇత్యావే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే
వాల్మీకీయే చతుర్వింశత్యహస్రికాయాం సంహితాయాం

శ్రీమత్సుందరకాణ్డే అష్టపట్టితమ స్సర్గః

సుందరకాణ్డ స్సమాప్తః

శ్రీ ర స్తు

శ్రీరామచంద్రాయ పరబ్రహ్మణేనమః

యు ధ కా ణ్డే

పంచశతకం: — స్లోకాః ౬౫.

— నాగపాశబంధ విమోచనమ్ —

అధోవాచ మహాతేజా హగిరాజో మహాబలః,
 కిమియం వ్యధితా సేనా మూఢవాతేవ నౌ ర్జలై ౧
 సుగ్రీవస్య వచ శృన్వత్వా వాలిపుత్రోఽఙ్గదోఽబ్రవీత్,
 న త్వం పశ్యసి రామఞ్చ లక్ష్మణఞ్చ మహాబలమ్. ౨
 శరజాలాచితౌ వీరా వుభౌ దశరథాత్మజౌ,
 శరతల్పే మహాత్మానౌ శయానౌ రుధిరోఽపీతౌ. ౩
 అథాబ్రవీ ద్వానరేంద్ర సుగ్రీవః పుత్ర మఙ్గదమ్,
 నానిమి త్త మిదం మన్యే భవితవ్యం భయేన తు ౪
 విషణ్ణవదనా హ్యేతే త్యక్తప్రహరణా దిశః,
 ప్రపలాయన్తి హరయ స్త్రాసా దుత్ఫుల్లలోచనః ౫
 అన్యోన్యస్య న లజ్జన్తే న నిరీక్షన్తి పృష్ఠతః,
 విప్రకర్షన్తి చాన్యోన్యం పతితం లఙ్ఘయన్తి చ. ౬

ఏతస్మిన్నస్తరే వీరో గదాపాణి ర్విభీషణః,
 సుగ్రీవం వర్ధయామాస రాఘవశ్చ నిరైశ్చతే. ౭
 విభీషణం తం సుగ్రీవౌ దృష్ట్వా వానరభీషణమ్,
 ఋక్షరాజం సమీపస్థం జామ్బవంత మువాచ హ
 విభీషణోఽయం సమ్ప్రప్తో యం దృష్ట్వా వానరర్షభాః,
 విద్రవంతి-పరిత్రస్తా రావణాత్కజశఙ్కయా ౯
 శీఘ్ర మేతాన్ సుసంత్రస్తాన్ బహుధా విప్రధావితాన్,
 పర్యవన్ధాపయాఽఖ్యాహి విభీషణ ముఽస్థితమ్ ౧౦
 సుగ్రీవే శైవ ముక్తస్తు జామ్బవా నృశ్చపార్థివః,
 వానరాన్ సాన్త్యయామాస సన్నిరుధ్య ప్రధావతిః ౧౧
 తే నివృత్తాః పున స్సర్వే వానరాన్త్యక్తసమ్భ్రమాః,
 ఋక్షరాజవచ శృణ్వత్వా తం చ దృష్ట్వా విభీషణమ్ ౧౨
 విభీషణస్తు రామస్య దృష్ట్వా గాత్రం శరైశ్చితమ్,
 లక్ష్మణస్య చ ధర్మాత్మా బభూవ వ్యధితేంద్రియః ౧౩
 జలక్లిన్నేన హస్తేన తయోర్నేత్రే ప్రమృష్య చ,
 శోకసమ్ప్రాపితమనా రురోద విలలాప చ ౧౪
 ఇమా తౌ సత్వసమ్పన్నౌ విక్రాంతౌ ప్రియసంయుగౌ,
 ఇమా మవస్థాం గమితౌ రాక్షసైః కూటయోధిభిః ౧౫
 భ్రాతుః పుత్రేణ మే తేన దుష్పుత్రేణ దురాత్మనా,
 రాక్షస్య జహ్నయా బుద్ధ్యా చాలితా పృజవిక్రమా ౧౬
 శరై రిమా వలం విధౌ రుధిరేణ సముక్షితౌ,
 వసుధాయా మిమా సుప్తౌ దృశ్యేతే శల్యకావివ ౧౭
 యయౌ ర్వీర్య ముపాశ్రిత్య ప్రతిష్ఠా కాక్షితౌ మయా,
 తా పుభౌ దేహనాశాయ ప్రసుప్తౌ పురుషర్షభౌ. ౧౮

జీవన్ముద్య విపన్నోఽస్మి సప్తరాజ్యమనోరథః,
 |పాదృక్తుతిజ్ఞశ్చ రిపు స్సకామో గావణి కృతః. ౧౯
 ఏవం విలపమానం తం పరిష్వజ్య విభీషణమ్,
 సుగ్రీవ స్సత్వసమ్పన్నో హరిరాజోఽబ్రవీ దిదమ్ ౨౦
 రాజ్యం |పాప్స్యసి ధర్మజ్ఞ! లజ్ఞాయాం నాత్ర ఘంశయః,
 రావణ స్సహ పుత్రేణ స కామం నేహ లప్స్యతే. ౨౧
 స రుజా పీషితా వేతా వుశా రాఘవలక్ష్మణౌ,
 త్యక్త్వా మోహం వధిష్యేతే సగణం రావణం రణే ౨౨
 తమేవం సాన్త్యయిత్వా తు సమాశ్వాస్య చ రాక్షసమ్,
 సుషేణం శ్వశురం పార్శ్వే సుగ్రీవస్త మువాచ హ ౨౩
 సహ శూరై ర్హరిగణై ర్లబ్ధసంజ్ఞా వరిష్టమా,
 గచ్ఛత్వం |భ్రాతరా గృహ్య కిష్కిన్ధాం రామలక్ష్మణౌ ౨౪
 అహస్త రావణం హత్వా సపుత్రం సహబాన్ధవమ్,
 మైథిలీ మానయిష్యామి శక్రో నష్టామివ శ్రియమ్ ౨౫
 శ్రుత్వైత ద్వానరేన్ద్రస్య సుషేణో వాక్య మబ్రవీత్,
 దైవాసురం మహ ద్యుద్ధ మనుభూతం సుదారుణమ్ ౨౬
 తదా స్మ దానవా దేవాః శరసంస్పర్శకోవిదాః,
 నిజఘ్న శ్శస్త్రవిదుష శ్చాదయంతో ముహుర్ముహుః ౨౭
 తా నార్తాన్నిష్టసంజ్ఞాంశ్చ పరాసూంశ్చ బృహస్పతిః,
 విద్యాభిర్గస్త్రయైక్తాభి రోషధీభి శ్చికిత్సతి ౨౮
 తాన్యౌషధాన్యౌనయితుం క్షీరోదం యాన్తు సాగరమ్,
 జవేన వానరా శ్శీఘ్రం సమ్ప్రతిపనసాదయః ౨౯
 హరయన్తు విజానన్తి పార్వతీ స్తా మహాపథీః,
 సంజీవకరణీం దివ్యాం విశల్యాం దేవనిర్మితామ్. ౩౦

చన్ద్రశ్చ నామ ద్రోణశ్చ క్షీరోదే సాగరోత్తమే,
 అమృతం యత్ర మధితం తత్ర తే పరమాపదీ 3౧
 తే తత్ర నిహితే దేవైః పర్యతే పరమాపదీ,
 అయం వాయుసుతోరాజః! హనుమాంస్తత్ర గచ్ఛతు. ౩౨
 ఏతస్మిన్నన్తరే వాయు ర్ఘోషాంశ్చాపి సవిద్యుతః,
 పర్యవ్యక్తా నాగరే తోయం కమ్పయన్నివ మేదిసీమ్. 33
 మహతా పక్షవాతేన సర్వదీప్తమహాద్రుమాః,
 నిపేతు ర్భగ్నువిటపా సుమూలా లవణామ్భసి 3౪
 అభవత్ పన్నగాస్త్రస్తా భోగినస్తత్రవాసినః,
 శీఘ్రం సర్వాణి యాదాంసి జగ్నుశ్చ లవణార్ణవమ్ 3౫
 తతో ముహూర్తా ద్గరుడం వైనతేయం మహాబలమ్,
 వానరా దదృశు స్సర్వే జ్వలన్తమివ పావకమ్ 3౬
 త మాగత మభిప్రేక్ష్య నాగా స్తే విప్రదుద్రువుః,
 యైస్తా సత్పురుషౌ బద్ధౌ శరభూతై ర్నహాబలా. 3౭
 తత స్సుపర్ణః కాకుత్స్థా దృష్ట్వా ప్రత్యభినన్దితః,
 విమమర్శ చ పాణిభ్యాం ముఖే చన్ద్రసమప్రభే 3౮
 వైనతేయేన సంస్పృష్టా స్తయో సుంరురుహు ర్వృణాః,
 సువర్ణే చ తనూ స్నిగ్ధే తయో రాశు బభూవతుః 3౯
 తేజో వీర్యం బలం చౌజ ఉత్సాహశ్చ మహాగుణః,
 ప్రదర్శనశ్చ బుద్ధిశ్చ స్మృతిశ్చ ద్విగుణం తయోః. ౪౦
 తా పుత్రాప్య మహావీర్యా గరుడో వాసమౌపమా,
 ఉభా తౌ సస్వజే హృష్టౌ రామ శ్చైచ సమువాచ హ. ౪౧
 భవత్ప్రసాదా ద్వ్యసనం రావణిప్రభవం మహత్,
 ఆవా మిహ వ్యతిక్రాంతౌ పూర్వవ ద్బలినౌ కృతౌ ౪౨

యథా తాతం దశరథం యథాఽజం చ పితామహమ్,
 తథా భవంత మాపాద్య హృదయం మే ప్రసీదతి. ౪౩
 కో భవాన్ రూపసమ్మన్నో దివ్యస్రగనులేపనః,
 వసానో విరజే వస్త్రే దివ్యాభరణభూషితః. ౪౪
 త మువాచ మహాతేజా వై నతేయో మహాబలః,
 పతత్రిరాశిః ప్రీతాత్నా హర్షపర్యాకులేక్షణః. ౪౫
 అహం సఖా తే కాకున్థ! ప్రియః ప్రాణో బహిశ్చరః,
 గరుత్మా నిహ సమ్ప్రప్తో యువాభ్యాం సాహ్యకారణాత్ ౪౬
 అసురా వా మహావీర్యా దానవా వా మహాబలాః,
 సురాశ్చాపి సగన్ధర్వాః పురస్కృత్య శతక్రతుమ్. ౪౭
 నేమం మోక్షయితుం శక్తా శ్శరబద్ధం సుదారుణమ్,
 మాయాబలా దిద్ధృజితా నిర్మితం క్రూరకర్మణా ౪౮
 ఏ తే నాగాః కాద్రవేయా స్తీక్ష్ణదంష్ట్రా విషౌల్బణాః,
 రక్షోమాయాప్రభావేన శరా భూత్వా త్వదాశ్రితాః. ౪౯
 సభాగ్య శ్చాసీ ధర్మజ్ఞ! రామ! సత్యపరాక్రమ!,
 లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సమరే రిపుఘాతినా ౫౦
 ఇమం శ్రుత్వా తు వృత్తాంతం త్వరమాణోఽహ మాగతః,
 సహసా యువయోః స్నేహాత్ సఖిత్వ మనుపాలయన్. ౫౧
 మోక్షితౌ చ మహాఘోరా దస్మాత్ నాయకబద్ధనాత్,
 అప్రమాద శ్చ కర్తవ్యో యువాభ్యాం నిత్యమేవ హి. ౫౨
 ప్రకృత్యా రాక్షసా స్సర్వే సంగ్రామే కూటయోధినః,
 శూరాణాం శుద్ధభావానాం భవతా మార్జవం బలమ్. ౫౩
 త న్న విశ్వసితవ్యం ప్రా రాక్షసానాం రణజితే,
 ఏతేనై ప్రాపమానేన నిత్యం జిహ్వా హి రాక్షసాః ౫౪

- ఏవ ముక్త్యా తతో రామం సుపర్ణ స్సమహాబలః,
పరిష్వజ్య సుహృత్ స్నిగ్ధ మాప్రప్త్య ముపచ్ఛక్రమే. ౫౫
- సఖే! రాఘవ! ధర్మజ్ఞ! రిపూణామపి వత్సల!,
అభ్యనుజ్ఞాతు మిచ్ఛామి గమిష్యామి యథాగతమ్ ౫౬
- న చ కౌతూహలం కార్యం సఖిత్వేన ప్రతి రాఘవ!,
కృతకర్మా రణే వీర! సఖిత్వ మనువేత్స్యసి. ౫౭
- బాలవృద్ధావశేషాం తు లజ్జాం కృత్వా శరోర్నిభిః,
రావణఞ్చ రిపుం హత్వా సీతాం సముపలప్స్యసే ౫౮
- ఇత్యేవ ముక్త్యా వచనం సుపర్ణ శ్రీఘ్రవిక్రమః,
రామం చ విరుజం కృత్వా మధ్యే తేషాం వనాకసామ్. ౫౯
- ప్రదక్షిణం తతః కృత్వా పరిష్వజ్య చ వీర్యవాన్,
జగామాఽకాశ మావిశ్య సుపర్ణః పవనో యథా. ౬౦
- విరుజౌ రాఘవౌ దృష్ట్వా తతో వానరయూధపాః,
సింహనాదాం స్తదా నేదు ర్లాజ్జాలాన్ దుధువుస్తదా. ౬౧
- తతో భేరీ స్సమాజఘ్ను ర్నృపదక్షాం శ్చాప్యనాదయన్,
దధ్ను శ్శృఙ్ఖన్ సంప్రహృష్టాః క్షేపితస్త్రపి యథాపురమ్. ౬౨
- ఆసఫీట్యాఽసఫీట్య విక్రాంతా వానరా నగయోధినః,
ద్రుమా సుత్పాట్య వివిధాన్ తస్థ శ్శతసహస్రశః. ౬౩
- విస్మజంతో మహానాదాన్ త్రాసయంతో నిశాచరాన్,
లజ్జాద్వారా ఋషాజగ్గు ర్యోద్ధృకామాః ప్లవజ్జమాః. ౬౪
- తతస్తు భీమ స్తుములో నినాదో
బభూవ శాఖామృగయూధపానామ్,

క్షయే నిదాఘస్య యథా ఘనానాం
నాదస్సుభీమో నసతాం నిశీధే

౬౫

ఇత్యాక్షరే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
నాగపాశబన్ధ విమోచనం నామ
పంచో శ స్సర్గః

సప్తోత్తరశతతమ సర్గః.—శ్లోకాః. ౩౧.

—◆◆◆ ఆదిత్యహృదయమ్ ◆◆◆—

తతో యుద్ధపరిశ్రాంతం సమరే చింతయాస్థితమ్,
రావణ ఇచ్చాగ్రతో దృష్ట్వా యుద్ధాయ సముపస్థితమ్ ౧
దైవతైశ్చ సమాగమ్య ద్రష్టు మభ్యాగతో రణమ్,
ఉపగమ్యాబ్రవీ ద్రామ మగస్త్యో భగవాన్మహిః. ౨
రామ! రామ! మహాబాహూ! శృణు గుహ్యం సనాతనమ్,
యేన సర్వా నరీన్ వత్స! సమరే విజయిష్యసి ౩
ఆదిత్యహృదయం పుణ్యం సర్వశత్రువినాశనమ్,
జయావహం జపేన్నిత్య మక్షయ్యం పరమం శుభమ్. ౪
సర్వమజ్జశమాజ్జల్యం సర్వపాపప్రణాశనమ్,
చింతాశోకప్రశమన మాయుర్వర్ధన ముత్తమమ్ ౫
రశ్మిమంతం సముద్యంతం దేవాసురనమస్కృతమ్,
పూజయస్వ వివస్వంతం భాస్కరం భువనేశ్వరమ్. ౬
సర్వదేవాత్మకో హ్యేష తేజస్వీ రశ్మిభావనః,
ఏవ దేవాసురగణాన్ లోకాన్ పాతి గభస్తిభిః ౭

ఏష బ్రహ్మ చ విష్ణుశ్చ శివ స్కున్దః ప్రజాపతిః,
 మహేంద్రో ధనదః కాలో యమ సోమో హ్యపామ్పతిః. ౯౮
 షితరో వసవ స్సాధ్యా హ్యశ్వినౌ మరుతో మనుః,
 వాయు ర్వహ్నిః ప్రజా ప్రాణ ఋతుకర్తా ప్రభాకరః. ౯౯
 ఆదిత్య సువితా సూర్యః ఖగః పూషా గభస్తిమాన్,
 సుపర్ణ సదృశో భాను స్స్వర్ణరేతా దివాకరః. ౧౦
 హరిదశ్వ సుహస్రాచ్ఛి స్సప్తస ప్తి ర్ధరీచిమాన్,
 తిమిరోన్మధః శృమ్భ స్త్వష్టా మార్తణ్డ - అంశుమాన్. ౧౧
 హిరణ్యగర్భ స్త్రైశిరా స్తపనో భాస్కరో రవిః,
 అగ్నిగర్భో దితేః పుత్ర శృఙ్ఖ శ్శిశిరనాశనః. ౧౨
 ప్త్యౌమనాథ స్తమోభేదీ ఋగ్యజుస్సామపారగః,
 ఘనవృష్టి రపామ్నిత్రో విద్యవీధీప్లవక్లమః. ౧౩
 ఆతపీ మణ్డలీ మృత్యుః పిఙ్గళ సుర్వతాపనః,
 కవి ర్విశ్వో మహాతేజా రక్త సుర్వభ ప్రౌఢృవః. ౧౪
 నక్షత్రగ్రహతారాణా మధిపో విశ్వభావనః,
 తేజసామపి తేజస్వీ ద్వాదశాత్మ! న్నమోఽస్తు తే. ౧౫
 నమః పూర్వాయ గిరయే పశ్చిమే గిరయే నమః,
 జ్యోతిర్గణానాం పతయే దినాధిపతయే నమః. ౧౬
 జయాయ జయభద్రాయ హర్యశ్వాయ నమోనమః,
 నమోనమ స్సహస్రాంశో ! ఆదిత్యాయ నమోనమః. ౧౭
 నమ ఉగ్రాయ వీరాయ సారఙ్గాయ నమోనమః,
 నమః పద్మప్రభోధాయ మార్తాన్డాయ నమోనమః. ౧౮
 బ్రహ్మేశానాచ్యుతేశాయ సూర్యాయాదిత్యవర్చసే,
 భాస్వతే సర్వభూయ రాద్రాయ వపుషే నమః. ౧౯

తమోఘ్నాయ హిమఘ్నాయ శత్రుఘ్నాయామితాత్మనే,
 కృతఘ్నఘ్నాయ వేవాయ జ్యోతిషామృతయే నమః. ౨౦
 తప్తచామికరాభాయ వహ్నయే విశ్వకర్కణే,
 నమస్తమోభినిఘ్నాయ రుచయే లోకసాక్షిణే ౨౧
 నాశయత్యేష వై భూతం తదేన సృజతి ప్రభుః,
 పాయత్యేష తపత్యేష వర్షత్యేష గభస్తిభిః ౨౨
 ఏష సుప్తేషు జాగర్తి భూతేషు పరినిష్ఠితః,
 ఏష చైవాగ్నిహోత్రఞ్చ ఫలఞ్చైవాగ్నిహోత్రిణామ్. ౨౩
 వేదాశ్చ క్రితవశ్చైవ క్రతునాం ఫలమేవ చ,
 యాని కృత్యాని లోకేషు సర్వ ఏష రవిః ప్రభుః ౨౪
 ఏన మాపత్సు కృచ్ఛేషు కాస్తారేషు భయేషు చ,
 కీర్తయన్ పురుషః కశ్చిన్నావసీదతి రాఘవ! ౨౫
 పూజయన్విన మేకాగ్రో దేవదేవం జగత్పతిమ్,
 ఏతత్త్రిగుణితం జప్త్వా యుద్ధేషు విజయిష్యసి ౨౬
 అస్మిన్ క్షణే మహాబాహూ! రావణం త్వం వధిష్యసి,
 ఏవముక్త్వా తదాఽగస్త్యో జగామ చ యథాగతమ్. ౨౭
 ఏతచ్ఛృత్వా మహాతేజా సప్తశోకోఽభవత్తదా,
 ధారయామాస సుప్రీతో రాఘవః ప్రయతాత్మవాన్. ౨౮
 ఆదిత్యం ప్రేక్ష్య జప్త్వా తు పరం హర్షమవాప్తవాన్,
 త్రిరాచమ్య శుచి ర్భూత్వా ధను రాదాయ వీర్యవాన్. ౨౯
 రావణం ప్రేక్ష్య హృష్టాత్కాయుధాయ నముపాగమత్,
 సర్వయత్నేన మహతా వధే తస్య ధృతోఽభవత్. ౩౦
 అధరవి రవదన్నిరీక్ష్య రామం
 ముదితమనాః పరమం ప్రహృష్యమాణః,

నిశిచరపతిసంక్షయం విదిత్వా
సురగణమధ్యగతో వచ స్త్వరేతి.

3౧

ఇత్యాష్రే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే
ఆదిత్యహృదయం నామ సప్తోత్తరశతతమ స్సర్గః.

ఏకాదశోత్తరశతతమ స్సర్గః — శ్లోకాః ౩౪.

—●●●●● రావణ వధః. ●●●●●—

అథ సంస్కారయామాస రాఘవం మాతలిస్తదా,
అజానన్నివ కిం వీర! త్వ మేన మనువర్తసే ౧
విస్మజాస్తై వధాయ త్వ మస్త్రం వైతామహం ప్రభో!,
వినాశకాలః కథితో య స్సరై స్సోఽద్య వర్తతే ౨
తత స్సంస్కారితో రామ స్తేన వాక్యేన మాతలేః,
జగ్రాహ స శరం దీప్తం నిశ్వసన్త మిష్రౌరగమ్ ౩
య మస్తై ప్రథమం ప్రాణా దగస్త్యో భగవా నృషిః,
బ్రహ్మదత్తం మహాబాణ మమోఘం యుధి వీర్యవాన్. ౪
బ్రహ్మణా నిర్మితం పూర్వ మింద్రార్థ మమితౌజసా,
దత్తం సురపతేః పూర్వం త్రిలోకజయకాక్షిణః ౫
యస్య వాజేషు పవనః ఫలే పావక భాస్కరా,
శరీర మాకాశమయం గౌరవే మేరుమందరా ౬
జాఙ్వల్యమానం వపుషా సుపుష్పం హేమభూషితమ్,
తేజసా సర్వభూతానాం కృతం భాస్కరవర్చసమ్ ౭
సధూమమివ కాలాగ్నిం దీప్త మాశీవిషం యథా,
పరనాగాశ్వబృన్దానాం భేదనం క్షీప్రకారిణమ్. ౮

ద్వారాణాం పరిఘాణాం చగిరీణామపి భేదనమ్,
 నానాదుధిరసిక్తాజ్ఞం మేదోదిగ్ధం సుదారుణమ్ ౯
 శ్రజసారం మహానాదం నానాసమితిదారణమ్,
 సర్వవిత్తాసనం భీమం శ్వసన్తమివ పన్నగమ్ ౧౦
 కఙ్కుగృధ్రవళానాం చ గోమాయుగణరక్షసామ్,
 నిత్యం భక్షప్రదం యుద్ధే యమరూపం భయావహమ్ ౧౧
 నన్దనం వానరేంద్రాణాం రక్షసా మవసాదనమ్,
 వాజితం వివిధై ర్వాజై శ్చరచిత్రై ర్గరుత్సతః ౧౨
 త ముత్తమేషుం లోకానా మిశ్వేకుభయనాశనమ్,
 ద్విషతాం కీర్తిహరణం ప్రహర్షకర మాత్మనః ౧౩
 అభిమన్త్యై తతో రామ స్తమహేషుం మహాబలః,
 వేదప్రోక్తేన విధినా సన్దధే కార్ముకే బలీ ౧౪
 తస్మిన్ సన్ధియమానే తు రాఘవేణ శరోత్తమే,
 సర్వభూతాని విత్తేసు శ్చచాల చ వసున్ధరా ౧౫
 స రావణాయ సంక్రుద్ధో భృశ మాయమ్య కార్ముకమ్,
 చిత్తేప సరమాయత్త స్తం శరం మర్మఘాతినమ్. ౧౬
 స వజ్ర ఇవ దుర్ధర్షో వజ్రబాహువిసర్జితః,
 కృతాన్త ఇన చావార్యో నృపత ద్రావణోరసి ౧౭
 స విస్మష్టో మహావేగ శ్శరీరాన్తకర శ్శరః,
 బిభేద హృదయం తస్య రావణస్య దురాత్మనః. ౧౮
 రుధిరా క్త స్స వేగేన జీవితాన్తకర శ్శరః,
 రావణస్య హరణ ప్రాణాన్ వివేశ ధరణీతలమ్ ౧౯
 స శరో రావణం హత్వా రుధిరాద్వీకృతచ్ఛవిః,
 కృతకర్మా నిభృతవత్ స్వతూణీం పున రాగమత్. ౨౦

- తస్య హస్తా ధృతస్యాఽశు కార్ముకం త త్ససాయకిమ్,
నిపపాత సహ ప్రాణై ర్భృశ్యమానస్య జీవితాత్ 1౮౧
- గతాను ర్భీమవేగస్తు నైర్ ఋతేంద్రో మహాద్యుతిః,
పపాత స్యందనా ద్భూమా వృత్రో వజ్రహతో యథా. ౧౮౨
- తం దృష్ట్వా హతితం భూమా హతశేషా నిశాచరాః,
హతనాథా భయత్రస్తా సర్వత సమృద్ధుద్రువుః ౧౮౩
- నర్దంత శ్చాభిపేతు స్తాన్ వానగా ద్రుమయోధినః,
దశగ్రీవవధం దృష్ట్వా విజయం రాఘవస్య చ ౧౮౪
- లర్దితా వానరై ర్హృష్టై ర్లజ్జా మభ్యపతన్ భయాత్,
గతాశ్రయత్వా త్కరుణై ర్బాష్పప్రసనైర్దుఖైః. ౧౮౫
- తతో వినేదు సంహృష్టా వానరా జితకాశినః,
వదంతో రాఘవజయం రావణస్య చ తద్వధమ్ ౧౮౬
- అథాన్తరిక్షేఽప్యనద త్సేమ్య స్త్రీదశదుస్తుభిః,
దివ్యగన్ధవహస్తైః మారుతి స్సుసుఖం వవౌ ౧౮౭
- నిపపాతాన్తరిక్షౌచ్ఛ పుష్పవృష్టి స్తదా భువి,
కిరన్తీ రాఘవరథం దురవాపా మనోరమా. ౧౮౮
- రాఘవస్తవసంయుక్తా గగనేఽపి చ శుశ్రువే,
సాధు సాధ్వీతి వాగగ్ర్యా దైవతానాం మహాత్మనామ్ ౧౮౯
- ఆవివేశ మహాహర్షో దేవానాం చారణై స్సహ,
రావణే నిహతే రాదే సర్వలోకభయఙ్కురే ౩౦
- తత స్సకామం సుగ్రీవ మజ్జదం చ మహాబలమ్,
చకార రాఘవః ప్రీతో హత్వా రాక్షసపుణ్యవమ్ ౩౧

తతః ప్రజగ్నుః ప్రశమం మరుద్గణా
దిశః ప్రసేదు ర్విమలం సభోఽభవత్,
మహీ చకమ్పే స హి మారుతో వవా

స్థిరప్రభ శ్చాప్య భవద్దివాకరః.

32

తతస్తు సుగ్రీవ విభీషణాదయ

స్సుహృద్విశేషా స్సుహలక్షణాస్తదా,

సమేత్య హృష్టా విజయేన రాఘవం

రణేఽభిరామం విధినాఽభ్యపూజయన్

33

స తు నిహతరిపుః స్థిరప్రతిజ్ఞ

స్వజనబలాభివృత్తో రణే రరాజ,

రఘుకులస్మనస్తనో మహాజా

స్తిదశగణై రభినంవృతో యధేంద్రః

34

ఇత్యావే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే రావణవధోనామ

ఏకాదశోత్తరశతతమ స్సర్గః

ఏకత్రింశదుత్తరశతతమ స్సర్గః.—శ్లోకాః ౧౨౪౪.

—◆— శ్రీరామపట్టాభిషేకః. —◆—

శిరస్యజ్ఞలి మాధాయ కై కేయూనస్తవర్ధనః,

బభాషే భరతో జ్యేష్ఠం రామం సత్యపరాక్రమమ్

౧

పూజితా మామికా మాతా దత్తం రాజ్య మిద మ్నమ,

త ద్దదామి పునస్తుభ్యం యథా త్వ మదదా మమ

౨

ధుర మేకాకినా న్యస్తా మృషభేణ బలీయసా,

కిశోరీవ గురుం భారం న వ్రౌఢు మహ ముత్సహే

3

- విశోధితజట స్నాత శ్చిత్రమాల్యానులేపనః,
మహాద్వవసనో రామ స్తస్థా తత్ర శ్రియా జ్వలన్. ౧౫
- ప్రతికర్మ చ రామస్య కారయామాస వీర్యవాన్,
లక్ష్మణస్య చ లక్ష్మీవా నిత్యైకుకులవర్ధనః ౧౬
- ప్రతికర్మ చ సీతాయా స్సర్వా దశరథస్త్రియః,
ఆత్మనై వ తదా చక్ర క్షనస్విన్యో మనోహరమ్ ౧౭
- తతో వానరపత్నీనాం సర్వాసామేవ శోభనమ్,
చకార యత్నా త్కౌసల్యా ప్రహృష్టా పుత్రలాలసా. ౧౮
- తత శ్చత్రుఘ్నవచనా త్సుమన్త్రో నామ సారథిః,
యోజయిత్వా ఒభిచక్రామ రథం సర్వాజ్ఞశోభనమ్. ౧౯
- అర్కమణ్డలసజ్కాశం దివ్యం దృష్ట్వా రథోత్తమమ్,
ఆరురోహ మహాబాహూ రామస్సత్యపరాక్రమః ౨౦
- సుగ్రీవౌ హనుమాంచైవ మహేంద్రసగృశద్యుతీ,
స్నాతౌ దివ్యనిభైర్వస్త్రైర్జగతు శ్శుభకుణ్డలౌ ౨౧
- వరాభరణసమ్పన్నా యయు స్తా శ్శుభకుణ్డలాః,
సుగ్రీవపత్న్య సీతా చ ద్రష్టుం నగర ముత్సుకాః. ౨౨
- అయోధ్యాయాం తు సచివా రాజ్ఞో దశరథస్య యే,
పురోహితం పురస్కృత్య మన్త్రయామాసు రథవత్ ౨౩
- అశోకో విజయశ్చైవ సుమన్త్రశ్చైవ సజ్గతాః,
మన్త్రయన్ రామవృద్ధ్యర్థ మృద్ధ్యర్థం నగరస్య చ ౨౪
- సర్వమేవాభిషేకార్థం జయార్హస్య మహాత్మనః,
కర్తు మర్హథ రామస్య యద్యన్మజ్జశపూర్వకమ్ ౨౫
- ఇతి తే మన్త్రిణస్సర్వే సద్విశ్వ తు పురోహితమ్,
నగరా నిర్యయు స్తూర్ణం రామదర్శనబుద్ధయః ౨౬

- హరియుక్తం సహస్రాక్షో రథ మిన్ద్ర ఇవానఘః,
ప్రయయా రథ మాన్ధాయ రామో నగర ముత్తమమ్ ౨౭
- జగ్రాహ భరతో రశ్మీన్ శత్రుఘ్న శ్చత్ర మాదదే,
లక్ష్మణో వ్యజనం తస్య మూర్ధ్ని సమర్ప్యవీజయత్ ౨౮
- శ్వేతశ్చ వాలవ్యజనం జగ్రాహ పురత స్థితః,
అపరం చంద్రసంకాశం రాక్షసేంద్రో విభీషణః ౨౯
- ఋషిసంక్షేప్తదాక్షాశే దేవైశ్చ సమరుద్ధతైః,
స్తూయమానస్య రామస్య శుశ్రువే మధురధ్వనిః ౩౦
- తత శ్చత్రుజ్ఞయం నామ కుజ్జరం పర్వతోపమమ్,
ఆరురోహ మహాతేజా స్సగ్రీవః ప్లవగర్షభః ౩౧
- నవనాగసహస్రాణి యయు రాన్ధాయ వానరాః,
మానుషం విగ్రహం కృత్వా సర్వాభరణభూషితాః ౩౨
- శఙ్ఖశబ్దప్రణాదైశ్చ దున్దుభీనాం చ నిస్వనైః,
ప్రయయా పురుషవ్యాఘ్ర స్తాం పురీం హర్యమాలిసీమ్ ౩౩
- దదృశు స్తే సమాయాంతం రాఘవం నపురిస్సరిమ్,
విరాజమానం నపుషా రథేనాతిరథం తదా ౩౪
- తే వర్ధయిత్వా కాకుత్స్థం రామేణ ప్రతినన్దితాః,
అనుజగ్ను ర్గృహాత్మానం భ్రాతృభిః పరివారితమ్. ౩౫
- అమాత్యై ర్బ్రాహ్మణైశ్చైవ తథా ప్రకృతిభి ర్వృతః,
శ్రీయా విరురుచే రామో నక్షత్రై రివ చంద్రమాః ౩౬
- స, పురోగామిభి స్తూర్యై స్తాలస్వస్తికపాణిభిః,
ప్రవ్యాహరద్భి ర్ముద్భితై ర్మృగళాని యయా వృతః. ౩౭

అక్షతం జాతరూపఞ్చ గావః కన్యాస్తథా ద్విజాః,
 నరాశ్చౌదకహస్తాశ్చ రామస్య పురతో యయుః. ౩౮
 సఖ్యఞ్చ రామ స్సుగ్రీవే ప్రభావం చానిలాత్మజే,
 వానరాణాం చ తత్కర్మ రాక్షసానాం చ తద్బలమ్. ౩౯
 విభీషణస్య సంయోగ మాచచక్షే చ మన్త్రిణామ్,
 శ్రుత్వా తు విస్మయం జగ్ను రయోధ్యాపురవాసిన్ః ౪౦
 ద్యుతిమా నేత దాఖ్యాయ రామో వానరసంపుతః,
 హృష్టపుష్టజనాకీర్ణా మయోధ్యాం ప్రవివేశ హ ౪౧
 తతో హ్యభ్యుచ్చయన్ పౌరాః పతాకాస్తే గృహే గృహే,
 ఐత్యోకాధ్యుషితం రమ్య మాససాద పితు ర్గృహమ్ ౪౨
 అథాబ్రవీ ద్రాజసుతో భరతం ధర్మిణాం వరమ్,
 అర్థోపహితయా వాచా మధురం రఘునందనః ౪౩
 పితు ర్భవన మాసాద్య ప్రవిశ్య చ మహాత్మనః,
 కౌసల్యాఞ్చ సుమిత్రాఞ్చ కై కేయీ మభివాద్య చ. ౪౪
 యచ్చ మద్భవనం శ్రేష్ఠం సాళోకవనికం మహత్,
 ముక్తావై డూర్యసజ్జీర్ణం సుగ్రీవాయ నివేదయ ౪౫
 తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా భరత స్సత్యవిక్రమః,
 పాణౌ గృహీత్వా సుగ్రీవం ప్రవివేశ త మాలయమ్. ౪౬
 తత స్తైలప్రదీపాంశ్చ పర్యజ్ఞాస్తరణాని చ,
 గృహీత్వా వివిశుః క్షీప్రం శత్రుఘ్నేన ప్రచోదితాః ౪౭
 ఉవాచ చ మహాతేజా సుగ్రీవం రాఘవానుజః,
 అభిషేకాయ రామస్య దూతా నాజ్ఞాపయ ప్రభో! ౪౮
 సౌవర్ణాన్వానరేంద్రాణాం చతుర్థాం చతురో ఘటాన్,
 దదౌ క్షీప్రం స సుగ్రీవ స్సర్వరత్నవిభూషితాన్. ౪౯

యథా ప్రత్యూషసమయే చతుర్థాం సాగరామ్భసామ్,
పూర్ణైర్ఘృతైః ప్రతీక్షధ్వం తథా కురుత వాసరాః ౫౦

ఏవముక్తా మహాత్మానో వాసరా వారణోపమాః,
ఉత్పేతు ర్గగనం శీఘ్రం గరుడా ఇవ శీఘ్రగాః ౫౧

జామ్బవారి శ్చ హనూమాం శ్చ వేగదర్శి చ వాసరాః,
ఋషభశ్చైవ కలశాన్ జలపూర్ణా నధానయన్ ౫౨

నిదీశతానాం పఞ్చానాం జలం కుమ్భేషు చాహరన్,
పూర్వా త్సముద్రా త్కలశం జలపూర్ణ మధానయత్ ౫౩

సుషేణ స్సత్వసమ్వన్న స్సర్వరత్నవిభూషితమ్,
ఋషభో దక్షిణా త్తూర్ణం సముద్రా జ్జల మాహరత్. ౫౪

రక్తచంద్రసశాఖాభి స్సంవృతం కాఞ్చనం ఘటమ్,
గవయః పశ్చిమా త్తోయ మాజహర మహర్ణవాత్ ౫౫

రత్నకుమ్భేన మహతా శీతం మారుతవిక్రమః,
ఉత్తరాచ్చ జలం శీఘ్రం గరుడానిలవిక్రమః. ౫౬

ఆజహర స ధర్మాత్మా నల స్సర్వగుణాన్వితః,
తత స్తై ర్వానరశ్రేష్ఠై రానీతం ప్రేక్ష్య తజ్జలమ్ ౫౭

అభిషేకాయ రామస్య శత్రుఘ్న సుచివై స్సహ,
పురోహితాయ శ్రేష్ఠాయ సుహృద్భ్యశ్చ న్యవేదయత్ ౫౮

—◆◆◆ శ్రీరామస్య పట్టాభిషేక ఘట్టః. ◆◆◆—

తత స్స ప్రయతో వృద్ధో వసిష్ఠో బ్రాహ్మణై స్సహ,
రామం రత్నమయే పీఠే సహసీతం న్యవేదయత్. ౫౯

వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలి రథ కాశ్యపః,
కాత్యాయన స్సయజ్ఞశ్చ గౌతమో విజయస్తథా. ౬౦

అభ్యషిచ్ఛ స్మరవ్యాఘ్రం ప్రసన్నేన సుగన్ధినా,
సలిలేన సహస్రనాక్షం వసశ్రేవాసవం యథా ౬౧

ఋత్విగ్భి ర్బ్రాహ్మణైః పూర్వం కన్యాభి ర్మన్త్రి శిస్తథా,
యోధై శ్చైచవాభ్యషిచ్ఛంతే సమ్ప్రహృష్టా స్సనైగమైః
సర్వాపధిరసై ర్దివై వైదైవతై ర్మభసి స్థితైః,

చతుర్భి ర్లోకపాలై శ్చ సర్వైర్దేవైశ్చ సజ్జతైః ౬౩

బ్రహ్మణా నిర్మితం పూర్వం కిరీటం రత్నశోభితమ్,
అభిషి క్తః పురా యేన మనుస్తం దీప్తతేజసమ్. ౬౪

తస్యాన్వవాయే రాజానః క్రమా ద్యేనాభిషేచితాః,
సభాయాం హేమశ్శక్తాయాం శోభితాయాం మహాజనైః ౬౫

రత్నైర్నానావిధై శ్చైవ చిత్రితాయాం సుశోభనైః,
నానారత్నమయే పీఠే కల్పయిత్వా యథావిధి ౬౬

కిరీటేన తతః పశ్చా ద్వసిష్ఠేన మహాత్మనా,
ఋత్విగ్భిర్ ఋషిభి శ్చైవ సహ తేనాభిషేచితః ౬౭

ఛత్రం తు తస్య జగ్రాహ శత్రుఘ్నః పాణ్డురం శుభమ్,
శ్వేతశ్చ వాలవ్యజనం సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ౬౮

అపరిం చంద్రసంకాశం (వాలవ్యజన ముత్తమమ్,
హృష్టో రామస్య జగ్రాహ) రాక్షసేంద్రో విభీషణః. ౬౯

మాలాం జ్వలంతీం వపుషా కాఞ్చనీం శతపుష్కరామ్,
రాఘవాయ దదౌ వాయు ర్వాసవేన ప్రచోదితః ౭౦

- సర్వరత్నసమాయుక్తం మణిరత్నవిభూషితమ్,
ముక్తాహారం సరేంద్రాయ దదా శక్రప్రచోడితః 2౧
- ప్రజగు దైవగన్ధర్వా ననృతు శ్చాప్సరోగణాః,
అభిషేకే తదర్హస్య తదా రామస్య ధీమతః. 2౨
- భూమి స్సస్యవతీ చైవ ఫలవంత శ్చ పాదపాః,
గన్ధవన్తి ఘృష్ణాణి బభూవూ రాఘవౌత్సవే 2౩
- సహస్రశత మశ్వానాం ధేనూనాం చ గవాం తథా,
దదౌ శతం వృషాం పూర్వం ద్విజేభ్యో మనుజర్షభః. 2౪
- త్రింశతోక్తీ ధీర్హిరణ్యస్య బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ పునః,
నానాభరణవస్త్రాణి మహర్థ్వాణి చ రాఘవః 2౫
- అర్కరశ్మిప్రతీకాశాం కాఞ్చనీం నుణివిగ్రహమ్,
సుగ్రీవాయ స్రజం దివ్యాం ప్రాయచ్ఛ న్మనుజర్షభః. 2౬
- వైడూర్యమణిచిత్రే చ వజ్రరత్నవిభూషితే,
వాలీపుత్రాయ ధృతిమా నజ్గదాయాజ్ఞదే దదౌ 2౭
- మణిప్రసరజుష్టం చ ముక్తాహర మనుత్తమమ్,
సీతాయై ప్రదదౌ రామ శ్చన్ద్రరశ్మిసమప్రభమ్. 2౮
- అరజే వాసనీ దివ్యే శుభాన్యభరణాని చ,
అవేక్షమాణా వై దేహీ ప్రదదౌ వాయుసూనవే 2౯
- అవముచ్ఛ్యాఽత్సనః కణ్ఠా ధారం జనకనన్దినీ,
అవైక్షత హరీశ్వరస్వా భర్తారం చ ముహుర్ముహుః. ౩౦
- తా మిశ్లేతజ్ఞ స్సమ్రేక్ష్య బభాషే జనకాత్మజామ్,
ప్రదేహి సుభగే! హారం యస్య తుష్టాఽసి భామిని!. ౩౧
- పౌరుషం విక్రమో బుద్ధి ర్యస్మి న్నేతాని సర్వశః,
దదౌ సా వాయుపుత్రాయ తం హర మసి తేక్షణా. ౩౨

హనూమాంస్తేన హాణేణ శుశుభే వానరర్షభః,
 చంద్రాంశుచయగౌరేణ శ్వేతాభ్రేణ యధాఽచలః. ౮౩

తతో ద్వివిదమైదాభ్యాం నీలాయ చ పరస్తపః,
 సర్వాః కామగుణాః వీక్ష్య ప్రదదౌ పసుధాధిపః ౮౪

సర్వవానరవృద్ధా శ్చయే చాన్యే వానరేశ్వరాః.
 వాసోభి ర్భూషణైశ్చైవ యధార్హం ప్రతిపూజితాః. ౮౫

విభీషణోఽథ సుగ్రీవౌ హనుమాన్ జామ్బవాంస్తథా,
 సర్వవానరముఖ్యా శ్చ రామేనాక్లిప్తకర్మణా ౮౬

యధార్హం పూజితా స్సర్వైః కామై ర్తైశ్చ పుష్కలైః,
 ప్రహృష్టమనస స్సర్వే జగ్గురేవ యధాగతమ్ ౮౭

నత్వా సర్వే మహాత్మానం తతస్తే ప్లవగర్షభాః,
 విస్మయంతి పార్థివేంద్రేణ కిష్కిన్ధా మభ్యుపాగమన్. ౮౮

సుగ్రీవౌ వానరశ్రేష్ఠో దృష్ట్వా రామాభిషేచనమ్,
 (పూజితశ్చైవ రామేణ కిష్కిన్ధాం ప్రావిశ త్పురీమ్). ౮౯

రామేణ సర్వకామైశ్చ యధార్హం ప్రతిపూజితః,
 లభ్యా కులధనం రాజా లక్ష్మ్యం ప్రాయా ద్విభీషణః. ౯౦

న రాజ్య మఖిలం శాసన్నిహతారి ర్మహాయశాః,
 రాఘవః పరమోదార శ్చశాస పరయా ముదా. ౯౧

ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ధర్మజ్ఞం ధర్మవత్సలః. ౪

ఆతిష్ఠ ధర్మజ్ఞ! మయీ సహేమాం
 గౌ పూర్వరాజాభ్యుషితాం బలేన,
 తుల్యం మయా త్వం! పితృభి ర్భృతా యా
 తాం యశావరాజ్యే ధుర ముద్వహస్వ.

సర్వాత్మనా పర్యనుసీయమానో

మదా న సామిత్రి రువైతి యోగమ్,

నియుజ్యమానోఽపి చ యశావరాజ్యే

తతోఽభ్యషిచ్ఛ ద్భరతం మహాత్మా.

౯౩

పాణ్డరీకాశ్వమేధాభ్యాం వాజపేయేన చాసకృత్,

అనైశ్చ వివిధైర్యజ్ఞై రయజ త్సార్థివృథః.

౯౪

రాజ్యం దశసహస్రాణి ప్రాప్య వర్షాణి రాఘవః,

శతాశ్వమేధా నాజప్రహే సదశ్వా భూరిదక్షిణాన్.

౯౫

ఆజానుమృబాహు స్స మహాస్కన్ధః ప్రతాపవాన్,

లక్ష్మణానుచరో రామః పృథివీ మన్వపాలయత్.

౯౬

రాఘవ శ్చాపి ధర్మాత్మా ప్రాప్య రాజ్య మను త్తమమ్,

ఇయాజ బహుభిర్యజ్ఞై స్సనుహృద్ జ్ఞాతిబంధవః

౯౭

న పర్యదేవ నిష్ఠవా న చ వ్యాశక్తృత మ్భయమ్,

న వ్యాధిజం భయం వాఽపి రామే రాజ్యం ప్రశాసతి.

౯౮

నిర్దస్య రభవ ల్లోకో నానర్థః కిచ్ఛి దస్పృశత్,

న చ స్స పృథ్వా బాలనాం ప్రేతకార్యాణి కుర్వతే.

౯౯

సర్వం ముదితమేవాఽసీ త్సర్వో ధర్మపరోఽభవత్,

రామ మేవానుపశ్యంతో నాభ్యహింసక పరస్పరమ్

౧౦౦

ఆసక్ వర్షసహస్రాణి తథా పుత్రసహస్రిణః,

నిరామయా విశోకాశ్చ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి

౧౦౧

రామో రామో రామ ఇతి ప్రజానా మభవత్కథాః,

రామభూతం జగ ద్భూ ద్రామే రాజ్యం ప్రశాసతి.

౧౦౨

నిత్య పుష్పా నిత్య ఫలాస్తరవ స్కుంధవిస్తృతాః,
 క్రాంతే వర్షిచ పక్షచ్య స్సుఖస్పర్శశ్చ మారుతః ౧౦౩
 బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యా శూద్రా లోభవివర్జితాః,
 స్వకోర్మసు ప్రవర్తంతే తుష్టా సైన్వీరేష కర్మభిః ౧౦౪
 ఆసన్ ప్రజా ధర్మరతా రామే శాసతి నాన్యతాః,
 సర్వే లక్షణసమ్పన్నా సర్వే ధర్మపరాయణాః ౧౦౫
 దశవర్ష సహస్రాణి దశవర్ష శతాని చ,
 భ్రాతృభి సహిత శ్రీమాన్ రామో రాజ్య మకారయత్

—◆◆◆ ఫల శ్రుతి. ◆◆◆—

ధన్యం యశస్య మాయుష్యం రాజ్ఞాం చ విజయావహమ్,
 ఆదికావ్య మిదన్తావ్షం పురా వాల్మీకినా కృతమ్. ౧౦౬
 యః పరే చ్ఛృణుయా ల్లోకే నరః పాపా ద్విముచ్యతే,
 పుత్రకామస్తు పుత్రా వై ధనకామో ధనాని చ ౧౦౭
 లభతే మనుజో లోకే శ్రుత్వా రామాభిషేచనమ్,
 మహీం విజయతే రాజా రిపూం శ్చాప్యధితిష్ఠతి ౧౦౮
 రాఘవేణ యథా మాతా సుమిత్రా లక్ష్మణేన చ,
 భరతేనైవ కైకేయీ జీవపుత్రాస్తథా స్త్రియః. ౧౦౯
 (భవిష్యన్తి సదానన్దాః పుత్రపౌత్రసమన్వితాః),
 శ్రుత్వా రామాయణ మిదం దీర్ఘ మాయుశ్చ విస్తృతి. ౧౧౦
 రామస్య విజయం చైవ సర్వ మక్లిష్టకర్మణః,
 శృణోతి య ఇదం కావ్య మార్షం వాల్మీకినా కృతమ్. ౧౧౧
 శ్రద్ధధానో జితక్రోధో దుర్గాణ్యతితర త్యసా,
 సమాగమం ప్రవానాన్తే లభతే చాపి బాన్ధవైః ౧౧౨

ప్రార్థితాంశ్చ వరాణసర్వాన్ ప్రాప్నుయా దిహ రాఘవాత్
 శ్రవణేన సురా స్సర్వే ప్రీయస్తే సం ప్రశృణ్వతామ్ ౧౧౮
 వినాయకాశ్చ శామ్యంతి గృహే తిష్ఠంతి యస్య వై,
 విజయేతి మహీం రాజా ప్రవాసీ స్వస్తిమాన్ ప్రజేత్. ౧౧౯
 స్త్రియో రజస్వలా శ్శృత్వా పుత్రాన్ సూయు రనుత్తమాన్,
 పూజయం శ్చ పరంశ్చేమ మితిహసం పురాతనమ్ ౧౨౦
 సర్వపాప త్ప్రముచ్యేత దీర్ఘ మాయు రవాప్నుయాత్,
 ప్రణమ్య శిరసా నిత్యం శ్రోతవ్యం క్షత్రియై ర్ద్విజాత్ ౧౨౧
 ఐశ్వర్యం పుత్రలాభశ్చ భవిష్యతి న సంశయః,
 రామాయణ మిదం కృత్స్నం శృణ్వతః పఠత స్సదా. ౧౨౨
 ప్రీయతే సతతం రామ స్స హి విష్ణు స్సనాతనః,
 ఆదిదేవో మహాశాహు ర్హరి ర్నారాయణః ప్రభుః ౧౨౩
 (సాక్షాద్రామో రఘుశ్రేష్ఠ శ్శేషో లక్ష్మణ ఉచ్యతే) ౪

కుటుమ్బవృద్ధిం ధనధాన్యవృద్ధిం
 స్త్రీయశ్చ ముఖ్యా స్సుఖ ముత్తమం చ,
 శ్రుత్వా శుభం కామ్య మిదం మహార్థం
 ప్రాప్నోతి సర్వాం భువి చార్థసిద్ధిమ్. ౧౨౦
 ఆయుష్య మారోగ్యకరం యశస్యం
 సాభాత్రకం బుద్ధికరం సుఖం చ,
 శ్రోతవ్యమేతన్నియమేన సద్భి
 రాఖ్యాన మోజస్కర మృద్ధికామైః ౧౨౧
 ఏవ మేతత్పురావృత్త మాఖ్యానం భద్ర మస్తు వః,
 హన్యాహరతి విస్రబ్ధం బలం విష్ణోః ప్రవర్ధతామ్. ౧౨౨

దేవాశ్చ సర్వే తుష్యన్తి గ్రహాణా చ్ఛృణవాత్తథా.
 రామాయణస్య శ్రవణా త్తుష్యన్తి పితరస్తథా ౧౨౩
 భక్త్యై రామస్య యే చేమాం సంహితా మృషిణా కృతామ్,
 కేఖియస్తీహ ద సరాస్తేమాం వాసన్తి విష్టపే. ౧౨౪

ఇత్యాష్టే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే చతుర్వింశత్
 సహస్రికాయాం సంహితాయాం శ్రీమన్యుద్ధ
 కాండే శ్రీరామపట్టాభిషేకో నామ
 ఏకత్రింశదుత్తర శతతమ స్సర్గః
 సమాప్తాయం గ్రంథః.

శ్లో చంద్రబిమ్బసమాకారం వాఙ్మితార్థప్రదాయకమ్,
 హనూమత్సేవితం ధ్యాయే త్సేంద్రరే కాణ్డ ఉత్తమే
 యదక్షరపదభ్రష్టం మాత్రాహీనం చ యద్భవేత్,
 తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ ! నారాయణ ! నమోఽస్తు తే.

